

Hayata ve Sağlığa Dair

Sağlık Düşüncesi Üzerine Söyleşiler

Hazırlayan
Ömer Çakkal

MEDİPOL
YAYIN

Hayata ve Sağlığa Dair
Sağlık Düşüncesi
Üzerine Söyleşiler

Hayata ve Sağlığa Dair

Sağlık Düşüncesini Üzerine Söyleşiler

Hazırlayan
Ömer Çakkal

Yayın Adı

Hayata ve Sağlığa Dair
Sağlık Düşüncesi Üzerine Söyleşiler

Yayına Hazırlayan

Ömer Çakkal

Yayıncı

TESA Vakfı

Yönetim Adresi

Kavacık Mah. Ekinciler Cad. No: 19
Kavacık Kavşaağı - Beykoz 34810 İstanbul
Tel: 444 85 44

Kapak-Mizanpaj

Medicom

Baskı

Tekin Ozalit
Organize Sanayi Bölgesi, İmsan Sanayi Sitesi,
E Blok No:3-4 İkitelli / İstanbul
Tel: 0212 696 53 00

Basım Tarihi

Şubat 2017

ISBN

978-605-4797-11-0

İçindekiler

SUNUŞ / 7

RECEP AKDAĞ

Sağlıkta adalet ve kalkınma dönemi başladı / 9

SALİH KENAN ŞAHİN

Sağlıkta yeni bir dönemin başlangıcı / 13

GÜLAY GÖKTÜRK

Sosyal devlet bir noktada olacaksa, sağlıkta olmalı / 19

ALİ BAYRAMOĞLU

Doktorlar hastalara 'hastalık' gibi davranıyorlar / 27

MEHMET BARLAS

Tıpta bugün, dünden daha iyi / 33

RIDVAN DİLMEN

Özel hastaneler 'para tuzağı' imajından acilen kurtulmalı / 39

HÜSREV HATEMİ

Gece Frankenstein oluyordum, sabah asistan Hasan Bey / 45

MAHİR KAYNAK

Sağlık sektöründe vakıf mantığı geliştirilmeli / 53

ALÂEDDİN YAVAŞÇA

Bir milletin yok olmaması için müziğine sahip çıkmak gerekir / 61

YÜCEL ÇAKMAKLI

Melodram geleneğimizde tıp belli bir yer teşkil eder / 67

ŞABAN ŞİMŞEK

Hastane açmakla, kalori hesabı yapmakla sağlık meselesi çözülemez / 77

HAYRETTİN KARAMAN

Bana en çok kürtaç, organ nakli ve ötanaziye soruyorlar / 85

ULVİ ALACAKAPTAN

Biz ev ziyaretinde birbirine ilaç ikram eden bir milletiz / 91

CEVDET ERDÖL

Uyuşturucuyla mücadele için sigara bataklığı kurutulmalı / 99

ADİL GÜR

Türk halkı, hükümetin en başarılı icraatı olarak sağlığı görüyor / 105

HASAN CELAL GÜZEL

Son 9 yılda sağlığın çehresi her bakımdan değişti / 113

ERDAL AKALIN

Geleceğin hekimi takım oyuncusu, lider ve karar alıcı olmalı / 123

ETYEN MAHÇUPYAN

Modern tıp çok kibirli / 133

SÜLEYMAN YALÇIN

Devrin edebiyatçıları önce öğretmenlerim, sonra hastalarım oldu / 141

SADETTİN ÖKTEN

"Modern insan ihtiyarlamamak ve ölümü unutmak istiyor" / 147

NAZİFE ŞİŞMAN

Hastalık ve ölüm modern hayatın görüntüsünü bozuyor / 155

RECEP ÖZTÜRK

Eğitim üniversitenin, hastane yönetimi profesyonellerin olmalı / 163

AHMET DAVUTOĞLU

Kendi vatandaşının sağlık sorunlarını çözemeyen bir devlet, dünyada da çözümün bir parçası olamaz / 171

KANİ TORUN

Devlet iktisatlı olmalı, STK'lar kalıcı projelerle gelmeli / 177

OĞUZ KAYAALP

Ün için de un için de akademik hayata girilmemeli / 183

ORHAN GENÇEBAY

Dünya anavatanım, asıl adım insandır; Orhan diyorlar bana / 191

ŞİNASI ÖZSOYLU

Beni gelişmeye zorlayan asistanlarıma ve öğrencilerime müteşekkirim / 205

FAHRETTİN KELEŞTEMUR

Amacım kadim kültürümüzün inşası yolunda lider bir üniversite / 213

ZEKÂİ ŞEN

Bir ülkede bilim akademisyenlerin tekelindeyse o ülke gelişemez! / 225

İSKENDER PALA

Ben bir fikir bezirgânıyım; eskiden alıyorum, bugüne satıyorum / 237

SEMAVİ EYİCE

Bu şehirde değil Bizans, Osmanlı bile kalmadı! / 247

NEVZAT ATLIĞ

Aydınlarımızın musiki konusundaki bilgisi, zevki ve görüşleri çok yetersiz / 257

UĞUR DERMAN

Artık İstanbul'a hiçbir çare bulunamaz / 265

EROL BAŞAR

Bilimde uyku ilacıyla yola devam ediyoruz / 275

TALİP ALP

Üniversitelerimize misyon yüklenmeli; 200 üniversite sadece diploma mı dağıtacak? / 283

SD OKULUNDA 10 YILIN TANIKLIĞI / 293

Sunuş

Sağlığın hasta-doktor-hastane denkleminin çok ötesinde tanımlanmaya başladığı; politika, yönetim, ekonomi, beslenme, barınma ve daha birçok farklı disiplinlerle birlikte ele alındığı yeni binyılın başında; bu yepyeni süreci, yeni bir sağlık yayını olarak yorumlamaya, eleştirmeye hatta planlamaya başladı SD.

Ülkemizde 2000'lerin başında yeni bir siyasi atmosferi solumaya başladık. Sağlıkta Dönüşüm Programı adıyla başlayan sağlık reformları, sağlığın topluma yaklaşımında, toplumun da sağlığa bakışında önemli değişikliklere yol açtı; kamuoyunda ve sağlık camiasında hem beğeni hem de tepkilere neden oldu.

Konuşulacak, tartışılacak çok şey vardı. Her bir mevsimde yeni bir sayısı ile okurunu selamlayan SD'de 10 yılda 60'ın üzerinde kapsamlı röportaja yer verdik. Sağlığın doktorların ve sağlıkçıların vizyonu sınırlandığı yönündeki eleştirilerin üzerine gittik ve daha çok tıp dışı mesleklerle iştigal edenlere sağlığı ve tıbbı sorduk. Hem de en detaylı sorularla ve en derinlikli cevapları almayı murat ederek. Önceki Başbakanımız Ahmet Davutoğlu'ndan Sağlık Bakanımız Recep Akdağ'a, eski futbolcu Rıdvan Dilmen'den müzisyen Orhan Gencebay'a, yönetmen Yücel Çakmaklı'dan tiyatrocü Ulvi Alacakaptan'a, gazeteciler Ali Bayramoğlu ve Mehmet Barlas'tan Etyen Mahçupyan'a kadar, her biri alanının üstadı Hüsrev Hatemi, Mahir Kaynak, Alâeddin Yavaşca, Hayrettin Karaman, Sadettin Ökten, İskender Pala, Nevzat Atlığ, Uğur Derman ve Semavi Eyice'nin de aralarında olduğu oldukça geniş ve renkli bir yelpazedeki çok kıymetli isimlerin görüşlerine sayfalarımızı açtık.

Sağlığı, organize hizmetlerden oluşan bir sistemin ürünü olmaktan öte; tarihin, geleneğin, kültürün, medeniyetin bir parçası olarak sorguladık. Zihnimizi kuralayan sorular vardı; kendi medeniyetimizden izler taşıyan tıp anlayışımızın arayışı içindeydik. 21. yüzyılda tıp, sağlık, sağlıklı olmanın izini sürdük apayrı

zihinlerde. “Ortodoks tıp” anlayışını sorguladık, “iyi hekimliğin” ayak izini takip ettik. Daha iyi bir tıp eğitiminin mümkün olduğunu biliyorduk; nasıl mümkün kılınacağını sorduk uzmanlarına. İstirabını dindirecek derman arayan ve eman dileyen hastalarına bir insan olarak değil, tamir edilecek bir robot gibi yaklaşmakla eleştirilen profesyonel doktor profilini de; bedelini ödediği her hizmeti talep etme hakkını kendinde görerek kendini müşteriye indirgeyen hasta tipini de; sağlığı ekonomik faaliyet, hastayı tüketici olarak telakki eden sistemleri de masaya yatırdık. Kâh özel yatırımcıların artmasıyla birlikte “hastalığın adeta bir alış veriş metaı haline gelmesi” meselesinin izini sürdük, kâh neden mezarlıkları sokaklarımızın dışına çıkarttığımızın, ölümü ve Azrail’i neden yok saydığımızın peşine düştük.

Nihayetinde ortaya çıkan kapsamlı sohbetler; medeniyetimizin değerlerine daha uygun, daha insancıl, daha kapsayıcı bir tıp anlayışının fotoğrafını ortaya koydu. Röportaj teklifimizi geri çevirmeyip yılların imbiğinden geçirdikleri ömürlük birikimlerini bizlerle paylaşan, kimisi şu an hayatta olmayan kıymetli büyüklerimize şükranlarımızı sunuyor, çok büyük bir kısmı tarafımdan yapılmış bu söyleşilerin hayatlarınıza ufacak da olsa dokunabilmesini, belki yepyeni ufuklar açabilmesini diliyoruz.

Ömer Çakkal

Sağlık Düşüncesi Dergisi Yayın Koordinatörü

Recep Akdağ: Sağlıkta adalet ve kalkınma dönemi başladı

Bir yılı daha ardımızda bırakırken tüm yenilikleri, tartışmaları, farklılıkları ile sağlıkta bir dönem daha geri de kaldı. Bu bir yılda yapılan icraatları Sağlık Bakanı Prof. Dr. Recep Akdağ'a sorduk. Bakan Akdağ, Mecliste bütçe görüşmelerinin yoğunlaştığı günlerde bizi kırmadı, bir yılın muhasebesini de ortaya çıkaracak sorularımızı cevapladı.

Sağlıkta yaptıklarınızı bir cümle ile özetlemeniz gerekse ne derdiniz?
Sağlıkta adalet ve kalkınma dönemi başladı.

Sağlıkta Dönüşüm Programını yürütürken önceliğiniz nedir?

Hükümet olarak her alanda olduğu gibi, sağlık politikamızın merkezine de “insan”ı koyduk. Her ne yaparsak yapalım “önce insan” diyerek yola çıkıyor ve insanımız adına önemli hizmetler gerçekleştiriyoruz. Bu maksatla “Sağlıkta Dönüşüm Programı”nı geliştirdik ve icrasına başladık.

Aile Hekimliği uygulaması ne durumda?

Düzce, Eskişehir, Bolu ve Edirne illerimizde aile hekimliği uygulamasına başla-

dık. 2006 yılı sonuna kadar yedi, 2007 yılı içinde on ilimizde daha aile hekimliğine geçiyoruz. Avrupa'nın on yıllar önce uygulamasına başladığı bu sistem muhaliflerce tartışıla dursun, halkımız bize kendi illerinde ne zaman bu uygulamayı başlatacağımızı soruyor. Vatandaşımız farkı görüyor: En bariz fark hekiminizin ailenizden biri olmasıdır.

Aile hekimleri vatandaşımızın sağlık kayıtlarını tutacak, takip ve kontrollerinizi yapacak; sağlık risklerinizi belirleyerek birinci basamak koruyucu hizmetlerinin, tanı ve tedavi hizmetlerini verecekler. Aile hekimliği sistemimizin temel felsefesi, bireyin sağlık hizmetini kendi seçtiği ve güvendiği hekimden almasıdır. Bu sistemde hekimlerin kazancı, kayıtlı kişi sayısı ile bağlantılı olduğu için vatandaş memnuniyeti büyük önem taşımaktadır. Birey, hekimini seçme ve değiştirme konusunda serbest olacaktır. Etkili ve kabul edilebilir bir sevk zinciri kurabilmemnin önemli bir şartı da budur. Sevk zinciri tek yönlü bir yol değildir. Hastanın kayıtlarını tutmakla sorumlu olan hekime, sevk ettiği hastanın hastanelerde aldığı hizmetin geri bildirimini, tıbbi kayıt sistemimizi güçlendirecektir.

Aile Hekimliği uygulamasını bütün yurda yaygınlaştırmak istediğinizi biliyoruz. Bu arada sağlık ocaklarını bilerek ihmal ettiğiniz söyleniyor.

Sağlıkta Dönüşüm Programı, birinci basamak sağlık hizmetlerini güçlendirmeyi öngörüyor. Aile hekimliğini de bunun için getiriyoruz. Bu arada, birinci basamak sağlık hizmetlerini güçlendirmek için sahip olduğumuz imkânları da seferber ediyoruz. Sağlık ocaklarının alt yapısını ve insan kaynaklarını güçlendirerek hastanelere sevk oranını azalttık.

Sağlık ocaklarında “Her hekime bir muayene odası” prensibiyle, atıl kapasiteyi harekete geçirdik; doktor odası sayısını yüzde 120 artırdık. Göreve geldiğimizde sağlık ocaklarında çalışan hekimlerimizin sadece yüzde 45'inin muayene odası vardı. Bu oranı yüzde 95'e yükselttik. Son dört yılda sağlık ocaklarında muayene olan kişi sayısı yüzde 75 arttı. Aynı dönemde hekim başına düşen hasta sayısı ise yüzde 20 azaldı. Bir hastaya ayrılan muayene süresi artmış oldu. Mevcut kapasiteyi rasyonel kullanarak hem verimliliği artırdık, hem de kaliteyi.

Kırsal bölgelerde sağlık hizmetini en ücra köşelere ulaştırmak amacıyla, gezici sağlık hizmeti uygulamasını geliştiriyoruz. Belirli merkezlerde istihdam ettiğimiz sağlık personeli, öncelikle hamileler, bebekler ve sürekli hastalığı olan vatandaşlarımızı takip etmek üzere önceden duyurulmuş tarihlerde periyodik köy ziyaretleri yapıyor.

Koruyucu hekimlik, örneğin aşılama ihmal edilmiyor mu?

Geleceğimizin teminatı çocuklarımızı teminat altına almak için aşılama ayrılan ödeneği on kat artırdık. Aşılama için ayrılan bütçe 2002 yılında 14 milyon YTL idi, bugün 156 milyon YTL. Ayrılan ödenek 2002 yılında 1999 yılına

göre reel olarak yalnızca yüzde 12 artmışken, 2006 yılında 2002 yılına göre bu oran reel olarak yüzde 385 arttı. Hamdolsun harcadığımızın karşılığını da alıyoruz. Kızamıklı vaka sayısı 1993 yılında 34 bin, 1996'da 27 bin, 1998'de 27 bin, 2001'de 30 bin iken 2006 yılı 11 aylık vaka sayısı sadece 34'tür.

Göreve geldiğimizde aşılama oranı yurt genelinde yüzde 78 idi. Şırnak, Hakkâri, Diyarbakır illerimizde bu oran yüzde 50'nin bile altına inmişti. Bugün yüzde 93 oranını yakaladık. Geçmişte aşılama oranları en düşük olan illerimizde bile yüzde 80'in üstüne çıktık. (Mesela Diyarbakır'da yüzde 85, Şırnak'ta yüzde 87, Hakkâri'de yüzde 90). Dünya Sağlık Örgütü'nün 2006 yılı raporuna göre Avrupa Bölgesi aşılama oranı yüzde 94'tür. 2007 yılı için tüm imkânlarımızı seferber ederek yüzde 95 gibi oldukça yüksek ve iddialı bir oranı hedefliyoruz. Aşılama takviminde yaptığımız yeniliklerle, gelişmiş ülkelerde uygulanan kızamıkçık, kabakulak ve menenjit aşılarını programımıza dâhil ettik.

Koruyucu sağlık hizmetlerine ayrılan bütçenin döneminizde azaldığı söyleniyor. Bütün bu anlattıklarınızla bu söylenti çelişiyor mu?

Maalesef bu ifadeler ya aşırı bilgisizlikten söyleniyor ya da bu alanda yaptıklarımızı örtebilmek için bilinçli bir dezenformasyon yöntemi olarak kullanılıyor. Bakınız, koruyucu sağlık hizmetleri için ayrılan bütçe, 2002 yılında 1999 yılına göre reel olarak yüzde 4,6 azalmıştır. Hâlbuki bu yıl, yani 2006 yılında koruyucu sağlık hizmetleri için ayrılan bütçe 2002 yılına göre reel olarak yüzde 50,4 oranında artmıştır.

112 hizmetlerine erişim gerçekten kolaylaştı mı?

112 Acil hizmetlerinde 2002 yılında 481 olan istasyon sayımızı bin 175'e yükselttik. Artık 112 acil, hızır gibi her yerde. Bu hizmetten faydalanan kişi sayısı 2002 yılında 350 bin iken 2006 yılında 900 bine ulaştı. Kırsalda da 112 hizmetlerini geliştirdik. 2002 yılında kırsalın yüzde 20'si 112 acil hizmetlerinden yararlanırken bu oranı yüzde 95'e çıkardık. 2007 yılında yüzde 100'e ulaşacağız. Ayrıca, Afetler için Gönüllü Sağlık Ekipleri oluşturduk. İki yılda 2 bin 284 sağlık personelinin oluştuğu Avrupa'nın en büyük medikal kurtarma ekibini kurduk.

Kamuoyunda çok konuşulan performans dayalı ek ödeme sistemine kısaca değiniriz.

Performansa dayalı ek ödeme vatandaşa hizmet edenin ödüllendirildiği sistemin adıdır. Görevi devraldığımızda uzman hekimlerimizin sadece yüzde 11'i yani 2 bin 200'ü tam zamanlı çalışıyordu. "Performansa Dayalı Ek Ödeme" uygulamız sonucunda bugün yüzde 57'si yani 13 bin 700 uzman hekimimiz kamuda tam zamanlı çalışmaktadır.

Bu sistem hekimi hasta uğurlamadan, hasta ağırlamaya teşvik ediyor. Bu uy-

gulama ile bekleme süreleri, bir üst kuruma sevk oranları büyük ölçüde azaldı. Vatandaşımızın devletinin hastanesinden hizmet alabilmek için başka adreslere başvurma zarureti büyük ölçüde ortadan kalktı. Hastanelerimizde yetersiz alt yapılarını geliştirmek ve daha kaliteli bir sağlık hizmeti sunmak için adeta seferberlik başlamış oldu. Yapılan işe karşılık ek ödeme anlamına gelen performansa göre ek ödemeyi, hizmet arzını ve verimliliği artıran bir teşvik aracı olarak uygulamaktayız.

Bekleme süreleri önemli ölçüde azaldı. Bir üst kuruma sevk oranları makul seviyelere indi. Sağlık işletmelerinin gelir gider dengeleri hassasiyetle takip edilir hale geldi. Halk arasında “bıçak parası” diye bilinen haksız uygulama ile mücadelemiz kolaylaştı. 2002 yılına göre 2006 yılında devlet hastanelerinde muayene olan kişi sayısı yüzde 75 arttı. Aynı dönemde hekim başına düşen hasta sayısı ise yüzde 25 azaldı. Bir hastaya ayrılan muayene süresi artmış oldu.

Uygulamalarınızdan vatandaşın memnuniyetini gördüğünüzde ne yapıyorsunuz? Tek cümle ile ifade edebilir misiniz?

“Şimdi her şey hakkımız” diyorum.

*Aralık 2006 tarihli 1. sayıda yayımlanmıştır.

Salih Kenan Şahin: Sağlıkta yeni bir dönemin başlangıcı

Uygulanmaya 15 Haziran 2007'den itibaren başlayan yeni Sağlık Uygulama Tebliği (SUT) ile ilgili pek çok soru işareti, yanıtlanmayan pek çok soru ve sürekli çıkıp, geri çekilen tebliğlerden kaynaklanan güven sorunu vardı. Kimi sadece Emekli Sandığı, SSK, BAĞ-KUR birleşiyor olarak, kimi üniversitelerin SSK ve BAĞ-KUR'lulara sevsiz açılması olarak algıladı yeni tebliği... Bunlar vardı tabii ama daha fazlası da vardı bu yeni tebliğde. Bu yüzden en doğru bilgiyi ilk ağızdan almak istedik ve SSK İstanbul Sağlık İşleri İl Müdürü Salih Kenan Şahin ile görüştük. Kendisi de doktor olan Salih Kenan Şahin'in, bu açıdan hem tıbbi konulara hem de işleyişe son derece hâkim olduğunu gözlemledik. Hiçbir sorumluyu yanıtızsız bırakmadığı gibi, hatalarını, eksikliklerini söyleyecek kadar da cesur davrandı sohbetimiz esnasında.

Yasemin K. Şahinkaya (YŞ): Öncelikle yeni Sağlık Uygulama Tebliği'ni kısaca açıklar mısınız bize?

Sağlık Uygulama Tebliği, geçmişte Maliye Bakanlığı'nın yayınladığı Bütçe Uy-

gulama Tebliğlerinin Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından yayımlanmış yeni şeklidir. Yeni dönemde Sağlık Uygulama Tebliği yaklaşım tarzı olarak benzer şeyleri içermekle birlikte birçok yenilik getiriyor. Bilindiği gibi 5510 sayılı yasanın yürütmesi durdu. Yürütmesi durunca istenen tek çatı oluşamadı. Ancak 5502 sayılı yasa gereği Emekli Sandığı, BAĞ-KUR ve SSK'nın devri gerçekleşti. Uygulamada memurlar ve yeşil kartlılar dışındakiler genel sağlık sigortası kapsamına alınmış oldu. Emekli Sandığı'nın, BAĞ-KUR'un ve SSK'nın mevzuatında bir takım farklılıklar vardı. Ancak mevzuatından kaynaklanmayan, sadece uygulamadan kaynaklanan farklılıkları da vardı. Bu tebliğ ile bu farklılıklar asgariye indirilmeye çalışıldı. Bir anlamda sağlıkta daha eşitlikçi bir yaklaşım Sağlık Uygulama Tebliği ile hayata geçmiş oldu. Artık sınırlı bir iki husus dışında Emekli Sandığı da BAĞ-KUR da SSK mensubu da aynı ve eşit şartlarda hizmet alacaklar.

YŞ: Bu sınırlı hususlar neler?

Mesela katkı payları konusu... SSK mensupları bu yıl 95 kuruş katkı payı ödeyecekler, BAĞ-KUR'lular; emeklileri yüzde 10 katkı payı ödeyecek, çalışanları yüzde 20. Onun dışında bir takım tıbbi malzeme ve diş proteziyle ilgili farklılıklar var. Eskiden şu vardı. Emekli Sandığı mensupları üniversite hastanelerine doğrudan, SSK'lular sevkle BAĞ-KUR'lular ise cebinden ödeyerek giderlerdi. Bunlar kalktı.

Akif Tan (AT): Sağlık sektöründe eşitsiz bir dağılım vardı; şimdi daha eşitlikçi bir yaklaşım var. Bu son tebliğ ile sağlık sektörü olmasık gerekeneye yaklaşıyor diyebilir miyiz?

Tabii. Yeni tebliğ ile üç amacın çok önemsendiğini ve tebliğin ruhuna da yansıdığını görüyorum. Birincisi temel, asgari sağlık hizmetlerinde mümkün olduğunca eşitliğin sağlanması. İkincisi, mutlak kayıtlı ve izlenebilir bir yapının oluşturulması hedeflendi. Geçmişte sağlıkla ilgili konuşulurken "bana göre, benim rakamlarıma göre" diye bir söylem vardı. Bunun mutlaka ortadan kalkması gerekiyordu. Ciddi kayıtların olmadığı bir sistemi yönetmeniz mümkün değil. Spekülasyonla yönetilen bir yapıdan veriyle yönetilen bir yapıya geçilmesi hedeflendi ki bu çok net bir şekilde Sağlık Uygulama Tebliği'nin ruhuna da yansdı. Üçüncüsü ise; kurumların vizyonları vardı. Her kurumun kendince belirlediği vizyonu ve bu vizyon doğrultusunda oluşan farklılıkları vardır. Bu uygulamada sorunlar oluşturuyordu. Sosyal Güvenlik Kurumuyla, tek bir kurum oluştu. Sosyal Güvenlik Kurumları arası farklı vizyonlar yerine tek bir vizyon oluştu. Başta Sağlık Bakanlığı, üniversiteler ve sektör kurumlarıyla etkin iletişimle, ortak vizyon sağlandı. Bu vizyonu destekler şekilde bir tebliğ ortaya kondu. Bu tebliğde, SSK'nın iki yıllık sağlık sigortacılığı tecrübesinden faydalandığını düşünüyorum.

AT: Bu uygulamayla birlikte sağlık sektöründe nereye doğru yol aldık. En nihâi çerçeve ne olacak? Ve biz bu genel çerçeveye giderken, şu anda neredeyiz? Daha atılması gereken adımlar var mı?

Temel hedefimiz daha nitelikli, daha kaliteli ve herkes tarafından ulaşılabilir bir sağlık hizmetini oluşturmak. Biz burada bu takımın finansman oyuncusu-yuz. İyi bir finansmanla ve finansmanın düzenleyici rolünü kullanarak en iyi hizmeti vermeyi amaçlıyoruz. Paranın gücü etkili bir güçtür, teşvik ya da ceza mekanizmalarını etkili kullanarak olabilirliği sağlayabilirsiniz. Sağlık politikaları diğer kurumların desteği ile Sağlık Bakanlığı tarafından belirlenir. Bizim rolümüz burada finansman aygıtını kullanarak sağlıktaki kaliteye destek vermek. Finansman perspektifimizde Türkiye’de sağlık giderlerini azaltalım gibi bir kaygımız yok.

AT: Yeni tebliğ sonucunda finans sektörünü yönetimi açısından daha derli toplu bir uygulama mı var? Yani finansın sağlanması değil de mevcut finansmanın derli toplu uygulanması ile ilgili bir uygulama mı var?

Tebliğin kamuoyuna yansıyan en önemli şekli üniversite hastanelerine sevk-siz gidilecek olunması. Tabii bu önemli bir düzenleme. Avantajları ve dezavantajları, riskli yanları var. Bununla ilgili farklı düşünceler var. Bunlara da saygı duyuyorum ama ifade edilen şu: Bu üniversiteler paralarını alamıyor; paralarını alamazken, devlet neden böyle bir uygulamaya geçiyor denmesi son derece yanlış ve eksik bir bilgidir. Çünkü ben 2005 Nisan ayından beni bu görevi sürdürüyorum. Belki 2005 yılında birtakım teknik problemler oldu ama 2006 yılından beri yaklaşık 1,5 yıllık süreç içinde bizden kaynaklanan üniversitelerin finansman problemi olmamıştır. En azında kendi bölgem İstanbul, Edirne illeri için bunu söyleyebilirim. Zaman zaman aksamalar oluyor ama bu çoğunlukla üniversitelerin faturalama süreçleri ve otomasyonları ile ilgili sorunlardan kaynaklanıyor. Yoksa bize gelen fatura 45 günlük vadesi süresince ya incelenerek ödenmiştir ya da incelenememişse hemen yüzde 70 avansı ödenmiş, kısa zamanda incelenip, tamamı ödenmiştir.

Şu anda reçete dışında tüm alanlarda özel hastane, kamu hastaneleri, üniversite hastaneleri faturalarını vaktinde inceleyebiliyoruz. Özel sektör için yerinde, etkili denetimler yapılabiliyor. Eczacılık sektörü için çok ciddi manada sistemin hatalarını, yanlışlarını düzeltici ve sistemde suç teşkil edici konuların üzerine gidici bir yapıyı oturttuğumuzu düşünüyorum. Elbette bu iç görüdür, kendimizi daha iyi anlattıkça dış görü de daha olumlu olacaktır.

Bu konuda üç ayrı kurumduk. Emekli Sandığı, BAĞ-KUR, SSK ayrı ayrı çalışı-yorduk. 20 Mayıs’ta İstanbul’da pilot uygulamayla başladık. Önce BAĞ-KUR

ile entegre olduk. 15 Haziran itibariyle de Emekli Sandığı'nın sağlık şubesi ile entegre olduk. Şu anda İstanbul, Edirne, Tekirdağ, Kırklareli illeri için Sosyal Güvenlik Kurumu çerçevesindeki tüm kişi ve sözleşmeli sağlık kurum hizmetleri artık tek bir elden yürütülecek hale geldi. Bu konudaki sorunları ortadan kaldırmak için önümüzdeki süreç avantajlı olacaktır.

YKŞ: Yeni çıkan ve yürürlükten kaldırılan tebliğler konusu çok tartışılıyor. Sağlıkta deneme yanılma olur mu?

Bu sağlıkta her zaman tartışılıyor. Uygulamaların sonuçları toplumdan topluma farklılık gösterebiliyor. Bunu her şey için söylemiyorum, istisnaları mutlaka vardır. Çünkü sosyal refleks, toplumsal refleks değişebilir. Türkiye'deki toplumsal refleks ile Batı Avrupa'daki toplumsal reflesi ya da Amerika'daki toplumsal reflesi eşdeğer tutmanın imkânı yok. Onun için bazı şeyleri süreç içerisinde görebiliyoruz ve göreceğiz. Türkiye aile hekimliği sürecine gidiyor. Sağlıkta dönüşüm projesinin temelinde bu var. Aile hekimliği yaygınlığı istenilen ölçülere gelince bu konular yeniden değerlendirilecektir. Bu konuda üniversitelerimizle sürekli iletişim halindeyiz. Muhtemel olabilecek sorunlar karşısında onlar da biz de çok dinamiğiz. Şu kısa süreli uygulama sonuçları açısından da kontrol edilemez problemler olmamıştır.

YKŞ: İnsanların özel sağlık sigortalarına yönelmelerinin, SSK'nın çeşitli özel sağlık kuruluşlarıyla başlayan anlaşması ve sonrasında gelen böyle bir tebliğe yaptırım etkisi oldu mu?

İlk etapta bir etkisi olduysa bile bendeki rakamlar son zamanlarda özel sağlık sigortalarının işlerinin azaldığı yönünde. Özellikle grup sigortalarında ciddi sıkıntıları var. Çünkü geçmişte insanlar SSK'lıydı ama önemli bir varlıklı kesim ne sağlık karnesi çıkarıyorlardı, ne ilaç yazdırıyorlardı, ne de tedavi görüyorlardı. Kullanılmayacakları bir hakları vardı. Kullanım, gücü, konforsuzdu. Bugün özel sağlık kuruluşuna gidebiliyorsunuz, yazılan reçetedeki ilacı en yakın eczaneden ödeyerek alabiliyorsunuz. Böyle olunca da özel sigortalara talep eskisi gibi olmamaya başladı. Bu sefer de özel sağlık sigortaları, tamamlayıcı sağlık sigortasını kendileri için bir açılım olarak gördüler. Bu konuda ciddi çalışmalar var. Doğrusu da budur. Kamunun tüm şemsiye altında olması gerekenleri şemsiye altına aldığı yerde, konfor isteyenler ya da farklı talepleri olanlar doğal olarak özel sektörü tercih edeceklerdir.

AT: Bu yeni uygulamayla katkı paylarıyla ilgili durum nasıl olacak?

Katkı payı ile fark meselesinin iki ayrı boyutu var. Katkı payı sigortacılığın gereği. Yani riski paylaşmak. Hizmeti alan kişinin bir miktar katkı vermesinin istersiniz ki bunun kötüye kullanılmasını engelleyebilirsiniz. Katkı payı ile ilgili kimsenin bir problemi yok. Yukarıda da söylediğim gibi bu oranlar belli... SSK

mensupları bu yıl 95 kuruş katkı payı ödeyecekler, BAĞ-KUR'lular emeklileri yüzde 10 katkı payı ödeyecek, çalışanları yüzde 20. Bir de özel sağlık kuruluşlarının aldığı bir fark var. Vatandaş eğer o hastaneyi tercih ediyorsa, fark ödemeyi göze alıyor olmalı. Ancak mecburen gitmek zorunda olduğu durumlar sorun oluşturuyor. Acil durumlar gibi... Ümit ediyorum 1 Ocak'tan sonra onlar hayata geçince de fark konusunda vatandaşın rahatsızlığı da daha az olacaktır.

* Eylül 2007 tarihli 4. sayıda yayımlanmıştır.

Gülay Göktürk: Sosyal devlet bir noktada olacaksa, sağlıkta olmalı

Gülay Göktürk ile konuşmaya giderken, genel konseptimize uygun olarak sağlık sektörüne dışarıdan entelektüel bir bakış alacağımızı düşünüyorduk ki, sektöre entelektüel olmanın yanı sıra son derece hâkim, profesyonel bir bakış açısıyla karşılaştık. Hatta o kadar ki özellikle organ bağışi konusunda bir yasa teklifi oluşturacak kadar bu konu üzerine düşünmüş, çalışmış, geniş perspektifte bir bakış açısı...

Özellikle sağlık sektörü ile ilgili gündemi, mevzuatı yakından takip eden, bu konuda düşünen entelektüel bir göz... Biz konuşurken son derece keyif aldık, umarız sizler de okurken aynı keyfi ve bizim gibi 'evet, olabilir, gerçekten de öyle' diyebileceğiniz fikirlerin doyumsuz tadını alabilirsiniz.

Akif Tan: Bugün Türkiye'deki sağlık sektöründe herhangi bir vatandaşın en sık karşılaştığı sorun sizce nedir? Hastaneler mi, doktorlar mı, tıbbî ekipman mı, sektörün kendisi mi, bir anlayış mı? En çarpıcı handikabımız nerede? Veya her şey çok yolunda mı gidiyor?

Ben dünyada sağlık sistemini halledebilen bir ülke görmedim. Özellikle İngiliz-

tere'ninkini ve Amerika'ninkini oldukça iyi biliyorum, tanıyorum. Ben bir kez İngiltere'de hastalandım, acil serviste bir doktoru görebilmek için tam 4 saat beklemek zorunda kaldım. Refah devletinin bir ürünü olan, tamamen sosyalize olmuş sağlık sistemi birçok yerinden çökmüş İngiltere'de, çalışmıyor. Öte yandan Amerika'da orta sınıftan çalışan insanların işsiz olduklarını gördüm. Çünkü dış yaptırmak, eğer sigortanız yoksa yeni işe girmişseniz, bir servet olduğu için işlerini yaptıramıyorlar. En basit bir operasyonda bile 1000 dolar vermeniz gerekiyor. Çok çok pahalı. Türkiye'de, bir liberal olmama rağmen, sağlık sisteminin sosyal devletin son kalacağı yer olması gerektiğini vicdanen kabul ediyorum. Yani sosyal devlet bir noktada olacaksa, sağlık alanında olmalı. Dışarıdan baktığımızda ne görüyorsunuz dersiniz söyleyeceğim şudur: Biz öyle bir sistem kurmalıyız ki ihtiyacı olan herkesin, her türlü sağlık hizmetinden, sonuna kadar, hiçbir ödeme yapmadan yararlanabilsin. Bunun yanı sıra parası olanlar da belli bir bedel ödeyerek sistemi sübvansesin. Şu an biraz öyle. Biz olmayanlarınkini temin ederek ama olanlarda katkı payı diye aldığımız şeyi de bugünkünden biraz daha fazla alarak böyle bir sistem kurabiliriz diye düşünüyorum. Tümüyle herkese bedava diye bir şey zaten olamaz, dünyanın hiçbir yerinde olamıyor. Fakat bizim şu andaki mevcut sistemde, parası olanlardan katkı payı diye aldığımız miktar bana biraz az geliyor. Daha artırılabilir. Çünkü genel olarak bizim halkımızda sağlığı para harcama eğilimi çok kuvvetli değil. Yani dar gelirli olsa da insanlar düğün yapmayı, çeyiz yapmayı, altın takmayı, bilezik takmayı ihmal etmiyor ama sıra kendisinin bir tedavisine geldiği zaman eğer hastane o ilacı vermiyorsa, pahalıysa almayabiliyor. "Devlet bana bakmak zorunda" gibi bir anlayış var. Kendi sağlığı için, tatiline harcar gibi, düğününe harcar gibi para harcamıyor. Bunu bir lüks gibi görüyor. Sanki devletin yapması gereken bir şeyi kendi yapmış da kazık yemiş gibi davranıyor. Bunun kırılması lazım. Ödeme gücü olanların daha çok ödemesi lazım, ödeme gücü olanların da hakikaten en ileri sağlık hizmetlerinden çok rahat yararlanması lazım.

AT: Devlet sağlık sektöründen olabildiğince çekilme eğilimi içinde. Hizmet satın alma politikasıyla ciddi değişiklikler yaptı. Bunun da iyi sonuçları da, aksayan yönleri de var. Beklenenden daha iyi bir adaptasyon süreci var. Genelde bu trendi nasıl buluyorsunuz?

Ben esas olarak hizmet satın alma fikrine taraftarım. Yani aynı şeyi devlet eğitimde de yapmalı. Madem bu kadar özel okulumuz var, bunlardan hizmet satın almalı. Hizmet satın alma fikri güzel. Nitekim bu sistem ekonomik anlamda daha ucuz. Ama burada istismara kapalı bir sistem kurmak gerekiyor. Çünkü bu konu istismara çok açık. Özel hastanelerle ilgili en basit sıkıntıyla gelen hastalara bile parasını nasılsa devletten alacak diye bütün tetkikleri birden yaptığı gibi pek çok olay duyuyoruz. Bunun faturası çok ağır olur devlete. Bu yapılmalı ama bunun çok ciddi bir denetim sistemiyle birlikte yapılması lazım.

Yasemin K. Şahinkaya (YKŞ): Özel sektör bunun altından kalkabilir, sağlık sektöründe yetkin olabilir mi?

Şu an son teknolojiyi hemen getiren, bu konuda dünyayı çok yakından takip eden, tıp teknolojisini çok yakından takip eden gelişmiş bir özel sektör var. Elbette ki devletin elindeki o köklü hastaneler yok olacak değil. Onlar varlıklarını zaten devam ettirecekler. Ama bunun yanı sıra gelişen özel sektörün, ben çok daha hızlı gelişeceğini, aynı zamanda bir bölgeye hizmet vereceğini düşünüyorum. Biliyorsunuz bir sağlık turizmi yaşıyor. Bunun ileride daha da gelişeceğini düşünüyorum. Çünkü fiyatlar çok ucuz. Hem Avrupa'dan hem de Ortadoğu ülkelerinden ciddi bir şekilde ucuz. Hızla gelişen özel sektör kendi içinde çok ciddi bir rekabet yaşıyor. Bu rekabet de onu geliştiriyor. Bu sektör içinde çürükler de, sağlamlar da olacaktır. Ama zamanla çürükler elenecek, tutunamayacaktır. Sağlıklı bir gelişim mutlaka olacaktır. O konuda benim bir kuşku yok. Fakat geçiş döneminde devlet kanalıyla paralar geldiği için o konuda bir istismara dikkat etmek lazım. Yoksa potansiyeli var.

YKŞ: Peki ya doktorlarımız?

Türkiye'de şaşılacak biçimde dünya çapında yarışabilecek düzeyde doktorlarımız var. Bunun en temelinde ne yatıyor bilmiyorum. Başlangıçta çok köklü, çok iyi tıp fakülteleri mi kurmuşuz, nedir? Herhalde oradan gelen bir şey... Ancak genel olarak teşhisten sonra özellikle yatan hastalarda, tedavide aksamalar var. Ama özel sektörün bu alanda da çözüm bulacağına inanıyorum.

AT: Sizce Türkiye'deki doktor sayısı yeterli mi, değil mi? Dışarıdan doktor getirmeye gerek var mı? Doktor kalitesi çok sayıdaki üniversiteden dolayı düşüyor mu? Yoksa böyle mi olması gerekir?

Ben doktor kalitesi düşüyor mu düşmüyor mu bilemem. Ama genel olarak bundan üç-beş sene önceye kadar üniversite sayısının hızla artırılmasını pek anlamlı bulmuyordum. Yeteri öğretim üyesi, ekipman yoksa, pek bir faydası olmaz diye düşünüyordum. Fakat bir takım örnekler gördükten sonra artık böyle düşünmemeye başladım. Anadolu'dan çeşitli sempozyumlara gelmiş öğretim üyeleri ile karşılaştım. Ve oralarda, kurulan üniversitelerle birlikte vahalar yaratıldığını dinledim. Anadolu'nun ücra kentlerindeki üniversitelerde bir takım YÖK burslarıyla yurtdışına gitmiş parlak insan dönmüş, bir araya gelmiş ve ciddi bir akademik çalışma başlatmış. Hem de çevresi için bir ışık olmuş, vaha olmuş. O Anadolu kentinin toplumsal ve kültürel hayatına çok ciddi katkılarda bulunmuş. Tıp alanı için de aynı şeyi söylemek zannedirim doğru. Ama kısıtlı tutarak bir yere varamayız. Sonuçta belli şehirlerde yoğunlaşma var. Bunu metazori değiştiremezsiniz. Hiç kimseyi zorla başka bir yerlere yollayamazsınız. Bu birçok defa denendi. Sayıca diğer yerlere de yollayacağınız doktorlara ihtiyacınız var demektir. İşte bu yeni üniversitelerden mezun olanların gidebilecekleri alanlar var,

orada kendilerini yetiştirecekleri ortamlar yaratmak lazım. Artık dünyada hiçbir meslekte eğitim mezun olduğunuz zaman bitmiyor. Zaten o doktor çok iyi bir üniversiteden de mezun olmuş olsa, üç sene güncellemezse bilgilerini zaten kötü bir doktor olacak. Ama nispeten zayıf bir üniversiteden mezun olmuş ama sürekli olarak kendini geliştiren, meslek içi eğitimini devam ettiren bir doktor da iyi bir doktor olabilir. Yeni okullar açmaktan korkmamak lazım; bu yeni okullardan mezun olanların da yetişmesi için bir takım ortamlar yaratmaya çalışmak lazım.

AT: Hastaya yaklaşımda da, hastanın kendisinin ve hastalığını metalaşması, değer yargılarının ciddi erozyona uğraması konusu... Kavramsal olarak baktığımızda, özel sektöre doğru gidiyor olmak, bir anlamda, vahşi kapitalizm olmasa da bunun kurullarıyla yarışıyor olmak uzun vadede bunu getirecek midir sizce? Sistem içinde devlet ve özel sektörün dengelerinin değişmesi, insanlık açısından ciddi bir erozyona sebep olur mu?

Aynı şey eğitim için de söyleniyor. Eğitimin satılan bir hizmet haline gelmesi hususunda da. Öyle ya da böyle ben bunu kaçınılmaz görüyorum. Mutlaka yeni durum kendi etiğini yaratacaktır. Bugün ilaç ve tıp endüstrisi petrolden sonra ikinci sırada. Böyle büyük bir pazardan, böyle büyük bir sektörden bahsediyoruz. Belki hiçbir zaman emin olamayacağız ama kanserle ilgili birtakım alternatif tedavilerin bastırıldığı şeklinde iddialar var. Bunu bilemeyeceğiz belki ama şunu biliyoruz: Bir kısmı Harvard Üniversitesi'nde bulunan Çinli doktor, yaptıkları birtakım alternatif çalışmaların Amerika'da kanser sektörü tarafından bastırılması, sınırlandırılması, yasaklanması üzerine, gittiler Çin'de bu tedaviyi uyguluyorlar. Böyle şeyler olabiliyor, olabilir. Ama bu geri dönüşü olmayan bir süreç aynı zamanda. Bu kadar büyük sermaye, bu kadar büyük bir sektörü devletler yapamazlar. Devletlerin tek başlarına altından kalkabileceği bir hizmet değil. Çok uluslu sermayeler lazım. O ilaç firmalarının bir yeni molekül bulmak için on sene çalıştıklarını ve bilmem kaç milyon dolar para harcadıklarını biliyoruz. Ve sonu belki fiyasko oluyor. Sonunda hiçbir şey çıkmayan milyar Dolarlar gidiyor. Bunun için çok dinamik bir sektöre ihtiyaç var. Ve bu nitekim oluştu ve geri dönüşü mümkün değil. Ne olması gerekiyor? Böyle meselelerinin tartışılmasıyla birlikte bu konuda toplum denetimi olacak. Ve kendi etiğini oluşturacak. Yani o zaman diyelim ki o özel hastane de hastayı gereksiz yere pahalı bir tedaviye yönlendirdiği ortaya çıktığı zaman kapanacak duruma gelecek. Rezil olacak toplumda. Böyle bir etimin kendi içinde oluşması, böyle bir toplumsal denetimde bunların halledilmesi lazım. Ona bakarsanız biz devlet elinde birtakım SSK Hastaneleri'nde nasıl yolsuzluklar olduğunu, ilaç alımlarında ne yolsuzluklar olduğunu biliyoruz. Yani orası, tertemiz değil ki, orada da yıllardır doktorların kendi muayenelerine hasta kanalize ettiklerini de biliyoruz. Dolayısıyla bu konudaki yozlaşma, devlet elin-

deyken de olabiliyor, özel sektör olunca da başka birtakım sorunlar çıkacaktır.

YKŞ: Belki böyle bir durumda devlet daha iyi denetim ve kontrol mekanizması kuracaktır...

Belki de... Devlette torpilin olduğunu da biliyoruz. Oradaki doktorların kendi muayenehanelerine gelen hastalara farklı, gelmeyenlere farklı davrandıklarını biliyoruz. Açıkta paralar alındığını biliyoruz ve en önemlisi de alet almında ve ilaç almında çok büyük yolsuzluklar olduğunu biliyoruz. Şimdi burada böyle olabilir derken, eskiden pek mi matahtı diye sormak lazım. Kendi etiğini, kendi toplumsal denetimini yaratacaktır. Zaten başka bir çare yok. Bugün bilimler arasında en hızlı ilerleyen bilim biyo-genetik ve tıp. Bunun gürbüzleşmesi ve önünün tıkanmaması lazım.

AT: Tıp dünyası, akademik çevreler, dışarıdan kendilerine müdahale edilmesine, düşünce bazında, siyasi bakımdan, uyarı, ikaz ve eleştiri bazında biraz fazla mı kapalı veya çok rahat tıp dünyasındaki her şey tartışılabilir mi? Yani kurumlarının kendi içindeki omurgası, dışarıdan söylenebilecek doğru veya yanlış herhangi bir şeyi tanımadan hemen yargılayıp tepki mi gösteriyor yoksa bunları özümseyip tartışabilir mi?

Tıp camiasında biraz Ortodoks bit tutum var. Zaman zaman insana şunu hissettiriyor: Bir bilgi tekeli ellerinde tutuyorlar ve bu bilgi tekelinin iktidarını kuruyorlar. Her uzman bir bilgi tekeli kurar ama doktorların kurdukları bilgi tekeli sıradan insanların kolay kolay nüfuz edebilecekleri, kolay kolay vakıf olabilecekleri dolayısıyla tartışabilecekleri bir şey değil. Ve o alandaki bilgi tekelinin kırılması eğilimlerine de tepkililer. Bu alternatif tıp için de geçerli...

YKŞ: Peki kendileri için mi, halkın lehine olması açısından mı öyleler?

İki yönü de var gibi geliyor bana. Mesela birçok doktorun hasta gelip de karşısına internette okudum, söylemiş, böyleymiş dediğinde bir sinirlendiğini görüyoruz. 'Bırakın interneti, öyle şey olur mu?' tarzında bir yaklaşım sergiliyorlar.

AT: Ben öyleyim biraz... Bilinçli hastayı çok severim ama internetten okudum diyerek gelen hastaya bir tepkim oluyor...

Doğrudur. Doktorların yaptıkları iş, hiçbir maceracılığa imkân vermediği için belli bir tutuculuk içindeler. Öyle 'hadi şunu deneyelim, hadi bunu deneyelim' diyemezler. Kurallara uygunluk ve tutuculuk içindeler. Ama bunun zaman zaman yenilikleri engelleme noktasında zararları da oluyor. Genel olarak tıp camiasında öğrenilen, bilinen, var olan ve uygulanan konvansiyonel bilgiler dışında bir tutuculuk hissediyorum. Özellikle yeni denemeler konusunda. Ama bu hastaya yönelik. Öte taraftan araştırmalar son derece özgürce, son derece uçuk noktalarda yapılıyor.

AT: Çin'deki kanser tedavisi Türkiye'de de çok popüler. Fakat ne olduğu karışık. Bizim şu anda uyguladığımız tedavinin çok dışında kalıyor. Ama olabilir mi? Olabilir belki... Eğer yol bittiyse birtakım şeyler denenebilir yani bu kadar da katı olmamak gerekiyor. Siz ne düşünüyorsunuz?

Bunlar hassas noktalar. Genel olarak doktorlar daha rahat olsunlar, esnek olsunlar demek de çok doğru değil. Sonuçta bizim güvenliğimiz söz konusu. Aksi takdirde 'bizi deneme tahtası yaptılar, bizi kobay gibi kullandılar' diye başlarız. Yani doğrusunu isterseniz öyle bir güvenceye, belli bir tutuculuğa da ihtiyacımız var. Tabii bir de tersi oluyor: Tıptaki çeşitli araştırmalar da birtakım başka çevreler tarafından etik adına çok kısıtlanıyor. Özellikle genetik çalışmalarda tıp biliminin üstünde çok ciddi bir toplumsal baskı var. Ve bir korku var: İnsanın doğasıyla oynuyorlar, insanın doğasını değiştirecekler diye. O da bilim üzerinde bir baskı. Mesela Amerika'da çalışması kısıtlanan birtakım insanlar Rusya'ya gidip orada çalışıyorlar. Beyinle ilgili çalışmalar Amerika'da yasaklandı. Yani bir de tersten bakmak lazım. Genleriyle oynanmış bitkiler ve hayvan deneyleri için çevreciler son derece tutucu bir rol oynuyorlar mesela...

YKŞ: Size göre doktor-hasta ilişkisi nasıl olmalı? Siz nasıl bir doktor ararsınız?

Bir kere doktor, hasta olarak benim içimde ne olup bittiğini bana benim anlayacağım gibi anlatmalı. Ve uygulayacağı tedaviyi de anlatmalı. Daha fazla vakit ayırarak o hastalığı içinden çıkararak önüne koymalı ve anlatmalı. 'Bana ne oluyor ve bana ne yapıyor?' konusunda hastayı meçhulde bırakmamalı. Bütün sorularını cevaplamalı. Doktorların bir kısmı bunu yapıyor ama önemli bir kısmı 'bu benim işim, ben bunu biliyorum ve yapacağım, sana ne oluyor?' havasına giriyorlar. 'Sen sadece şu ilaçları al, şunları yap, şunları yapma ama ötesi benim işim. Ne olup bittiğini anlamam gerekmiyor' tutumuna giriyor ki son derece rahatsız edici bir tutum. Bunu en had safhası yine İngiltere'de var. Hasta doktora gidiyor. Doktor ona bir külah içinde birtakım haplar veriyor. Hasta, hastalığını bilmiyor, içtiği o hapların adını bile bilmiyor. Gözlük numarasını bilmiyor insanlar doktor verdi herhalde doğrudur diyorlar. Hastanın hastalığına yabancılaşması süreci yaşanıyor. Bizde o kadar değil. Bir şeyi önünüze koyup baktığınız zaman onunla daha rahat baş edersiniz. O yüzden ben başıma ne geldiyse, ne gelecekse bilmek isterim. Hastalığımı tanımak isterim.

AT: Peki ölümcül hastalıklar hastaya söylenmeli midir?

O bambaşka bir konu. Ölümcül hastalıklarda mutlaka hastanın yakınlarından söylenip söylenmemesi konusunda fikir alınması lazım. Öyle pat diye insanlara söylenmemesi lazım diye düşünüyorum. Onun bizi aşan ince bir psikolojik süreçten geçmesi lazım.

YKŞ: İnsanların sağlıkla ilgili pek çok şeyi öğrendiği mecra genellikle televizyon ve gazeteler. Türkiye'deki sağlık haberciliği bu konuda size göre olması gereken gibi mi?

Dünyanın her yerinde basının en popüler konularından biridir sağlık. Amerika'da dünya kadar sağlık dergisi çıkar. Onların içinde de yalan yanlış bir sürü şey yazar. Bizde de özellikle basında uzman muhabir meselesi çok fazla olmadığı için, birtakım aksamalar oluyor. Yalan yanlış birtakım şeyler yazıldığı gibi iyi birtakım haberler diziler de yapılıyor. Meslek kuruluşlarının sağlık muhabirleriyle yakın temas içinde belki birtakım kurslarla, brifinglerle ve doğru bilgi alma kanallarını sürekli açık tutarak işbirliği içinde olmaları gerekmektedir. Ama popüler basın sağlık haberlerine her zaman ilgi gösterecektir ve her zaman bunu oldukça kaba saba bir biçimde, aşırı vurguyla verdiği için yanlışları içerecektir. Bu da kaçınılmaz bir süreç. Dünya kadar sağlık haberi yapılıyor, sağlık programı yapılıyor, bir o kadar doktor kendi sitesini açıyor, sitesinden görüş belirtiyor, ilaç tavsiye ediyor hastayı görmeden, internet üzerinden tedavi şemaları vermeye çalışıyor. Bütün bu bilgi akışına ve bilgi dolaşımını temizlemek, rafine etmek ve hepsini doğru hale getirmek ne yazık ki mümkün değil. Hastaya verilmesi gereken "bütün bunları oku dinle ama yine senin bir derdin olduğu zaman doktora git" mesajı olmalıdır. Bu arada ben sağlık haberlerine güvensizlik oluşması güven oluşmasından daha iyi olduğunu düşünüyorum. Yani her okuduğuna inanan bir okur daha kötü. Merakına yenilip okusun ama her okuduğuna güvenmek sağlık alanında tehlikeli.

YKŞ: Sizin özellikle üzerinde durulmasını istediğiniz bir konu var mıdır tıp alanında, sağlık sektöründe?

Ben, organ nakli meselesinin çok iyi bir çözümü olabileceğini düşünüyorum. Şöyle ki, insanların sağlıklılarında gidip de 'ben herhangi bir şekilde ölürsem organlarımı veririm' demeleri soğuk bir şey. İnsanların kolay kolay yapamadıkları bir şey. Ölümü düşünmeyi, ölüm sonrasında vücudunun parçalanacağını düşünmeyi filan gerektiriyor ve insanlar bu fikirle iç içe yaşamaktan hoşlanmadıkları için böyle bir belge vermek, toplumun çok az bir kesiminde gerçekleşiyor. Ama bu konuda hiçbir şey yapmama tutumu kolay bir tutum. Şöyle bir yasa düşünün: Aksini belirtenlerin organları alınmayacak. İsteyen dini nedenler ya da başka nedenlerden dolayı 'ben organlarıma dokunulmasını istemiyorum' diye belge taşıyacak yanında. Bunun dışında Türkiye'de tüp bebek konusu, sperm bankası konusu, kök hücre bankası konusu gelip dayatmış meseleler. Bu konularda hem mevzuatın uydurulması hem de etik tartışmaları sonlandırıcı açıklama ve çalışmaların yapılması gerekmektedir.

*Eylül 2007 tarihli 4. sayıda yayımlanmıştır.

Ali Bayramoğlu: Doktorlar hastalara ‘hastalık’ gibi davranıyorlar

Kimi zaman konuşmalarında kimi zaman yazılarında, sağlık ve sağlık sektörü ile ilgili dikkat çekici tespitler yaptı. Kim mi? Son günlerin en çok konuşulan ismi akademisyen, gazeteci, yazar Ali Bayramoğlu. İşte tam da bu nedenden dolayı, Ali Bayramoğlu ile konuşmayı, hem entelektüel bir göz olarak hem hasta olarak sağlıkla ilgili konuları irdelemeyi istedik.

Yasemin K. Şahinkaya (YKŞ): Babanızdan dolayı hep içinde olduğunuz, çok uzun yıllardır değişik rollerle (evlat, yazar, hasta) içinde veya iyi bir gözlemci olarak dışında yer alarak sağlıkla bir şekilde hep ilgilendiniz. Peki, bugün sağlıkta neredeyiz ve nereye gidiyoruz bunu söyleyebilir misiniz?

Sağlıkta iyiye doğru gidiyoruz ama daha kat etmemiz gereken çok yol var. Pek çok yönden yapılması gereken, tekrar tekrar ele alınması gereken konular var. Ancak çok önemli adımlar atılmıştır. Ben sağlık mekanizmasının, sağlık meselesinin toplumların en önemli meselesi olduğunu düşünüyorum. Yani eğitimden

hatta savunmadan bile daha önemli. Sonuç olarak fert olarak, insan olarak birini aldığınız zaman, kendi haliyle sağlık, hastalık, yaşam, ölüm, doğum gibi bir iç öyküye sahip. Bu öykü kaçınılmaz olarak, toplum olarak yaşadığınız için bir toplumsal sorumluluk haline, bir devlet sorumluluğu haline, bir birey sorumluluğu haline dönüyor. Dolayısıyla sağlık olarak söyleyeyim, sadece benim değil, bir sürü sıradan vatandaşlar açısından önemli bir yol alındığı kanaatindeyim.

Akif Tan (AT): Sağlık sektöründe büyük bir değişim yaşıyoruz. Bir hasta olarak hastaneye geldiğinizde sizin ilk olarak dikkatinizi çeken şeyler neler? Nelerle karşılaşıyorsunuz?

Ben bu sorulara doğru cevap verecek bir adam mıyım, onu bilmiyorum. Çünkü bir gazetede köşe yazıyorum ve tanınıyorum. Bu sayede gittiğim yerde bizim kültürümüzün doğal dayanışma ve önemseme mekanizması işliyor ve bana hemen bir yol açıyor. Hastabakıcı da tanıyor, hemşire de tanıyor, doktor da tanıyor ve dolayısıyla özel ilgi görüyorum. Ama onun dışında tabii gözleme imkânım oluyor. Babam da benim hekimdi. Bütün çocukluk oyunlarım İskenderun Devlet Hastanesi'nin bahçesinde geçti. Demin de söylediğim gibi çok yol kat edildiğini düşünüyorum. Hizmet açısından çok önemli meselelerden bir tanesi hasta karşılama meselesi. Bu konuda ben devlet hastaneleri, sigorta hastaneleri dâhil, yol alındığı kanaatindeyim. Çünkü hasta olunca insan kendisini özel hissediyor. Bu çok önemli bir şey. Hastanın hastanede karşılanması bir güven mekanizması ile çok ilgili. Bunun ben Türkiye'de gerek zihniyet olarak, gerek davranış olarak, gerek eğitim olarak düne oranla çok daha fazla yerleştiği kanaatindeyim. Mesela hemşirelere baktığınız eskiden hemşireden korkardık. Ama o da değişmiş durumda; azarlayan hemşireden şimdi farklı, müşfik, daha bir ilgili, daha bir güven veren hemşireye doğru gidiliyor. Benim babam depresyon günlerinde Cerrahpaşa'da yattı, hatta orada da kaybettik. En zor günlerde ve en zor hastalıklarla (diyaliz vs.) uğraşıldı. O zamanda bile farklıydı, şimdi daha farklı. Hakkaten düne nazaran insan kalitesinde farklılaşma var. Ben zihniyet açısından, insan kalitesi açısından bir farklılaşma olduğunu, insan ilişkilerinin aldığı yeni biçimler açısından sağlık sektöründe bir farklılaşma olduğunu düşünüyorum. Özel hastanelerin yine sosyolojik kültür olarak bir model oluşturmaya başladığı kanaatini taşıyorum. Özel hastanelerin bir dizi dezavantajının yanında kalite çitasıyla ilgili olarak ve bu ilişkiler açısından Türkiye'yi belli bir yere doğru götürdüğünü düşünüyorum. Hasta açısından bunun çok önemli olduğu kanaatindeyim. Hekimi bilemem ama hastanın beklentisi, hastanın talepleri, hastanın terbiyesi açısından bu önemli.

YKŞ: Özel hastanelerde bulunan hostesler bir farklılık getiriyor yani...

Çok getiriyor tabii ki. Gerçi bu uygulama devlet hastanelerine gelmedi, gelmesi de çok mümkün gözüküyor ama tabii çok önemli. Aynı bir sistem gerektiriyor

ama en azından modelizasyon önemli bir şey. Bu sadece maddi imkânlarla açıklanmaz. Bu aynı zamanda zihniyettir, bu aynı zamanda çabadır.

AT: Hastalığın özel hastanelerin artmasıyla birlikte meta haline gelmesi ile ilgili bir tartışma var, siz bu konuda ne düşünüyorsunuz? Özel sektörün sağlık alanında daha etkili ve artan miktarda yer alması, insani bir erozyona mı yoksa kalite artışına mı yol açabilir? Biraz küçük bir ilave yaparsak, piyasa ekonomisi etik sorunları ortaya mı çıkarır, yoksa etik sorunlara mı yol açar?

Yaşadığımız dünya, insanın doğa ile mücadelesi, o doğayı dönüştürürken kullandığı teknik ve teknolojinin hat safhaya gelmesi sadece tıp alanında değil her alanda etik sorunu temel sorun olarak karşımıza çıkarıyor. Yani etik sorun derken daha sosyolojik olarak şunu söyleyebiliriz: Herhangi bir kurumun, herhangi bir aktörün işlevi ile ilgili bir sorundur etik sorun. Tıbbın işlevi nedir tedavi etmektir. Ama bu işlev değiştirmek gibi bir teknolojik imkâna kavuşursa (klonlama da olduğu gibi) sorun etikdir. Çünkü işlev değişince o işlevi yerine getiren doktorun rolü de değişiyor. Dolayısıyla bu rolün yeni sınırları, ahlaki sınırları, mesleki kuralları açısından yeni durumla karşı karşıya kalıyoruz. Basın için de bu böyle... Haber vermiyoruz sadece kanaat oluşturuyoruz. Hüküm veriyoruz, yönlendiriyoruz. Dolayısıyla etik sorunlar sadece çünkü etik sorunlar değil. Piyasa aktörü olmaya başlıyorsunuz. Ve bu durumda etik olanın yeniden tanımlanması çok önemli.

AT: En azından buna karşı tedbir alarak, bunun olacağını bilerek bunu biraz daha aza indirgeme gayreti içinde olmak gerekmez mi?

Kesinlikle olmak lazım. Mesela standart eğitimde ilaveler yapmak, meslekteki hekimleri bu konuda tartışmalara sevk etmek bu gayretler içinde olmalı. Bu konuda biraz daha uyarıcı olmak gerekir. Mesela tıp fakültelerinde deontoloji dersini Hilmi Yavuz da girip anlatabilmeli, ben de girip anlatabilmeliyim. Sadece tıp açısından değil, insanlık açısından da bu ele alınabilmeli. Bu felsefe önemli bir mesele. Yani kullanılan ilaç açısından önemli bir mesele. İlaç yazarken ilaç araştırmasını okuyan doktor olması lazım. Soru soran doktor olması lazım. Yani birazcık bedenle, bedenle de hareketle toplumla, kültürle, hekimliği arasında zihni olarak bağ kuran bir doktor profiline geçmek lazım.

AT: Değişen tıp mı, teknoloji mi size göre? Tıp teknolojilerinin değişmesinden dolayı tıpta da büyük değişimler oluyor. Ama bunun felsefi yanı eksik kalıyor gibi. Tıp tarihinde de eskiden bazı filozof doktorlara rastlanırken, günümüzde çok fazla değil bu...

Doktor hayatla, canla, ölümlen en yakın ilişki kuran meslek sahiplerinden biri. Hayatla ölüm arasında gidip geliyorlar. Dolayısıyla burada soruların çok fazla

olması lazım. Bu soruların bir dizisi, yani kendine göre bir hayat anlayışı var, inancı var, onun ötesinde meslekle ilgili, mesleğin sorumluluklarıyla ilgili tıbbın içermediği bir şey var. İçermemesi de gerekiyor belki. Beden ve hayatla ilgili genel bir felsefeden hareketle tedavi yapamaz hekim. Alternatif tıp örneğin; varsayıyor. Bir örnek vererek gideyim. Bana lenfoma teşhisi kondu. Etyen Mahçupyan benim yakın arkadaşım. Bu işlerle bir ara çok ilgilenmişti. Etyen, kanserden eşini kaybetti. Bana geldi hemen İsrail'e gidip alternatif tıp tedavisine girmemi önerdi. Benim de ona cevabım şu oldu: "Geleneksel tıpta tedavisi olabilecek bir şeyi reddedip alternatif tıba gidip kobay olmak bana göre değil Etyen" dedim. Çünkü burada iyileşebileceğimi biliyorum. Çünkü erken safhada. Üstelik hoc-kin. En çok iyileşebilecek bir tür.

YKŞ: Şöyle diyebilir miyiz, geleneksel tıpta çözümlerin bittiğini hissettiğiniz noktada alternatif tıp arayışınız olur muydu?

Elbette. Bu insanın canı. Can söz konusu olduğunda her şeyi deneyebilirsiniz. Bu biraz hastaya ve hastanın donanımına, hastanın inancına bağlı. Yani bana soracak olursanız ben yapmam. Yani çok umutsuzluğa düşersem; öyle bir hastalığa yakalanırım ki haritanın sonu nu biliyordum, belki alternatif tıp değil de alternatif yöntemler deneyebilirim. Mesela gen tedavisine aklım erebilir. Ama mesela öyle kabuklu pirinç yemekten, ısırğan otu içmekten çok umut bekleyeceğimi sanmıyorum. Başka bir şey yaparım. Zamanımı iyi değerlendirmeye çalışırım mesela...

**AT: Artık bir alternatif Çin tıbbı var. Ama tıbbi verileri dünya tıp kongrelerinde tebliğ kriterlerine bile uymuyor. Sokrates "tıbbın bittiği yerde büyüculük mübahdır" diyor. Bu bile kabul edilebilir hakikaten ama Çin'de uygulanan alternatif tıp, günümüzdeki tıbbi uygulamaların bittiği yerde değil bu uygulamalara alternatif olarak ortaya çıkıyor. Alternatif tıbbın vaatleriyle gerçekleri nasıl dengele-
necek size göre?**

Bir az önce söylemeye çalıştığım ana çelişki burada. Bir entelektüel bütüncüllük arıyor, açıklama arıyor. Bu tarihte, sosyolojide, mühendislikte mümkün. Fakat tıp söz konusu olduğu zaman bu mümkün değil. Şöyle mümkün değil: Yani ben tarihte bir büyük nesnenin ana fikrini kuruyorum, olması gerekeni söylüyorum. Toplumda şu olursa bu olur, bu olmazsa şu olmaz diyorum. Sizler tıpta bunu belli organların fonksiyonları bazında yapabiliyorsunuz. Hiçbir zaman da yüzde yüz değil! Tıpta böyle bir şey yok. Burada çok büyük bir çelişki var. Bu çelişki ne? Bir tarafta adım adım, deneyerek, sınyarak, üstelik teknoloji yardımıyla ve usta çırak mekanizmasıyla ilerleyen bir branş var. Ve bu branş hayatla ilgili sonuç olarak ama hayatın felsefesi ile ilgili bir fikre sahip olması onu hem zayıflatabilir hem de aynı zamanda olması gerekiyor.

AT: Tıp dünyası kendi dışından tartışmacılara, tartışma biçimine ve tartışmaya açık mı? Çok kolay mı tıp dünyası üzerine yazmak?

Çok açık bir toplum değil tıp dünyası... Benden ziyade, sağlık konusunda Etyen çok yazdı. Hatta onun yazdığı dönemde Faruk Aykan, Etyen'in şarlatan olduğunu söyleyecek kadar ileri gitmişti. Fakat daha sonra Etyen'e telefon edip "Oğlum benim onkoloji bilgimden şüphe etmeye başladı" demiş hatta buluşup konuşmuşlardı. Faruk Bey tarafından gelen insani bir şeydi ama şu çok açık ki tıp belki nesnesi itibariyle, belki teknolojsi itibariyle, belki çok hassas bir nesne, insan hayatı söz konusu olduğu için bu konularda çok kapalı. Hem de çok şiddetli kapalı. Belli alanlar var. Bu mafsalsal tutulmaları, bel fıtıkları gibi daha iskeletle ilgili alanlar. Bunlarda o geleneksel denilen şeyler işe yaramıyor değil. Ama doktorlar buna çok kızıyorlar. Telaffuz dahi edilmesini istemiyorlar, ama işe yarıyor. Doktorlar bunları çok dışlıyorlar. Benim fizik tedavi doktorum bir kere hekim olmayan bir fizik tedaviciye gittiğimi duyunca neredeyse telefonla dövecekti beni. Çok kızıyorlar. Babam da çok kızardı.

YKŞ: Siz kişilerin hastalıklar konusunda bilinçli olması gerektiğini savunuyorsunuz. Bu açıdan baktığınızda sağlık haberlerini nasıl buluyorsunuz?

Bana göre sağlık haberleri çok kötü. Sağlık söz konusu olduğunda bizim basın anlayışımızdan kaynaklanan çok ahlaksızca bir tutumu olduğunu düşünüyorum basının. Basında sağlık haberleri çok önemlidir, sattırır. Bir spor sattırır gazeteyi, bir de sağlık... Sağlık sayfasını okumayan yoktur, herkes okur. Yani zayıflamak isteyen genç kız da okur, şeker hastası olan adam da... Ve inanılmaz derecede yönlendiricidir. İnanmasanız bile farkında olmadan hafızanızda yer eder. Bu çok tehlikeli bir şey ve bunu uzmanlığı bu olan çocuklar yapmıyorlar gazetelerde. En kötü muhabirler sağlık muhabiri oluyor.

* Aralık 2007 tarihli 5. sayıda yayımlanmıştır.

Mehmet Barlas: Tıpta bugün, dünden daha iyi

Gerek gazetedeki köşe yazıları gerekse televizyon programındaki yorumlarıyla yıllardır sempati duyan duymayan herkesin, en azından bir kere ortak paydada bulunduğu Mehmet Barlas, SD için sağlık sektörünü değerlendirdi.

Sağlık sektörüne bundan bir 10 yıl öncesiyle bugün arasında bir fark görerek mi bakıyorsunuz, sizce bir şeyler değişiyor mu yıllar içerisinde? Yoksa hep aynı problemler hep aynı şekilde mi devam ediyor?

Öncelikle şunu söyleyeyim: Tıp benim için yabancı bir alan değil, çünkü bizim ailenin yarısı doktor, yarısı hukukçu... Mesela Toroslar'ın ötesindeki ilk Türk cerrahı Dr. Mecit Barlas, benim büyük amcam. Babamın amcası. Prof. Osman Barlas, Cerrahpaşa dekanı. Biyolog Dr. Gürbüz Barlas benim amcam. Ben de hukukçular faslındanım. Ondan tıbbı, ailem dolayısıyla da Türk tıbbındaki gelişmeleri, hasta-hastane ilişkilerini yıllardır yakından izledim. Müthiş bir gelişme var. Bu sadece İstanbul'da değil Anadolu'da da böyle. Özellikle Anadolu'da Gaziantep'ten biliyorum, hasta-hastane veya hasta-doktor ilişkisi, adeta erlerle subayların ilişkisi gibi bir şeydi. Hastalar doktorlardan korkardı, hastaneden korkardı.

Kesinlikle öyle...

Hastane, doktor komutan demektir. Ve Anadolu'da açıkçası, çok geri bırakılmış veya geri kalmış bir bölge olduğu için, insanların müspet ilme karşı tutumları da ürküntü içindeydi. Gerçek dertlerini doktora söyleyemedikleri için öylece ameliyat edilenleri de gördüm. Şimdi çok değişti. Bu neyle değişti? Bir kere demokrasiyle değişti. İnsanların sadece devletle değil, müspet ilimle ilişkileri de değişti. Müspet ilimle temas edebilme imkânları gelişti.

Yani halkta da bir değişim var?

Tabii ki. Katılım var bir kere. Hesap sorabilme meselesi var. İkincisi, teknolojiyle değişti her şey. Bu sanıyorum 1980'lerden başlayıp Özal'la gelen bir olay. Türkiye'ye sadece tıbbi aletlerin değil bütün teknolojilerin gümrükten muaf olarak gelmeleri hayatımızı çok değiştirdi. Üçüncüsü, döviz sorunu yani dövizin suç olmaktan çıkması çok değiştirdi. İnsanlar rahat rahat yurt dışına çıkıp tedavi olabilmeye başladıkları için değişti. Tahmini rakamlara göre Türk hastalarının Amerika'da harcadıkları para 300 milyon doların üzerinde. Dünyanın büyük merkezleriyle Türkiye'deki merkezleri mukayese etmek imkânı doğdu.

Rahmetli Özal'ın çok büyük bir düşüncesi vardı: Malatya'yı Ortadoğu ve Balkanlar'da sayılı tıp merkezlerinden biri haline getirmek. Türkiye için çok yeni bir hedefti diye hatırlarım.

Yani bir takım maliyetlerin Türkiye'de bulunması rüya gibi bir şey. Her şey oyuncak haline geldi. Hatta enflasyon da... Artık bir sokakta 5 tane MR merkezi filan var. Hatırlıyorum, ilk MR İzmir'de 9 Eylül Üniversitesi'nde kurulmuştu. Koca bir binaydı. Ve kapıda uyarırlardı: "Bahçeye girdiğiniz zaman saatleriniz duracak," diye. O kadar büyük bir aletti. Herkesin saati bahçeye girince dururdu. İkincisi şeydi, gene sesle yani sonografiyle taş kırma, böbrek taşı kırılması ilk defa İsrail'de Adas Hastanesi'nde idi. Koca bir oda, içinde banyo, su dolu. İçinde bir hanım, tak tak taş kırma sesi geliyordu. Şimdi şu kadar bir aletin içinde koltukta taşlar kırılıyor. Bütün bunlar Türkiye'ye de yansıdı.

Yıllar öncesindeki bu olayı biraz detaylandırabilir misiniz?

1970'li yıllardı. Yine ilk transfüzyon, böbrek, kronik nefriti olanların kanlarının temizlenmesi, o suni böbrek dediğimiz (AT: Diyaliz) aletlerin ilk modellerini görmüştüm. Koca tencerelerdi. Şimdi bütün bunlar Türkiye'ye yansımaya başladı. Çok hızlı bir biçimde yansımaya başladı üstelik. Hatta bazı Batı ülkelerinden daha hızlı yansımaya başladı. Türkiye'de sağlık alanında özel sektörün gelişmesi ve rekabet, hastanelerin bütün bu aletlere çok kolay ulaşmasını sağladı. Böyle müthiş bir yenilik görüyorum.

Son değişimlerde özel sektör, sağlık sektöründe lokomotif bir pozisyonu olmaya başladı. Eskiden bu konuda devlet çok belirleyici,

çok ağırlıklı bir yer tutuyordu. Şimdi özel sektör ağırlık kazanıyor. Ama bu, birkaç kötü gidiş de neden olabilir; çok iyi şeyler de sağlayabilir. Bu konuda, özel sektörün ağırlık kazanması sizce daha çok nasıl bir sonuç doğurabilir?

Sağlık konusunu ele aldığımız zaman iki tane olay var: Bir tanesi sosyal güvenlik. Sosyal güvenlik, ister kapitalist olun ister komünist olun, şu anda insanlığın en fazla özlem duyduğu olay. İnsanların çaresiz kalmaması... Hasta olup parasız oldukları zaman tedavi edilememeleri durumunun önlenmesi. Sosyal güvenlik, mutlaka bulunmalı. Ama sosyal güvenlik de eski modelden farklı. Eskiden sosyal güvenlik deyince anlaşılan sadece devletin, sosyal sigortalarıyla devlet kadrolarında bulunan insanların güvencesinde bulunmasıydı. Şimdi bu özel sigorta adıyla da yapılıyor, “sağlık sigortası” gibi benzeri sigortalarla. Mutlaka bunun fonlarının oluşturulması ve bu konuda devletin yol gösterici olması lazım. Bu olduktan sonra insanların, tedavi olacakları merkezleri kendilerinin seçmesi de bir ön şart. Yani devlet, “Mademki ben buna sosyal güvence sağlıyorum, o zaman ille de şu hastanede tedavi olacak.” dediği zaman, orda verilen hizmet kalitesinin düştüğünü, o hastanenin seri imalata dönük bir fabrika haline döndüğünün, dönüştüğünün kanıtıdır. Ve hep böyle oluyor. Eski sosyal sigorta hastaneleri böyle, eski devlet hastaneleri böyle... Şimdi bu açıdan Türkiye o açılımı iyi sağladı. Yani özel sektörün, birbiriyle yarışan hastaneleri arasında, sosyal güvenlik sistemine dâhil insanların, tercih yapabilmesi özgürlüğü Türkiye’de kaliteyi de sağladı. İnsanlar biliyor artık nerede hangi uzman var, nerede teşhis merkezleri gelişmiş, tedavi en iyi nerede olur. Bu tercihlerinin olması Türkiye’de sağlığın kalitesini yükseltmeye başlamıştır.

Mesela bazı olumsuz şeyleri de getiriyor. Yani mesela İstanbul’daki MR merkezi sayısı, İngiltere’deki toplam MR merkezi sayısından daha fazla...

Tabii bunun sonucu da buradaki MR çok ucuz. Bu halkın yararına bir şey. Yani onu, MR’ı ekonomik olmayan biçimde o makineleri, o aletleri alan insanlar düşünsün. O benim sorunum değil. Bu kadar çok MR’ın olması hastalara çok yarıyor. Çünkü çok ucuz. Aynı MR’ı İngiltere’de, İsviçre’de falan çektirseniz 4 misli fiyat ödüyorsunuz. Burada fotoğraf çektirmekle aynı hale geldi. Gerisini ise yatırım yapanlar düşünsün.

Burada sadece şu mesela bizim için bir dezavantaj olabilir: Her hasta MR çekilmeye doğru gidiyor. Yani MR’ların fazla olması, MR çekilme endikasyonunu genişletiyor. Bu demin söylediğim tıptaki etik yozlaşmayı da beraberinde getiriyor diye düşünüyoruz. Siz ne dersiniz?

Olabilir. Ama eskiyi düşünüyorum. Anadolu’daki benim tanıdığım hükümet tablilerini...

Doktor gözüyle bakınca her hastayı MR'la değerlendirmek çok güzel bir şey. Yani keşke bunu yapabilir olsak... Ama hem ekonomik kaygı hem sağlık kaygısı beraber gitmeli gibi bir pozisyon var.

Tabii bu bir etik meselesi. Ahlak meselesi. Ben de eskiden Anadolu'daki bazı doktorların mesela hastalarından daha fazla ücret almak için çapraz iğne yaptıklarını biliyorum.

Bu tür yaklaşımlar hâlâ daha azalmakla birlikte var.

İki tane iğne batırdıkları zaman daha çok tedavi ettiklerini söyleyip hastadan daha fazla para alıyorlardı. Yani bu bir etik meselesi... Gerçekten her hastaya MR bence anlamlı bir şey değil. Ama bir de şu var; eski teşhisle bugünkü teşhisi mukayese edersek fark çok büyük ve çok olumlu bir gelişme gösterilmiş durumda. Geçenlerde bir beyin cerrahı ile konuşuyordum. Eskiden beyinde bir arıza olduğu zaman kafa delinirdi içine bakılırdı. Şimdi MR her şeyi gösteriyor. Diğer sorunlar da zamanla aşılabacaktır. Yani tıbbın etik kurallarına uymak lazım, her hastanın MR çekirtmesi gerekmiyor ama zamanla kime çekilip kime çekilmeyeceği konusu da daha etik bir şekilde uygulanacaktır diye düşünüyorum.

Bir dönem bunları yaşayacağız ondan sonra mı dengeye oturacağız? Sonuçta özel sektörün davet ettiği kapitalizmin bir takım piyasa kurallarını da ister istemez bu işin içine sokacağı bir dönem...

Meslek kuruluşlarının bu etiği, bu ahlak kurallarını da yerleştirmesi lazım. Teşhir etsinler. Tarihi geçmiş ilacı satanlar nasıl teşhir ediliyorsa aynı şekilde gereksiz yere MR çektirenler de teşhir edilsin. Buna zorlayanlar da...

Türk tıbbında dışarıda yetişen birçok beyin Türkiye'ye daha zor döndüğünü veya hiç dönmediğini düşünüyorduk. Ama şimdi özel üniversite bazında veyahut da özel hastanelerin daha konforlu hizmet verebilmesi açısından baktığımızda doktorlarımız için de tercih sebebi olacak mı?

Dönenleri görüyoruz zaten. Amerikan Hastanesi'nde pek çok doktor yurtdışında eğitim almış, Anadolu Sağlık Merkezi, Memorial öyle... Yani çok parlak doktorlar da Türkiye'de görev yapmaya başladı. Bir başka model de İsrail'deki model: Amerika'daki büyük Yahudi uzmanlar, sabatik tatillerini, bir aylık tatillerini İsrail'de geçiriyor. Bu şekilde Amerika'da kalıyorlar. Bu da bir model.

Hani bir ara tartışılan yabancı doktor yasa tasarısı vardı. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer zamanında veto edilen daha doğrusu geri gönderilen yasa... Bu yasa hakkında düşünceleriniz neler? Bu konunun birkaç bacağı var: Birincisi, evet iyi hastanelerde birinci sınıf hekimlerin de çalışmasına izin veriliyor. Ama bu hava Türki-

ye'deki hekimleri de korkutuyor. Yani acaba dışarıdan hekim gelecek, biz işsiz kalacak mıyız? Azerbaycan, Pakistan ya da düşük standartlarda doktorların çalıştığı ülkelerden bizim ülkemize gelen hekimler mi olacak? Yani bu konuda olumsuz düşünce var.

Böyle mahsurlar var ama galiba gene de ülkelere göre değerlendirme yapmak lazım. Gerçekten söylediğiniz gibi bazı ülkelerde, Asya ülkelerinde yani eski Sovyet Cumhuriyetleri'nde hiç tıp fakültesine gitmeyip mezun olan doktorlar var. Hatta bazılarına gittiğim zaman gördüm, ders başına pekiyi nota 250 Dolar hocaların kestikleri para. Çünkü doktor maaşı 60 Dolar zaten. Böyle ülkeler var. Bunlardan gelenler çok tehlikeli.

Sağlık Bakanlığının açıklamasında; yurt dışından gelecek doktorların seviye belirleme sınavına gireceği belirtilmişti.

Yıllar önce Paris'teydim. Bir yerde yemek yiyoruz. Yanı başımızda bir aile vardı. Adam çok ünlü bir doktordu, Avrupa'nın büyük devlet adamlarını ameliyat eden İngiltere'den bir cerrah. Mısırlı. Adımı söyleyince hatırladım. Gazetelerde okuduğum bir adam. Çok ünlü, dünya çapında bir cerrah. "Nasıl bu kadar başarılı oldunuz?" dedim. "Vallahi Mısır'da çok adam öldürdüm ondandır." dedi. "Yani Kahire'deki hastanede o kadar çok ameliyat yapıp adam öldürdüm ki bu kadar usta oldum." demişti. Bir de böyle bir durum var tabii.

Bir hasta gözüyle bugün için artık özel hastanelerin kapısından içeri girmekle devlet hastanesi yani sosyal güvenlik kuruluşunun herhangi bir hastanesinin kapısından içeriye girmek arasında sizce bir fark var mı? Yani ödeyecek para açısından çok büyük bir fark kalmadı artık ama alacağı hizmeti düşündüğünde bir fark var mı?

Maalesef var. Özel hastanelerde mükemmeliyeti görüyorum. Sürekli denetimi görüyorum. Patron korkusu görüyorum. Yani o hastanenin bir sahibi olduğunu hissediyorsunuz.

Bu, kişide performansını artırma gayretini ortaya çıkartıyor...

Kapitalist toplumda başarının ölçüsü ücrettir, paradır, kazançtır. Yani başarılı insan daha çok kazanıyor. Meritokrasi diyorlar buna. Yani başarılı olanlar yükselir. Kapitalizmde böyle bir kural var. Komünizm olsa, farklı bir şey. Bakan madalya diye bir şey var. Herkese madalya vermişler. Çünkü ne para veriyorlar, ne de mal veriyorlar. Meritokrasi parayla, başarıyla ölçülüyor.

* Mart 2008 tarihli 6. sayıda yayımlanmıştır.

Rıdvan Dilmen: Özel hastaneler ‘para tuzağı’ imajından acilen kurtulmalı!

Türk futbolunun zirve isimlerinden Rıdvan Dilmen, çalımları ve zekâsı kadar sakatlanmaları ile de meşhurdur. Spor yaralanmaları, sağlığın önemli ayaklarından biri. Dolayısı ile futbol ekranlardaki ‘saygılı’ duruşu ve tutarlı karakteri yanında sırf bu nedenle bile Rıdvan’ın SD için söyleyecekleri vardı. Haftanın 6 günü tam mesai bulunduğu NTV Spor kanalında gerçekleştirdiğimiz söyleşide Dilmen, şaşırtıcı tespitleri ile bizi heyecanlandırdı. Dilmen’in özellikle hasta psikolojisine, doktor-hasta ilişkilerine ilişkin yorumlarına kulak kabartmakta fayda var.

Kronik bir rahatsızlığınız var mı?

Bir dönem bronşit geçirmiştim. Birkaç yıl sürdü ama geçti. Şu an devam eden bir rahatsızlığım yok.

Spor yaşamınızda sık sık ve uzun sakatlanmalar geçirdiniz. Kendi tecrübelerinizden yola çıkarak spor sakatlanmalarında iyileşme süreci hakkında neler söylersiniz?

Bence bana soracağınız en uygun konu buydu. En doğru yerden giriş yaptınız. Çünkü buna en uygun futbolcu galiba benim. Çünkü çok sakatlandım. Her ne kadar teknoloji ve tıp önemli ise de saha koşulları da onun kadar önemli. Kötü zeminde oynadığınızda bileğiniz burkuluyor, ayağınız kolay kırılabilir. Eskiden futbol oyun koruları da sakatlanmaya müsaitti. Örneğin ben savunma oyuncusunu geçmiş, gole gidiyorum. Arkadan futbolcu çekip beni indiriyor ve kart görmüyordu. Hakem, 'Aman bir daha yapma' diyordu. Çünkü kurallar buna müsaitti. Böyle olduğu için sakatlık riski daha fazlaydı.

Bundan 10 - 15 yıl önce bir futbolcu sakatlandığında gönül rahatlığıyla Türkiye'deki hastaneleri tercih ediyor muydu?

O zamanlar sakatlıklarda yurtdışına çok gidiliyordu. Açıkçası moda olmuştu. Bu moda, Avrupa'daki, ABD'deki doktorlara olan hayranlığımızdan değildi, teknolojidendi. Artık günümüzde ülkemizde de her türlü ortopedik ameliyat yapılabiliyor. Mesela eskiden tendon ameliyatlarında aylarca alçıda kalıyordunuz, artık böyle değil. Ha gene de yurtdışına giden yok mu, var tabii. Örneğin Roberto Carlos sakatlandı, tedavi için ülkesine gitti. Bence yanlış yaptı. Senin ne işin var yurtdışında! Burada tam donanımlı hastaneler yok mu? Hem sen burada ekmek yiyorsun, çocuğuna burada bakıyorsun!

Bilinçlenme anlamında da iyileşme oldu mu?

Elbette. Örneğin eskiden ameliyatın ardından doktor devreden çıkardı, futbolcu da kendisini sahaya atardı. Şimdi öyle değil, doktor ameliyatını yapıp sizi yan odadaki rehabilite uzmanına havale ediyor. Orada belli bir program uygulanıyor. Sporcu da artık daha bilinçli. Tam iyileşmeden spora dönerse, bu tedavinin bir faydası olmayacak, bunu biliyor.

“ÖZEL HASTANELER ‘PARA TUZAĞI’ İMAJINDAN ACİLEN KURTULMALI!”

Bir hasta gözüyle baktığınızda, bugün bir özel hastanenin kapısından içeri girmekle devlet hastanesinin kapısından içeriye girmek arasında, alacağınız hizmeti düşündüğünüzde ne gibi farklar var?

Açıkçası ben bu sorunun doğru muhatabı mıyım bilmiyorum. Biz şimdi bir hastaneye gittiğimiz zaman fazlasıyla ilgi gösterebiliyorlar. Benim değerlendirmem pek sağlıklı olmayabilir ama gene de şunları söyleyebilirim: Vatandaşa özel hastanelerle ilgili 'Buralarda hiçbir şeyin yoksa bile birkaç tahlil yapıp senden 1 milyar alırlar' imajı var. Bence özel hastanelerin güven zedeleyen bu imajdan acilen kurtulması lazım. Devlet hastanelerine gelince de örneğin bugün Çapa'ya gittiğinizde Türkiye'nin en ünlü hocaları orada tamam ama bir karışıklık var bunu hissediyorsunuz. Büyük bir ulaşma zorluğu var, hizmete, hekime.

Ülkemizde hastaların hastalıklar ve sağlık sistemine üzerine bilgi sahibi olduğunu düşünüyor musunuz? Yani muayeneye giden hastada şöyle bir anlayış var: Önce Allah'a, sonra sana emanetim. Bu bilinçsizliği kırmak için galiba doktorlar da bir şey yapmıyor. Bırakalım bunu, reçetelerdeki yazıları bile okuyamıyoruz ve sanki bu bilinçli olarak yapılıyor! Bu noktada ne dersiniz?

Hastalarda nispi bir bilinçlenme var tabii ama doktorların farklı farklı teşhisler koymas, vatandaşların kafalarını karıştırıyor. Bir kargaşa var bu noktada. Bir de vatandaşlar arasında mutlaka üçüncü kişiler devreye girip kafa karıştırabiliyor.

Sigara kullanıyor musunuz?

Evet, tek tük içiyorum ama bu yasaktan sonra ben de bırakıyorum.

Sigara yasağının biraz sert bir üslupla uygulandığını söyleyenler var. İyi mi oldu böyle?

Bence iyi oldu. Çok kişi de şimdi bırakacak. NTV Spor'da çok sigara içen vardı. Dışarı kadar gidip gelmekten sıkılıyorlardı. Şimdi sigara içmek için dışarı çıkan çok az kişi görüyorum. Yavaş yavaş insanlar bırakıyor.

Sağlık sektöründe büyük bir değişim yaşıyoruz. Birer birer modern hastaneler açılıyor, yurtdışından giderek daha fazla sayıda hastayı Türkiye'de ağırılıyor. Bir hasta olarak hastaneye gittiğinizde nasıl bir manzara ile karşılaşıyorsunuz?

Bence sağlıkta gözle görülür bir değişim ve iyileşme var. Hem açılan yeni hastaneler, hem ileri teknolojinin ülkemize gelmesi, yem de vatandaşların hastalıklara karşı bilinçlenmesi anlamında iyileşmeler var. Ama bence vatandaşların doktorlara ulaşma anlamında bir eğitimden geçmeleri gerekiyor.

Nasıl?

Doktorları ulaşılmaz olarak görüyorlar. Bazen parasızlık, bazen de doktordan çekinme nedeniyle bu oluyor. Bence TV'lerde bununla ilgili eğitimler olmalı. Özellikle Anadolu'daki insanlarımız doktordan hem ürküyor, hem onu ulaşılmaz olarak görüyor.

“KIRMIZI KAR YAĞARSA ANADOLU'DAN ŞAMPİYON ÇIKAR!”

Hocam biraz futbol konuşalım. FB'li olarak bu yıl Fenerbahçe'yi hep eleştirdiniz. GS'nin şampiyonluğa uzandığı maçtaki yorumlarınız dahi aklımızda. Yaygın bir üslup ile soralım: Ne olacak bu Fener'in hali?

Bence bu soru mazide kaldı. Bence Fener artık o yılları atlattı. Kulüp doğru yolda.

Sivas zirveyi zorladı, öteki Anadolu takımları halen ligde kalmak üzere oynuyor. Siz bir röportajınızda “Anadolu takımlarından şampiyon

falan da çıkmaz zaten. Kimse hayal kurmasın” demişsiniz. Türkiye liglerindeki gidişat hakkında ne düşünüyorsunuz?

Bir kez daha söyleyeyim o zaman, bu ekonomik dengesizlikle Anadolu’dan mümkün değil, şampiyon çıkmaz!

Olsa mucize mi olur? Örneğin Sivas çok yaklaşmıştı?

Ama olmadı. Kırmızı kar yağınca olur! Yaklaştı ama ne oldu; Fener’e, Galatasaray’a ve Beşiktaş’a kaybetti.

“Herkes şoför olabilir ama Şahin marka bir araba, Mercedes’le otobanda yarışabilir mi?” tespiti müthiş. Ama ne olacak bu durum?

Futbol iyi futbolcu ile oynanır. İyi futbolcular da üç büyüklerde. Taraftarı daha fazla, doğal olarak medya gücü de arkasında. Dolayısıyla Anadolu takımları üç büyüklerle yarışamaz. 100 milyon dolar ile 10 milyon dolar kapışabilir mi?

Kısa bir dönem FB’de teknik direktörlük yaptınız. Ayrılmanız tartışmalı olmuştu. Fenerbahçe’ye kırgın mısınız?

Yok. Ben Fenerbahçe’yi çok seviyorum. O zamanlar ben tecrübesizdim, başkan tecrübesizdi. Ama o dönemden gurur duyuyorum.

Yeşil sahalara dönmek için ‘3 yıllık sözleşme ve tazminat maddesi isterim” diyorsunuz. Sahalara tekrar dönme için bir ışık var mı?

Şu an yok. Vestel olabilirdi ama olmadı.

Türk futbolu adil yönetiliyor mu?

Bakın Türkiye’de Federasyon da dâhil herkes üç büyükler ve ötekiler diye bakar. Üç büyükler her sezon kollanırlar. Bu sene Beşiktaş’a göre FB ve GS daha çok kollandı.

Kollayan kim?

Herkes. Ortada bir üç büyüklere yönelik bir psikoloji var. Üç büyüklerin şampiyon olmalarına yönelik genel bir mutabakat var.

Ya hakem hataları? Kulüpler diyor ki, “Türk hakemler yetersiz.” Nadiyen konuşan hakemler ise “Biz Avrupa’da da maç yönetiyoruz” diyorlar. Suç kimde?

Ben Türk hakemlerin Avrupalılardan kötü olduğunu düşünmüyorum. Ama hata burada: Onlar da üç büyükleri kolluyorlar. Şimdi geç hakem bakıyor. Diyor ki ‘Ya bu Ali Aydın, Beşiktaş-Galatasaray maçından sonra Galatasaray camiası tarafından hakemliği bırakmak zorunda bırakıldı. Cem Papila’nın kafasını Beşiktaş, Cüneyt Çakır’ın kafasını Fener kopardı’ diyor. Bilinçaltına bu yerleşince de sahada onları kollayan kararlar çıkıyor.

Ekranlarda çok sakın bir Rıdvan Dilmen var. Güntekin Onay ile hiç

polemiğe girmiyorsunuz. Diğer spor programlarında hiç bitmeyen kavga sizde niye yok?

Partner çok önemli. Güntekin çok dolu, çok düzgün bir insan. Duracağımız yeri çok iyi biliyoruz. Ben odamda ağlaya ağlaya maç izliyorum. Ama ekranın önüne çıktığımda elbette çok dikkatli davranıyorum.

Hayatında hiç futbol oynamamış olan futbol yazar ve yorumcuları var. Bu ne derece doğru bir durum?

Duracağı yeri bilirse doğru. 3-5-2-'ye girdiklerinde olmuyor işte. Onlardan bizim alacağımız büyük dersler var. İyi gazeteci olan futbol yorumcuları, spor yazarları var. Araştırarak bize doğru bilgiler, analizler sunuyorlar. Ama taktik anlayışlara çok girmemeliler.

Niye bir Galatasaraylı olarak ben sizin yorumlarınıza güveniyorum?

Ben antrenmanlara da gidip izliyorum. Sahayı da takip ediyorum. Bir de benim önyargılarım yok. Göstergelere bakarak konuşuyorum. Deniyor ki 'Fener kötü olduğu için Galatasaray şampiyon oldu.' Oysa yok böyle bir şey. Galatasaray bu sene iyi top oynadı, iyi mücadele etti. 79 puan mı almıştı ne, az mı bu. Pek çokları da şampiyonluğu ruha, motivasyona bağlıyor. Değil, iyi futbolcuları vardı, kazandılar.

Şeytan Rıdvan lakabını sevmediğiniz doğru mu?

Şeytan, Allah'ın sevmediği bir şey. Ben niye seveyim! Hem adım, Cennet kapısındaki meleğin ismi. Ya bana Şeytan denir mi Allah aşkına!

Spora devam ediyor musunuz? Sağlığınızı, moralinizi korumak için özel bir formülünüz, çalışmanız var mı?

Haftada bir gün top oynuyoruz. Gene maçta sakatlandım, bir aydır oynamıyorum. Ama tekrar başlayacağım.

Yaş 46 ama maşallah 36'dan fazla görünmüyor. Nasıl böyle genç kalıyorsunuz?

Ben gerçekten kendime iyi bakarım. Ben dün akşam 11.30'da uyudum. 2 - 3'te falan yattığım çok nadirdir. Maksimum her sabah 8'de uyanılır. Yemek verme dayanırım ama uykusuz kalamam. Abuk sabuk bir yaşıntım yoktur.

Rıdvan'ın özel hayatını kimse bilmiyor. Özellikle mi kaçırıyorsunuz medya önünden?

Ben her sabah bu odaya gelirim, akşam da evime giderim. Bir de bu futbolcuların sarışın hanımlarla çıkmalarından, o Televole kültüründen hep uzak durdum. Beni rahatsız ederdi bu.

Deniliyor ki 'Ulus'un göbeğinde bir evi var, Rıdvan büyük bir lüks

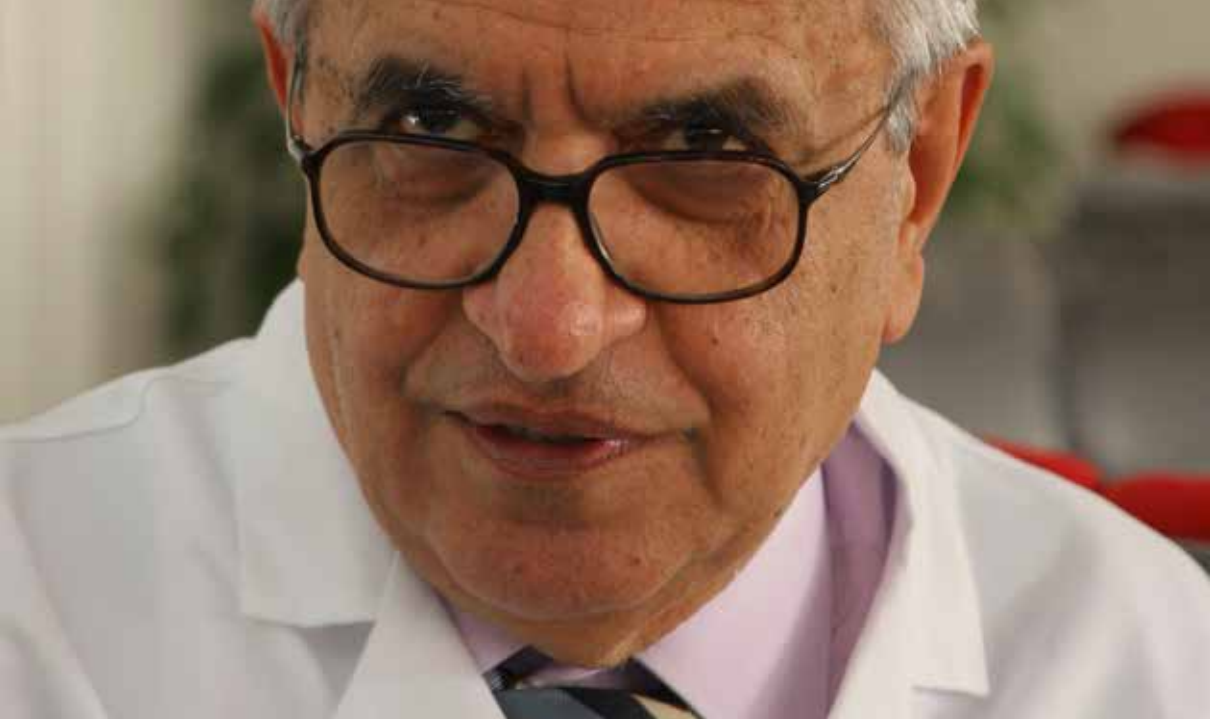
içinde yaşıyor.’ Rıdvan aç kalsa simit satar mı?

Satmaz mıyım ya! Sattım da zati. Ben simit sattım, peynir sattım, bakırcılık yaptım. Sabah peynirciydim, öğleden sonra okula gidiyordum, akşam top oynuyordum. İnşaatta tuğla da taşıdım, bundan da hiç gocunmadım. Hayatımda maddi-manevi iniş ve çıkışlar oldu. Param varsa en güzel yerde yemek yerim, yoksa simit yerim.

O kadar sakatlandınız. Zor, sıkıntılı günler geçirdiniz. Futboldan erken koptunuz. Hiç isyan ettiniz mi?

Sonlara doğru ettim. İlk ameliyatlardan sonra düzelmek için köpek gibi çalıştım. Ama sonra psikolojim de bozuldu. Son dönemde havlu attım. Ama lanet okumadım hiç. Ben sadece Allah’tan isterim. Ben kendimi yargılamasını bilirim. Aynaya bakarım. Benim hayattaki iki sermayem Erdi ve Erda ismindeki oğlum ve kızım. Yarın bir gün ölüp gideceğiz. Onlara her anlamda iyi bir şeyler bırakabilirsem bu bana yeter de artar.

* Haziran 2008 tarihli 7. sayıda yayımlanmıştır.

*Hüsrev Hatemi:
Gece Frankenstein oluyordum,
sabah asistan Hasan Bey!*

Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nden emekli olduğu 2006 yılından beri Alman Hastanesi'nde hastalarını muayene etmeye devam eden 69 yaşındaki iç hastalıkları duayeni Hüsrev Hatemi ile sıcak bir cumartesi öğleden sonrasında odasında buluştuk. Ayağa kalkıp koluma girdi ve yemek yiyeceğimiz üst kattaki restorana ulaşınca kadar beklediğim sıcak sorularla adımı, memleketimi öğrendi. Kendine özel lisansı ile tane tane konuşan Hatemi Hoca bize ayırdığı iki saatinde 1950'lerden 2008 Türkiye'sine sağlık politikalarına dair özgün fotoğraflar çekti. Özal sonrası devletin kendi hastanelerine 'üvey evlat' muamelesi yapmaya başladığını söyleyen Hatemi, 'Hekim sayısı yetersiz' tartışmalarına 'Yetersiz değil, dağıtımı dengesiz' sözleri ile sigara yasağına ise 'Ya alkol' çıkışı ile açılım getirdi. 'Ortadoğu ve Balkanların en ukala hastalarının Türkiye'de olduğunu' savunan Hatemi'nin meslektaşları için de sert eleştirileri vardı. Son bölümde 'Şair Hüsrev Hatemi' üzerine notlar da bulacaksınız.

AIDS ve kanser gibi çözümünü aranan kitle hastalıkları, dünya toplumlarını tehdit etmeyi sürdürüyor. Öte yandan son 50 yılda sağlıkta büyük ilerlemeler var. Hatta sağlık için 20'inci yüzyılın en fazla büyüyen sektörü deniyor. Dünya toplumu olarak sağlıkta neredeyiz?

Evvvela Türkiye'den bakacak olursak eğitim ve bilim düzeyi bakımından çok kötü yerlerde değiliz. Teorik tıp eğitimimiz oldukça iyi, pratik tıp eğitim olarak bazı ülkelere göre çok iyi, bazılarına göre çok kötüyüz. Demek ki ortayız. Halk sağlığı hizmetleri bakımından da çok kötü yerlerde değiliz. Hele de ne devirler atlattığımızı düşünecek olursak. "Karadeniz kıyılarında bir cevelan ve acıklı dertlerimiz" Bu, 1922 yılında İstanbul Tıp Mecmuası'nda çıkan bir makale. Yazarı abartmıyorsa, "Kastamonu'dan Samsun'a kadar yapılan bir yolculukta yolda gördüğü 10 kişinin 8'i hastaydı. 4'ü sıtmaysa, 2'si tüberküloz, daha fenası da ikisi frengi idi" diyor. Ben ilkokula giderken, 50'li yıllarda sıtma yavaş yavaş azalıyor, halk tüberkülozdan kırılıyordu. O zamanlar henüz kanserden bahsedilmezdi. Verem korkunç bir hastalıktı. Romanlar vereme dayanırdı ki 19'uncu yüzyıldan beri öyleydi zaten. Şimdi o günleri hatırlayınca söylemek gerekir ki, halk sağlığı bakımından Türkiye iyi günlerini yaşıyor. Tabi veremin azalmasında ilaçlar ana rolü oynadı. Ama sıtmanın azaltılmasında sıtma ile mücadele önemli rol oynadı.

Bilhassa son 10 yıla bakacak olursak özel hastanelerin nitelik ve nicelik itibarıyla büyüdüğünü, büyük grup hastanelerinin açıldığını, hükümetin de sağlıkta özelleştirme noktasında istekli olduğunu görüyoruz. Sağlık sektöründeki değişiklikleri siz nasıl yorumluyorsunuz?

Türkiye'de sağlık sektöründe öteki sektörlerden biraz daha fazla olarak devletçi bir yapı vardı. Belki de gerekliydi bu. Bazı problemlerin özel sektör eliyle halledilemeyeceği, daha Osmanlı zamanından belliydi. Abdülhamit döneminde açılan devlet hastaneleri bu politikanın işaretidir. Abdülmecit ve Abdülaziz'in pek hastane açılışı yoktur. Daha önce yapılanları saymazsak yeni anlayışlı ilk devlet hastanesini Abdülhamit açmıştır. Şişli Etfal Hastanesi'ni kurmuştur. Cumhuriyet'te yeni bir devlet kurulmadı, devlet devam etti. Yeni Cumhuriyet'in sağlık politikası da aynen devam etti. Halkın gözünde hastalıklara deva devletten beklendi. Ta ki 80'lere kadar. 80'de iş rayından çıktı. Oysa o zaman şöyle bir soğukkanlı ayırım yapılabilirdi: Özel hastaneler daha rahat, daha göze hoş gelen, ferahlık veren şartlarda yatmak olmalıydı. Bu da insanların bir hakkı. Kimi kolonyaya sürer, kimi en pahalı parfüm. Ama kolonyayı berbat etmek gerekmezdi.

Kolonya nasıl berbat edildi? 80'den sonra tam olarak ne oldu?

80'li yıllardan sonra Türkiye, devlet hastaneleri gözden düşürücü ihmellere göz yuman bir memleket oldu. Özel hastaneler daha 'cici yerler' ilan edildi. Özel hastanelerin ciciliğine bir diyeceğimiz yok ama bunun için devlet hastaneleri gözden düşürülmemeliydi. Devlet 80'den sonra kendi hastanelerine "üvey ev-

lat' gibi bakmaya başladı. Hani bazı kırsal babalar, mütevazı şartlarla okuttuğu oğlunu, komşunun Robert Koleje giden oğlu ile mukayese edip 'Bak eşek kafalı, sen bir şey olamadın' der ya; tıpkı böyle devlet de 80'den sonra kırsal devlet oldu ve kendi çocuklarının ensesine tokat atmaya başladı. Sonra da kendisinin desteklediği ve gene aynı milli gelirden pay alan özellere 'Bak ne beyefendi çocuk' demeye başladı. Bu Özal'la başladı; şimdi de devam ediyor. Şimdi ki hükümetimiz de özel hastanelere beyefendi gibi bakıyor, kendi çocuklarının ensesine tokat atıyor. Türkiye'nin milli gelirinden, eğitim kurumlarından faydalanarak kurulmuş özel hastanelerin başımızın üstünde yeri var. Ben onları kötüleyelim demiyorum. Ama belirli bir standardı devlet hastanelerimizde de sürdürmek, bunu yaparken de kendi mensuplarını azarlamamak gerekirdi.

Sağlıkta özelleşme tüm dünyanın tartıştığı bir olay. Sizin bu konuda tarafınız neresi?

Ben oldukça devletçiyim. Yani sağlık hedefine gidilecekse halkın da devlet havayollarını seçme hakkı olmalı. Yoksa birini uçuramaz durumda bırakıp sonra da 'Çeşitli özel havayolları şirketleri ile sağlığa doğru yolculuk yapmak zorundasınız' denmemeliydi. Devletin havayolları da sağlığa uçurmalı, o da lüks olmayan ama aynı standartlarda sağlık hizmetleri verebilmeliydi. Devletin kendi hastanelerini güçlendirmek yerine, önce fakir halkı özel hastanelerine yönlendirip ardından da bunları sübvansetmesini, kaynaklarını bunun için kullanmasını doğru bulmuyorum. Özel teşebbüsü elbette sınırlamayalım ama bunu kendi sermayesine, kendi gücüne güvenenler açsın; müşterileri de daha tuzu kuru, daha üst tabaka olsun. Devlet, kaynaklarını kendi hastaneleri için kullanmalı. Özel hastaneleri bu kadar teşvik edip 'Ne varsa onlarda var' havasına lüzum yok.

"HEKİM SAYISI YETERSİZ DEĞİL, DAĞILIMI DENGESİZ"

Sağlık üzerine düşünen beyinler arasında 'özel hastanelerin artmasıyla birlikte hastalığın adeta bir 'mal' haline gelmesi' ile ilgili bir tartışma da var. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz? Özel sektörün sağlık alanında daha etkili ve artan miktarda yer alması, insani bir erozyona yol açabilir mi?

'Daha çok devletçiyim' demem, sırf bu soruya cevabımın olumlu olmasından dolayıdır. Bende ilk jeton düşmesi şöyle oldu: 1990 yılıydı. Bir Ortadoğulu öğrencim parasızlıktan ötürü İstanbul'un banliyölerinden birinde, galiba Gaziosmanpaşa'da görev yapmaya başlamış. Bana bir gün gelip dedi ki, 'Hocam biz sizden hep etik davranmayı öğrendik. Ama ben bir fırıncının kurduğu bir poliklinikte çalışmak zorunda kaldım.' İşte o dönem öğrendim ki, doktor kökenli olmayanlar da hastane açmaya başlamışlar. Düşünebiliyor musunuz, bu fırıncı her sabah doktorları tek sıra hizaya dizip, önce kendini beğenen, kendini tatmin eden bir konuşma yapıyor. Diyor ki, "Ben anamı Fatih'te devletin sağ-

lık kuruluşuna götürürdüm. Bekletirlerdi, sonra dedim ki ‘Ulan, senin de artık paran var. Aç bir poliklinik. Bu seni inleyen doktorları emrinde çalıştır’ dedim.” Ardından devam ediyor: “Siz bir hemogram ezberlemişsiniz. Bununla hastane mi döner? Biz sizin maaşınızı nasıl vereceğiz!” İşte bunu öğrendiğim gün sağlıkta özelleştirmenin yanlış noktalara gideceğini anlamıştım. Bugün başınız ağrıyor, özel hastanede size serum veriyorlar. Oysa serum yalnızca su kaybında verilir. Ağrısı olana serum takıyorlar. Yahu ağrısı olana ya hap verir ya da iğne vurursunuz. Serum da ne oluyor? İşte ‘şişirilmiş fatura’ oluyor.

Ülkemizde hekim sayısının yetersiz olduğu tartışmaları hakkında sizin görüşünüz nedir? Buradan yola çıkarak sözü yabancı hekim meselesine getirmek isterim. Yasa, Ahmet Necdet Sezer zamanında meclise geri gönderilmişti. Orta Asya, Azerbaycan ve Afrika’dan düşük standartlı eğitim ve tecrübelerden yetişen doktorların ülkemize gelecek olması gibi bir handikap var.

Bana göre ülkemizde hekim sayısı yetersiz değil. Yeni tıp fakülteleri açmaya da gerek yok. Yabancı doktor meselesine gelince çok iyi seçim kriterleri koyarsak bu neden olmasın. ‘Benim elimde biyoenerji var’ diyen birçok Gürcü ve Azeri doktor var. Getireceğimiz doktorlar, bu uçuk doktorlar olmamalı. Ciddi bir süzgeçten geçirilmeli.

Hocam siz ‘Hekim sayısı yeterli’ diyorsunuz ama devlet hastanelerinde görev yapan doktorlar, ‘Ben günde 100 hasta muayenesine yetişemiyorum’ diyorlar.

Bakın hekim sayısı yeterli, dağılımında dengesizlik var. Duyduğuma göre Çınarcık, Yalova, Silivri gibi bazı merkezlerdeki sağlık kurumlarında 4 pratisyen örneğin ‘ikimiz Çarşamba, ikimiz Cuma’ diye günleri bölüşüyorlarmış. İstanbul ve İzmir’de bu rezaletler yaşanırken, hekimlerin gitmek istemedikleri Diyarbakır’da, Urfa’da 75 hastaya 1 doktor aynı gün bakıyor.

Zorla mı göndermek lazım?

Hayır, zorla değil. Cazip kentlerdeki maaşları biraz düşürüp Doğu kentlerinde maaşları büyük ölçüde yükseltirsek bizzat istekli olacaklardır. Örneğin Urfa’ya giden hekimin vergisi de düşürülürse sorun çözülür.

Ülkemizde hastaların hastalıklar ve sağlık sistemine üzerine bilgi sahibi olduğunu düşünüyor musunuz? Bir doktor olarak hastalarınız üzerinde izlenimleriniz nasıl?

Avrupa, Balkanlar ve hatta Ortadoğu’nun en ukala hastaları Türkiye’de. Bizde ya hekimden korkulur. Bu gereksizdir. Yıllarca hakkı olan bir soruyu dahi hekime yöneltmeyen halkımız, hep vur deyince öldürmek bir Türk özelliği olduğu için şimdi internetten ne okuduysa ertesi gün doktordan aynı şeyi duymak istiyor.

İsa'yı çarmıha gerilmesine içerleyen Yeniçeri ağasının gördüğü her Yahudi'nin ensesine bir tokat patlatması vardır ya hani, bizim hasta da gelip 'Ben internette okudum, diyordu ki haşimoto. Ama siz bana troidid dediniz' diyor. Hâlbuki aynı şey. Bir de adının önünde bir titr olan kimyacıların, ziraat mühendislerinin ekrana çıkıp 'Bu elimde gördüğünüz dereotu kansere birebirdir' diye yumurtlamalarını izleyen bir memleket haline geldik. Bunu izleyen vatandaş da bize gelip 'Dereotu yesem nasıl olur' demeye başlıyor.

Bilhassa devlet hastanelerinde doktor-hasta ilişkisi, 'tanrı-kul' ilişkisine benzetiliyor. Buna katılıyor musunuz; doğruysa bu hastalıklı bir durum değil mi?

O eskidendi. Dediğiniz, 1970 ortalarına kadar böyleydi. Eski doktorlar halkı korkutmuş, kendilerini bir üst kata yerleştirmişlerdi. Bu söylediğiniz 'tanrısal hekimler', 1920'ye kadar doğanlardı. 1920'den sonra doğan hekimler o 'tanrısal doktorlar'ın yanında ancak meleklik yapmış hekimlerdi. Melekler de şimdi çok ihtiyarladılar, benim yanıma geldiler. Şimdi doktorların kendilerini yüksek gördüklerine dair bir tez, bir şehir efsanesidir. Şimdi ki doktorcular kendilerini yüksekte görmüyorlar. Yaşamaya çalışıyorlar, öldürülüyorlar. Dayak diyen doktordan tanrı olur mu? Öldürülen doktordan tanrı olur mu? Bunlar artık şehir efsanesi.

Tıpta beyin göçü ülkemizin kadim problemlerinden. Türkiye, bu noktada halen bir kriz içinde mi? Önemli öğrencilerini halen kaybediyor mu?

Türkiye'yi seven kalıyor. Kalanlar içinde beyinleri, göçenler kadar yüksek olan şahıslar var. Kalanlar bize yeter. Göçmek isteyen beyinden bize zaten hayır yok.

Aile hekimliği meselesi hakkında düşünceleriniz neler?

Mutlaka memleketimize katkı yapacaktır. Bizim GP'lerimiz pratisyen olmamalı, aile hekimi olmalı. Bunun için uygun pratisyenlerimiz var. 1970'den sonra doğan hekimlere mecburi olarak aile hekimliği eğitimi verilmeli. Öncekiler de isteklerine bağlı olarak aile hekimi olabilmeli.

Uzmanlık alanlarınızdan biri olan diyabet, Türk insanının kadim hastalıklarından biri. Şeker hastalığı noktasında ülkemizdeki tabloda genel iyileşme söz konusu mu?

Tip-2 diyabet sadece ülkemizde değil halen tüm dünyada insanların en önemli sorunu. 40 yaşından sonra bizde 100 vatandaştan 7'si diyabet olur. İnsanlar daha uzun yaşadıkça bu oran giderek de artacak. Diyabetiklerin çocukları oluyor ve onlar da diyabet riski taşıyorlar.

“SİGARAYA LAFIM YOK AMA YA ALKOL?”

Eskiler için kullanılan güçlü, sağlıklı insan anlamında 'eski toprak'

deyimi var. Yeni nesil sağlığını, gücünü ve formunu ne oldu da kaybetti?

Eski toprak, eski imalatın iyi oluşundan değil. Çürük patlıcanları kırağı yaktı, onlar öldüler. Kalan acı patlıcanlara hastalık işlemediği için onlara bir şey olmuyor! (Kahkahalar) Antibiyotik bulunmuş olmasaydı belki sizinle ben öbür dünyada birbirimizle röportaj yapıyor olacaktık. Ama bakın yaşıyoruz halen.

Yediğimiz besinlerin, havanın, suyun hiç etkisi yok mu?

Onlar da var tabii ama önce patlıcanın türü önemli! Şimdi acı patlıcanlarımız bile hasta. Çünkü sular kirli, balıklar cıvalı.

Yeni sigara yasağı hakkında ne düşünöyorsunuz?

Hükümete bir sözüüm yok. Onu ayırıyorum. Ama ben bu yasağı daha tam olarak çözmüş değilim. Bir hınzırlık olduğunu hissediyorum. Şarap daha güzel görünüyor. Hem daha zarif, ince belli bir bardağa tin tin tin ne güzel müzik gibi akıyor. Uyuşturucu daha güzel görünmeye başlıyor. Koku ve dumanı olmadan bir köşede kullanılabilir. Sigara, bağımlılığın ucuz bir tesellisi idi. Birçok kişi sigaranın dumanlarını seyrederek esrara gitmiyordu. Daha çoğu kendisini 'Sigaranın dumanı / Yoktur yârin imanı' mısraları ile avunuyordu. Ben gençlikten beri ayda 4-5 sigara içerim. Hoşlanıyorum meretten ama zararını da bildiğim için yüz vermedim şimdiye kadar. Bakın Doğu'da sigara içip karşılığında erken ölen babalar sofralarında ne varsa çocukları ile paylaşırlar. Oysa Trakya ve Ege'de akşam yorgunluğuyla kendisini meyhaneye atan bir baba, rakı içmeye başlamadan önce karaciğeri daha az zarar görsün diye ızgara götürür. O sırada fakir ailesi evinde ıspanak, soğana talim ediyor. Gece yarısı eve gittiğinde ise önce karısını, ardından çocuklarını dövmeden yatağa girmiyor. Demek ki sigara bağımlıları 'Batsın bu dünya diyen' romantik, ümitsiz, erken ölen insanlardı. 'Ne yaptığımı bilmiyordum' diyerek çocukları ile ensest yapanlar değillerdi. Keşke duymasaydım, o bölgelerden öğrencilerim bunları anlatıyorlar bana. Bunları şunun için söylüyorum: sigaraya çok yüklenenler alkole gelince bir şey yapmıyorlar. Alkol Fransa'yı sirozdand kıldı geçirdi. Şarapçılık doktorlar arasında bile çok yaygın. Kenan Evren devrinde yapılan turizm reklâmları ile 'Rakı bardaklarında mutluluğu bulmalı / Ne güzel Antalya'da mutlu bir Hollandalı' diyerek devlet çapaçul bir hale getirildi. Hükümet içkiyi de sınırlıyor, ona lafım yok. Ama ilerici denen grup sigaranın belini kırarken, şarabın kadehe dolmasını şıkır şıkır, müzik gibi izliyor.

Hocam; ötenazi, sağlık konusunda bizim her röportajda gündeme getirdiğimiz bir konu. Ötenazi bir insan hakkı mıdır? Bu noktada sizin düşönceleriniz neler?

Bir kere pasif ile aktif olanı işin alfabesi sayıp ayıracağız. Doktorun öldürücü

madde vermesine aktif ötenazi denir. Bu şimdi de, gelecekte de düşünülmemelidir. Pasif ötenazi insan hakkıdır. Bu fişi çekmektir. Tedavisi gerçekten mümkün olmayan hastalar için konuşuyorum. Hastanın bilinci yerinde ise ve tedavi kesin olarak mümkün değilse ötenazi istemesi durumunda bu uygulanmalıdır. Yok, bilinci yerinde değilse, bu bir insan hakkı değildir, bir adli tıp uygulamasıdır. Bir sağlık ve hukukçular raporu ve varislerinin ortak karar verilir.

Türk toplumu Müslüman bir toplum ve İslamiyet'te hem yaşamda, hem ölüm sonrasında sevap kavramı çok önemli ama organ nakline pek sıcak bakmıyoruz. Diyanet de bu konuda olumlu fetvalar veriyor ama organ bekleyen çok sayıda hasta var. Bu konuda neler söylersiniz?

Müslümanlıkta organ bağışlaması günah değildir, tersine sevaptır. Bu konuda bazı Drakula'lar var. Bunlar, 'Organ bağışlamak zinhar büyük günahtr' diye halkı korkutuyorlar. Şöyle diyorlar: "Kimin malını kime veriyorsun, Kıyamet Günü'nde böbreğini bağışladığın adam senin böbreğinle haşrolunacak. Sen Allah'ın karşısında böbreksiz kalacaksın. Allah sana demez mi, sana benim verdiğim hediye sen başkasına nasıl verirsin?" Bakar mısınız; Rahman ve Rahim olan Allah, böbreğini bağışlayıp dünyayı kurtarmakla eşdeğer saydığı hayat kurtarmayı iyi bir şey saymayacak, aksine 'Ulan sen ne haytasın' diye tokat patlatacakmış!

İnternet üzerinde yaptığım araştırmalarda eksisözlük.com'da sizin için şöyle dendiğini okudum: "Fiziksel olarak iyi etmeye çalıştığı hastalarının ruhsal durumlarını da tahlil edebilen güzel insan". Hastaların galiba en çok ihtiyacı olan şey bu olsa gerek. Burada belki hekimler açısından bir özeleştirici de yapmak gerekiyor. Ne dersiniz, hekimlerimiz hayatın yorgunluğunun de etkisiyle, hastalarına karşı yeterince şefkatli olamıyorlar mı?

İnsan seven bir hekim, yorgun olursa da insan seven yorgun bir hekim olur. Yapıda olmayınca eğitimle olmuyor. Hastasına tamamen mal gibi bakan doktorların sayısı giderek de artıyor. Ben anlamıyorum nedenini de. Galiba köşeyi dönme Türkiye'sinin etkisi bu. 1980'lerden itibaren önce yüzde 20'si, şimdi 30'u, 40'ı hastasını sevmeyen doktorlar oluverdi. Pamuk ve fındık toplar gibi hasta toplayan, ama onun mali durumu ile ilgilenmeyen, moralini sormayan doktorlar kuşağı yetişiyor. Ben kaç kere kendimden 40 yaş küçük doktorların beni bu noktada tenkit ettiklerini gördüm. Hastalarım korkutucu davranmadığım, bir test yazarken 'Bunu yaptıracak paran var mı' diye sorduğum, eğer durumu zor ise bizzat testi yapacak merkezi arayıp 'Bir hasta gönderiyorum, ona yüzde 40 indirim yapın' diye pazarlığa giriştiğim için beni tenkit ettiler.

“AŞIK GARİP BEN DEĞİLİM AMA HASTA YATAĞINDAKİ ANNEM...”

Hüsrev Hatemi doktorluğunun yanında şairliği ile de bilinir. Hatta bunları albüm yapıp yorumladınız da. ‘Âşık Garip Coğrafyası’ndan bir bölümü birlikte okuyalım: “Kentlerin birçoğunda uzun kavak kalmadı ki gıcırdaşın / Ama benim sol yanımda sancı baki / Anne! Ne olur ki sıram gelmiş olsun varsın / Ben ölürsem benden genci var tabi / Ama Âşık Garip değil hiçbiri. Anne! Yunus ne dediyse hep çıktı / Şeytanlar semirdi kuvvetli ordu / Zayıf kalsalar ne fark ederdi / Nasılsa onlar galip gelecekti / Şam-ı garibanda değilsek de / Muhakkak Çırağan’da değiliz anne! / Lambalar söndü, çakmağı kim yakacak / Bu uluyanlar çakal mı / Ben hırkasını giymiş bir derviş miyim / Yoksa öldüm mü anne!” Bu şiir, Hatemi Hoca’nın annesi için mi yazıldı?

Tam biyografik değildi. Ama annemin hastalanıp benim başında beklediğim bir akşamdı o. Anneme ithaf değildi. O duygularla karşılaşarak yazmıştı. Âşık Garip’in bana uymadığı belliydi zaten. Ben evliydim, iki çocuğum vardı. Oysa Âşık Garip evlenmemiş, annesi ile oturuyordu. Ben Cerrahpaşa’da annemin başında beklerken beyaz gömlekiydim, o hırkalı ve terlikli. Yalnız, 50 yaşına gelmiş, ‘Ümitlerim boş çıktı’ diye ölüm yatağındaki annesine seslenen bir garip adamın hikâyesidir o. Tabi annemin hasta olmasının etkisi ile yazılmıştı. Mesela Necip Fazıl’da anne şiirleri direk adressedir. Necip Fazıl, hafif egoist bir şairimiz olduğu için böyledir. Onun şiirlerinde Yusufçuk kuşları dahi ‘Necipçik, Necipçik’ diye öter. (Kahkahalar)

Şairlerle bitirelim. Sanatçıların özel kişiliklerinin yanında şairlerin sanki biraz arafta duran, topluma bir başka noktadan bakan, düşünceleri de şiirleri gibi her zaman heyecan veren insanlar olduğunu görüyoruz. İsmet Özel bunun son halkalarından biri. Şimdi sizin bu sıcak, mütevazı duruşunuz başka bir yerde duruyor ama şairlerde biraz kendini beğenmişlik yok mudur?

Şair tiyatro yapmamalı, Şair ‘Ben şairim’ diye kasılmamalı, kartvizitine ‘şair’ diye yazmamalı. Bakınız şairlerin pek çoğunda kendini beğenmişlik yoktur. Ahmet Hamdi Tanpınar’da, Yahya Kemal’de böyle bir şey yoktur. Ama Necip Fazıl’da çok vardır. Kötülemiyorum, bu bir karakter işi. Ben 90’lara kadar ‘Ben gece 24’e kadar doktordum, 24’ten sonra Frankenstein gibi kulaklarım değişiyor ve şair oluyorum” derdim. (Kahkahalar) Sabah ise Haseki asistanı Hasan Bey oluyordum. Bence her şair gündüz insan, gece Frankenstein olmalı. Ama devamlı hırt olmak isteyen şairler de var tabi.

* Haziran 2008 tarihli 7. sayıda yayımlanmıştır.

Mahir Kaynak: Sağlık sektöründe vakıf mantığı geliştirilmeli

Sağlıkta özelleştirme mi, kamulaştırma mı? Türkiye son yıllarda uygulanacak genel politika noktasında bunu tartışıyor. Kamulaştırmaya ağırlık verildiğinde Ar-Ge'nin yavaşlamasına, kaynakların israfına ve hizmet kalitesinin düşüşüne şahit oluyoruz. Bu noktalarda fire vermeme adına özelleştirmeye hız verildiğinde ise; para kazanmayı insanları tedavi etmenin önüne koyanlar karşımıza çıkabiliyor. İyi ama ne yapmalı? Cevabı ünlü istihbaratçı, güvenlik uzmanı ve Star Gazetesi yazarı Prof. Dr. Mahir Kaynak verdi. HIV enfeksiyonu ve AIDS'in Afrika'da bu kadar yaygın olması bir tesadüf mü? Kene vakaları ülkeye yönelik bir biyolojik saldırı olabilir mi? Zaman zaman haberlere konu olan Kızılay'ın bilgisayarlarından yapılan bilgi transferleri, gen haritamızın çıkarılması üzerinden Türk milletine yönelik bir biyolojik saldırı planının bir parçası olabilir mi? Ve nihayet Türkiye sağlıkta küresel bir güç, bir aktör olabilir mi; nasıl? SD sordu; geleceği okuma noktasında son derece deneyimli bir isim olan Kaynak yanıtladı.

Bu güne kadar gerçekleştirdiğimiz telefon söyleşilerinin etkisiyle ben Mahir Kaynak Hoca'yı Türkiye'deki gelişmeleri genellikle dış dinamiklerle açıklayan bir isim olarak algılıyorum. Bu tespitten yola çıkarak sormak istiyorum: Ülkemizdeki sağlık politikalarını kim belirliyor, kim yönetiyor?

Türkiye'de sağlık esas itibariyle ticarileşmiş ya da kapitalistleşmiştir. Burada bir itirazdan çok, tespitte bulunmak isterim ki; genel politika olarak sağlık sektörünün asıl amacı çok para kazanmak. Bunu yadırgamıyorum, zaten kapitalizmin felsefesi mümkün olduğun kadar çok para kazanmaktır. Tabi bunun içinde daha fazla para kazanmayı ya da insanları tedavi etmeyi öncelik haline getirenler olması hiç kuşkusuz. Ben burada bir noktaya temas etmek isterim: Türkiye'de her gelen siyasetçi, tüm vatandaşlara bedava kaliteli sağlık hizmeti vaat ediyor. Oysa bunun mümkün olduğu Batı ülkeleri ile ekonomimiz yarışacak düzeyde değil. Bence Türkiye kendi gelir durumuna uygun bir sağlık politikası izlemeli. Her önüne gelene MR, herkese en ileri boyutta tedavi metotları uygulanamaz.

SD olarak sektörün dışındaki isimlerle sağlık sektörünü konuşmayı, onların fikir ve öngörülerinden istifade etmeyi hayli önemsiyoruz. O nedenle buradan itibaren sizinle biraz sektörü masaya yatırmak istiyorum. Sizce Türkiye olarak sağlıkta neredeyiz?

Türkiye bence sağlık sektöründe öteki dallara göre ileri düzeyde. Geçtiğimiz yıllara kadar üniversite sınavlarında en zeki öğrenciler tıbbı tercih ediyordu. Yani sektörde müthiş bir beyin birikimi mevcut. Ama bu beyin birikimini doğru olarak kullanabiliyor muyuz sorunu var. Acaba böyle mi olmalıydı, yoksa diğer sektörlerde de yeterli beyin istidamdı sağlanmalı mıydı? Mesela Türkiye'de en az rağbet gören sektörler sosyal bilimlerdir. Hâlbuki bu konular toplumun tümünü ilgilendirir. Sağlık bireyseldir, bir doktor bir hastayı kurtarabilir. Ama bir siyasetçi milyonları öldürebilir. Onun için burada bir dengesizlik olduğunu düşünüyorum. Tıpta yaşanan beyin göçünün nedenlerinden birinin de bu olduğunu düşünüyorum. Bu kadar beyni tek bir sektörde istihdam etmeye kalkarsanız, bunların bir kısmının başka ülkelere göçmelerini engelleyemezsiniz.

“İŞGÜCÜ SERBEST DOLAŞACAKSA İTHAL HEKİM DE SERBEST OLABİLMELİ”

Bilhassa son 10 yıla bakacak olursak ülkemizde özel hastanelerin nitelik ve nicelik itibariyle büyüdüğünü, büyük grup hastanelerinin açıldığını, hükümetin de sağlıkta özelleştirme noktasında istekli olduğunu görüyoruz. Sağlık sektöründeki değişiklikleri siz nasıl yorumluyorsunuz?

Bence bu noktada bir ikilem içindeyiz. Kamu sektörüne ağırlık verildiğinde kay-

nakların israfına, gelişmenin yavaşlamasına ve personelin kendisini geliştirememesine şahit oluyoruz. Bundan vazgeçip özel sektöre kaydığımızda ise kar elde etme güdüsü, hastalıkları tedavi etmenin önüne geçiyor. Bence bunun bir orta noktasını bulmamız lazım.

Bir ‘üçüncü yol’ öneriniz mi var?

Var. Bence sağlık sektöründe vakıf mantığı geliştirilmeli. Yani sağlığı yönetenler herhangi bir şekilde kar amacı gütmemeli. Öte yandan varlıklarını sürdürebilecek düzeyde para da kazanabilmeliler.

Ülkemizde hekim sayısının yetersiz olduğu tartışmaları sürüyor. Buradan yola çıkarak sözü yabancı hekim meselesine getirmek istemiyorsanız, Orta Asya, Azerbaycan ve Afrika’dan düşük standartlı eğitim ve tecrübelerden yetişen doktorların ülkemize gelecek olması gibi bir handikap var. Bu konu hakkında sizin görüşünüz nedir?

Bu konuyu doğru bulmuyorum. Ancak genel itibarıyla işgücünün her ülkede serbestçe dolaşımı kabul ediliyorsa tıp mensuplarını bunun dışında tutmak yanlış. Bu, genel istihdam politikamızın bir parçası olmalıdır. Bana göre bu kadar milli gelir ile bundan öte bir sağlık hizmeti ortaya konulamaz. Türkiye’nin kalkınması ile halkın sağlığının düzeltilmesi noktasında dengeli gitmek gerekir.

Dışardan bir göz olarak baktığımızda sizce tıp dünyası kendi dışından tartışmacılara, tartışma biçimine ve tartışmaya açık mı? Bu konu sömürüye çok açık tabii ama gene de tıp dünyasında acaba fazla mı sertlik var? Yani tıpla ilgisi olmayan herhangi bir insanın tıp dünyasına anlatabileceği hiçbir şey olamaz mı? Örneğin siz köşenizde sağlık ile ilgili yazabiliyor musunuz? Sektör bu durumu nasıl karşılıyor?

Hayır yazamıyoruz. Bazı tabu konular var, sağlık da onlardan biri. Doktorlarla aynı ortamda bulunduğunuzda söyledikleri şu: Sağlıktan feda edilemez. Yani sağlık için ne kadar lazımsa o kadar vereceksiniz. Silahlı Kuvvetler mensupları ile yan yana bulunduğunuzda onlar da “Güvenlikten feda edilemez. Bütün kaynaklar, ne kadar gerekiyorsa oraya tahsis edilmelidir” diyorlar. Böyle birtakım tabu sektörler var. Bence genel sağlık politikasının doktorlar tarafından belirlenmesine izin verilmemelidir.

“TIP, GAZETE KUPÜRLERİNE DÜŞTÜ”

Mahir Kaynak’ın iç ve dış politikaya dair fütürist yorumları kendi adıma hep ufku açıktır. Bu bakış açısı ile sağlık sektörünü okumaya çalışmak beni şimdiden heyecanlandırıyor. İzin verirseniz buradan itibaren bu noktaya ağırlık verelim. Hocam, dünya toplumu

olarak sürekli artan bir taleple hap kullanıyoruz. Amerikan Pediatri Akademisi; ailesinde yüksek kolesterol, yüksek tansiyon ve kalp hastalığı bulunan çocukların 2 yaşından itibaren kontrolden geçirilmesini tavsiye etti. Kötü kolesterolü yüksek çıkan 8 yaşından itibaren kolesterol ilacı kullanılabileceğini bildirdi. Yani düzenli hap kullanma yaşı bebeklik dönemine kadar indi. İlaç sektöründeki belirleyicileri düşünürsek bu durumdan insanlık adına endişe etmeli miyiz?

Evet, endişe etmeliyiz. Çünkü burada amacın insanların sağlığını korumaktan ziyade daha fazla para kazanma olduğunu düşünüyorum. Bir de son zamanlarda tıbbın gazetelere düştüğünü görüyorum. Gazete kupürlerine bakacak olursanız baştan aşağı yasaklarla ve bazı ürünlere yönelik birtakım teşviklerle kurulu bir hayat yaşamanız gerekiyor. İşin garip tarafı bir sütunda ak denilene ötekinde kara denildiğine şahit oluyoruz. Bu kalemlere kulak kabartacak olsak hayatımız zindan olacak, hiç kimse normal bir yaşam süremeyecek. Oysa böyle genel tavsiyeler yerine kişiye özel tavsiye ve metotlar belirlenmelidir. ‘Hastalık yok, hasta vardır’ sözü tersine çevriliyor ki bu yanlış bir durum.

Tıp ilaçları konusunda bazı komplocu kalemlere kulak kabartacak olursak modern ilaçların tümünün kansorejon madde içerdiği ve yan etkileri olduğu ifade ediliyor. En son İngiliz Hull Üniversitesi’nden bilim adamlarınının 47 klinik deneye dayandırarak yaptıkları araştırmanın; antidepressanların sanıldığı kadar etkili olmadığı, bilakis hastaları daha fazla depresyona sürüklediğini ortaya koyması bizi bu noktada yeniden düşünmeye sevketti. İş abartıp ilaç sektörünün tümüyle insan sağlığını önce bozup sonra düzeltme üzerine kurulu büyük bir proje olduğuna kadar vardırırlar da yok değil. Siz bu noktada ne dersiniz?

Böyle bir komplo teorisinin doğru olduğuna inanmıyorum. Ama şu kadarı var ki, bir ilacın bir hastaya iyi geldiği görülünce yaygın bir biçimde kullanımı başlıyor ve yan etkileri hesap edilmiyor. Oysa bazı ilaçların etkisinden çok yan etkisi olabiliyor. Bunun önceden planlanmış bir proje olduğunu düşünmüyorum ama mümkün olduğunca çok ilaç kullanılması gerektiğini söylüyorlar.

Kızılay’ın bilgisayarlarından yapılan bilgi transferleri üzerinden genetik şifrelerimizin çalınmasına dair haberler zaman zaman gazete kupürlerine konu oluyor. Deniyor ki, “Gen haritamızın yabancı bir gücün eline geçmesi Türk milleti için büyük tehdit olabilir.” Sizce bu mümkün mü?

Hayır, ben bunun mümkün olduğunu düşünmüyorum, gen haritalarımızın başka ülkelerin eline geçmesinde de herhangi bir sakınca görmüyorum.

Yani Türk milletinin zafiyetlerini ortaya koyması ve ona un uygun virüsün tespit edilmesi, imal edilmesi ve hastalık yolu ile gönderilmesi gibi tehdit gerçekçi değil mi?

Böyle bir mücadele tarzının olabileceğini zannetmiyorum. Bence bir ülke bir başkası ile mücadele edecekse bunu çok zahmetli olan biyolojik silahlarla yapmak yerine örneğin bir nükleer silah yapıp üzerine atarlar kurtulurlar. Bu kadar zahmete gerek yoktur.

“KENE OLAYLARI BİYOLOJİK DENEME OLABİLİR”

Kene vakalarını sizinle konuşmak isterim. Yaşanan vakaların ardından ülkemizde 1 milyon dolarlık bir ilaç sektörünün oluştuğu söyleniyor. Bu noktada bir duyumunuz var mı?

Bu tabii incelenmesi gereken bir mesele. Hakikaten Türkiye’deki kenelerde eskiden böyle bir hastalık yoktu. Bunun nedeninin tıp adamları tarafından araştırılması gerekiyor. Bu nerden çıktı, eskiden de vardı da biz mi bilmiyorduk?

Yıllardır çiftçimizin ayağına, bacağına yapışan, karınca ve sinek kadar bir ederi olan kene nasıl bir mutasyona uğrayıp da ölüm saçan hale geldi? Siz anladığım kadarıyla pek ihtimal vermiyorsunuz ama ben gene de sormak isterim: Bu noktada ülkemize yönelik biyolojik silah iddialarında gerçeklik payı düşünülemez mi?

Bu bir saldırı değil de belki bir denemedir. Çünkü düşünelim hadi. Köylerde birkaç yüz kişiyi öldürdüklerinde yabancılar bundan ne elde edecektir? En fazla bir milyon dolar kazanabilirler ki, bu da onlar için çok büyük bir para değildir. Ama bir deneme yapıyor, Türkiye’yi laboratuvar olarak kullanıyor olabilirler ki, buna şaşırıyorum.

Biyo-terör sizce uluslararası bir baskı ve tehdit unsuru olarak kullanılıyor mu?

Ülkeler ve insanlar arasındaki mücadelede her türlü yöntem ya da silah bir baskı unsuru olarak kullanılır. Ama evvela şunu kabul etmek gerekir ki, sizinle mücadele etmeyi kafasına koyan bir güç varsa siz biyo-terör yolunu kapatırsınız, o bir başka kapı bulur. O nedenle sorunlarımızı politika ile çözebilmeli, politikayı ve stratejik gücümüzü caydırıcı bir mekanizma haline getirebilmeliyiz.

Daha çok gelişme çağındaki çocukların tüketmesi için uzmanların şiddetle tavsiye ettiği meyveli yoğurtlar gibi bazı ürünlerin besin değerlerinde, piyasaya sürülen ülkeye göre değişiklikler olduğu iddiaları var. Bir ara bir yoğurt markası ile ilgili “Çocuklarda zekâ geriliği yapıyor” diye iddialar çıkmış, haberlere konu olmuştu. Sizin bu noktada görüşleriniz neler?

Ben kendi adıma hep doğal ürünleri tercih ederim. Yoğurt varken neden meyvesini tercih edelim ki. Yani biri çıkıp gelip de ben şöyle bir şey imal ettim derse ona şöyle derim: Yaradan'dan daha kabiliyetli değilsin. Sana asla inanmıyorum. Anne ve babalar böyle ticari oyunlara kanmamalıdır. Çocuklarına doğal olan gıdaları yedirmelidirler.

“AFRİKA’YI BOŞALTACAKLAR!”

Sizce HIV enfeksiyonu neden Afrika’da bu kadar yaygın?

Afrika’da hastalıklar ve kıtlıklar üzerinden bir nüfus azaltma politikası izlendiğini hissediyorum. Bu politikanın sonunda nüfus çok azalacak, kıta gözde bir kara parçası haline gelecek. Buraya Batı’dan büyük ölçüde göçler olacağını düşünüyorum. Doğal kaynakları ve sıfırdan medeniyet inşa edilebilecek kadar boş bir alan olması nedeniyle Afrika bu anlamda bir cazibe merkezi.

Dünya da bu kadar uzun vadeli ve zalim politikalar yürüten güçler mi var?

Neden olmasın! Bunda şaşılacak şey ne? Geçmişte katliamlarla yapılanlar bugün böyle yapılıyor. “Buna razı değilseniz, size savaş açalım, topluca kılıçtan geçirip bir kenti yok edelim” de diyebilirler. Bu da bir metot. Yeri gelmişken benim üzerinde düşündüğüm bir meseleyi de burada aktarmak isterim. Çin ve Hindistan’ın şişen nüfusları kendi toprakları içinde hapsedilecek mi, yoksa öteki bölgelere, örneğin Afrika’ya kaydırılacak mı? Bence o nüfus oraya hapsedilecek.

Çin, sanayi ve teknolojiye bir alternatif yarattığı gibi tıpta da tam tanımlanamayan bir sektör yarattı. Çin’de uygulandığı iddia edilen alternatif tıp, günümüzdeki tıbbi uygulamaların bittiği yerde değil; bu uygulamalara alternatif olarak ortaya çıkıyor. Bu bir tehdit olarak algılanmalı mı?

Hayır, bunu tehdit olarak görmemeliyiz. Bu olumlu karşılanmalı. Alternatif tıbbi herkes öğrenmeli, deneyebilmelidir. Bunun gelişmesi, modern tıptan kaynaklı şikâyetleri bir nebze azaltacaktır. Burada bir başka konuya daha temas etmek isterim: Çin, olduğundan farklı görünen bir ülkedir. Çin’i bu kadar büyüten, oraya dışarıdan akan sermayedir. Ne olup bittiğini anlayabilmek için o sermayeyi oraya akıtanlara bakmak lazımdır. Hâlbuki biz Çin büyüdü deyip oraya bakıyoruz. Şunu söylemek istiyorum: Çin’i bu kadar büyütenler, gerektiği zaman onu yok edebilecek mekanizmaları da Çin’in içine yerleştirmiştir haberiniz olsun. Ben Çin’in bir küresel güç olup dünyayı yönetebileceğini zannetmiyorum.

Sınırlarımıza çekilmek istiyorum. Türkiye, İstanbul ve Ankara gibi merkezleriyle Avrupa’nın tıp merkezlerinden biri olma yolunda.

Açılan kompleks hastaneler, Türkiye'ye tedaviye gelen yabancı hastalar derken Türkiye sağlıkta küresel bir güç, bir aktör olabilir mi?

Öyle tahmin ediyorum. Hem termal tesislerimiz var, hem yetişmiş beyin gücümüz, hem de sağlık alanında yatırım yapan müteşebbislerimiz var. Üstelik de sağlık ücretleri Avrupa ve Amerika'ya kıyasla oldukça uygun. Ancak burada çok önemli bir şerh koymak isterim ki, Türkiye sağlıkta Batının kâr amacı güden sağlık sistemine benzer bir sistem kurmamalı. Yani gereksiz ilaçlarla hastanın bedenini dolduran, gereksiz testlerle faturaları kabartan hastane ve doktorlar sektöründen uzaklaştırılmalı. Sektör, sağlığın ötesinde bir amacı olmayan ama bu arada para da kazanan bir hale gelebilmeli. Türkiye, insan sağlığı üzerinden para kazanmayı amaç edinmiş bir ülke olmamalı, böyle bir lekeyi üzerine konulmamalı. Burada vakıf mantığını tekrardan anımsatmak istiyorum.

Tabi küresel bir aktör olabilmek için küresel politikalar gütmeniz de gerekiyor. Bu anlamda Türkiye'nin son birkaç yıldır bölgede lider ülke olmaya yönelik yürüttüğü vizyonun da altını çizmekte fayda var.

Elbette ama yanlışlarımızı önümüze koymamızda da fayda var. Türkiye eğer küresel bir güç olacaksa nüfuz ettiği alandaki insanlara hitap etmesini de bilmelidir. Ama şimdiye kadar ki söylemlerimiz bunun hep tersiydi. Dışişleri Bakanımız çıkıp "Biz çıkarlarımız için uğraşırız" diye başlayan cümleler kurardı. Bunu söylediğiniz zaman başkaları sizinle niye yan yana gelsin. Amerikan Dışişleri Bakanının ağzından hiç böyle bir söz duydunuz mu? Hep kendi çıkarları için çalışır ama söyleminde "Bölgenin ve hatta insanlığın çıkarları..." kelimelerini vurgular. Her ülke din ya da ırk üzerinden bir politika güder. Türkiye bir yeniliğe imza atmalı ve insan üzerine politika yapan bir vizyonu ortaya koyabilmelidir. İşte o zaman hem sağlık, hem de öteki sektörlerde küresel bir güç olabiliriz.

"AK PARTİ'Yİ İNGİLTERE KAPATTIRMAK İSTEDİ"

Sizin eski bir mensubu olduğunuz MİT hakkında bir soru yönetmek isterim. Daha önce CIA'nın güdümünde çalıştığı ifade edilen MİT'in bugün gelinen noktadaki durumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Kurumların vizyonu yöneticilerinin kimliklerine son derece bağlıdır. Aşağıdakiler, yukarıdan aldıkları direktiflere göre hareket ederler. Onlar politikadaki değişimleri çoğu zaman anlamazlar bile, denileni yaparlar. Az önceki tespitinize katılıyorum, hangisi iyi dersiniz bugünkü durumun daha iyi olduğunu söylerim.

Son olarak Türkiye siyaseti üzerine yorumlarınızı almak isterim. Sizce AK Parti kapatılırdı ne olurdu?

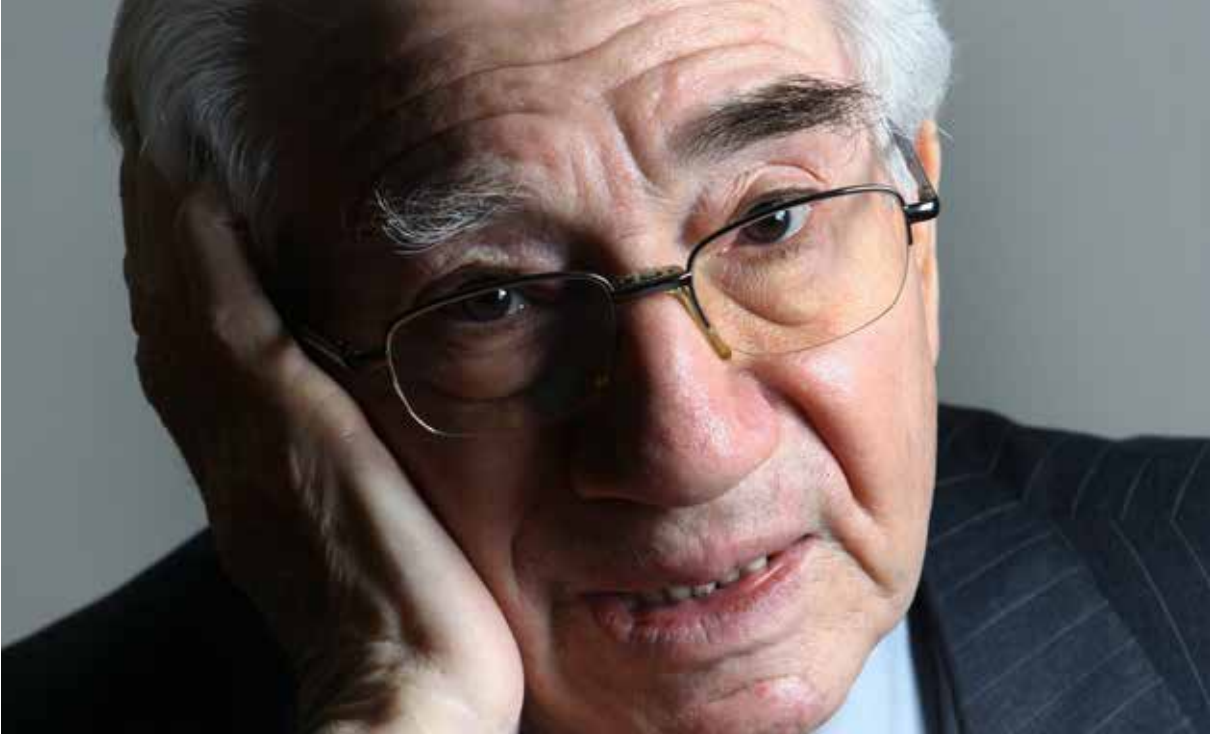
Bugünden çok daha farklı bir istikamette olurduk. Bakın kapatma davası açıldığında şunu yazmıştım: Bu dava irticaya ya da bir düşünceye yönelik açılmış bir

dava değildir. AK Parti içindeki ABD yanlısı grubun tasfiyesi adına AB içindeki İngiltere'nin başını çektiği grup tarafından açtırılmış bir davadır. Kapatılırsa Abdullah Gül'ün gölge lider olduğu grup partiyi ele geçirecek, bu grup küresel sermayeye ve Londra'ya çok yakın hareket edecek. Bana göre AK Parti içinde Tayyip Erdoğan kanadı ABD'ye daha yakın, Abdullah Gül kanadı ise AB'ye. Ama ben AB'yi ikiye ayırıyorum. AB şu anda hurda bir otomobile benzemektedir. İki kanada ayrılmıştır. Biri Fransa ve Almanya'nın liderliğindeki kadro. Diğeri ise İngiltere'nin başını çektiği ve İtalya, İspanya'yı içine alan blok. Türkiye bu ikinci bloğa daha yakın.

Ya bugün? Yüksek Mahkeme'den çok okumalı, ilginç bir karar çıktı. Darbe yapma planı içinde oldukları iddia edilen bir grup hakkında yürütülen Ergenekon gözaltıları sürüyor ve dava için gün sayıyoruz. Genelkurmay Başkanı değişti. Bu sıcak siyasi gündem içinde Türkiye nereye doğru yol alıyor?

Evvela şunu söyleyeyim: AK Parti'nin kapatılmaması Tayyip Bey'in elini güçlendirdi. Çünkü parti içinde Bülent Arınç'ın başını çektiği bir kadro var ki, dine yönelik talepleri sürekli Başbakan'ın önüne koyuyor. Şimdi onlara diyebilecek ki, "Bakın istediklerinizi yaparsam partiyi kapatabilirler." Onları baskı altına alacak. Asker yönetiminde de aşırı bir İslam'ın varlığına karşı ama AK Parti'ye tahammüllü bir yönetim oluşturulacak. Bir sivil-asker birlikteliğine şahit olacağız.

* Eylül 2008 tarihli 8. sayıda yayımlanmıştır.

Alâeddin Yavaşca: Bir milletin yok olmaması için müziğine sahip çıkmak gerekir

Sağlık Bakanlığı'nın 'Sağlıkta Değişim' programı çerçevesinde gerçekleştirildiği Tam Gün mesai, Zevk Zinciri, Aile Hekimliği gibi tüm adımlar hekim ve eczacı örgütlerinin direnişi ile karşılaşılıyor. Örgütler tepkili, Bakanlık ise kararlı. Bu zamanlarda bir bilene danışmakta fayda var. Tartışmasız bir müzik duayeni olan Alâeddin Yavaşca, sektörün iyi bildiği üzere aynı zamanda bir hekim. 82 yaşındaki usta ile haftanın iki günü ders verdiği Haliç Üniversitesi Konservatuarı'nda buluştuk. Yaklaşık 40 yıl boyunca kadın doğum uzmanı olarak görev yapan, bu süreçte asistanlıktan başhekimliğe kadar sektörün tüm noktalarında görev yapan Yavaşca'ya göre doktor olmayan özel hastane sahipleri sektörü ticari bir yarışa sürüklüyor. Geçmişte de 'Tam-Gün'ün denendiğini ama fiyasko ile sonuçlandığını anlatan Yavaşca'nın sağlık yönetimine de mesajları var: "Geçmişteki yanlışları hatırlayın, yaşanacak sorunları bugünden hesap edin ve en önemlisi hakkaniyet ölçüsünden şaşmayın..."

Alâeddin Yavaşca tıp doktoru olan bestekâr mı, yoksa bestekâr olan bir tıp doktoru mu?

Aslında mesleğim doktorluktur, tıptır. Tıbbiye de olduğum zaman da, hekimlik yaptığım 40 yılda da benim için öncelik olan doktorluktu. Ondan ödün vermedim. Ona zarar verebilecek, ona ait olan zamanımı etkileyebilecek şeylerden uzak durdum. Tıp benim yorgunluklarımı gideren bir sanat dalıdır.

1950'lerden başlayarak sanıyorum 1990'lara kadar yaklaşık 40 yıl İstanbul'daki pek çok hastanede pratisyen hekimlikten başhekimliğe kadar pek çok birimde görev yaptınız. 1950'lerden 2000'ler Türkiye'sine sağlıktaki tüm gelişimin canlı şahidisiniz. Buradan yola çıkarak genel hatları ile sizin gözlemlerinizi neler?

Bunu özetlemek lazım. Daimi suretle dünyadaki gelişimi geriden takip etmek sureti ile zamanımıza kadar gelmiştir. Bir sıçrayış, öne geçme yaşanmamış. Almanya, İngiltere, Fransa, ABD gibi ülkelerin ortaya koyduğu şeyleri mümkün olduğu ölçü içinde burada da yapma gayretinin ötesine geçilememiştir. Halen de böyledir. Fakat tıbbi kazanç metası haline getirme konusunda ön sıradayız. Özel hastanelerin pıtrak gibi açılması, hemen her semtte bir özel hastanenin oluşu ticari anlaşışı tıbbi anlayışın önüne geçirmiştir.

Bilhassa son 10 yılda ülkemizde özel hastanelerin sayısı bir hayli arttı. Hükümet de sağlıkta özelleştirme noktasında istekli. Siz sağlıkta özelleştirmeye, özel hastanelere tümüyle mi karşısınız; yoksa itiraz ettiğiniz nokta bunun işleyişi mi?

Ben tatbikine karşıyım. Aslında özel hastane varlıklı kişiler içindir.

Bugün artık herkes özel hastaneye gidebiliyor. Sizce bu yanlış mı?

Valla bu konuyu uzun uzadıya gözden geçirmek gerekiyor. Fakat bakıyorum hiç doktorlukla alakası olmayan kişiler özel hastane açıyor. Tıbbi bir nosyonu olmayan patronlar, sağlıkta yanlış bir rekabete yol açıyor. Bu sefer hizmet yerine kazanmanın yarışı başlıyor. Bunun önüne geçmek lazım. Öte yandan bir de 'Tam-Gün Yasası' hazırlanıyor. Burada da iyi düşünüp doğru adım atmak lazım. Bizim zamanımızda da 'Tam-Gün' denendi. Benim de muayenehanem vardı. Hepimiz kapattık, hastanelerde tam gün mesaiye geçtik. Ama sonra birçok ödemelerimizi, tasarruf gerekçesi ile kestiler. 'Nöbet tazminatı kaldırdım, şunu kıstım, bunu kıstım' dediler. Şimdi 'Tam-Gün' hazırlanıyor, yöneticilerin geçmişteki yanlışları hatırlamaları, ileride ortaya çıkabilecek sorunları bugünden hesap etmeleri, hakkaniyet ölçüsünden şaşmamaları lazım.

Yavaşca Hoca cerrahi bir branşın da temsilcisi. Asistanlık döneminizden bugüne teknoloji ve zaman tıptan neler götürdü? Doktor-hasta arasındaki o yaşamayanın bilemeyeceği duygu kaybedildi mi?

Bizim zamanımızda hekimler, hastanın muayenesinden tüm testlerinin yapılmasına teşhis ve tedavinin tüm aşamasında hasta ile bizzat ilgilenirdi. Şimdi teşhisi makine koyuyor. Böyle olunca doktorun tecrübesinden gelen katkısı kalmıyor. Eğer ameliyatsız tedavi gerekiyorsa, doktora sadece ilacı yazmak kahyor. Onu makine yapamıyor!

Tıptaki uzmanlık alanınız kadın doğum idi. Bu noktada hep tartışılan sezaryenin etik-viddani yönü noktasında neler söylersiniz?

Mecburiyet olmadıkça sezaryene karşıyım. Bütün dünyada sezaryen endikasyonları bellidir. Hangi durumlarda gerekli olduğu bellidir. Yaratılmış bir insanın vücudunun fizyolojisinin, mecburiyet olmadan dışarıdan bir operasyona tabi tutulması tabiata aykırıdır. Şimdi kadın diyor ki, ben sezaryen istiyorum Bu endikasyonu kesinlikle hekim koymalıdır. Unutulmamalı ki, her türlü operasyonda bir risk vardır. Yeri gelmişken şunu da ifade edeyim: Biliyorsunuz çocuğunu sezaryen yöntemiyle dünyaya getiren bir kadın, sonraki hayatında normal doğum yapamaz diye bilinir. Ama ben 55 vakada bunun tersini gerçekleştirdim. Sezaryen ile doğum yapan kadınlar 55 vakada daha sonra normal doğum yaptılar.

İzin verirseniz buradan itibaren Türk Müziği üzerine konuşalım. Ülkemizde Cumhuriyet devrimi ile eş zamanlı olarak musiki de bir devrim yaşandı mı? Bu, Türk Müziği'ni nasıl etkiledi?

Evet, yaşandı ama bunu normal olarak karşılamak gerekir. Türk kültürü bilimsel olarak 800'lü yılların ikinci yarısından, Farabi'den başlar. Osmanlı bir dönemdi ve çağın gereği olarak yeni Cumhuriyet kuruldu. Dünyanın gidişatına uyulmuş, Batılı bir sistem kurulmuştur. Birçok devletler biçim değiştirmiştir. Bu normaldir. Ancak şu da var ki mazi kültürden kopmamak gerekir. 1200 yıllık kültürden kopmamak gerekir. Türkiye Cumhuriyeti, Türk kültürünün katledilmesi ile tarihte anılmasın. Katil durumuna düşmeyelim.

Bu noktada TRT'nin konumu noktasında neler söylersiniz?

TRT bugün bilimsel ve sanat değeri çok yüksek olan Türk Musikisi'ni ortadan kaldırmıştır. Ne radyolarında, ne TV'lerinde bir tek doğru dürüst program göstermezsiniz. Eğlence vasıtası olan müziğin temsilcilerini radyo sanatçısı gibi getirip teşhir ediyorlar. Yahu sen devlet kanalsın. Sen altyapısı olmayan zengin bir patronun kurduğu bir kanal değilsin. Senin bir ciddiyetin, misyonun var. Eğlendirmek için salata takdim eder gibi bir şeyler yaparsın. Ama ana yemeğin gerçek Türk kültürü, gerçek Türk müziği olmalıydı.

Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülü'ne layık görüldünüz. Çankaya Köşkü'ndeki törende neler hissettiniz?

Benim için sürpriz oldu. Hekimliğimde de, musikimde de hiçbir zaman para karşılığı iş yapmadım. Öyle devirler oldu ki bana servetler teklif edildi. Gazi-

nolarda en büyük assolist gecede 1500 lira alırken bana 3 bin lira teklif edildi. Ama hiçbirini kabul etmedim. “Ben musikiyi ibadet olarak yapan bir adamım” dedim. İbadeti parayla satabilir misiniz? Ben sarhoşları eğlendiremezdim. Tüm o geçen zamanın sonrasında devlet bizi onurlandırdı. Mutlu oldum tabi.

Alâeddin Yavaşca Osmanlı’dan Cumhuriyet’e intikal eden meşk silsilesinin yaşayan köprülerinden biri. Bu noktada neler söylersiniz; bu meşale ileriye taşınacak mı?

Ben Doğan Dikmen’e el verdim. Bunu sahnede de açıkladım. Güzel çalışmalar yaptı, yapıyor. O bakımdan müsterihim. Ben Dr. Suphi Ezgü ile meşk ettim. O zamanlar evi Beykoz’da idi. Ben Sultanahmet’te oturuyordum ve oraya günde bir tane vapur vardı. Hocanın bazen iyi günü olurdu, ders yapardık. Bazen de gününde olmazdı tabi. Suphi Bey, Zekai Dede’nin talebesi. Zekai Dede, Dede Efendi’nin talebesi. Dede Efendi Uncu Mehmet Efendi’nin, o ise Tamburi İshak’ın talebesidir. Yani 3. Selim’in tambur hocası. Büyük bestekâr. Yani bu belli bir koldur. Ben de yıllarca evimde talebelerimle meşk ettim. Onlar içinden Doğan’ı seçip elimi verdim.

Konfüçyüs, “Bir milleti tutsak etmek isterseniz, onun müziğini çürütün” der. Müziğin ve makamların insan ruhuna etkilerinden ilerlersek ferdin ve toplumun şahsiyet kazanması, medenileşmesi musiki ile eşdeğer gidiyor. Bu noktada neler söylersiniz?

Benim dile getirmek istediklerimi Konfüçyüs yıllarca evvel söylemiş. Zaten Çin medeniyeti dünyanın en eski medeniyetidir. Onun sözünü tersinden okuduğunuzda bir milletin yok olmaması için müziğine sahip çıkmak gerekir deriz. Bu kültürü yaşayarak, yaşatarak korumalıyız. Onu müzede saklar gibi bir köşeye de terk etmemeliyiz.

Hekim olmanızın müzisyenliğinize, müzisyenliğinizin hekimliğinize ne gibi katkıları oldu?

Zararları olmadı. Örneğin belli bir muhit edindim. Her ikisi de birbirini destekledi.

Ayten Yavaşca ile evliliğiniz, ilk evliğiniz mi?

Evet, ilk ve tek.

54 yaşında evlendiniz. Neden bu kadar geç?

Siz niye bu kadar araştırma yaptınız? (Kahkahalar) İşte meşgalemin çok olusundan.

Tıbbın insanın beden, müziğin de ruh yönünü tedavi ettiği söylenir. Siz iki noktada da dinleyici ve icracı, hekim ve yer yer hasta olarak perdenin hem önünde hem gerisinde bulunma şansını yakaladınız.

Siz bu konuda neler söylersiniz?

Efendim müzikoterapi denilen bir şey vardır. Bunu da en çok tatbik eden Türklerdir. Farabi zamanında müzikoterapi yapılmış ve bu vakalar kayıtlara aktarılmıştır. Hatta size bir şey daha söyleyelim; Kayseri’de Gevher Nesibe Sultan’ın (Selçuklu Hükümdarlarından II. Kılıçarslan’ın kızı-ÖÇ) yaptırdığı bir külliye vardır. Orada da müzikoterapi yapılmıştır. Sultan orada bir müddet tedavi görmüş, daha sonra kendisi de bir fil orada görev yapmıştır. Türk milleti olarak gaflet içindeyiz. İlk hemşire olarak da Florence Nightingale’i anıyorlar. Oysa dünya tarihinde ilk hemşire Gevher Nesibe Sultan’dır. Gitsinler Kayseri’yi bir gezsinler. Bu nasıl bir gaflettir.

Türk tarihinde ünlü tıpçıların hep musikiyle ilgili olduklarını görüyoruz. Bu bir tesadüf mü?

Tıp musikiden ayrılmaz. Benim indimde musikinin sanat olduğu kadar tıp da bir sanattır. Hele hele cerrahi tamamıyla sanattır.

Son soru: Geçmişte Hakkı Süha Gezgin, Cahit Gözkan, Mirat Ustaoglu, İbn’ül Emin gibi üstatların evlerinde yapılan ve günümüzde örnekleri giderek azalan ev fasıllarına katılıyor musunuz?

Yok ki nasıl katılabım. Toplum hayatı değişti. Toplumun yapı taşı ailedir. Biz öyle bir devrin aile yapısından geldik ki o aile öyle üç beş kişiden müteşekkik değildir. Örneğin Yavaşca ailesinin 1675 yılına ait vakıfnamesi benim evimde asılı durur. Şimdi biz öyle bir aile anlayışının sonrasında şimdi darmadağın olduk. Toplumumuz Amerika’yı taklide başladı. Bugün Türkiye Cumhuriyeti’nde örf, anane, maziden gelen kültür ve aile çok zedelenmiştir.

* Aralık 2008 tarihli 9. sayıda yayımlanmıştır.

Yücel Çakmaklı: Melodram geleneğimizde tıp belli bir yer teşkil eder

Tıp biliminin hayatlarımızın orta yerindeki önemi su götürmez bir gerçek. Kuruluşundan bugüne, neredeyse yüzyıldır dünya toplumlarını en fazla etkileyen sanat dalı olan sinemanın tıp ile ilişkisini mercek altına almakta fayda var. Dünya sinemasında bu alanda güçlü örnekler var. ‘Kelebek ve Dalgıç’, ‘Sol Ayağım’, ‘Lorenzo’nun Yağı’, Truffaut filmi ‘Vahşi Çocuk’, ‘Fil Adam’, ‘Dr. Cigari’nin Muayenehanesi’, ‘Britanya Hastanesi’, ‘Melankolinin 3 Odası’, ‘Persona’, ‘Yüzyüze’, ‘Seviyor Sevmiyor’, ‘Madam Bovary’ bunlardan bazıları. Bu örneklerin birçoğunda tıp, hekimlik ya da bir hekim karakteri filmin tam olarak merkezinde bulunabiliyor. Türk Sineması’nın klasik dönemi olarak tabir edilen Yeşilçam’ın tıp ile ilişkisini ise, aslında pek çok konuda olduğu gibi ‘yüzeysel’ olarak yorumlamak pek de haksızca olmasa gerek. Sinema yazarı İhsan Kabil’in deyimi ile tıp, sinemamızda beylik replik ve sahnelerle geçiştirildi. 1960-1990 arasındaki dönemde onlarca filmde yönetmenlik yapan Yücel Çakmaklı ile sinema-tıp ilişkisi üzerine ko-

nuştuk. Melodram geleneğimizde tıbbın belli bir yer teşkil ettiğini söyleyen Çakmaklı, ‘Yeşilçam’ın hemen her şeyi üstünkörü işlediği’ tezine karşı da, psikolojik durumlarda ruh hekimlerine danıştıklarını, karakterlerin yaşlandırılma sahnelerinde plastik cerrahlardan yardım aldıklarını söyledi. İslam tıbbının öncülerinin yaşam öykülerinin ülkemiz ve dünya sinemasınca anlatılması gerektiğine işaret eden Çakmaklı, ‘özel hastanelerin yaygınlaşması sonrası hastalık bir ‘mal’ halini mi alıyor’ tartışmasında da tarafını belli etti: “Bence durum böyle değil, zira halen şükür ki sağlık hizmetini ibadet şuuru içinde veren hekimlerimiz var.”

Birkaç ay önce bir gazetede yayımlanan bir yazımda ‘Türkiye’de muhafazakâr kesimin ağabey sinemacısı’ ve ‘sinemamızın dervışı’ ifadelerini kullanmıştım sizin için. Bunlar samimi düşüncelerim. Bu coğrafyadaki tevazu dolu yürüyüşünüze bilhassa sinemayı seven biz gençler şahitlik edeceğiz. Bu notu burada düştükten sonra ‘coğrafyamızın dervişlerinden’ Yücel Çakmaklı’nın çocukluk yıllarını dinlemek isterim sizden. Yetimliği yaşayarak geçen çocukluk yıllarınızda, köy camisinin fahri imamı dedenizin Ramazan aylarında ikindiden akşama kadar verdiği vaazlardaki Mesnevi’den aktarılan dini hikâyelerin, hayat yolculuğunuzda büyük etkisi olduğunu biliyorum zira.

Ben 1937 yılında Afyonkarahisar’da doğdum. Babam adliyede başkâtipti. 4 kardeşin en büyüğü bendim. Ben 7 yaşındayken babam vefat etti. En küçük kardeşim henüz 40 günlüktü. Dolayısıyla biz aile içinde amcamlar, dayımlar, teyzemler sahiplenilerek büyüdük. Oldukça geniş bir sülalemiz vardı. İlkokul ve ortaokul yıllarımda Afyon’da Çocuk Esirge Kurumu’nun pansiyonunda kaldım. 15 yaşına gelince oradan ayrılmak zorunda kaldım. Ortaokul sonda Kuleli Askeri Lisesi’nin sınavlarına girdim ve kazandım. Subay olmak için bir kapı açılmışken askeri hastanede gözlerimin ileri derecede bozuk olduğu çıktı ve askeri okula giremedim. Demokrat Partili yıllardı ve liseler 4 yıldan 3 yıla indirilmişti. Annem, Afyon’un bir köyünde imamlık yapan dedemin yanında idi. Yaz tatillerinde ve fırsat buldukça yanlarına gidip geliyordum. Lise yıllarında Afyon’un merkezindeki ata yadigarı bir evde tek başıma kaldım. Okul arkadaşlarım, akrabalarım hep gelip gidip destek oluyorlardı tabi. Okulda Almanca öğretmenimi çok sevmiştim. Beni teşvik etti, İstanbul’a geldim, yazılı imtihanı da kazandım ama sözlü imtihanı geçemedim. İstanbul’da yeni evlenmiş olan teyzemin yanında misafir kaldım. Eniştemin teşviki ile İktisat Fakültesi’ne girdim. Fatih’teki Vakıflar Talebe Yurdu’nda kaldığım o yıllarda hem harçlığımı çıkartmak, hem de ilgim olduğu için İstanbul Elmadağ’daki ‘Şan Sineması’nda öğleden sonraları

hem biletçilik, hem de yer göstericiliği yaptım. Sonra okulun bitmesini beklemeden yedek subay olarak askere gittim. 6 aylık yedek subay eğitiminin ardından Artvin'in Borçka ilçesine gönderildim. Oraya giderken Türk kültürü, sinema sanatı ve İslam dini üzerine kaleme alınmış kaynak eserleri yanımda götürdüm.

Askerlik yılları sinemaya fikri hazırlık dönemi oldu galiba...

Evet, öyle oldu. Askerden döndükten sonra sinemaya ilğim olduğu için ona yakın bir bölüm olduğunu düşünerek gazetecilik eğitimine başladım. Ardından Yeni İstanbul Gazetesi'nde sinema kritiklerim ve film yönetmenleri ile uzun röportajlarım yayımlanmaya başladı. Gazetede haftada bir gün sanat sayfası çıkıyordu ve sayfanın editörlüğünü Tarık Buğra üstlenmişti. Bu süreçte beyazperdeye yansıyan görüntülerin yanı sıra, sinemanın kamera arkası dediğimiz kısmını da tanıdım. Birçokları için salt eğlence aracı olan sinemanın, nasıl bir propaganda ya da telkin aracı olabildiğini anladım. Yönetmenler çektikleri filmlerle toplumların hareket kabiliyetlerini belirliyorlardı. Bense hep yazılarımda sanatımızın, sinemamızın milli bir duruşu olması gerektiğini savunuyordum.

'YEŞİLÇAM, BATININ TOPLUMSAL YAPISINA UYGUN FİMLERİ TÜRK TOPLUMUNA DAYATTI'

Gazete yazılarınızda dönemin Yeşilçam sinemasını nasıl okuyordunuz?

1960 ve 1970'ler sinemasında yalnızca 'kozmpolit sinema' adı verilen bir akım yaşamını sürdürebiliyordu. Bu anlayışın özeti, Batının özellikle de Amerika'nın kapitalist zihniyetle ürettikleri filmlerin, ülkemiz sinemasına taklidi, giderek adaptasyonu ve hatta kopyası şeklinde üretilmiş filmlerin üretilmesidir. Batının sosyal yapısına göre şekillenmiş yapımların, çok farklı bir kültür yapısına sahip olan Türk izleyicisine sunulması, hatta dayatılması söz konusuydu. 1960'lı yıllardan itibaren Türk sinemasında yeni bir akım daha etkili olmaya başladı. Bu da sosyalizm fikrinden öne çıkarak adı 'toplumsal gerçekçilik' olan akımdı. Bu akımın ilk ürünlerini verdiği yıllar, benim eleştirilerimin ilk kez yayımlandığı yıllardı. Ben tabii ilk günden itibaren, bu akımın da ülkemiz gerçeklerini göz ardı ettiğini ve Batının geçirdiği Marksist evrimin, Türk toplumu ile alakası olmadığını savundum. Çünkü bu akım; feodalite, ağalık gibi kurumlar sanki Türk toplumunda çok önemli bir yer edinmiş ve asıl sorunumuz buymuş gibi gösteriyor, meseleyi çarpıyordu. O nedenle o dönemin en ünlü yönetmenleri Metin Erksan ve Halit Refiğ'i, Türk halkının gerçeklerini tam olarak yansıtmadıkları için eleştirdim.

Milli Sinema adını da siz mi ortaya attınız?

Evet, ben attım.

Necmettin Erbakan'ın siyasetteki Milli Görüş hareketi ile Milli

Sinema'nın isim benzerliği sadece bir tevafuk mu?

Evet, tabii. Ben Afyon'da dedemden dinlediğim dini hikâyelerden ve menkıbelerden yola çıkarak bir sinema yapmayı düşündüm. Bu düşüncenin karşılığı Milli Sinema idi.

ŞEYH EFENDİ'DEN DUA, KARAMAN HOCA'DAN CEVAZ ALDI

Bu düşüncenin hayata geçme aşaması oldukça ilginç hatıralarla dolu. Yönetmen olmak için bir din âliminden fetva aldığınızı duyduğum. Fetva makamı mahrem bir konu, adresini sormayacağım. Ama orada yaşadıklarınızı bizimle paylaşır mısınız?

Çok sevdiğim bir efendi hazretlerine gidip danıştım. Bana, bu işi bilip bilmediğimi sordu. Ben de hem teorik, hem de pratik olarak öğrendiğimi anlattım. Elinde bir bıçak vardı ve meyve soyup arada bana da ikram ediyordu. Elindeki bıçağı göstererek, "Şimdi elimdeki bu bıçak biri tarafından hasmına sapsansa ve adam vefat etse adamı öldüren bıçak mıdır? Hayır, onu kullanan kişinin niyetiyle cinayet işlenmiştir. Diğer taraftan aynı bıçak bir doktor tarafından kullanılsa ve bir hayat kurtarsa o maharet bıçakta mıdır? Hayır, yine o bıçağı kullanan kişide ve niyetindedir. Demek ki sinema da böyle bir araçtır. Kullananın niyetine göre elinde şekillenir" dedi ve hayır duası etti.

Fıkıhçı Prof. Hayrettin Karaman hocadan da cevaz aldığınızı okudum. Muhafazakâr kesimin, sinema ile arasına ciddi bir mesafe koyduğu o dönemde, Karaman Hoca nasıl yaklaşmıştı size?

Karaman Hoca sadece cevaz vermekle kalmadı, bana önderlik de etti. Elif Film'in kuruluş ve gelişimi aşamasında, işadamlarından bize sermaye bulunması noktasında önemli kapıların açılmasına vesile oldu.

Gazete yazıları ile fikrîsel, 50'ye yakın filmde yapılan yönetmen yardımcılıkları ile teorik altyapısı kurulan Yücel Çakmaklı'nın 'Milli Sinema'sı ilk örneğini ne zaman verdi?

1968 yılında benim gibi düşünen birkaç arkadaşla birlikte kolları sıvadık. Ve ilk işimiz, Elif Film şirketini kurmamız oldu. 1969'da hem bir ihtiyaç olarak görüldüğü, hem de bizim için bir zemin oluşturması için 'Kâbe Yolları' isimli belgesel-filmi çektik. Hacca giderken yanımızda götürdüğümüz filmler ve Arap hükümetinin desteği ile bu film oluştu.

'Kâbe Yolları'ndan daha bir yıl sonra, Şule Yüksel Şenler'in Huzur Sokağı adlı romanını Birleşen Yollar adıyla sinemaya uyarladınız. Hem de Türk sinemasının sultanı Türkan Şoray'ı tesettürlü bir şekilde kamera önüne alarak...

Evet, 1970'lerde star sineması öne çıkıyordu. Bir yapımın başarılı sayılabilmesi

ve gişede iyi bir performans yakalayabilmesi için yıldız oyuncular, bir film için olmazsa olmaz bir şarttı. Ben de ilk filmimde o zamana kadar birçok filmde birlikte çalıştığım ve aramızda bir dostluk oluşan Türkan Şoray'a teklif götürdüm. Filmin farklı teması ve oynamasını teklif ettiğim Beyza karakterinin başörtülü olması nedeniyle Türkan Hanım biraz çekindi ilk önce. Ancak daha sonra, kendisi için yeni bir oyunculuk deneyimi olacağı ve sinemayla daha önce sıcak bir bağ kurmamış, dini hassasiyeti olan geniş kitlelerin de böylece sinemaya çekilebileceği yönündeki telkinlerim onu ikna etti.

Bu ilk filmin ardından Kızım Ayşe, Memleketim, Ben Doğarken Ölmüşüm, Oğlum Osman, Çile ve Zehra gibi filmlerin ardından TRT yıllarınız başlıyor?

Evet, 1975 yılında Adalet Parti, Milli Selamet Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisi'nin iktidar olduğu dönemde TRT'nin başına Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş getirildi. Nevzat Bey, bize TRT'nin imkânlarını açtı ve 15 yıllık TRT dönemimde Rasim Özdenören, Necip Fazıl, Turan Oflazoğlu ve Tarık Dursun'un eserlerini, oyun, kısa film ya da uzun metrajlı film olarak televizyona uyarladık. Kuruluş / Osmancık, Küçük Ağa, Hacı Arif Bey, 4. Murat ve gene Bir Adam Yaratmak, bu dönemde TRT için dizi ve film olarak çekildi. Salih Diriklik, Mesut Uçakan, İsmail Güneş ve Osman Sınav gibi isimler ilk ürünlerini bu dönemde verip ilerisi için birer umut kaynağı oldular.

Ya TRT sonrası?

TRT sonrası yapımcı Mehmet Tanrısever ile birlikte çalıştık. Hekimoğlu İsmail'in Minyeli Abdullah isimli romanını film olarak çektik. Film büyük bir başarı yakaladı ve 500 bin kişiyi sinemaya toplayarak büyük bir rekor gerçekleştirdi. Ardından da Minyeli Abdullah-2'yi gerçekleştirdik. Bu dönemde milli değerlere uygun yayın yapan bir kanal kurulması için de çaba gösterdik. TGRT'nin kurulmasıyla TRT'de eksik kalan ve yeni oluşan projelerimiz için kanna çalışmaya başladık. Kurdoğlu serisini başlatıp Bişr-i Hafi ve 1994 yılında Kanayan Yara: Bosna isimli filmleri çektik. Bu yapımların ardından, yönetmenlik anlamında somut çalışmalarımız son buldu. Bugüne kadar birçok kanal ya da yapıma danışman olarak yardım ettim.

'MELODRAM GELENEĞİMİZDE TIP BELLİ BİR YER TEŞKİL EDER'

İzin verirseniz buradan itibaren Türk sinemasının tıp ile ilişkisine değinmek isterim. Ne dersiniz sizce de bir hayli yüzeysel bir ilişkisi yok mu sinemamızın tıp ve sağlık ile. Size gelmeden önce sinema yazarı İhsan Kabil'i aradım. Sinemamızda onun da deyimi ile beylik replik ve sahnelerle tıp adeta geçiştirildi. Ameliyat sahneleri ya gösterilmedi ya da üstünkörü işlendi. Doktor tiplmeleri genellikle

babacan, yardımsever insanlardı. Kötülük yapan, mesleğini kötüye kullanan doktor tipine pek yer verilmedi. Türk sinemasında tıp algısı, filmlerdeki tıbbi hatalar, nedenleri ve gene sinemamızın tıp ile ilişkisi/ilişkisizliği” üzerine siz neler düşünüyorsunuz?

Türk sinemasının klasik dönemini temsil eden Yeşilçam’ın ana direği melodramdır. Melodram geleneğimizde tıp belli bir yer teşkil eder. Verem, bunun tedavisi ve tedavi olamayıp ölen, kavuşamayan sevgililer temaları bol bol işlenmiştir. Kerime Nadir’in ‘Hıçkırık’ filmi burada aklıma ilk gelen örneklerden biridir. Hülya Koçyiğit’in canlandırdığı filmin kadın kahramanı orada iyileşemez ve ölür. Şimdilerde veremin yerini kanser aldı. En son ‘Babam ve Oğlum’, gene ‘Sonbahar’ filmlerinde bu temalar işlendi. Gene melodram geleneğimizde tıbbın yardımıyla mucizevî iyileşmeler konu edilir. Geçirdiği bir ameliyatın, hatta ani bir kazanın ardından aniden gözü açılan kör adam ya da kadın tiplerini meşhurdur.

Şener Şen’in oynadığı ‘Arabesk’ filmini burada saygıyla anmakta fayda var. (Kahkahalar)

Evet, körlükten kurtulma meselesi, melodram geleneğimizin en önemli temalarından biridir.

‘İSLÂM TIBBINİN ÖNCÜLERİ ÜLKEMİZ VE DÜNYA SİNEMASINCA ANLATILMALI’

Ama filmlerimizde tıp unsurları biraz daha öykünün arka planındaki yan temalar olarak dikkat çekiyor. Tıbbın, sağlığın ya da bir doktorun filmin göbeğinde olduğu bir örneğe rastlayamıyoruz galiba...

Öyledir ama bazen de babacan, idealist doktorların filmin ana unsuru olduğunu da görürüz. Benim mesela Tarık Akan ve Filiz Akin’in oynadıkları ‘Memleketim’ filmim böyledir. Almanya’da tıp eğitimi alan, geleneklerine sahip çıkan Doktor Mehmet karakterinin; Batı müziği eğitimi almış, değerlerine yabancılaşan bir kızla yaşadığı aşk konu edilir orada. Hatta Mehmet karakterinin Leyla’nın Batı kültürüne hayran olan arkadaşları ile tartıştığı sahne dikkat çekicidir. Mehmet, İslâm medeniyetini anlatırken tıp biliminden örnekler verir, medeniyetimizin tıptaki öncülerini anlatır. Buraya temas etmişken şunu da ifade etmeliyim: İslâm tıbbının öncülerinin hayatlarının ülkemiz ve dünya sinemasınca anlatılması gerekir. Türk, Mısır ve İran sinemaları bu konularla da ilgilenmelidir.

‘Çile’, ‘Zehra’, ‘Kızım Ayşe’ ve ‘Bir Adam Yaratmak’ adlı filmlerinizi de tıp ve sağlığa temas etmiş filmler potasında değerlendirebilir miyiz?

Tabi ki. Hatta ‘Çile’de Türkay Şoray’ın canlandırdığı karakter hemşiredir. Gene Yıldız Kenter ve Necla Nazır’ın oynadıkları ‘Kızım Ayşe’de kızının doktor olması için büyük fedakârlıklar yapan bir annenin dramı anlatılır.

Şahit olduğunuz kadarıyla soruyorum; senaryolardaki yaralanmalar / hastane sahneleri gibi doğrudan tıbbın alanına giren sahnelerde çekimler sırasında doktorlardan danışmanlık, en azından fikir alınıyor mu? Sizin setinize doktor gelir miydi?

Tabi, muhakkak hekimlere danışılıyordu. Psikolojik durumlar ile ilgili ruh hekimlerine de danışılırdı. Doktorları sete davet ederdik. Karakterlerin senaryo icabı yaşlandırılma durumlarında gene plastik cerrahlardan yardım alınmıştır. Şifalı bitkiler, tamamlayıcı tıp ve Lokman Hekim gibi temalar ve karakterler de sinemamızda yer alır.

‘SAĞLIK HİZMETİNİ İBADET ŞUURU İÇİNDE VEREN HEKİMLERİMİZ VAR’

İzin verirseniz buradan itibaren ülkemiz sağlık sistemini sizin nasıl okuduğunuzu anlamaya çalışalım. Bir hasta gözüyle baktığımızda, bugün bir özel hastanenin kapısından içeri girmekle devlet hastanesinin kapısından içeriye girmek arasında, alacağınız hizmeti düşündüğünüzde ne gibi farklar var?

Son 20 yıl içinde sağlık sistemimiz büyük mesafe kat etti. Klasik tabirle, Orta-doğu ve Balkanların en iyi hastaneleri ülkemizde kuruldu. Gurur duyacağımız hekimlerimiz yetişti. Tedavi için artık Avrupa’ya ABD’ye gitmek yerine tersine oralardaki hastaları ülkemizde ağırlyoruz. Gene sağlık sisteminin birleştirilmesi ve özel hastanelerin herkese neredeyse bedavaya hizmet verir hale gelmesi büyük gelişmeler. Bu hizmetleri yapanlardan Allah razı olsun.

Hastalığın özel hastanelerin artmasıyla birlikte ‘mal’ haline gelmesi ile ilgili bir tartışma da var. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz? Özel sektörün sağlık alanında daha etkili ve artan miktarda yer alması bizi ‘insani bir erozyona’ götürür mü?

Zannetmiyorum. Bu tabi insan unsuruna bağlı. Bizim gerek müteşebbislerimiz, gerekse bu kurumlarda hizmet veren hekimlerimizin anlayışı ve insana bakışı Batıdaki kadar materyalist değil. Çok şükür ki değil hâlâ daha. İnsana hizmet etmek, Hakk’a hizmet etmektir. Sağlık hizmetini ibadet şuuru içinde veren hekimlerimiz var. Bazı işadamlarımız buraları bu şuurla kurmuşlardır. O bakımdan ben bu alandaki gelişmeleri olumlu buluyorum.

Sizinle birlikte aklıma hep Yunanistanlı usta yönetmen Theodoros Angelopoulos geliyor. Neden Yücel Ağabey de bu yıllarında bir ‘Ağlayan Çayır’ çekemiyor diye sızlar hep bir yanım. Bize miras bırakacağınız, olgunluk çağınızın şahane eseri için halen bir ümit yok mu?

Son 5-6 yılda Türk Sineması büyük bir atılım içinde. Bir yandan kalitede Batı-

nın çitasını yakalayan sinemamız, öte yandan Batı sineması gibi sermayeye aşırı bağımlı hale geldi. Batılı üretim tarzı var ama bunun temeli yok. Halen gerçek işi bu alan yapım şirketlerimiz, kurumlarımız yok. İşadamlarımız da sponsor olarak bu alana pek ilgi göstermiyorlar. Bunlar olmayınca yönetmenler kendi yapacağı filmin de sermayesini oluşturmak mecburiyetinde kalıyor. Bu çok zor. O bakımdan biz film üretemez haldeyiz.

İki kızınız da diş hekimi. En azından diş sağlığınız garanti altında diyebilir miyiz? (Kahkahalar)

Öyledir. Ben şuurlu olarak onların diş hekimi olmasını istedim. Hanımlar için en güzel mesleklerden biri. Evlendikten sonra ev hanımı oldular ama meslekleri her halükarda ellerindeki altın bileziktir.

Bu röportajın bir yerinde eşinizden söz etmezsek bir şeyler eksik kalır. Sinema adına hiç bir etkinliği kaçırmamaya gayret eden Yücel Çakmaklı'nın, çoğu kez yanı başında gördüğümüz sevgili eşine duyduğu hürmet ve birliktelik gıpta edilesi bir davranış. Hele de 'eşini yanında taşıma' noktasında sorunlar yaşayan dindar kesimin 'bazı' erkekleri için çok da örnek alınması gereken bir davranış galiba ne dersiniz?

Eşiniz adı üstünde hayat arkadaşınızdır, yoldaşınızdır. Ben Artvin-Borçka'da askerliğimi yaptım. Eşimle orada tanıştım. İstanbul'a döndükten sonra evlendik. 5 yılda 50'ye yakın filmde yönetmen yardımcılığı yaptım. Benim gece-gündüz çalıştığım yıllarda çocuklarımla bütün yükünü eşim omuzladı. Şimdi artık film yapamıyoruz ama güncel sinemayı, sinema etkinliklerini takip etmeye çalışıyorum. Benim hanım inançlıdır ve inançlarını yaşamak ister. Tesettürdür, bundan da hiç gocunmaz. Giydiğini kendisine yakıştırır. Ve benimle geldiği her ortama da uyar. Oralarda bir köşeye çekilip oturmaz. Kendisini yetiştirmiştir. Ben zaten böyle olması gerektiğini de düşünüyorum.

'ÇATIŞA ÇATIŞA BİR UZLAŞMA KÜLTÜRÜ KURULUYOR'

Son iki soru. Sanıyorum siz ülkemizde seçimle işbaşına gelen 3 tek parti iktidarını da; Menderes, Özal ve Erdoğan hükümetleri de gördünüz. Sosyolog Şerif Mardin'in 'mahalle baskısı' tezi ve Fazıl Say'ın 'Bu ülkeden gitmek istiyorum' çıkışını da aklınıza getirdiğinizde siz bugünkü Türkiye'yi nasıl görüyorsunuz? Sizce Türkiye nereye gidiyor?

Ben bu konuyu filmlerimde de yoğun olarak işledim. Türk toplumunun tarihi gelişimine baktığımızda Batı toplumlarından farklı olarak keskin sınıf farklılığının olmadığını görürsünüz. Yılmaz Güney filmlerinin de, tüm o ağalık düzenini eleştiren filmlerin de temel yanlışı budur. Toplumumuzda sınıflar değil, gelenek ve modernite çatışmaktadır. Aslında bugün de yaşanmakta olan çatışma bura-

dan kaynaklanmakta. Sahip olduğumuz Selçuklu ve Osmanlı kültürlerinde her türlü hayat tarzının özgürce ve barış içinde yaşadığı, çok dilli ve dinli bir yapı görürüz. Ben bugün artık çatışa çatışa bir uzlaşma kültürünün de kurulduğunu gözlemliyorum. Yeni bir toplumsal sözleşme, yeni bir Anayasa ile birlikte yaşama kültürümüzün yeniden oluşacağını düşünüyorum. Türkiye'nin bulunduğu coğrafyada yeniden lider ülke olabilmesi için içeride iç barışı sağlaması zorunludur.

Seçimleri arkamızda bıraktık. Seçimlerde ortaya çıkan manzarayı siz nasıl okuyorsunuz?

Aynı şekilde değerlendiriyorum. Medya iki kutuplu yaşam konusunu çok abarttı. 'Bizim hayat tarzımız değişecek' korkusu çok yaygınlaştı. Kıyılarda ve Güneydoğu Anadolu'da kümelenme meselesi o yüzden ortaya çıktı. Ama bütün kesimlerin haklarını yasa ile güvence altına alan yeni bir Anayasa ile bu sorunlar geride kalacaktır. Ben inanıyorum ki, bu bir kaç yıl içinde olacaktır.

* Mart 2009 tarihli 10. sayıda yayımlanmıştır.

*Şaban Şimşek:
Hastane açmakla, kalori hesabı
yapmakla sağlık meselesi çözülemez*

Sağlıkta baş döndürücü gelişmeler ardı ardına yaşanıyor. Sağlık Bakanlığı'nın çıkardığı yasa ve yönetmelikler bazen para musluğunun başını tutan Maliye ve Çalışma Bakanlıklarının engeline ya da direncine takılıyor, bazen de mahkemelere. Kurallar, konulmak için değil uygulanmak için var. Uygulamaya geçildiğinde bir keşmekeştir başlıyor. İşin sağlık personeli ve vatandaş ayağı keşmekeşin mağduru. Medya ise oluşan en küçük bir problemi dahi ballandıra ballandıra yazma konusunda işin hakkını veriyor! Bu baş döndürücü trafikte bir durmak, “Ne oluyor?” diye sormak, bu soruyu sektörün içinden insanlarla tartışmakta fayda var. Halen SB Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi 1. Göz Kliniği Şefi Prof. Dr. Şaban Şimşek, bir dönem üst düzey bürokratlık da yapmış, yani sistemin inşası sürecini bilen bir isim. SD'nin röportaj teklifini geri çevirmeyen Şimşek, bir Karadenizliden beklenen bir üslupla tezlerini oldukça sert bir dille ifade etti. Kendisinin eleştirilerine kulak vermekte yarar var.

Sağlık alanında üst düzeye gelmiş birinin alanı dışında yine üst düzey bürokrat olarak görev yapmasını nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu görevi niye bıraktınız?

Sanıyorum bu soruyu Milli Eğitim Bakanlığı'ndaki Müsteşar Yardımcılığı görevimle ilgili olarak sordunuz. Gerçekten bunu çok merak eden oldu. Başta da Hürriyet Gazetesinin gedikli Başyazarı Oktay Ekşi ve Ana Muhalefet Partisi. TBMM kürsüsünden tam dört defa dile getirildi; "Göz doktorunun Milli Eğitim Bakanlığında ne işi var" diye.

Oysa ben bir öğretim üyesi idim. Yani öğrencilerim vardı, asistanlarım vardı, bir eğitici ve öğreticiydim. Dahası doktorasını almış olan bir insan, bilimsel çalışma yapmasını, temel prensipleri ve metoduyla birlikte öğrenmiş demektir. Dolayısıyla aynı zamanda bilimsel bir çalışma olan Yükseköğretim Kanunu hazırlık çalışmalarında görev almasını yadırgamamak lazımdı. Ancak sanıyorum tepkilerin asıl nedeni biraz da ideolojik idi.

2003 yılıydı. Hükümet, parti programında ve Hükümet programında yer aldığı üzere Yükseköğretim Kanunu'nu yenilemek istiyordu. Üniversiteden arkadaşlarımız Hüseyin Çelik de Milli Eğitim Bakanı olmuştu. Başbakan'dan aldığı bu görevi koordine etmek üzere bana ricada bulundu. Yakın arkadaşlarımla ve tabii ki eşimle görüştüm. Görevi kabul ettim ve her şeyi bırakıp Ankara'ya geldim.

Bürokrasi, asıl mesleği yani doktorluğu öldüren bir çalışma ortamı. Bürokrasiye geçenler bunu göze almalı. Mesela bir başhekim bile bence en fazla yüzde 50 doktorluk en az da yüzde 50 başhekimlik yapmalı. Başhekimliğin payı hastanenin yeri ve fonksiyonuna göre yüzde 80'e kadar çıkabilir. Bunu yapamayacakların idareci olmaması gerekir. Uzun süren bir idarecilikten sonra veya doktorluktan tamamen uzaklaşılacak merkez teşkilat bürokratinin bir daha mesleğe dönmesi ve herhangi bir alanda, teknik anlamda çok üst düzeylere çıkabilmesi kolay mümkün olmaz.

Görevi bırakmamın birinci nedeni, gidiş sebebimin ortadan kalmış olmasıydı. Bilindiği gibi biz kanun taslağını hazırladık ama kanun çıkarılmadı. TBMM'den geçen ve daha sonra zamanın Cumhurbaşkanı'nın veto edilen Yükseköğretim Kanunu, bizim asıl hazırladığımız taslağın konjonktüre göre esassız şekilde kırılmış bir şekliydi. Malum o zamanlar "Sarı Kız", "Ay Işığı" falan söz konusuydu ve saygıdeğer Genel Kurmay Başkanı hariç diğer üst düzey komutanlar askeri darbe hazırlıkları ile yatıp kalkıyorlardı. İkinci neden Sayın Bakanla "idare etmedeki" anlayış farklılığımızdı. Üçüncü neden ise meslekten uzak geçen iki buçuk yıla yakın zamanda neredeyse tıp dilini unutma noktasına gelmemdi. Belki ikinci ile üçüncü sebep yer değiştirebilir.

İzninizle toplumdaki sağlık ve tıp algısı üzerine konuşmak istiyoruz

sizinle. Şimdi 21. yüzyılda tıp, sağlık, sağlıklı olmak nedir sizin için?

Bilindiği gibi Dünya Sağlık Örgütü sağlığı tarif ederken daha ziyade kişinin maddi ve manevi iyilik hali üzerinde durmaktadır. Özellikle bu ikincisi günümüzde çok şeyi içine alan bir kavram oldu. Mesela siyasal, sosyal, din-inanç özgürlüğü ve ekonomik unsurları da taşıyor kanımca. Örnek olarak çok milliyetçi bir ruh taşıyan insanı düşünelim. Bağımsızlığı kafasına koymuş, boyunduruk altında yaşamak istemiyor. Bu insanın bütün organları biyolojik anlamda iyi çalışsa ne olacak. Ona sağlıklı diyebilir miyiz? Kaldı ki bu insanın baş ağrıları, tansiyon problemleri, mide ülseri ya da psoriasis olmaması imkânsız. Ya da ciğeri, kalbi, bağırsakları vs. iyi çalışsan ama “Zorla başını kapatacağın veya açacağını diye ailesi veya devlet tarafından dayatmayla karşı karşıya bırakılan” bir genç kıızı düşünelim. Ruhun sağlıklı olması mümkün mü bu kızcağızın? Çok örnek verilebilir ama son olarak da cebinde çocuğunun istediği balonu ya da çikolatayı almaya parası olmayan bir babayı düşünelim...

Evet, yüzyılımızda sağlıklı olmak budur. Tıbbın ne olduğu ve olması gerektiğine gelince, “Bütün bunlara çözüm getirecek bir sistem” diyeceğim ve eminim siz bıyık altından “Yok canım” deyip güleceksiniz. Ama hakikaten doğrusu budur. Ancak bu, biraz önce yaptığım açıklamalardan da anlaşılabilceği gibi sadece doktorların ya da Sağlık Bakanlığı'nın işi değildir.

“GÜNÜMÜZDE DOKTOR, HASTANIN MORALİNİ, RUHUNU TAMİR ETMENİN EPEYCE UZAĞINDA”

Sıradaki soruları işittiğinizde bıyık altından gülenlerden olmadığını fark edeceksiniz. Hocam, sizce günümüzün doktorları hastalıkların tedavisine doğru noktadan bakabiliyorlar mı? Sağlık alanında “iyilik hali” derler ya hani, karşılıklarına gelenin tamir edilecek bir motor dişlisi değil de insan olduğunu ayırt edebiliyor; onun ruhunu ve moralini de tamir etmeye odaklanabiliyorlar mı?

Şimdi, önceki için söylediklerimden sonra bu sorunuza vereceğim cevabı tahmin ediyorsunuzdur. Hastalıkların tedavisi ile kişinin “tam bir iyilik hali” arasında birebir ilişki yoktur, olsa olsa “kısmi bir ilişki” vardır. Yani günümüzde doktor, hastanın moralini, ruhunu tamir etmenin epeyce uzağında bir pozisyonda. Kanımca doktora düşen görev, sağlıklı olmanın küçük bir parçası olan organlarla ilgili hastalık durumunu imkânlar ölçüsünde en iyi şekilde düzeltmektir. Zaten performans sisteminde biliyorsunuz tamirati bir an önce yapıp, tezgâhta önünüze gelen diğer parçaya, af edersiniz hastaya yönelmek durumundasınızdır! (Kahkahalar)

Tabii bütün bunları yaparken doktorun da insan olduğunu, onun da “tam bir iyilik halinde olmaya hakkı olduğunu” unutmamak gerekiyor. Mesela sosyal

yönden toplumdaki statüsünün belli bir noktada olması, ekonomik yönden ortalama bir hastasından daha kötü bir arabaya binmek durumunda kalmaması, çocuğunun okul taksitini öderken zorlanmaması, malpraktis yasalarının cendresinden uzak olması, tuttuğu takımın şampiyon olamamasından etkilenmemesi, yandaşı olduğu siyasi partinin hiç hükümet olamaması ya da hükümet olan arkadaşlarının ilgisizliğinden etkilenmemesi gerektiğini de belirtmek lazım!

Hükümetin sağlık politikalarını nasıl görüyorsunuz? YÖK ve üniversiteler bunun neresinde?

Bu konuda çok yazdım. Bir ulusal gazetede haftalık makaleler halinde arka arkaya tam 9 yazı yayımladık. Ayrıca Medimagazin Gazetesinde de birkaç yazım çıktı bu konuda. Şu anda öncelikle düşüncelerimi değil de duygularımı aktarıyorum isterseniz artık.

Buyurun...

Bugünlerde bir türkü dolandı dilime. Bu türkü belki bazılarınca sivri buluncaktır ama unutulmasın ki söyleyen de sevdiği için söylemişti. İşte ben tam da o haldeyim.

Hangi türkü bu?

Sözlerini aynen aktarayım:

Nemrut'un kızı yandırdı bizi
Çarptı sillesini felek misali
Sil yazımızı kurtar bizi
Çarptı sillesini felek misali
Mevlam gör bizi

Ocağım söndü nasıl beladır
Bırakıp gitti bu ne devrandır
Dünya gözümde kerbeladır
Allah'tan bulasan

Kararsın bahtın yıkılsın tahtın
Yalvardım yakardım yol bulamadım
Ah doğmasaydım kara yazım
Evirdim çevirdim yaranamadım
Ayandır halım

“DOKTORLUK SERMAYEYE PASPAS EDİLDİ!”

O kadar kötü mü yani? (Kahkahalar)

Bunun dışında çok bir şey söylemek istemiyorum. Bütün bu yapılanlarla birincisi doktorluk serbest meslek olmaktan çıkarılmıştır, ikincisi doktorluk sanat

olmaktan çıkarılmıştır, üçüncüsü doktorluk sermayeye paspas edilmiştir. Bunların sonucunda da insanlarda, tam gün, her istediğin doktorda, beş yıldızlı hizmet ve her şey bedava anlayışı yerleşmiştir ki asıl kötü olan budur ve dünyada bu şekilde işleyen, işletilebilen bir sistem yoktur.

YÖK üst idaresindeki değişikliklerden sonra YÖK'le Hükümet arasındaki eskiden beri olan soğukluk (aşlında düşmanlık) ortadan kalktı. Becerebildikleri ölçüde bir işbirliği gözükyor. Ama bu dünya örnekleri göz önüne alındığında ve akademik ölçütlere vurulduğunda çok da olması gerektiği gibi değil. Mesela hükümetin isteğiyle sayıları arttırılarak fabrikasyon ürünü hatta bazı fakültelerdeki olağan üstü yetersizlikler göz önüne alınırsa atölye ürünü doktor yetiştirilmesi veya YÖK'ün bir yan kuruluşmuş gibi siyasetin kucagındaymış gibi görüntü vermesi, bilim camiası için hiç de iyi bir pozisyon değil.

Bunlar oldukça sert eleştiriler. Sağlıkta bunca şeyin arasında hiç mi iyi bir şey yapılmadı?

Aslına bakacak olursanız; genel olarak Bakanlığın uygulamaları, benim 10 yıl önce Tabip Odası Bölge Başkanırken hazırlayıp o zamanlar henüz aday pozisyonunda olan bugünkü Sağlık Bakanına ve o zamanlar sadece parti genel başkanı sıfatı olan Başbakana sunduğum “Sağlıkta Reform” adlı çalışmamın özüne uygun şeyler. Bence de devlet sağlık hizmeti verme noktasında sektörden tamamen çekilmeli ve sadece “denetçi ve düzenleyici” olmalı. Olmalı ama tam anlamıyla olmalı! Özellikle 2-3 yıl öncesinde olduğu gibi devleti soydurmamalı. Özetle benim anlayışında, devlet (diğer pek çok iş kolunda olduğu gibi) sağlık sektöründe de işveren olmaktan çıkarılmalıdır.

Hem hekimlik hem bürokratik yaptınız. Sürecin canlı şahidisiniz. Türkiye’de sağlık sisteminin gelişimine dair genel hatları ile sizin gözlemlerinizi neler?

Bu bedavacı sistemin bu şekilde neredeyse tamamen genel bütçeden finanse edilmesi sebebiyle uzun vade devam edebilmesi pek mümkün görünmemektedir. Bu değirmenin suyunun bir yerden gelmesi gerekiyor ama bu gelen yerin de herkesin ortak kasası olan genel bütçe olmaması gerekiyor. Bunun nasıl olması lazım geldiği biraz önce söylediğim “Sağlıkta Reform” çalışmamızın finansman bölümünde var.

Önce primle işleyen tam bir Genel Sağlık Sigortası, sonra devletçe işletilen aile hekimliği sistemi, sonra da hizmetin özel sektöre devri. İşin özeti budur. Ama bu arada doktorun da muayenehanesiyle özel sektörden sayılması ve statüsünün korunması, öğretim üyesine değer verilmesi, üniversitelerin de fonksiyonlarını yerine getirebilecek düzeyde düzenlemeler yapılarak mesela bir mahalle polikliniğiyle yarışma durumunda bırakılmaktan uzak tutulması gerekmektedir.

Uygulanan sağlık sistemi bu son söylediğim iki hususta açık veriyor. Yani genelde doktoru, özelde de ğretim üyesini, fakltesiyle beraber görmezlikten geliyor. Ya da söyle söyleyelim; konuya sadece hizmet açısından bakıyor. Bu yönüyle hekimliğin prestij ve kalite açısından bu sistemde iyi bir geleceği olabileceğini dşinmyorum. şu anda halk nezdinde prim yapmakta olan uygulamalar ilerinde mesela üniversitelerde istediği doktora hiç ulaşamamak veya piyasada kaliteli doktor bulamamakla sonuçlanacak ve gözden düşecek. Sanıyorum politik anlamda da şimdiye kadar gelen puanları götüren bir durum oluşturacak.

Doktorlar hastalandıkları zamanlarda hasta olmaları bakımından madalyonun iki yönünü de görürler. Siz bürokrat kimliğiniz döneminde sistemin kurulumuna da şahitlik ettiniz, meseleye oradan da baktınız. Bu üç kimlik zaman zaman birbiri ile çatıştı mı ve gene birbirlerini besledi mi?

Bakınız idareci de olsanız, doktor da olsanız, hasta da olsanız nihayetinde bir insansınız. Bunu unutmadığınız, insanlığınızı kaybetmediğiniz takdirde kimliğiniz hep aynıdır. Değişen sadece bulunduğunuz konum itibarıyla işlevinizdir. Belki meseleyi farklı bakış açılarından ve başkalarının sahip olmadığı bilgilere haiz olarak değerlendireceğiniz için syleminiz de değişebilir ama işin özü değişmez. Yani atışma olmaz. Eğer bütün bunları geçici bir durum olarak kabul edebiliyorsanız ve yeterli bir bilgi birikimi alt yapısında olaylara yüce bir gönülle yaklaşabiliyorsanız bahsettiğiniz çatışma filan olmuyor ve hatta belli bir zenginlik de elde edebiliyorsunuz.

Merhum Cumhurbaşkanı Turgut zal'ın memleketi Malatya'yı Ortadoğu ve Balkanlar'da tıpta bir merkez ss haline getirmek gibi bir projesi olduğu biliniyor. Türkiye şimdi sadece Malatya ile olmasa da İstanbul ve Ankara gibi merkezleriyle Avrupa'nın tıp merkezlerinden biri olma yolunda. Açılan kompleks hastaneler, Türkiye'ye tedaviye gelen yabancı hastalar düşünüldüğünde sizce Türkiye sağlıkta küresel bir g, bir aktör olma yolunda mı?

Evet, gerçekten de genel btye ve özel sektöre on milyarlarca dolara mal olsa da sağlıkta dünya ölçeğinde yatırımlar yapıldı ve tesisler kuruldu. Kanımca yeterli ve düzeyli yürütücü personel de var. Bu tabir aslında çok yerinde olmasa da küresel bir g olmak için gerekli alt yapı var demektir. Geriye sadece küreyi çevirmek kalıyor. Yani iletişim, pazarlama, turizm. Bu tarafı da becerilebilirse sanırım sağlık sektörümüz dünya insanına da hizmet verebilecek bir potansiyele sahiptir.

ARAPLAR TÜRKİYE'DE TEDAVİ OLMAK İÇİN CAN ATIYOR

Tabi küresel bir aktör olabilmek için küresel politikalar gtmeniz de

gerekıyor. Bu anlamda Türkiye'nin son birkaç yıldır bölgede lider ülke olmaya yönelik yürüttüğü vizyonu da hatırlayacak olursak sağlık politikalarımız bu vizyondan ne şekilde nasibini alıyor?

Yaşadığım bir olayı size aktarayım. Türkiye'de, üst düzeye gelmiş bir uzman doktor olarak maaşlı memur olmanın ötesinde pek de yapacak bir şey kalmayınca geçenlerde bir KBB profesörü arkadaşımınla beraber Kuveyt'e gittim. Yatırım ve çalışma imkânlarına baktık. Kuveyt'te sağlık yatırımına gerek yok. Ancak yine de hastaların büyük kısmı dış ülkelere gidiyorlar. Henüz bu listede Türkiye yok ama müthiş bir Türkiye'ye gelme isteği var. Sağlık için, görmek için, tanışmak için. İşte bu noktada sizin bahsettiğiniz o politikaların, Sayın Başbakanın ve Sayın Cumhurbaşkanının katkısı büyük. "One minute" diyorlar başka bir şey demiyorlar. "Biz eskiden beri, zaten 60 dereceye varan sıcağın kaçıp, hem tedavi olmak hem de tatil yapmak için ılıman ülkelere gitmek istiyoruz. Ayrıca Türkiye Müslüman bir ülke, kültürümüz aynı yabancılaşmaktan çekmeyiz, bu ülke neden Türkiye olmasın." diyorlar. Yani sorunuza cevap olarak söyleyeyim; böyle bir ortam var ama Türkiye henüz bundan nasibini almış değil.

Bilhassa son 10 yıla bakacak olursak özel hastanelerin nitelik ve nicelik itibariyle büyüdüğünü, büyük grup hastanelerinin açıldığını, hükümetin de sağlıkta özelleştirme noktasında istekli olduğunu görüyoruz. Sağlık sektöründeki değişiklikleri siz nasıl yorumluyorsunuz?

Aslında bunun cevabını şimdiye kadar kısmen vermiş olduk. Ama başta desteklenen özel sektör, daha sonra sıkıntıya sokuldu. Sektör, alet alımından kadro durumlarına kadar kurallar koyarak çok ciddi kısıtlamalar getiren mevzuata boğuldu. Kimine göre faşist, kimine göre komünist olan bu uygulamaların kanımca ikisiyle de ilgisi yok. Çünkü öyle olsaydı komünizme veya faşizme özgü belli bir davranış kalıbı olurdu. Özel sektörü en çok rahatsız eden de bu; kuralların her yeni gün değişmesi ve bu sebeple önlerini görememeleri. Sanıyorum SGK ile Sağlık Bakanlığı arasındaki anlayış farklılığı da işlerin böyle çıkmaza girmesinde önemli bir faktör. Ama asıl belirleyici olan devletin verdiği sağlık hizmetini ayakta tutmak. Bu noktada bazı politik endişelerin de rol oynadığını düşünüyorum.

Sağlık denince insanlar sanki biraz işi abartmaya başladılar. "Onu yemeyin, bunu yemeyin, şu kadar kalori alın, bu kadar koşun" gibi anlayışlar yaygınlaşıyor. Buna rağmen insan ömrü eskisi kadar uzun değil. Bizde çok kullanılır eski toprak diye... Tüm gelişmelere rağmen insanlar artık 100'lü yaşlarını göremiyor bu bir çelişki mi sizce?

Madem eskilerden söz açtınız ben de eski ve çok da kullanılmayan bir deyimle cevap vereyim: "Duvarı yıkan nemdir, insanı yıkan gamdır." denir. Sağlığın günümüzde ne anlam taşıdığını bir kez daha düşünürsek bir sürü büyük hastane

açmakla ya da kalori hesabı yapmakla bu işin çözülemeyeceğini görürüz. Ama pek çok gelişmemiş ülkede ortalama insan ömrünün altmışların bile altında olduğunu biliyoruz. Türkiye’de bu rakam yetmişlerde, Japonya’da ise doksanları zorluyor. Onun üstüne çıkması çok da imkân dâhilinde değil çünkü genetik kodlamamız ya da insana biçilen biyolojik ömür o kadar. İsterseniz bizim Karadeniz’de çok kullanılan bir yerel atasözü ile söyleşimizi bitirelim: Çiçili uzayıp da ilan olamaz!

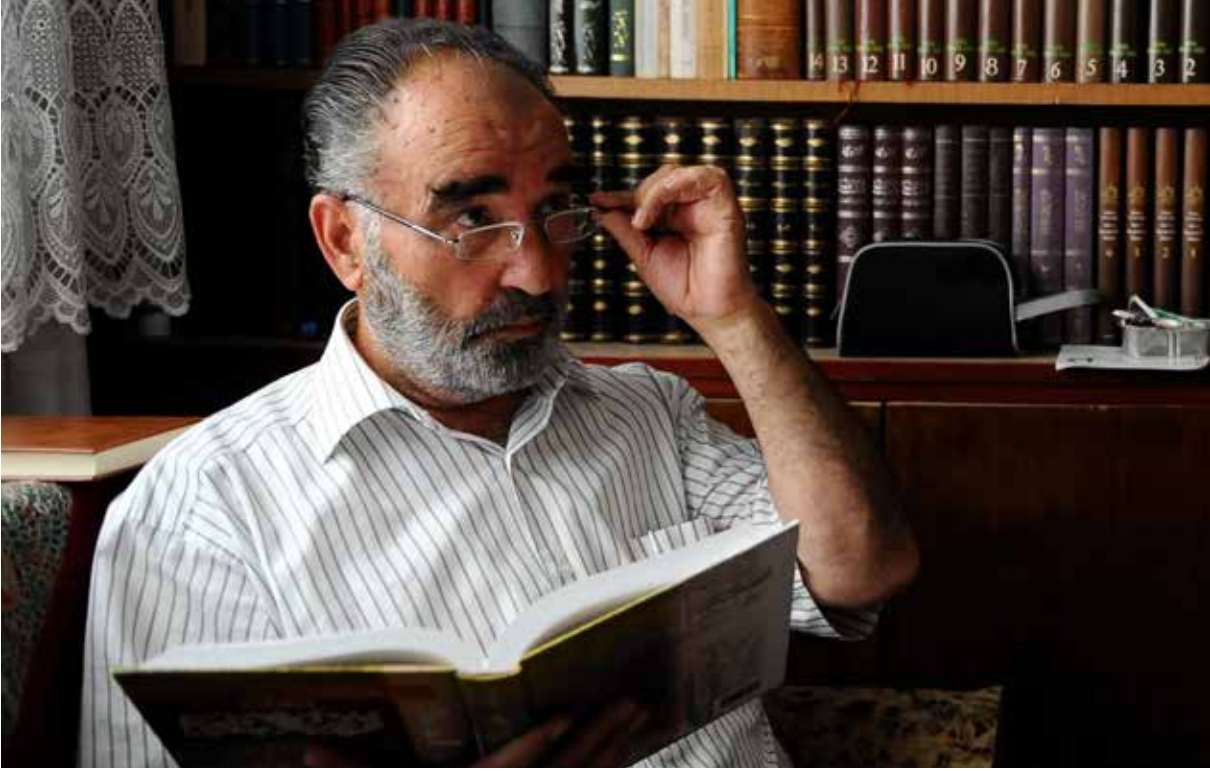
Ne anlama geliyor bu?

Solucan uzayıp da yılan olamaz! (Kahkahalar)

O zaman son soru: Tıp alanında veya başka kitap veya özel çalışmanız var mı?

Evet, başta da belirttiğim gibi Milli Eğitim Bakanlığı’ndaki görevim sırasında Yükseköğretim Kanunu çalışmaları ile ilgili yaşanan tüm gelişmeleri perde arkasıyla beraber aktardığım “Kırmızı Çizgi YÖK”, stajyerler ve göz hastalıkları asistanlarının okuyacağı ilk kitap özelliği taşıyan “Göz Hastalıkları Temel Öğretti” adlı basılmış iki eserimiz var. Ayrıca bu ikincisini İngilizce olarak hazırladık ve özellikle Afganistan, Sudan, Yemen, Bosna, Arnavutluk gibi ülkelere bağış olmak üzere gönderiyoruz. Son olarak da “Doktorum Altın Kafeste” adlı bir mizah kitabımız basım aşamasında. Bununla normal yollardan söyleyemediklerimizi ya da söyleyip de cevap alamadıklarımızı bir başka dille anlatıyoruz.

* Mart 2010 tarihli 14. sayıda yayımlanmıştır.

Hayrettin Karaman: Bana en çok kürtaj, organ nakli ve ötanaziyi soruyorlar

H z. Âdem'den beri insanoğlunun yaşamını birinci dereceden etkileyen faktörlerin başında gelen dinin tıp bilimine ve sağlığımıza etkisini hafife almak pek akıllıca değil. Bugün de yaşayan milyarlarca insanın sağlık algısı, dini sınırlar içinde belirleniyor. Yeni teknoloji ürünü tedaviler, dinlerin uygun görüp görmemesi doğrultusunda gelişimini sürdürabiliyor. Dinlerin penceresinden “helal” olan yöntemler rağbet görüyor, “mekruh” ya da “haram” olanlar çoğunluk üzerinde kabul görmüyor. Hal böyleyken sağlık algımıza bir de İslam hukukunun penceresinden bakmak üzere Prof. Dr. Hayrettin Karaman'ın kapısını çaldık. İslam hukukunun yaşayan otoritelerinden biri olarak kabul edilen Karaman Hoca, bu sene akademik yaşamının 50. yılını kutluyor. Hocanın, yarım asırlık tecrübesinin imbiğinden süzerek söylediği noktaya atışı cümlelerden çıkaracağımız dersler var.

Hastane ile tanıştığınız günü hatırlıyor musunuz? Neler yaşamış, neler hissetmişsiniz?

1940'lı yıllarda Çorum Cumhuriyet İlkokulu'nda okurken birkaç arkadaş, girmek istemediğimiz bir dersten kurtulmak için dizkapaklarımızdaki -hiç eksik olmayan- düşme ve çarpma yaralarını bahane ederek hastaneye gitme izni aldık. Devlet hastanesinde "Pansumancı Sıddık" isimli bir amca vardı. Çorumlular, hastanede her derde deva olan, herkese yardım etmeye çalışan bu zatı tanırlardı. Bizi de o karşıladı, güler yüzle "Gelin bakayım." dedi. Dizlerimize beyaz bir pomat sürdü, üstünü de açık bıraktı. Sıyrılmış pantolonlarımızla hastaneden ayrıldık. Biraz sağda solda dolaştık, okul vakti bitti, evlerimize döndük.

Kronik ya da sürekli bir rahatsızlığınız var mı? Bunlarla ilgili ne gibi tedaviler gördünüz, görüyorsunuz?

Paratifo, sıtma ve uyuz geçirdim, grip sayıya gelmez. Safra kesem ve apandisitim alındı, omuriliğimin zar içinde oluşan bir kitle dört buçuk saat süren bir operasyonla alındı. Devamlı olarak da yüksek tansiyon ve prostat tedavisi görüyorum.

Unutmadığınız bir hastane yolculuğunu anlatır mısınız?

Belimden ameliyat olduktan sonra taburcu olunca eve sedye üzerinde ambulansla gelmişim, indirilirken dışarıda tanıdıklar etrafıma toplanınca bir tuhaf oldum. İşte bu ameliyata bir ramazan günü oruçlu olarak kendi başıma hastaneye gittim. Marmara Üniversitesi Hastanesi idi. Odama gidip yattım, tetkikler yapıldı, o gün orucumu tamamladım. Ertesi gün de bizimkiler biraz geciktiler, ilgililer bana bir uzun gömlek giydirdiler, arabaya bindirdiler, ilaçları kucağıma yığdılar ve sürerek götürdüler; işte o zaman da bir tuhaf olmuşum.

Hastalandığınızda ilk ne yaparsınız?

Hemen doktora gitmekte acele etmem; biraz durup anlamaya çalışırım. Uzun yılların verdiği tecrübeyle gerekli gördüğümde doktora giderim. Dua her zaman yaptığımız ibadetimizdir. Bitki ilaçlarımı ancak yardımcı olarak kullanırım.

"ÇOCUKLUĞUMUZDA DOKTORLARIMIZ KOCA KARILAR, İLAÇLARIMIZ DA ONLARIN VERDİKLERİ İLAÇLARDI"

Klasik tıbbın dışında alternatif tedavilerle hiç tanıştınız mı? Ya "kocakarı ilaçları"yla?

Çocukluğumuzda zaten doktorlarımız koca karılar, ilaçlarımız da onların verdikleri ilaçlardı.

Bu güne dek ailenizden kimleri kaybettiniz? Bu ölümleri nasıl karşıladınız; teslim mi oldunuz, isyan mı ettiniz?

Babam, annem, iki ablam, bir küçük kız kardeşim, bir de küçük erkek kardeşim vefat ettiler. Çocuklarım, torunlarım ve onların çocukları var elhamdülillah. Asla isyan etmedim. Teslim oldum ve ağladım.

Hiç psikolojik tedavi gördünüz mü?

Ben görmedim. Eşim menopoz döneminde gördü. Anneannem Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları hastanesinde vefat etti.

Psikoloji hastalarını sanki arafta, uykuda, dünya ile öte âlem arasındaki varlıklar olarak görür kimileri. Sizin bu noktada düşünceniz ne?

Bunlar da diğer hastalar gibi hasta insanlardır.

“TÜP BEBEK VE DİĞER KONULARDA SEMPOZYUMLARA KATILDIM”

Buradan itibaren izninizle toplumumuzdaki din, sağlık ve tıp algısı üzerine konuşmak istiyorum sizinle. Medeniyetimizde sağlık bilimleri ile din bilimi hep iç içe olagelmıştır. Bugün insanımız bu iç içeliğin ne denli farkında? Farkındalık yeterli düzeyde değilse insanlar bu durumda ne kaybediyor?

Bugün insanımızın hayatında dinin yeri daralmış, bilgisi de buna göre azalmıştır. Sağlık bilgisi ve hassasiyeti ise medya sayesinde oldukça canlıdır.

Bir din âlimi olarak sağlıkla ilgili size en sık hangi konular soruluyor, ne tür sorulara muhatap oluyorsunuz? Bilgi verebilir misiniz?

Akıl, ruh ve sinir hastalıkları soruluyor. Kadın doğumla ilgili doğum kontrolü, sakatlık yüzünden kürtaj vb. sorular var. Bir de organ nakli, ötenazi ve beyni ölmüş hastaları makineden çekme konuları soruluyor.

Size sorulan sorularla ilgili, kompleks hale gelmiş sağlık meseleleri hakkında görüş belirtmeden önce hekimlere başvuruyor musunuz? Örneğin “Spiral ile doğum kontrolü caiz midir?” diye bir konu sorulduğunda “Şu spiral nedir?” diye bir hekime danışıyor musunuz? Ya da organ nakli, beyin ölümü gibi konularda işin tam boyutunu öğrenmek için doktorlarla diyaloga girdiğiniz oldu mu? Bu tür durumlarda oğlunuz İhsan Bey’e mi danışıyorsunuz, başka hekimlere de danıştığınız oluyor mu?

Mutlaka ilgili branşın uzmanı ile konuşurum. Kadın doğum hastalıkları konusunda kırk civarında hanım doktor ile seminerler yaptık. Tüp bebek ve diğer konularda sempozyumlara katıldım, bu konuların ülkemizdeki otoritelerini davet ettik ve bilgi aldık.

Gelenekte din âlimlerinin bazı tıbbi durumlarda kendilerine danışıldığında “Hâzık bir hekimden görüş alın” diye tavsiyede bulundu-

ğu rivayet edilir? Hâzık bir hekim, bir başka deyişle hekim-i hâzık sizce kimdir? Bundan kastedilen nedir?

En azından tıbbın bir dalında uzmanlaşmış, işinin ehli ve ahlaklı doktordur.

“İSLAM HUKUKUNA GÖRE DOKTOR İHMAL VE TEDBİRSİZLİK YAPTIYSA TAZMİNAT GEREKİR”

Tarih boyunca olageldiği gibi günümüzde de tıpta mesleki hatalar olabilmekte. Bunlar bazen insanların bir organının aksamasına, bazen de hayatına mal olabilmekte. Hekimin sorumluluğu ve hasta hakları bakımından konuya yaklaşıldığında İslam hukuku tıbbi hatalara nasıl bakmaktadır?

Öldürme ve sakatlamalarda kasıt, ihmal, tedbirsizlik yoksa ceza da olmaz. Kusura, ihmal ve tedbirsizlik olduğunda ise tazminat gerekir. Tazminatı “doktorlar birliği” gibi bir kuruluş veya kurum öder.

21. yüzyılda tıp, sağlık, sağlıklı olmak nedir sizin için?

Tıp, bir bilim ve bu bilimin sağlık alanında uygulama dalıdır. Sağlık, hasta olmama halidir. Sağlıklı olma, hasta olmamanın yanında hastalıklara karşı dirençli de olmaktır.

Hastalığın özel hastanelerin artmasıyla birlikte ‘mal’ haline gelmesi ile ilgili bir tartışma var. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz? Özel sektörün sağlık alanında daha etkili ve artan miktarda yer alması bizi ‘insani bir erozyona’ götürür mü?

Sağlığı koruma ve hastalıkların tedavisi, havâic-i asliye yani temel ihtiyaçlar arasındadır. Temel ihtiyaçlarını kendileri karşılayamayanlara, toplum ve devletler yardım etmeye mecburdur. Devlet hastaneleri bu işe yetmiyorsa özel hastaneler de olur. Hastalığın haksız kazanç aracı haline getirilmesi bir ahlak meselesidir ve devlet hastanelerinde de istismar olabilir.

Madalyonun öteki yüzü var bir de. Hastayken kendisini önce müşteri, sonra tüketici konumuna yükselten, hiçbir şeyden memnun olmayan, deyim yerindeyse “parayı bastırıp” öne geçmeye, hak etmediği hizmeti talep etmeye çalışan hastalar hakkında neler söylersiniz?

Bu da ahlak meselesidir. Bir ülkede doktorların tamamı iyi ahlak, hastaların tamamı kötü ahlak sahibi olmazlar; her iki gurupta da iyiler ve kötüler vardır. Şimdi “kötülerin” daha çok olduğunu düşünüyorum.

“HASTALIK LÜTUF DEĞİL, İMTİHAN VE İPTİLADIR”

Yönetmen Sırrı Süreyya Önder, SD’ye verdiği röportajda “Hastalıklar bize bu hayatın çok da baki olmadığını, bu organlarınızın sizin emrinizde at koşturamayacağını gösterir.” demişti. Sizce de hastalıklar bir anlamda bize sunulmuş bir lütuf mu?

Hayır, imtihan ve iptiladır, Allah’tan sıhhat ve afiyet dilenir, hastalık dilenmez. Hayatın fani olduğunu bilmek ve bu şuur ile yaşamak hastalığa kalmışsa işi şten geçmiş demektir.

Sizce günümüzün doktorları hastalıkların tedavisine doğru noktadan bakabiliyorlar mı? Sağlık aslında “iyilik hali” derler ya hani, karşılıklarına gelenin tamir edilecek bir motor dişlisi değil de insan olduğunu ayırt edebiliyor; onun ruhunu ve moralini de tamir etmeye odaklanabiliyorlar mı?

Olması gereken ikincisidir ve bunu da yapan doktorlar oldukça azdır. Tıp eğitiminin bu konuya da odaklanması gerekiyor.

Alzheimer örneğinde olduğu gibi eskiden yaşamın doğal bir parçası olarak kabul edilen kimi belirtiler bugün hastalık olarak görülüyor ve tedavi edilmeye çalışılıyor. Sağlık kavramının sınırlarının genişlemesi neredeyse herkesi hasta tanımına sokmaya başladı...

Bazıları ölümsüzlüğün ve her şeye rağmen yaşamın peşinde. Müminler gerekeni yaparak emaneti korumaya çalışıyorlar ve vakti geldiğinde ise onu sahibine teslim etmeye hazır olurlar.

“ÖTANAZİ İNSAN HAKKI DEĞİLDİR, ADAM ÖLDÜRMEK VE İNTİHAR ETMEKTİR”

Ötanazi, hemen her röportajımızda tartıştığımız bir husus. Ötanaziyi bir insan hakkı olarak görenler var. İslam dininin bu noktada kesin ve değişmez bir hükmü var mı? Bu konuda İslam fıkhı ne diyor? Ötanazi adam öldürmek ve intihar etmek demektir.

İzin verirseniz son birkaç soruyla ülkemiz sağlık sisteminin sizin pencerelerinizden nasıl görüldüğünü anlamaya çalışacağım. Bir hasta gözüyle baktığınızda, bugün bir özel hastanenin kapısından içeri girmekle devlet hastanesinin kapısından içeriye girmek arasında ne gibi farklar var?

Devlet hastanelerinde sıra beklemek, ilgisizlik, psikolojik tatsızlık, bazı konularda yetersizlik, seçme yerine kime düşersen usulü var. Özel hastanelerde bunlar yok sayılır.

Hükümetin sağlık politikalarını nasıl görüyorsunuz?

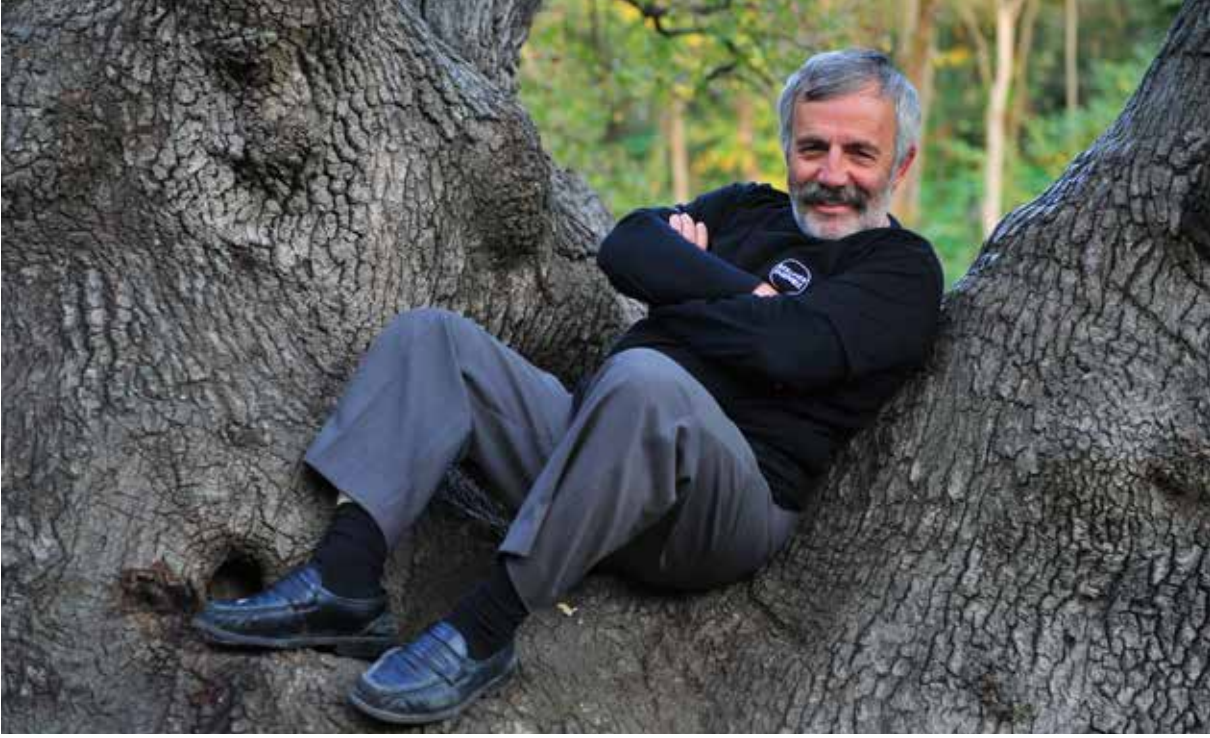
Hükümet devlet hastanelerini özel hastaneler ve muayenehaneler mertebesine getirmeye çalışıyor ama bu kadar nüfus ve bu kadar tıbbi imkânlarla bu amaca ulaşmak uzun yıllar alabilir.

Ülkemizde hastaların hastalıklar ve sağlık sistemine üzerine bilgi sahibi olduğunu düşünüyor musunuz?

Toplumdaki genel bilgisizliğe nispetle tıp konusundaki bilgi çok eksik de olsa iyi sayılır.

* Mart 2010 tarihli 14. sayıda yayımlanmıştır.

*Ulvi Alacakaptan:
Biz ev ziyaretinde birbirine ilaç
ikram eden bir milletiz*

Ulvi Alacakaptan 1949'da İstanbul'dan doğdu. Anne-babası doktordur. Ancak tıbbı pek ilgi göstermedi. Dayısı ünlü tiyatrocu Muammer Karaca idi. Babası, "Seni dayımın yanına verelim" dedi. Sahneye ilk çıktığında 7 yaşında idi. 9 yaşında TRT İstanbul Radyosu Çocuk Kulübü'ne seçildi. 1969'dan itibaren Dostlar Tiyatrosu'nda pek çok oyunda sahne aldı. 1980'de Ferhan Şensoy ve bazı oyuncularla birlikte Ortaoyuncular'ı kurdu. 1985'te yaşam biçimini değiştirdi, kendi deyimi ile "Müslüman" oldu. Sahnelere veda etti, bir dönem kırtasiyecilik yaptı. Muhafazakâr işadamları "Sen sahnede olmalısın" deyince bu kez Çağrı Sahnesi'ni kurdu. Necip Fazıl'ın eserlerini sahneledi. İstanbul Büyükşehir ve Bağcılar Belediyelerinde tiyatro okulları kurdu, pek çok genç tiyatrocu yetiştirdi. TV kanalları ve belediyeler için Ramazan programları hazırlayıp sundu. Postacı filminde ayakkabı boyacısı Şükrü'yü, Minyeli Abdullah'ta Halit'i canlandırdı. Fotoğraf çalışmaları

yaptı. Almancadan şiir ve tiyatro kuramı üzerine çeviriler yaptı. Pek çok konuda söyleyecek sözü vardı, ulusal gazetelerde, internet portallarında yazılar yazdı. Dizilerde oynadı. Halen de oynuyor. Ulvi Alacakaptan entelektüel yönü çok güçlü bir sanatçı. Kendisiyle bir Cuma öğleden sonrası Beşiktaş'taki ofisinde buluştuk. Yorgun görünüyordu. Akşam dizi çekimi için Kapadokya'ya gidecekti ama konuşmak için yeterince vaktimiz vardı. Alacakaptan ile sanat dünyasının tıbbi bakışından, yaşamlarından, hekimlerin sanata ilgisinden ve Türk sağlık sisteminden bahsettik.

Sağlıklı olmayı nasıl tanımlarsınız, kendinizi sağlıklı bir insan olarak görüyor musunuz?

Ben bu konularda birçoğumuz gibi boş vericiyim galiba. Çok fazla önemsemem, şikâyet etmem, çok zorunlu olmadıkça ilaç kullanmam. İlaç kullanmamamın psikolojik bir nedeni var. Annem, babam doktordu. Reprezantların getirdiği ilaç kolileri içinde büyüdüm. Bir ikincisi babaannem ve dedemin yanında büyüdüm. İkisi de belli bir yaşlardaydı ve her gün birer avuç ilaç alırlardı. E sonuçta öldüler. (Kahkahalar) Maalesef son anda doktora gidenlerdenim. Annem-babam doktor olduğu için sağlık sigortasını yıllar yılı ihmal ettim. Hatta genel olarak sigortayı ihmal ettim. Eskiden bizi tembih ederlerdi, "Doktora giderseniz anne-babanızın doktor olduğunu söylemeyin" diye. Artık öyle bir gelenek de kalmadı. Çok şükür, artık emekli oldum ve emekliliğin tanıdığı sağlık haklarından istifade ediyorum.

Hayat kalitenizi düşüren önemli bir sağlık sorununuz var mı?

Yok, o oranda değil ama benim dişlerim genellikle sorunludur. Birkaçını çektirdim. Fıtığım var ama Doktor, "Biraz daha büyüsün, ondan sonra ameliyat edelim" dedi.

Ailenizde anne-babanız doktordu. Başka doktor var mı?

Dayım da doktor.

O zaman sormak isterim, hekimin aile hayatı nasıldır? Aile fertleri bundan nasıl etkilenir? Siz nasıl etkilendiniz?

Biz üç kardeşiz, üçümüzün de hekim olmayışımızın nedeni anne-babamızın doktor olması. Hem tıbbiyede çalışıp, hem ihtisas yaparken eve hemen hemen hiç vakit ayıramadılar. Bizim bütün çocukluğumuz cumbada anne-babamızı beklemekle geçti. 60'lı yıllarda hekim sayısı da az. Annem jinekolog, hastasının başında 24 saat beklediğini bilirim. Ama herkeste aynı olmuyor tabi. Hekim olan dayımın iki kızı da hekim olmayı tercih ettiler.

“DOKTORU ELEŞTİRİRSİNİZ, TABİPLER BİRLİĞİ; AVUKATI ELEŞTİRİRSİNİZ, BAROLAR AYAĞA KALKAR”

İzin verirseniz sizinle tiyatro ve TV programlarımızdaki hiciv unsuru olarak tıbbın yer alışı üzerine konuşmak istiyorum. Örneğin en belirgin örneklerden biri olarak Levent Kırca'nın “Olacak O Kadar” programındaki hicivleri hakkında ne düşünüyorsunuz?

Levent Kırca çok iyi bir örnek. Ben onu hem seviyorum, hem ona kızıyorum. Aslında hiç ihtiyacı olmadığı halde biraz fazla abartıyor. Hicivde abartı tabii ki vardır ama belli bir gerçeğin üzerinden hareketle ve belli bir dozda yaparsanız etkili olur. Öteki türlü eleştiri eğer aşırıya giderse eleştirdiği şeyin lehine gelişmeye başlar. Bu genel bir sanat kuralı. Hatta genel bir politika kuralıdır. Tıp, seyirci bazında çok prim yapan bir alan. Ve ne yazık ki insanlarımız tıp konusunda çok az bilinçli oldukları için buradan çok komedi malzemesi çıkıyor. Biz ev ziyaretinde birbirine ilaç ikram eden bir milletiz. Bir de bizim ülkemizde şu da var: Örneğin bir doktoru eleştirirsiniz, Tabipler Birliği ayağa kalkar. Bir avukatı eleştirirsiniz, barolar ayağa kalkar. Dünyada böyle bir şey yok. Bu iş bu kadar ciddiye alınmaz. İyi yapılmıştır, kötü yapılmıştır denir geçilir. Artık tıptaki aksaklıklar eskisi kadar mizah konusu olmuyor. Pek çok konu öyle. Belediye zabıtasının tezgâhtar kovalaması, senelerce mizaha konu oldu. Böyle bir şey yok artık. Biz mizahı, göbekten güldüren ve kafadan güldüren diye ikiye ayırırız. İşte ince zekâ ürünü, abartmadan yapılan mizaha kafadan mizah denir ki, zor olan da budur.

Sinema sanatında, bilhassa Yeşilçam'da tıbbın yer alışı hakkında neler düşünüyorsunuz? Kör kız/fakir gençten öte gidemeyen, sağlığı ciddiye almayan, hemşireyi meslek dışı yerlerde konumlayan, seks unsuru olarak kullanan bir Yeşilçam var önümüzde. Yeşilçam'daki sağlık sistemi algısı hakkında neler söylersiniz?

Bunlar doğru tespitler. Ancak artık geçmişte kaldı sanıyorum. Artık sinemamızın adına Yeşilçam bile denmiyor. Yeşilçam'da sadece tıp değil her alan üstünkörü işlendi. Biraz boş vermişlik, biraz burnu büyüklük, biraz seyirci anlamaz dendiğinden sanırım. Ama artık seyirci anlıyor. Bugün artık Kars'ta kahvehanedede TV izleyen bir adam “Bunun prodüksiyonu zayıf olmuş” diyebiliyor. Her şeyden önce bir sanatçı pek çok konudan anlamalı, genel kültürü olmalı. Anlamadığı konuda da yardım almasını bilmeli. Sorunuzda belirttiğiniz hemşire meselesi bütün dünyada böyleydi. Doktorlara gelince, e öyleydi ama. Eskiden azınlık doktorlar çoğunlukta idi, deneyimli Türk doktor azdı.

“MİLLETİMİZ DOKTORA VERDİĞİ PARAYA ACIR”

TV'lerde çok sayıda sağlık programı var. Sabah kuşaklarında dok-

torlar konuk alınıyor. Sizce bunların hasta eğitimine, sağlık algımıza bir katkısı oluyor mu?

Bırakın faydası olmasını, yasakçı bir adam değilim ama ben o programların yasaklanması gerektiğini düşünüyorum. Hadi ben biraz anlıyorum. Dayımın tıp eğitimi 12 sene sürdü. Onun ders notlarını hep ben temize çektim.

Yasaklamak mı?

Evet, bazı şeyler çok yanlış çünkü. Telefondaki adam bir sorununa şifa arıyor, stüdyodaki doktor dikkatli bir üslupla bir şeyler söylüyor, “Ama sizi bir uzman hekim görmeli” diyor ama televizyonu izleyen ve doktora gitmeden oradan bir şey kapmak isteyen on binlerce insan ne olacak? Koruyucu sağlık adına bir şeyler yapılmalı tamam ama ötesi olmamalı. Bizim milletimiz avukata, muhasebeciye ve doktora verdiği paraya acır. Diyorlar ki “Adam iki tık tık yaptı, bir sürü para aldı.” İyi de kardeşim adam o iki tık tık için senelerini verdi, 40 yaşına geldi ancak şimdi doğru dürüst para kazanmaya başladı. Gazetelerde iğrenç şeyler yazıyor. Kanser yapan şeyler yerine yapmayanları yazsalar daha iyi olacak!

Tıp, klasik edebiyatı, sanatı nasıl etkiledi?

Sinema, en baskın örneğiyle Amerikan sineması doktorlara kayıtsız kalmamıştır. Doktorlar, uyuşturucu kullananlar yoğun olarak sinemada kendisine yer buldu. Klasik ya da güncel pek çok film var. “Tıbbiye’den pek çok şey çıkar, arada hekim de çıkar” diye bir söz vardır. Gerek ülkemizde gerekse dünyada sanatla, müzikle, fotoğrafla, sinemayla uğraşan pek çok doktor var.

Almancadan yaptığımız tercümelerde, sahnelediğiniz oyunlarda doktor, hasta, hastalık konuları hiç olay örgüsünün merkezinde oldu mu?

Pek olmadı. Yani tam olarak merkezinde olmadı.

Sizinle şimdi küçük bir istatistik de yapabiliriz. Çevirisini yaptığınız, oynadığınız ya da yönettiğiniz tiyatro eserlerinin sayısı 500 var mıdır? Ya da bin?

500 vardır.

Bu 500 eserden sadece birinin bile odağında bir hasta, bir doktor var mıydı?

Sanırım yok.

Bu bize tiyatronuzun tıbbiye ilgisiz kaldığını göstermiyor mu?

... Yani şimdi düşünüyorum da bırakın benim oynadığımı tiyatrodaki bir doktoru merkeze alan bir oyun dahi hatırlamıyorum. Bir eczacı vardı, Fazilet Eczacısı. Haldun Taner’in. Ama doktor hatırlamıyorum.

Size başka bir şey soracağım, amatör ve profesyonel sanatçılar Anadolu turnelerindeki sağlık sorunları ile karşılaştıklarında ne yapıyorlardı? Ne şartlarda sağlık hizmeti alıyorlardı, şimdi durum ne?

20-30 yıl öncesinde bırakın sağlık hizmeti almayı, doğru dürüst kalacak yer bulmak bile sıkıntıydı. Benim genellikle sesim kısılırdı. Hastaneye giderdim. Damarlardan ve kalçadan iğne vururlardı bana. Gaziantep'te bir defasında böbrek taşı ağrısıyla sahneye çıktığımı hatırlıyorum. Ama sahneye çıktığımda ağrı dindi.

Geçmişte oyuncuların sağlık sigortası var mıydı?

Sigorta gene vardı ama oyuncuların sigortaları doğru dürüst yatmazdı. Oyuncuların para kazanırken ileri yılları düşünmemeleri, boş vermişlikleri de burada önemli bir faktör. Eğer bir oyuncunun sağlık sigortası yoksa masraflarını patron karşılardı. Bir de eskiden imkânlar bu kadar gelişmemişti. Ben çok iyi hatırlıyorum, babamın hekimlik yaptığı Haseki Hastanesi'ne yatmak için bakanlar, milletvekilleri devreye girerdi. Bugün artık internetten randevu alıp saatinde muayeneye gidiyorsun. Şimdi imkânlar harika.

Sanatçı sosyal yaşamının getirdiği sağlık sorunları da önemli bir konu. Sanatçıların alkol ve sigara ile ilişkileri, bunların neden olduğu sağlık sorunları hakkında ne dersiniz?

Ben çok şükür 26 sene önce alkolü bıraktım. Bilhassa tiyatrocularda 2 saat sahnede çok yoğun ve adrenalin salgılanan bir iş yapıyorsunuz. Ondan sonra yatıp uyumak pek kabil değil. Önce bir gevşeyeyim diye başlanıyor, ardından bir hayat tarzı haline geliyor. Şu saate kalkılır, şu saatte sahneye gidilir, şu saate içmeye gidilir. Bir süre sonra bu iş sizin iradeniz olmaktan da çıkıyor, zevk olmaktan da çıkıyor, o alkolü almak durumunda oluyorsunuz. Ne yazık ki benim yaşitlarımın olan arkadaşlarım benden çok daha çabuk ihtiyarladılar. Halen aynı yerde içiyorlar. Çok bilinen bir örnek, diyorlar işte, "Yılların sanatçısı ne hale düştü." Sigaraya gelince onu da 17 yıl önce bıraktım. Bir hekim gördü beni, "Ben sizi yıllardır sahnede izlerim, sesinizi de iyi tanırım. Ama sesiniz şu an çok hışırtılı" dedi. Ses tellerim bozulmuş. Nodül geçmiş, polip olmuş. Ameliyat oldum. Doktor, "Devam edersen kanser olacaksın" dedi. Değiş o deyiş, o günden sonra tek bir sigara bile içmedim.

Sigara yasağı hakkında ne düşünüyorsunuz?

Ben bu kadar tahmin etmiyordum, bu işi baya işi başardı Türkiye. Avrupa'da bile bu yasak bu denli uygulanmıyor, bazı kapalı yerlerde içiliyor. Bir tek Amerika bu yasağı bir paranoya halinde uyguluyor. Bu sigara karşıtı kampanyaya Başbakan'ın da büyük destek vermesi çok önemli tabi.

Peki, sağlıklı yaşamak, insanların sağlıklı yaşaması için hiçbir projede yer aldınız mı? Mesela sormak isterim size, özürlerle ilgili organizasyonlara katılıyor musunuz?

Ben görmezlerle ilgili onlarla birlikte bir oyun sahneye koydum. 90'larda falan. Buradan Lokman Ayva'ya selam göndermek isterim. Yıllar önce görmeyen vandaşlar var, yardımcı olur musunuz dediler. Giderken ya nasıl iletişim kura-
cağız diye endişeliydim. Gittim, kakara kikiri eğleniyorlar. Lokman ayva yazmış
oyunu. Daha o zaman Boğaziçi'nde öğrenciydi. Ben o oyunu çok beğendim, daha
sonra kendim de sahneledim. Hatta önümüzdeki günlerde aynı oyunu tekrar
sahnelemek istiyorum. Müthiş komik, ama sağlam mesajları olan bir oyundu.

“TELEVİZYON SANAL BİR HAYAT SUNUYOR, GÜNAHA GİRMEYEN ZAMPARALIK YAPIYORSUN”

Hekimlerin sanata ilgisi hakkında ne düşünüyorsunuz?

Bizde insanlar üniversite yıllarında kitap okuyup, sinemaya giderler. Sonra da
bir daha ne gider, ne gelirler. Hatta “Abi çok kitabımız var. Bunları okursak
bize bir ömür yeter” denir, bir daha kitap da alınmaz. Bizde sanat hayatın bir
gereği olarak algılanmaz. Bizim insanımızın pek hobisi bile yok. Yiyecek, içecek,
araba, ev alıp yaşayıp ölecek. Bizde amatör sanat çalışmaları bazı korolar dışın-
da sadece gençlerin yaptığı bir şeydir. Altan Erbulak'ın kızı 45 yaşından sonra
Norveç'ten Türkiye'ye döndü. Amatör tiyatro grubunu getirdi. 20 bin nüfuslu
kasabadan 30 kişi geldi. Belediye gönderdi. Yaş ortalaması 35. Ülkemizde sanki
herkes televizyonun başına mihlanmış. Dünyanın en çok televizyon seyreden
ülkesiyiz. Her gün 5 buçuk saat TV izliyoruz. Neden biliyor musunuz: Çünkü
bedava zannediyoruz! Peki, öyle mi? Değil! Aldığımız her çikletin, ekmeğin, al-
dığımız banka hizmetlerinin içinde reklam olarak o TV programlarının parasını
ödüyoruz. Daha az TV izlese daha az reklam verilecek, yaşam daha ucuzlaya-
cak. Televizyon sanal bir hayat sunuyor. Günaha girmeden zamparalık yapıyor-
sun, ilginç bir tehlikeye girmeden korkuyu yaşıyorsun.

Dışardan bir göz olarak baktığınızda sizce tıp dünyası kendi dışın- dan tartışmacılara, tartışma biçimine ve tartışmaya açık mı?

Tam bilmiyorum ama tepki gösterecek haklarıdır diye düşünüyorum. Şunun
için: Eleştiri, herkesin yapma hakkı olan bir şey değildir. Eleştiri bir tavsiye-
dir. Şimdi siz tiyatromu eleştirmeye kalkıyorsanız tiyatroyu benden daha iyi
bilmelisiniz. Seyirci olarak beğenirsiniz beğenmezsiniz, o ayrı. Ama eleştiri yol
göstermek olmalıdır. İyi eleştiri ya da kötü eleştiri kadar saçma bir laf yoktur.
Doktorlar hiç alınmasınlar, yapılan eğer eleştiriyle buna doktorun da, mimar-
rın da, tiyatrocunun da ihtiyacı var. Hasta sadece yakındır. Ama hasta size nasıl
ameliyat yapabileceğini söyleyebilir mi?

Şimdi çerçeveyi böyle tuttuğunuzda o zaman Levent Kırca'ya malzeme kalmıyor. Ne yani doktorluğu, itfaiyeciliği onlar kadar iyi bilmiyor diye hiç itfaiye eri, zabıta, polis, doktoru eleştirmeyecek mi yani?

Yo, o başka. Levent Kırca eleştiri yapmıyor ki, mizah yapıyor, mizah yapılabilir. Mizah, büyütme veya küçültme demektir. Karikatürize etmektir. Mizah çelişkileri ortaya koymaktır, çözmek başkasının işidir. Levent Kırca, ameliyat sırasında makasın hasta karnında unutulmasını gösterir. Ameliyat hemşiresi şöyle davranсын da böylece unutulmasın diyemez. Onu, demesi gerekenler der.

İzin verirseniz sizinle Türkiye'deki sağlık sistemindeki dönüşüm hakkında konuşmak istiyorum. Ama belki biraz gerilerden alarak. Ailenizde hekimler var. Siz Türk sağlık sisteminin yarım asrının tanığı-sınız. Geçmişten bugüne değerlendirdiğinizde Türkiye'deki sağlık-hasta-hastalık algısı hakkında neler söylersiniz?

Eskiye göre çok iyi tabi. Yalnız bizim bir sorunumuz var, biz doktor ihraç ediyoruz. Eskiden 1 trilyona mal oluyor denirdi, bilmiyorum şimdi bir doktor yetiştirmek kaç mal oluyor. Zaten Amerika'nın gücü buradan ileri geliyor. Sıfıra mal ettiği adama veriyor 3-5 bin dolar maaş, bir ömür onu kullanıyor. Doktor kalitesi açısından biz dünya çapındayız ama en iyilerini dışarıya kaptırıyoruz. Bunu bir yana bırakırsak sağlık hizmetleri inanılmaz bir gelişim içinde. Eskiden hastanede yatak bulmak, doktora ulaşmak kolay iş değildi. Eskiden hastanelerin durumu komedi hatta trajedi halindeydi. Karanlık, ilaç kokan, itici mekânlardı. Şimdi mimarisinden hizmetlerine kadar daha özel, daha modern hastaneler kuruldu. Özel hastanelerin burada önemli katkıları olmuştur tabi.

“7 kişiyi kör eden hastane” haberlerini okudunuz mu?

Okudum, çok acı tabi. Kötü oldu. Bizde bir şeyin söylentisi, olmasından daha kötüdür. Bugün sadece göz üzerinde çalışan muazzam hastaneler var. Şimdi belki onlar da olumsuz etkilenecek.

Hiç hasta yakını oldunuz mu, neler yaşadınız, ne yaşamak istediniz? Hasta yakınlarının psikolojik yönetimi kavramı size bir şey ifade ediyor mu?

Birazcık anlıyorum tabi. Hasta yakınına hazırlamak, ciddi bilgi vermek... Benim babamın şekeri, yağı vardı, her şeyi vardı. Ama “Yemeğimi yerim, ilacımı da alırım” derdi. Bir avuç ilaç alırdı. Amcamı kanserden kaybettik. İnsan hep kendisi, yakınları için ani ölüm istiyor. Bence kalp krizi çok hoş bir şey.

“BENİ NE ŞEYHLER, NE HOCALAR İSTEDİ AMA YANAŞMADIM”

Son yıllarda sinemada, TV’de, tiyatrodaki sahne alma yoğunluğunuz nasıl? Bu noktada kimseye kırgınlığınız var mı?

Ben kırgın veya üzgün olmam, öfkelenirim. Bir öfkem var evet. Özellikle son 8-10 senedir belediyeler tiyatrolara pek çok imkânlar açtı. Biz hariç! Çok az yerde oynayabiliyoruz. Beni her yerde belediye başkanları kapılarda karşıyorlar.

Ama sahne vermekte çok endişeli ve cimri davranıyorlar. Ondan sonra da biri çıkıp “Neden dizilerde oynuyorsunuz” derse onlara daha çok öfkeleniyorum. Ben hep bizi çıkartın demiyorum zaten. Neyi çıkarttıklarına bakıyorum. İvr zıvr tiyatroları, İsmail YK’yı çıkartıyorlar. Bizim tiyatro okulunda bir senede aldığımız parayı adam bir gecede alıp gidiyor. Ben onun için son yıllarda daha çok tiyatro eğitimiyle ilgileniyorum. Bağcılar Belediyesi’nde 4 senedir bir tiyatro okulumuz var.

Sizi neden sayıları 50’yi bulan dizilerde, her yıl çekilen 50’ye yakın sinema filminde başrollerde ya da önemli rollerden birinde göremiyoruz?

Türkiye nüfusunun yarısının yaşı 30’un altında. O yüzden başrollerde hep genç oyuncular vardır. Önde genellikle tiyatro, sinema eğitimi almamış manken, modeller vardır, arkada tecrübeli tiyatrocü, sinemacılar onları desteklerler. Benim sinemada, TV’de zaten bir iddiam yok. Ben esas tiyatrodada, tiyatro eğitiminde iddialyım.

Sizinle röportaj yapacağımı söylediğimde bir arkadaşım sivri dilli biridir deyip ekledi; “Hep arka sıralarda bırakılan biri olarak sınıf başkanlarına ne söylemek istersiniz?” diye sor. Bu soruya yanıtınız ne olur?

Ben öyle bir psikolojide değilim. Ben kendimi arka planda hissetmiyorum. Ben sadece hakkımı arıyorum. Bundan da hiçbir zaman vazgeçecek değilim. Daha açık söyleyeyim: Her hangi bir cemaate ya da partiye mensup olsa idim bugünkü şartlar çok daha başka olurdu. Beni ne şeyhler, ne hocalar istedi ama yanaşmadım. Ciddi söylüyorum! Yapım öyle değil çünkü. Bana böyle teklifler geldiğinde ben şunu anlatamadım: Ben sizin cemaatinizin, partinizin üyesi olursam benim tiyatromu sadece sizin cemaatiniz, mensuplarınız izler. Bir süre sonra onlar da bıkar.

* Eylül 2010 tarihli 16. sayıda yayımlanmıştır.

Cevdet Erdöl: Uyuşturucuyla mücadele için sigara bataklığı kurutulmalı

Cevdet Erdöl, 1958'de Trabzon Sürmene'de doğdu. İstanbul Üniversitesi Edirne Tıp Fakültesi'nden askeri doktor olarak mezun oldu. Ankara GATA'da İç Hastalıkları ve Kardiyoloji İhtisası yaptı. ABD'de Washington'da eğitim gördü. Ağrı ve Ankara Mevki Askeri Hastaneleri'nde çalıştı. GATA'da yardımcı doçent olarak görev yaptı. Bursa Yüksek İhtisas Hastanesi'ne atandı. Karadeniz Teknik Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde görev yaptı. 2002'de profesör oldu. Yüzden fazla araştırması ve makalesi ulusal ve uluslararası yayınlarda yer aldı. 2002 seçimlerinden beri iki dönemdir hem Trabzon Milletvekili, hem de TBMM Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu'nun Başkanı. 8 yıldır sağlıkta atılan devrim gibi adımların çoğunda beyin takımının içinde yer aldı. Kendisi "yasak" tanımlamasını kabul etmese de herkesin "sigara yasağı" olarak bildiği kapalı alanlarda sigara sınırlandırmasının alt yapısını hazırladı, kanununu yazdı. SD'nin yeni sayısında bağımlılık konusunu dosya yapmak istediğimizde Cevdet Hoca ile bir röportaj yapmak da şart oldu. Güneşli bir kış Cumasında bizi Mecliste-

ki odasında kabul etti. Sigara ve alkol sınırlamalarını, kendisinin ve AK Parti hükümetinin bağımlılıkla mücadele politikalarını enine boyuna konuştuk.

“SİGARA BİR BATAKLIK, UYUŞTURUCU İSE SİVRİSİNEK”

Size sigara yaşağının mimarı diyorlar. Sürmene’de doğdunuz, tıp eğitimini askeri okulda alıp askeri hekim oldunuz. Pek çok görevin ardından iki dönemdir Meclis’te sağlık-aile komisyonunun başkanlığını yapıyorsunuz. Devrim gibi bir sigara yaşağının çıkmasına neden oldunuz. Sigarayla alıp veremediniz nedir?

Sadece sigarayla değil tüm bağımlılıkla mücadele, Anayasamızın bize emrettiği bir konu. Bağımlılıktan en fazla 25 yaş altı gençler ve çocuklar olumsuz etkileniyor. Yani bağımlılık aslında bir gençlik sorunu. En kolay ulaşılabilen maddeler en tehlikeli olanlar. Bağımlılık maddesi, her geçen gün daha fazla tüketim istiyor. Vücut, her seferinde daha fazla ürün tüketmek istiyor. Gençliğinden, parasından, ar ve namusundan fedakârlık gerektiriyor. Bağımlılık ailesinin üyeleri şunlar: Sigara, bira, tiner ve benzeri uçucu maddeler, kokulu kırtasiye malzemeleri, okul çağında kullanılan yapıştırıcılar, haplar, otlar, uyuşturucular, son dönemde ise siber bağımlılık, bilgisayar oyunları, televizyon, insanları adeta ekrana mihlayan görüntüler. Uyuşturucuya başlayanların yüzde 99’u için giriş kapısı sigara. Sigara bir bataklık, uyuşturucu ise sivrisinek. Uyuşturucu ile mücadele etmek için sigara bataklığını kurutmamız gerekiyor. Biz 22 ve 23. Dönem olarak milletimize borcumuzu önemli bir oranda ödediğimizi inanıyorum. Sigarayla ilgili çok önemli bir noktaya gelindi. Artık okullarda bağımlılık yapabilecek yapıştırıcıların kullanımı yasaklandı. Dünya Sağlık Örgütü’nün son dönemde önemli çalışmalar yaptığı alkolle ilgili mücadele ise Türkiye’deki siyasi konjonktür nedeniyle maalesef pek kolay değil. Alkol ile mücadelede siyasi desteği bulamıyoruz. Konu, yaşam tarzı meselesi haline geliyor.

Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu’nun yayımladığı alkolle ilgili yeni yönetmelik epey bir tartışmalara neden oldu. Alkol sınırlamasıyla ilgili de tıpkı sigaradaki gibi yasal bir altyapı düşünüyor mu?

Efendim bu sınırlamanın yasal altyapısı zaten mevcut. Yasadan ziyade Anayasal alt yapısı var. 58. Madde, “Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır.” diyor. Anayasa bu kadar açıkken diğer siyasi partilerin, STK’ların ve sivil otoritelerin de konuya siyasi gözlükle yaklaşmaması ve bize yardımcı olması lazım. Bu bir halk sağlığı sorunudur. Ben size başka bir şeyden bahsetmek istiyorum. Klasik bilinen alkollü içeceklerdeki alkol etil alkoldür. Ama bir de metil alkol vardır. Metil alkol daha ucuz, bulunması daha

kolay. İçeceklerle konulduğunda gözde körlük ve ölüme kadar sonuçlara neden olurken, kolonyalara katıldığında cilde zarar verme ve körlüğe neden olabiliyor. Hiç kimse çocuğunun uyuşturucu ya da alkol bağımlısı olması istemez. Ancak bağımlı olmasını istemediğimiz bir çocuğumuzun alkol tüketmesini istememiz de doğru olmaz. Sigara içen insanlar aylık ortalama 250 lirayı boşu boşuna havaya üflüyorlar. 250 lira, bugün asgari ücretin üçte biri bir fiyat. Zevk aldığı için 250 lirayı havaya üfleyen bir baba, çocuklarının beslenme giderlerini boş yere bencilce tüketmektedir.

“SİGARA KAÇAKÇILIĞINI YABANCI SİGARA ŞİRKETLERİ YÖNLENDİRİYOR”

Efendim madem sigarayla mücadele ediyorsunuz, neden paketi 50 lira değil?

Bu bir fiyat politikası. Çok çok yükselttiğiniz zaman da farklı yollarla sigaraya erişiliyor.

Sigara kaçakçılığı mı?

Hem o hem de başka şeyler var. Şunu açık bir şekilde söyleyebilirim ki, Türkiye’deki sigara fiyatından memnun olmayan yabancı sigara şirketleri sigara kaçakçılığını bilerek yönlendiriyorlar. Sigaracıların bilgisi dışında kaçakçılık yapamazsınız.

Şu anda ülkemizde tüketilen sigaranın ne kadarı kaçak?

Çok cüzi bir oranı kaçak. Ama fiyatlar aşırı yükselirse kaçak tüketim yükselir. O nedenle sigara fiyatını adım adım yükseltmek gerekiyor. Türkiye’de sigara fiyatı Avrupa ve ABD’den daha ucuz.

Petrolü Avrupa ve ABD’den daha pahalıya erişebiliyoruz ama sigara Avrupa ve ABD’ye göre daha ucuz öyle mi?

Evet, ama ülkemizde sigaradaki vergi yükü petrolden daha yüksek. Petrolde yüzde 65, sigarada yüzde 75. Yani vergi yükü bakımından da biz yapılması gerekenleri yapmış sayılırız ama daha iyi şeyler elbette yapılabilir. Bunu bu şekilde belirttikten sonra size siber bağımlılıktan söz etmek istiyorum. Bugün dünyada bilgisayar başında ölen insanlar var. Anlayabiliyor musunuz: Ölen insanlar! Sigara, alkol, uyuşturucuyu diyebilirim ki yasakladınız. Peki, televizyonu, cep telefonunu, bilgisayarını, interneti yasaklamak mümkün mü? Mümkün değil. O nedenle burada ailelere büyük iş düşüyor. İnternete erişim sınırlandırılmalı. Belli sitelere erişim olmalı. Televizyon sınırlı sürelerde izlenmeli. Bilgisayarlar evlerde ortak kullanım alanlarında kullanılmalı. Bilgisayar, televizyon ve cep telefonu bıağa benzer. Doğru kullanıldığında tükettiğimiz gıdaları keser, bilinçsiz kullanıldığında ise bir insanı keser. Çocuklarımızı eğitmeden bilgisayar ve televizyonun karşısına oturtmamalı, cep telefonları ellerine verilmemeli.

Televizyon bağımlılığı diyorsunuz, bununla ilgili hükümetinizin stratejisi nedir?

Şimdi insanlara daha az televizyon izleyin diyemeyiz. Dizi izlemeyin de diyemeyiz. Ya da dizi yapanlara kalitesiz diziler yapın da insanlar fazla izlemesinler de diyemeyiz. Öte yandan bakıldığında yaptıkları diziyi bu kadar izletenleri ve yurtdışına da satabilenleri de tebrik etmek lazım. O zaman yapılacak şey, bu dizilerin ve televizyonun insanların olumlu gelişimine katkıda bulunması noktasında katkı sunmaktır. Örneğin her TV kanalı ve radyo, ayda 90 dakika tütün ve tütün ürünlerinin zararı noktasında yayınlar yapmak zorunda.

Ben hiç görmedim. Çok geç saatlerde sabaha karşı ya da gündüz yayımlanıyor olmalı. Akşam en çok izlenen saatlerde olmalı tabi.

Eskiden öyleydi. 2008'den sonra çıkardığımız yasayla bu yayınların gündüz saatlerinde olması ve 30 dakikasının akşam saatlerinde olması noktasına gelindi.

Ayda 90 dakika çok az değil mi? Günde sadece 3 dakika eder.

Bu süreyi verimli kullanabilirsek o bile yeterli. Ülkemizdeki çalışma dünyadaki en güzel uygulamalardan biri. “sigaranı da beni de yakma” reklam filmi, “Bu kadar katran, sizi kanser etmeye yeter” sloganı, reklamı çok etkili sonuçlar verebilir.

“ASKERE ZORLA SİGARA DAĞITTIK; DOKTOR, HASTASINA SİGARA REÇETE ETTİ”

Uygulama ile ilgili naçizane düşüncemi ifade etmeme izin verin. Kapalı alanlarda sigara yasağı, sigara içenleri kurtarmaz ama gelecek nesilleri kurtarır! Sigaranın çocuklar ve gençler arasında özendirilmemesi, sigara kullanan çocukların “büyük adam” muamelesi görmeleri bir yana sigara kullananların “hasta insan” muamelesi görmesi bence gerçek bir devrim. Haksız mıyım?

Tabi ki. Sigara kullanan birinin bunu bırakmasa pek kolay değil. Ancak yeni nesillerin sigaraya başlamamasına yönelik politika, çok önemli bir politika. Bir de işyerlerindeki sigara sınırlaması da önemli bir politika. İşyerinde bulunduğu katta sigara için belli bir oda tahsis edildiğinde sigara tüketimi azalmıyor. Ancak sigara içmek için aşağıya, bahçeye inmek zorunda kalan bir kişi, sigara tüketimini azaltmak durumunda kalıyor. Sigara sınırlamasının başladığı ilk yılda İstanbul'da 10 eğitim ve araştırma hastanesinin acil servislerinde araştırma yapıldı. Astım tipi hastalıklarda yüzde 20, kalp hastalıklarında yüzde 33 azalma görüldü.

Bu sınırlamanın ardından sigara içenlerde sanki tuhaf bir tepkisizlik de var. “Evet, iyi oldu ama” deniyor ancak sigara tüketimini de bir dal olsun azaltmıyor. Sigara paketlerindeki cinsel iktidarsızlık, kanser yapar resimlerine karşı sanki halkta bir görmezden gelme yok mu? Sizce halk bu sigara sınırlamasını ne derece sahiplendi?

Halk sahip çıktı. Halk sahip çıkmasaydı bu kararı sizin polisiye ve cezai tedbirlerle bu kanunu yürütmeniz mümkün değildi. Bizim Trabzon'un Sürmene ve Of ilçelerinin köylerine çıkıyorsunuz. Orda polis, jandarma yok. Kahveye giriyorsunuz, mahsustan "Bir sigara içebilir miyim?" diyorsunuz, "Olmaz, yasak" diyorlar. Bu kanunun kabul edilmesinden önce 2003'den 2008'e kadar bu konuda çok ciddi eğitimler, söyleşiler, konferanslar yapıldı. Toplum bu yasaya alıştırdı, farkındalık arttı. Hem reel gerçeklerden kopmadan konuşmalıyız. Bu ülke, 1934'te hastanede yatan hastaya hekimin ne kadar sigara içebileceğine dair adeta reçete yazdığı bir ülke. Sigaranın zararını bilmiyor, rahatlasın diye yazıyor. Askerimize içsin, içmesin sigarayı zorla dağıtmışız. Anadolu'nun en ücra köşelerine kadar bu sigarayı yaymışız. Bakınız, Sağlık Bakanlığı, çok iyi bir mücadele yaparak kızamağı ve sıtmayı adeta sıfıra indirdi. Aşı yaparak, batakliklarla mücadele ederek, çevre sağlığı politikası güderek bir çalışma yapıldı. Sigarada da kapsamlı bir politika, strateji gerekiyor. Bu konu bugünden yarına halledilebilecek bir mesele de değil. Çocuğu için gözünü kırpmadan canını verecek olan babaya, içtiğin sigara ile çocuğunu zehirlediğini, ölümünü hazırladığını anlatmaya çalışıyoruz. "Arabayı yeni aldım, getir şu çocuğuna biraz egzoz dumanı koklatayım" desen hangi baba izin verir? Ama kendi koklatıyor. Böcek zehrinden fare zehrine kadar içinde her şey var. Biz topluma bu bilinci aşlamaya çalışıyoruz.

Sigarayla, alkolle, uyuşturucuyla, internetin ve televizyonun aşırı kullanımıyla, bağımlılık yapan yapıştırıcılarla mücadele ediyorsunuz. Sanırım her konuda farklı direnç mekanizmaları ile mücadele ediyorsunuzdur. Ne tür dirençlerle karşılaşyorsunuz?

Burada tabi herkes kendi çıkarını düşünmek durumunda. Karşımızdaki insanlar ne kadar çok sigara, alkol, uyuşturucu satarlarsa o kadar çok para kazanacaklar. Bizimse işimiz bunların mümkün olduğunca tüketilmemesi. Biz sattırmadıkça halkı, çocuklarımızı mutlu edecekken, onlar sattıkça çok para kazanacaklarını ve kendilerini, ailelerini mutlu edeceklerini düşünüyorlar. Yani halk pek umurlarında olmuyor. Burada bir çıkar çatışması yaşanıyor.

"ALKOLDE AMACIMIZ, BELİRLİ BİR YAŞIN ALTINDAKİLERİN TÜKETMEMESİ"

Alkolle ilgili hedeflenen nedir? Alkol tüketimini sınırlamak mı?

Öyle bir hedef yok. Alkolle ilgili yapılmak istenen, belli bir yaşın altındakilerin tüketmemesidir. Bu bağlamda alkol satışının belli kriterlere bağlanması noktasında politikalar yürütülüyor. Modern dünyada durum neyse bizim yapmaya çalıştığımız da o. ABD'de Washington kentinde büyük anıtın arkasında uzanan binlerce dönümlük arazide alkol içemezsiniz. Parklarda alkol içemezsiniz. ABD'de 21 yaşından küçüklere alkollü içecek satmazlar. Bazı eyaletlerde bu yaş 23'e çıkar.

Kahvehaneler, sigara yasağını Anayasa Mahkemesi'ne götürdüler. Yüksek Mahkeme'nin konuya yaklaşımını nasıl buldunuz?

Anayasa hükümleri çok açık. Bu konuda amir hükümdeki 58. Madde, 82 Anayasasında kabul edildi. Bu Anayasayı AK Parti yapmadı. Dolayısıyla, ne Anayasa Mahkemesi'nden, ne de öteki yüksek yargı mercilerinden bu konuda farklı bir karar çıkacağını sanmıyorum. Medyanın bazı kesimlerinde “Yok şöyle olacak, içki her yerde yasaklanacak, içtirmeyecekler” türündeki haberler gerçeklerle bağdaşmıyor. Yapılmak istenen çok açık. Yeri gelmişken, CHP Grup Başkanvekili Sayın Kemal Anadol'a da teşekkür etmek istiyorum. Kendisi “Alkollü araç kullananlara hapis cezası verelim” diyor.

Sizin görüşünüzü merak ediyorum. Sigara kullanımı kişisel bir hak mıdır?

Şöyle düşünmek lazım: Bir kişinin kendisini kronik olarak zehirlemesi bir hak mıdır? Hadi buna kendi tercihidir diyelim. Kişi kendisini zehirlesin. Ama iş orada kalmıyor. Üzerine sinen partiküllerle, sigara dumanıyla başkalarını, çocuklarını, kendisini savunmaktan aciz yavrularını da zehirliyor. Şimdi siz söyleyin, bu bir hak mı? Böyle bir hak yok, buna da kimsenin hakkı yok.

Eski Sağlık Bakanları'ndan Bülent Akarcalı, SD'de yazdığı makalesinde şöyle demişti: “Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Sağlık Bakanı Recep Akdağ ve TMBB Sağlık Komisyonu Başkanı Cevdet Erdöl. ‘İki Recep’ ve ‘bir Cevdet’ olarak adlandıracağım bu takım, sağlıkta en cesur tavrı aldı. Benim ‘ölüm tacirleri’ diye adlandırdığım Amerikan-İngiliz ve Japon sigara tekellerinin her türlü açık ve gizli baskılarına direndiler, bu tekellerin kışkırtmaya çalıştığı kahvehane, lokanta vs. sahip ve üreticilerinin siyasi baskılarına ve oy kaybetme riskine aldırmadılar ve yasağı çıkardılar.” Sayın Akarcalı'nın görüşü hakkında ne dersiniz?

Bunlar tabi kendisinin görüşleridir. Ancak bu düzenlemenin hayata geçmesinde en büyük pay mutlaka Sayın Başbakanımıza aittir. Nihayetinde bir milletvekiliyim. Size istediğiniz kadar kanun yazabilirim. Biz işin sekreteryaya görevini yaptık. Ancak Sayın Başbakanın bu konudaki tavrı ve kararlılığı milletimizin geleceği adına bir ışık oldu. Ona millet olarak müteşekkirimiz. Biz bu sigara konusunda bütün dünyaya örnek olduk. Ortadoğu ülkelerinden gelip, “Siz bu işi nasıl yaptınız” diye gelip sürekli danışıyorlar. İspanya, benzer bir yasa hazırlıyordu ancak kahvehanelerde içilen bölüm/içilmeyen bölüm gibi uygulaması mümkün olmayan bir formattan geri döndü.

* Aralık 2010 tarihli 17. sayıda yayımlanmıştır.

*Adil Gür:
Türk halkı, hükümetin en başarılı
icraatı olarak sağlığı görüyor*

Türkiye, yeni bir seçime gidiyor. 12 Haziran sabahında sandık önümüze konacak ve günün akşamında partiler hisselerine düşen oyu alacak. 2002 sonrası sağlıkta atılan olumlu adımlar, iktidar partisini seven-sevmeyen pek çok kişinin üzerinde uzlaştıkları bir alan. Bunlar, kimilerine göre Adalet ve Kalkınma Partisi'ni ikinci kez iktidara getiren ve belki de üçüncü kez iktidara getirecek unsurların başında geliyor. Bu algı ne denli doğru? Özel hastanelerde tedavi imkânı, ilaca erişim, sağlık personeline performansına göre maaş ödemesi, aile hekimliği gibi uygulamaların seçmen davranışlarına bir etkisi var mı? Konuyu A&G Araştırma Şirketi'nin Başkanı Adil Gür ile konuştuk.

**“SAĞLIK 8 YIL ÖNCE 3. SIRADAKİ SORUNKEN BUGÜN
ARTIK 6-7. SORUN OLARAK GÖRÜLÜYOR”**

AK Parti eğer 3. kez iktidara gelirse Cumhuriyet tarihinde bir ilke tanık olacağız. Bu başarının dinamikleri neler?

Sadece Türkiye’de değil tüm dünyada seçmen tercihlerini belirleyen en önemli etken, ekonomi ve hükümet icraatlarının günlük yaşama yansımalarıdır. Elbette Türkiye gibi birçok etnik, mezhepsel, ideolojik faktörlerin etkili olduğu bir ülkede ideolojik nedenlerle oy verme eğilimi var. Araştırmalara göre Türkiye’deki her 100 seçmenden 35-40’ı ideolojik nedenlerle oy veriyor. Ancak çoğunluk günlük yaşamına, gelire bakarak parti tercihinde bulunuyor. Böyle olduğu için örneğin bir parti, bir önceki seçimde iktidar olurken bir sonraki seçimde yüzde 1 oyda kalabiliyor. DSP, 1999 seçimlerinde yüzde 27 ile en çok oyu alırken 2002’de yüzde 1’de kaldı.

Türk halkı, neleri sorun olarak görüyor?

Anketlerde vatandaşlara “Türkiye’nin en önemli sorunu nedir” diye sorduğunuzda ekonomi ve işsizlik başta geliyor. AK Parti’nin iktidarı öncesi terör ve sağlık Türkiye’nin en önemli sorunları arasında gösterilirken bugün artık marjinal sorunlar olarak öne çıkıyorlar. Sağlık önceleri 3. sıradaki sorunken bugün artık 6 ve 7. sorun olarak görülüyor.

Sıralama nasıl?

Birinci sırada işsizlik var. İkinci sırada ekonomi, üçüncü ve dördüncü sırada birbiri ile yer değiştirme eğilimi gösteren Kürt sorunu ve eğitim var. Türban ve yolsuzluklar onları takip ediyor. Ardından da sağlık geliyor. Geçmişte Türk halkının yüzde 20-30’u sağlığı önemli bir sorun olarak sayarken yüzde 7-9 oranında bir kitle artık sağlığı önemli bir sorun olarak görüyor.

“HALK SIRASIYLA SAĞLIK, ÜCRETSİZ DERS KİTAPLARI, TOKİ KONUTLARI, OTOYOLLAR VE SOSYAL YARDIMLARDAN MEMNUN”

Seçmen tercihlerinde sağlığın rolü ve etkisi hakkında genel bir değerlendirme yapabilir misiniz?

Yaptığımız araştırmalarda, “AK Parti iktidarının memnun olduğunuz uygulamaları hangileridir” diye sorduğumuzda birinci sırada sağlığın geldiğini görüyoruz. Sağlık birinci sırada geliyor. İkinci sırada okullardaki ücretsiz ders kitapları, üçte TOKİ konutları, dörtte duble yollar, beşinci sırada sosyal yardımlar sayılıyor. Buradan yola çıkarak şunu söyleyebiliriz: Sağlık, seçmenlerin oy tercihlerinde ekonomi kadar, geçim sıkıntıları kadar etkili bir faktör.

Sağlık neden bu kadar öne çıkıyor?

Çünkü sağlık, günlük yaşamımızda hemen her gün karşımıza çıkan bir konu. Yani bugün Libya’da yaşananlar, Kürt sorunu, türban sorunu gibi konular belki insanları doğrudan etkilemezken sağlık tamamıyla insanların günlük yaşantısıyla ilintili bir alan olduğu için, bir olmazsa olmaz olduğu için öne çıkıyor.

Uzun ömür insanları, partileri her şeyi yıpratır. Uzun iktidarına

rağmen AK Parti'yi ikinci kez iktidara getiren ve belki 3. kez iktidara getirecek olan en önemli faktör sağlık olmuştur dersek, abartılı bir yorum yapmış olur muyuz?

Bunu söyleyebiliriz. Seçmen algısına göre durum böyle.

Halkımız oy verirken sağlıktaki doğruları, yanlışları ne kadar dikkate alıyor?

Hem de çok dikkate alıyor. Hastalardan alınacak 3 liralık, 5 liralık bir katkı payının bile anında oya yansıdığını görüyoruz. 5 liralık bir katkı payı iktidar oylarında düşüşe neden oluyor. 8-10 nüfuslu ailelerde 5 liralık bir katkı payının büyük önemi var. Konunun çok dışına çıkmadan bir şey söylemek istiyorum: Anadolu'da sosyal yaşamı olmayan, eşile konuşamayan, belki arkadaşlarıyla görüştürülmeyen, bir şey paylaşamayan kadın için doktora gitmek rehabilite olmak, rahatlamak anlamına da gelebiliyor. Geçen haftalarda açıkladığımız bir araştırmanın sonuçlarına göre Türkiye'de kadınların yüzde 35'i şiddet görüyor. Bunların önemli bir kısmı zorunlu haller dışında evinden dışarıya adımını atamıyor. Bu kadınlar için doktora gitmek bir psikolojik bir rahatlama, bir sosyalleşme. Bu kadından her doktora gidişinde 5 lira istediğinizde oy tercihlerinde değişim olabiliyor.

İzin verirseniz burada bir virgül koyalım ve biraz Recep Akdağ özelinde konuşalım.

Ben çok başarılı buluyorum.

İki dönemdir ve 8 yıldır bakanlık koltuğunu devretmeyen bir isim. Partisine, memleketi Erzurum'da rekor düzeyde bir halk ilgisi var. Her fırsatta kan değişimini önemsedğini söyleyen Başbakan Erdoğan, sağlık politikalarının kalıcı olması için mi onu bakanlıktan almadı? Yoksa başarılı politikalar mı onu koltuktan etmedi?

Tabi bunu AK Parti yetkililerine ve Sayın Başbakana sormak lazım ama şunu söyleyebilirim: AK Parti, kamuoyunun tepkilerine önem veren, kendisine yakın 4-5 araştırma şirketi ile daima anketler yaptıran bir parti. Zaten başarılı olmasındaki önemli etkenlerden biri de kamuoyunun nabzını iyi tutması. Yapılan kamuoyu yoklamalarında en başarılı alan olarak sağlık görülüyorsa, sağlığın başındaki ismin, sağlığın patronunun da bu başarıda bir katkısının olması gerekir. O nedenle belki başarılı olarak algılanan bu alanda yöneticiyi değiştirmek istemiyor olabilir. Erzurum'da AK Partiye olan seçmen ilgisine gelince, mutlaka Sayın Bakan'ın bir miktar etkisinin olduğunu kabul etmekle birlikte daha çok Başbakan'a olan ilgiyle ve Erzurum'un sosyo-politik yapısıyla ilgili olduğunu görüyoruz.

Konuya biraz da siyasi partiler cephesinden bakalım. Partilerin program ve propagandalarında sağlığa ayrılan yer ve rol ne durumda?

Sağlık günlük hayatın içinde olan, seçmeni doğrudan ilgilendiren bir konu. O nedenle de bu konuda yapılmış her adımı, siyasi partiler iyi kullanmak durumunda. 2002 öncesi partilerin sağlık konusunu seçim kampanyalarında pek kullanmadığını görüyorduk. Ama 2004, 2007 ve 2009 seçimlerinde hatta referandumda AK Parti'nin sağlıktaki gelişmeleri bir hayli ön plana çıkardığını görüyoruz. Partilerin güçlü ve zayıf imaj unsurları vardır. AK Parti'nin en güçlü imajlarından biri sağlık. O nedenle bugün Sayın Başbakanın bilhassa Anadolu'da katıldığı etkinliklerde sağlıktaki gelişmeleri sürekli hatırlattığını, anlattığını görüyoruz.

“MUHALEFET, POLİTİKALARINI HALKA ANLATAMIYOR”

Peki, muhalefet ne yapıyor? Bu tabloyu izlemekle mi yetiniyor, yoksa hükümetin yaptığı icraatları yanlış ve eksik olarak eleştirip kendileri farklı bir öneri getiriyorlar mı?

Türkiye siyasetindeki sorun da buradan kaynaklanıyor aslında. Bugün devletin kendi kurumu olan TÜİK'in rakamlarına bile göre işsizliğin, yoksulluğun arttığını görüyoruz ama buna rağmen iktidar partisi oy kaybetmiyor. Bunun temel nedenlerinden biri, muhalefet partilerinin iktidar partisinden daha iyi yapacakları noktasında seçmeni ikna edememesi. Muhalefet partilerinin “Biz iktidara gelirsek sağlık alanındaki şu eksik ve yanlışları şöyle yapacağız” demeleri gerekiyor ama ben buna şahit olamıyorum. Sağlık alanında bazen çıkışları oluyor ama tam gün yasası örneğinde olduğu gibi vatandaşın günlük hayatını çok da ilgilendirmeyen bir alanda meşgul olduklarını görüyoruz. Şunu net olarak söyleyebiliriz: İktidar bunu çok iyi kullanıyor ama muhalefet partileri bu alanda eğer varsa politika ve projelerini halka yeterince ulaştıramıyorlar.

Kemal Kılıçdaroğlu'nun TV'lerde yayımlanan yeni tanıtım videosunu görme şansınız oldu mu? CHP lideri, “Ben Kemal Kılıçdaroğlu” diye başlayan ve aile sigortasını anlattığı reklam filminde, etkili bir müzik ve görüntüler eşliğinde kendi sesinden iyi bir yaşamın her babının, annenin, çocuğun hakkı olduğunu söylüyor. Sizce CHP'nin bu tür çalışmalarla perçinlemeye çalıştığı Kılıçdaroğlu dönemindeki sosyal politikalar eksenli siyaset anlayışı, seçmen tercihlerini ne şekilde etkiler?

Şimdiye kadar hep AK Parti'nin seçmen gözünde sağlık alanında başarılı olduğu algısı üzerinden konuştuk. Bu durum, muhalefeti yok saydığımız, bu partilerin başarısız oldukları anlamına gelmiyor. Önümüzdeki 3 aylık dönemde işsizlikle, yoksullukla mücadeleyle ilgili projelerini anlatabilirlerse elbette bunun bir etkisi olacaktır. Ancak bu elbette ki dramatik bir değişikliğe neden olmaz. Birinci parti üçüncü parti, üçüncü parti birinci parti olmaz. Ama zaten dünyanın her

yerinde seçimler öncesi yapılan bütün propaganda çalışmaları seçmenin yüzde 3'ünü, 5'ini etkilemek için yapılır.

Bunun altını çizelim, gerçekten böyle midir?

Böyledir tabi. Bilemediniz yüzde 10'dur. Daha fazlasını etkilemez. Hele ki Türkiye gibi siyasi kutuplaşmanın olduğu bir ülkede seçmen at gözlüğüyle bakmaktadır. Kulağı ve gözleri kapalıdır. Kafasının bir köşesinde partilerle ilgili kesin algıları vardır. O algıları değiştirmek çok zor. Bakın seçmen tercihlerini etkileyen en temel şey algılardır. Var olan gerçekler değildir. Yani milyon dolarlık devasa kampanyalar çok küçük bir kitlenin fikrini değiştirmek için yapılır. Buradan konumuza dönersek Cumhuriyet Halk Partisi'nin bir aile sigortası projesi var. Bu proje, seçmen tercihlerini 2 mi etkiler, 3 mü yoksa 10 mu, bunu parti yöneticilerinin performansı belirleyecektir. Ama mutlaka bir etkisi olacaktır.

“TÜRKİYE'DEKİ KUTUPLAŞMA, SEÇMEN TERCİHİNİ BELİRLEMekten ÇOK, İCRAATLARIN KONUŞULMASINI ENGELLEMEYE YARIYOR”

Türkiye'de partiler neden sağlık, eğitim, ekonomi gibi konularda yarışmak yerine genellikle kutuplaşmalar üzerinden propaganda çalışması yapıyorlar?

Kutuplaşmadan oy almak işin kolay yanındır. İcraatlar üzerinden oy olmak birikim ister, maharet ister. Yani Türkiye'nin temel sorunlarıyla ilgili getireceğiniz çözüm önerilerinin altını doldurmanız, kaynaklarını belirlemeniz, hepsinden öte halkı ikna etmeniz gerekir. Bu, zor bir iştir. Hâlbuki kutuplaşma işin kolay kısmıdır. Kutuplaşmanın olduğu yerde seçmen sorgulamaz. “Güzel kardeşim, sen eğitim alanında bu adamdan daha iyi ne yapacaksın?” demez. Çünkü karışıklık üzerinden oy verir.

Gelişmiş demokrasilerde durum nasıl?

Orada partiler icraatları ve projeleri üzerinden oy alırlar. Ancak bir de konjonktür de önemlidir. Bazen iktidar partisinin yanlışları, bir başka partiyi iktidara getirebilir. CHP, bu aile sigortası meselesinde çok eleştirildi. Yani “Benim adım Kemal, ben yaparım” falan. Bugün siz bir proje getirseniz, kaynaklarını açıklasanız, ülkenin en yetkin bilim adamları gelip “Evet, bu olabilir” dese, gene de bunun etkisi çok sınırlı olacaktır. Önemli olan seçmendeki “Bu adamlar bunu yapabilir” algısıdır. Geçtiğimiz dönemlerde “Mazot 1 lira olacak, şu şöyle olacak, bu böyle olacak” şeklinde vaatler de oldu. Ama bunların etkisi sınırlı kaldı. Aslında Türkiye'de seçmen davranışlarını değiştirmek örneğin ABD'ye göre daha kolaydır. Orada insanlar 7 nesildir Demokrat ya da Cumhuriyetçi Partilere oy verirler. Takım tutar gibi parti tutarlar. Oysa ülkemizde halktan ilgi görmeyen partiler kapılarına kilit vururlar. Türkiye'de kutuplaşma, seçmen davranışlarını belirlemek-

ten çok, icraatların ya da önerilerin konuşulmasını engellemeye yaramaktadır.

Doğrudan sağlıkla ilgili hiç anket çalışmanız oldu mu? Vatandaşlar sağlıktaki gelişmeleri nasıl değerlendiriyorlar?

Yaptık. Böbrek, hipertansiyon, şeker ve kalp hastalıkları üzerine anketler yaptık. Gene 2 yıl önce Milliyet Gazetesi için bir araştırma yaptık. O araştırmada özel hastanelerde tedavi imkânı, tüm eczanelerden ilaç alınabilmesi gibi çalışmaların vatandaşların büyük bir bölümü tarafından beğeni aldığını gördük.

Adil Bey, şirketiniz hükümete yakın bir araştırma firması mı?

Hayır, biz hükümete ya da her hangi bir siyasi partiye yakın bir araştırma şirketi değiliz. Tam tersine hükümete biraz uzak olduğumuza dair kamuoyunda bir kanaat var. Biz bütün partilere aynı mesafedeyiz. AK Parti için hiçbir çalışma yapmadık. MHP için de yapmadık. CHP'ye ise bu yıl birkaç çalışma yaptık, o kadar. Biz daha çok STK'lara, firmalara ve medyaya bu tür çalışmalar yapıyoruz.

Bizzat kendiniz halkla görüşüyor musunuz?

Gayet tabi. Her hafta bir iki gün Anadolu'da oluyorum.

İnsanlar size sağlıklarıyla ilgili ne anlatıyorlar?

Deniyor ki; "Geçtiğimiz yıllarda doktora gitmek bir dertti. Sabah ezanlarında kuyruklara girip muayene oluyor, bodrum katlarda ilaç almak için sıra bekliyorduk. Ama bugün öyle değil. Sadece TC kimlik numaramla istediğim yerden muayene olabiliyor, istediğim yerde ilaç alabiliyorum."

Şimdi size bir dizi kavramlar sayacağım. Tespit edebildiğiniz kadarıyla bu kavramlar hakkında halk ne düşünüyor? Aile hekimliği...

Seçmen henüz aile hekimliğinin ne manaya geldiğini bilmiyor. "Acaba aile hekiminden başka kimseye gidebilecek miyim" diye bir endişe var.

Kamu hastanelerinin modernleştirilmesi...

Bunlar halkın ruh halini düzeltiyor. Eskiden hastanelere girdiğinizde kimyevi bir koku burnunuzu doldururdu. Şimdi ise bazı kamu hastanelerinde bir otel temizliği ve konforu var. Ben eskiden hastaneye gidip bir yakınma geçmiş olsun ziyareti yapmaktan rahatsız oluyordum. Çünkü oradaki manzaradan psikolojik olarak olumsuz etkileniyor, kendim hasta oluyordum. Bu konuda elimde bir veri yok ama zaman zaman bir arkadaşımı ziyarete gittiğimde eskiye oranla kamu hastanelerinin pırl pırl olduğunu görüyorum.

"PERFORMANS ÖLÇÜMÜ SİSTEMİNE OLUMLU BAKILMIYOR"

Performansa göre maaş...

Halkımızda bununla ilgili olumsuz bir kanaat olduğunu görüyorum. Doktor-

lar, döner sermayeden daha büyük pay alabilmek için hastalardan yerli yersiz MR'lar, ultrasonlar, tahliller isteyebiliyor, gereksiz ameliyatlar yapabiliyorlar. Halkın bir kısmı, "Ne iyi bir doktor, her bir şeyi düşündü, tahliller yaptırdı" derken, önemli bir kitle bu duruma olumlu bakmıyor.

Hasta hakları birimleri ve uygulamaları...

Türkiye'de her 100 kişiden 40'ı ilkokul mezunu ya da bir okuldan mezun değil. O nedenle insanlara, bırakalım hasta haklarını, anayasal haklarını dahi sorsanız yüzde 70-80'imiz pek bir şey söyleyemeyecektir. Bu kavramların Türkiye için yeni olduğunu, vatandaşların bu hakları bilmesi, yeri geldiğinde hakkını arayabilmesi için birkaç yıl geçmesi gerektiğini düşünüyorum.

Siz böyle diyorsunuz ama Sağlık Bakanlığı'nın bu alanda açtığı çağrı merkezi olan 184, ayda 1-1,5 milyon kişi tarafından aranıyor.

Ama bu hattın gerçekten bir hasta hakkı ihlali nedeniyle mi yoksa "Hemşire bana şöyle dedi, doktor kaşını çattı" düşüncesiyle mi arandığını bilmiyoruz.

"ÖZELDE TEDAVİ VE İLACA ERİŞİM KOLAYLIĞI, SAĞLIKTAKİ BAŞARI ALGISININ EN ÖNEMLİ NEDENLERİ"

Özel sağlık sektörünün kamu hizmeti vermeye başlaması...

Bu madde, hükümetin sağlık alanında yaptığı en başarılı işlerinden biri. Biri bütün eczanelerden ilaç alma imkânı, öteki de bu. Reform denebilecek, sağlık alanındaki başarı algısının da en önemli nedeni bu.

Eskiden Bağkur, SSK ve Emekli Sandığı diye üç farklı sağlık şemsiyesi vardı. Şimdi artık SGK var. Kamu sigorta sisteminin birleştirilip kapsamının geliştirilmesi nasıl algılanıyor?

Diyaliz hastalarının ambulanslarla evinden alınıp ambulansla evine bırakılmaları, engellilerle ilgili evde verilen sağlık hizmeti elbette seçimde bir karşılık bulmuştur. Türkiye'de belediyelerle ilgili zaman zaman çalışmalar yapıyoruz. Bazı belediyelerin sadece vatandaşın ayağına sağlık hizmetini götürdüğü için ya da sadece diyaliz hastasını evinden alıp evine bıraktığı için çok başarılı olarak algılandığını gördük.

"TAM GÜNE KARŞI ÇIKAN DOKTORLAR E-5"TE METROBÜSE KARŞI ÇIKANLARI ANDIRIYOR"

Biraz da tüm bu konulara hekimlerin gözüyle bakmaya çalışalım. TÜİK ve öteki anketler, vatandaşların sağlıkta memnuniyetlerinin arttığını ortaya koyuyor. Ancak sağlık çalışanları ve bilhassa doktorlar arasında bir memnuniyetsizlik var. Pek çok eylem yapıldı. Siz ne dersiniz, bu bir tezat değil mi?

Değil. Bu durumu çok güzel bir benzetme ile açıklamak istiyorum: Ben İstanbul Belediyesinin icraatların memnun değilim. Karşıda işim oluyor ve arabamla Bakırköy'e, havalimanına 2 saatte gidebiliyorum. Çünkü E5'i bir şerit daraltıp metrobüs koydular. Ama bunun yanında metrobüs ile evine, işine hızlıca giden milyonlar var. Sağlık alanında vatandaşı memnun eden bazı uygulamaların, sağlık çalışanlarında memnuniyetsizliğe neden olmasının nedeni de tıpkı böyledir. Sağlık alanında çalışanlar benim gibiler, metrobüse binenler ise geniş seçmen yığınları. O hekimlerin de benim gibi düşündüklerini sanıyorum. Yani kendi günlük yaşamlarını, kendi menfaatlerini düşündüklerini sanıyorum.

Hekim olsaydınız siz ne yapardınız?

Ben de tam gün yasasına şiddetle karşı çıkardım. Bugün bir hastanenin yanında özel muayenehanemde 150-200 liraya, bazı yerlerde daha yüksek ücretlere günde 3-4 tane hasta baksam fena olmazdı yani. Doktorların tam gün yasasına karşı çıkmalarını çok doğal ve insani buluyorum. Ama Türkiye'de kaç bin tane hekim var, kaç milyon seçmen var...

Sağlık personelinin tam gün çalışmasını öngören yasa, toplumun ve hekimlerin siyasal davranışlarını sizce nasıl etkiledi ya da etkiler?

Toplum, "Helal olsun adamlara. Bizim için yeni bir hizmet getirdi. Tüm doktorları bize hizmet için seferber etti" diyecekken, bugün hekimler arasında bir araştırma yapılsa herhalde oy tercihlerinde toplumun geneliyle ters bir istikamette seyir olacağını görürüz. Bunu da doğal karşılamak lazım.

* Mart 2011 tarihli 18. sayıda yayımlanmıştır.

Hasan Celal Güzel: Son 9 yılda sağlığın çehresi her bakımdan değişti

Hasan Celal Güzel, 1945 yılında Gaziantep'te doğdu. İlk ve orta öğrenimini Malatya'da tamamladıktan sonra Ankara Üniversitesi'nde siyasal bilimler tahsili gördü. Uzun süren bürokrasi hayatına Devlet Planlama Teşkilatı'nda başladı. Ülkemizin önemli kırılmalar yaşadığı Turgut Özal döneminin en önemli aktörlerinden biri olarak müşavirlik, milletvekilliği, hükümet sözcülüğü ve Bakanlık görevlerinde bulundu. 1989'da yapılan genel kurulda Anavatan Partisi Genel Başkanlığı'na aday oldu ancak seçilemedi. 1992'de Yeniden Doğuş Partisi'ni kurdu. 2002 seçimi öncesinde aktif siyaset yaşamına son verdi, gazetecilik ve yayıncılık çalışmalarına hız verdi. Hâlen Vatan gazetesinde haftanın 6 günü köşe yazarı Hasan Celal Güzel ile Ankara'daki ofisinde buluştuk. Beklentimi boşa çıkardı ve bana el ense çekmedi. Neşeli bir sohbet yaptık, Cumhuriyet'in kuruluşundan başlayarak Türk siyasetinin dününü ve daha çok bugününü, ağırlıklı olarak da sağlıktaki gidişatı konuştuk. Röportajın sonundaki "yeni milletvekillerine tavsiyeler" bölümüne göz atmanızı hararetle tavsiye ediyorum.

Hasan Celal Güzel Türk siyasetinin en renkli simalarından biri. Yıllar yılı taraftarlarına en ense çekmesi, rakiplerini güreşe davet etmesi ile tanındı.

“ALTERNATİF TIBBIN İLMİNE İNANIYORUM AMA SİHRİNE DEĞİL”

Sağlıklı olmayı nasıl tanımlarsınız, kendinizi sağlıklı bir insan olarak görüyor musunuz?

Ben kendimi ne kadar sağlıklı olarak görürsem göreyim birçok hastalığım var. Bu soruyu öyle bir zamanda sordunuz ki, 1,5 ay önce kalp krizi geçirdim. Kalbim 6 defa durdu ve geri çalıştırdılar. Hatta o kadar masaj yapmışlar ki bir omurgam kırılmış. Yani yeniden doğmuş gibiyim. Açıkçası kendimi hiç kalp krizi geçirmiş gibi hissetmiyorum. Üstelik bana bu hastalığın bir faydası oldu, 25 kilo verdim (kahkahalar). Düşünün bundan daha şişmandım. Ve en az 25 kilo daha vermem gerekiyor. Kilo deyince, kilo benim başımın belası zaten. Kiloya bağlı pek çok rahatsızlığım var. Başta diyabet ve yüksek tansiyon. Ama ben hastalıklarımı kontrol altına tutmaya çalışıyorum ve çok da aldırmiyorum. Moralim iyi, inancım tam. Allah ne kadar ömür verirse o kadar yaşarsınız ama tedbiri de elden bırakmıyorum tabii ki.

Hastane ile tanıştığınız günü hatırlıyor musunuz?

Benim çocukluğum Malatya’da geçti. Sağlıklı bir çocuktum. 3 yaşındayken geniz eti aldırılmışım. O da özel bir merkezde yapılmış. İlk defa hastaneye 16 yaşındayken Malatya Devlet Hastanesi’ne giderek tanıştım, fitik ameliyatı oldum. Ama gidiş o gidiş (kahkahalar), ondan sonra da hastaneden bir türlü ayağım ksilmedi. Allah, ne hâkime ne hekime muhtaç etsin ama hekimsiz de bırakmasın.

Deneyimli bir siyaset stratejisi olarak Türkiye’deki gidişatı nasıl görüyorsunuz?

Türkiye deyince hep 1923’ten sonrasını anlıyoruz ancak ondan öncemiz de var. Bizim bu topraklarda bin yıldır, dünyada da binlerce yıllık şanlı bir geçmişimiz var. Cumhuriyetimiz kurulduğunda nüfusumuz 13 milyon civarındaydı. Bu nüfusun önemli bir kısmının başta tüberküloz olmak üzere çeşitli hastalıkları, sağlık problemleri vardı. Evvela liberal bir piyasa ekonomisi ile yola çıkıldı ancak 1930 büyük depresyonundan sonra devletçi ekonomiye gidiş oldu ve Türkiye ekonomisi durgun bir seyir izledi. Tek parti iktidarı döneminde, lazım gelenden çok daha yavaş bir gelişme içinde ilerledik. Bir dikta rejimi altında insanların gelişmesi, sorunların çözümü pek mümkün olmadı. 1950’den itibaren Menderes iktidarlarında yepyeni bir anlayış Türkiye’ye hâkim oldu. Ekonomide, dış politikada, altyapıda, üretimde, düşüncede önemli gelişmeler kaydedildi. Bu çerçevede sağlık hizmetlerinin de daha süratli geliştiğini gördük. Ülkemiz ne yazık ki 60’dan itibaren yaklaşık yarım asır süren bir darbeler dönemine tanık oldu. Ben bunu 27 Mayıs’tan alıyorum, 27 Nisan’a kadar getiriyorum. Bu dar-

belir dönemlerinde militarist müdahaleler oluyor, bilhassa iktidarda olan merkez sağ partiler ve yöneticiler kıyımaya uğruyor, Türkiye’de her alanda duraksamalar yaşanıyor, belli bir zaman sonra tekrar açık rejime dönülüyor, gelişmeler hızlanıyordu. Arkasında da yeni bir darbe yaşanıyordu. Bu kısır döngü 2007 yılında 27 Nisan Muhtırası itibariyle son buldu. İlk kez bir siyasetçi, Sayın Tayyip Erdoğan askeri muhtıranın karşısında durdu. Ergenekon davaları ile birlikte bu darbeciler yargılanmaya başladı. Bu dönemde Türkiye her alanda ciddi bir istikrarı yakaladı. Hızlı bir gelişme trendi yakaladı. Türkiye tarihinde 50-60 arasında Demokrat Parti iktidarlarında istikrar yakalanmıştır. Ardından 65’ten 71’e kadar Adalet Parti iktidarında istikrar yakalanmıştır. Arkasından 12 Eylül sonrası Anavatan Partisi iktidarında benzer bir istikrar yakalanmış, dördüncü istikrar dönemi 2002 yılından sonra AK Parti iktidarında başlamıştır. AK Parti’nin lehinde ya da aleyhinde olabilirsiniz ancak Türkiye’de bir istikrar dönemi yaşadığımızı inkâr edemezsiniz. Bu dönemde sağlık başta olmak üzere pek çok alanda büyük ilerlemeler kaydedildi. Ben Türkiye’nin bu geldiği noktanın hayırlı bir nokta olduğunu düşünüyorum. 9 yılda gayri safi milli hâsıla 3 misli artmış, enflasyon yüzde 5’lere kadar düşmüş, ihracat 100 milyarı aşmış 130 milyara gelmiştir. Ekonomi gözle görülmüş bir şekilde düzelmiştir. Son dönemin dış politikası benim özellikle takdir ettiğim bir durumda. Türkiye bu dönemde bölgenin sıradan bir ülkenin olmaktan çıkıp önce bölgesel, ardından küresel bir güç haline gelmeye başlamıştır. Ben inanıyorum ki, Türkiye 2023’te dış politikada dünyanın birkaç ülkesinden biri haline gelecektir. Şu andaki gidişattan bir aydın olarak memnunuz. Elbette iktidarın her yaptığı doğrudur demiyorum, şu anda bir köşe yazıyorum ve benim de tenkitlerim oluyor. Ancak genel hatlarla bakıldığında Sayın Başbakan’ın Türkiye’yi süratle geliştirdiğini düşünüyorum.

“BAZI REFORMLARDA ACELE EDİLİYOR, YANLIŞLAR YAPILIYOR”

İzin verseniz buradan itibaren sağlığa odaklanmak istiyorum. Hükümetin sağlık politikalarını nasıl görüyorsunuz?

Sağlık Bakanımızın merhum babası Yahya Akdağ benim dostumdu. Bakan olduğunda tebrik etmeye gittim. Masasının üzerinde benim hazırlamış olduğum Yeni Türkiye Dergisinin sağlıkla ilgili makalelerin yer aldığı 2 sayısının bulunduğunu gördüm. Benim ilgilendiğimi görünce dergideki bütün makaleleri hem de altını çizerek okuduğunu anlattı ve gösterdi. Sağlık Bakanımız bir kere çok çalışkan bir insan. Yerinde duramayan, enerjik biri. Tabii genç. Genç olmasının verdiği bir acelecilik var. Genel olarak politikalarını çok başarılı buluyorum ama bazen hatalar da yapabiliyor. Bu hataları Recep Bey’in aceleciliğine de bağlıyorum. Bazen çok iyi düşünmeden, hızlıca hazırlanmış reformların uygulanmasına geçiyor. Yanlıştan dönmek güzel bir haslettir, bazen bu politikalardan vazgeçildiği de oluyor. Ama bunlar zaman kaybettiriyor. Bir dönem eczacıların

canına okundu. Bir ara reçeteler üzerinde yapılan kontroller o derece sıkı oldu ki bu durum hem eczacıların, hem vatandaşın burnundan geldi. Alınan önlemlerle yolsuzluklar önlendi ama bu süreçte vatandaş da eczacı da bunaltıldı. Görünen o ki deneme yanılma ile gidiyor bazı şeyler. Tabii sağlık politikaları genel olarak çok başarılı. Zaten Sayın Başbakan miting meydanlarında hep sağlığı anlatıyor ve alkış alıyor. Bu durum, Sayın Recep Akdağ'ın da büyük başarısıdır.

Mevcut sağlık politikaları ile Yeni Türkiye Dergilerinde öne konulan sorunlar ve çözümler arasında paralellik ve uyum var mı?

Biz bu ciltlerde her görüşten insanların görüşlerine yer verdik. Sosyalist, liberal ya da devletçi görüşten makaleler yer alıyordu. Tümünü bir buket halinde sunmaya çalıştık. Ortak görüş, mevcut sağlık sisteminin iyi gitmediği şeklinde idi. Bu arada ben Özal iktidarında bir gün kendisine gidip “Her konuda reform yaptık ama bir türlü sağlık konusunda istediğimiz reformları yapamadık” dediğimde üzülmüştü. Hakikaten ANAP iktidarında sağlıkta bir takım iyileştirmeler yapılmıştı ama köklü değişiklikler yapılamamıştı. Öyle zannediyorum ki, bizim Yeni Türkiye Dergilerinde tartıştığımız konular, yeni sağlık yönetimine hayli faydalı da oldu. Tabii şimdi bu dergileri yeniden çıkartsaydım içeriği çok daha zengin olurdu, çünkü aradan geçen 8-9 yılda Türkiye’de sağlıkta devrim yapıldı. Biz o zamanlarda o günün sorunlarını konuşuyorduk. Bugün bambaşka bir Türkiye’de yaşıyoruz.

Bakan, hükümet sözcüsü ve müsteşar olarak istikrarlı, reformist hükümetlerde görev aldı. Şimdi gene istikrarlı ve reformist bir iktidar işbaşında. İkisini sağlık politikaları açısından kıyaslayabilir misiniz?

Ben Adalet Partisi’ni, Anavatan Partisi’ni şimdi de bir gazeteci olarak AK Parti’yi çok yakinen inceleme fırsatı buldum. Bunlardan Anavatan Partisi’nin politikasını çizenlerden biri oldum. Sayın Süleyman Demirel ve Adalet Partisi sağlığı sadece hastane yapmak olarak algılıyordu. “Burada hastane var mı, yok. O zaman bir hastane yapalım” denildi. Herkese de “Bakın size hastane getiriyoruz” denildi. Bu arada merhum Bülent Ecevit’in ve sosyal demokratların konuyu ele alışımı da DPT uzmanıyken yakinen gözlemledim. Ben DPT’de sağlık yatırımları ile de ilgileniyordum. 1960’ların başında, 27 Mayıs yapılmış, tamamen devletçi, bir politbüro gibi bakan bir ekip DPT’de toplanmıştı. Onlar da sağlığı tamamen devletleştirmeyi, her tarafa devlet hastanesi açtırmayı, doktorlara özel çalışma izni vermemeyi düşünüyorlardı. Hatta bizim dergilerdeki yazıları incelediğinizde sosyalizasyondan yana yazılar görürsünüz. Oysa bu tamamen demode bir sistemdir. Bugün Rusya ve İskandinav ülkeleri dahil hiç kimse o eski sosyalizasyon politikasını sürdürmüyor. Dolayısıyla o sistemi de gördüm. Anavatan Partisi iktidarında biraz daha sağlığın muhtevasına girdik. Sağlık araç gereçleriyle, sağlık personeliyle daha yakından meşgul olduk. O zaman gördük ki gelen araç gereçlerin önemli bir kısmı hastane bodrumlarında çürümeye terk edilmiş. Yani

konuyu biraz daha köklü bir biçimde ele aldık. Anavatan Partisi'ni her ne kadar biraz önce tenkit ettiysem de Özal'ın da hakkını yememek lazım, o da sağlık politikası konusunda elinden gelmeyi yapmaya çalıştı. Ama sağlık konusunda ilk büyük reformun Sayın Akdağ ve Sayın Erdoğan döneminde yapıldığını düşünüyorum ve bu dönemde sağlığın çehresi her bakımdan değişmiştir. Düşünebiliyor musunuz, artık her vatandaş devlet, özel ve üniversite hastanelerinden içeriye girebiliyor, üstelik acile giderse kendisinden 10 lira dahi istenmiyor. Çok büyük devrimler, çok ileri hamleler yaşanıyor. Sosyalizasyon konusunda çok yenilikçi ve kapsamlı adımlar atılırken öte yandan sağlık ekonomisini ihmal etmeyen, bu büyük genişleme sonrasında ortaya çıkan yolsuzluklarla da mücadele eden, dengeli bir yönetim kurulmaya çalışılıyor.

İzninizle birkaç cümle ile işin felsefi boyutunu konuşmak istiyorum. Sizce dünya toplumu olarak sağlıkta neredeyiz? Geçmişte ince hastalık, sıtma büyük dertti. Bugün AIDS, kanser önemli sıkıntılar olarak devam ediyor.

Ben bir geçiş döneminde olduğumuzu düşünüyorum. Tıp, henüz insanlığın arzu ettiği seviyeye gelmiş değil. İçinde bulunduğumuz dönem, özellikle kök hücre ve gen mühendisliği konusunda çok büyük gelişmelere gebe. Çok kısa bir süre içinde organ nakline gerek kalmayacağından, çünkü kök hücre ile hastalıkların tedavi edebileceğinden bahsediliyor. Yakında AIDS gibi birtakım hastalıkların aşılmasının bulacağı söyleniyor. Birçok kanser türünün artık tedavi edilebildiğini biliyoruz. Bu arada kalp hastalıkları, hastalıklar arasında korkutucu yerini koruyor. Salgın hastalıklar ise tamamen bitirilmiş durumda, sadece zaman zaman grip baş gösterebiliyor. Öyle zannediyorum ki gelecek dönemde hiç bilmediğimiz birtakım virüsler, bir takım yeni hastalıklar çıkmadığı müddetçe tıp alanında çok büyük yeniliklere tanık olacağız. Benim ömrüm vefa etmese bile Ömer Çakkal'ın ömrü inşallah yetecektir ki o Uzay Yolu filminde doktorun elindeki basit bir aletle hastaları iyileştirmesine benzeyen bir takım mucizevi olaylar yaşayacağız. Ben inanıyorum. Ve gene Allah'ın takdiri ile insanoğlunun 100 yıl civarında yaşayacağını düşünüyorum.

“ENDOSKOPI GEÇMİŞTE BELAYDI, O KOSKOCAMAN BAHÇE HORTUMUNU KUSA KUSA YUTARDIM”

Sayın Bakanım, kendi hastalıklarınız üzerinden gidecek olursak 60 ve 70'lerde şifası olmayan ama bugün gelişen tıp imkânları ile şifa bulduğunuz bir rahatsızlığınız oldu mu?

İleride olmasını temenni ediyorum. Doktorlar kızmasın bana ama örneğin diyabetin çok aptalca bir hastalık olduğunu düşünüyorum. Düşünebiliyor musunuz, bir organın salgıladığı bir madde yani. Demin söylediklerimle çelişir mi bilmi-

yorum ama bunu biraz gerilik olarak değerlendiriyorum. Çünkü diyabet bence çok basit ama çok da problemlili bir hastalık. Pek çok hastalığa neden oluyor, ömrü kısaltıyor falan. Ama geçmişte örneğin tifo ve kolera öldürücü hastalıklardı. Çok korkardık onlardan. Ama bugün hiç adları bile anılmıyor. Çiçek, cüzzam hastalıkları da böyle. Sonra tedavi imkânları eskiye göre çok kolaylaştı. Geçmişte midemden endoskopi yaptırmak benim için bir belaydı. O koskocaman bahçe hortumuna benzer hortumu kusa kusa yutardım. Ucunda da bir tane demir. Bir saat boyunca içimizde gezerdi. Adeta bir işkenceydi. Kaç defa yaptırdım ben. Şimdi de yaptırıyorum. Artık doktora gidiyorsunuz. Size bir narkoz verip minicik bir hortumla boğazdan gidiyorlar. Ne olduğunu anlamadan işlem bitiyor. Bu çok büyük bir konfor. Endoskopi yaptırırken artık korkmuyorum.

657 Sayılı Devlet Personel Kanunu bugünün ihtiyaçlarına yanıt verebiliyor mu? Nasıl bir personel yasası sağlıkta istihdam sorunlarını minimuma indirebilir?

İhtiyaca cevap vermiyor. 657 sayılı kanun 40 sene önce çıkmış. Pes, 40 yıl önce çıkan bir kanun bugünkü modern bürokrasinin ve devlet yönetiminin ihtiyaçlarına nasıl cevap versin? Bu kanun, her düzeydeki memurların üç aşağı beş yukarı aynı maaşı aldığı bir sistem kurmuş. Bence bu eşitlik değil eşitsizliktir. Gelir adaletine aykırıdır. Şimdi siz bir hizmetli personel ile bir müsteşar arasındaki maaş farkını sadece bir kaç yelpaze olarak tutarsanız bu adil bir sistem değil, saçma bir sistem olur. Bu çerçevede yeni bir personel kanunu yapılması gerektiğini düşünüyorum. Mevcut iktidar doktorların maaş katsayılarını düşük tutuyor. Bu durum doğru değildir. Bugün kamuda çalışan doktorlar başka bir kamu personeli, bir memur arasında çok fazla bir maaş farkı yok. Bu, doğru bir politika değil. Bazı mesleklere daha fazla önem vermek lazım. Hâkimlere gösterdiğiniz özeni hekimlere de göstereceksiniz. Her şeyi bir kenara bırakalım, hekim 6 yıl okuyor. Ben siyasal bilimler okudum. Kızımdan ve bazı arkadaşarımdan biliyorum, doktorlar bizim 2-3 katımız zor bir eğitimden geçiyorlar. Sabahlara kadar çalışıyorlar. 6 yıllık eğitim ile de bitmiyor, ihtisas yaparken 4 yıl daha bu süreçlerden geçiyorlar. Hatta üst ihtisas yapacaklarsa daha çok uzun yıllar boyunca eğitim-öğretim faaliyetinin içinde bulunuyorlar. Bu da yetmezmiş gibi son derece değişken, son derece süratli bir meslekleri var. Mesleklerinin gelişimini takip etmek için bir ömür boyu okumak, çalışmak durumundalar. Gecelelerini gündüzlerini veren böyle insanlara gidip de siz normal masa başı çalışan bir memurun aldığından 200 lira daha fazla maaş veremezsiniz. Sürdürülen yanlış bir politika, AK Parti iktidarının bu yanlış sürdürmemesi lazım.

Türkiye’de özel sağlık sigortacılığı sizce neden yeterince gelişemedi?

Çünkü özel sigortacılık Türkiye için yeni bir kavram. Bizde sigorta deyince emekli sandığına veya sigortaya bağlı kimseler anlaşılırdı. Şimdi SGK olarak

birleştirildi. Bunların dışında özel sağlık sigortacılığı konusunda bir farkındalık yok. Bu alanda Türkiye’de çok geç kalındı. Telifi etmek lazım. Ama şunu da unutmamak lazım. Devlet, sağlık sigortacılığı konusunda özel sağlık sigortalalarına gerek bırakmayacak şekilde şemsiyeyi gün geçtikçe büyütüyor. Bu da bir paradokstur tabii. Bu durumda özel sağlık sigortacılığı ancak ekstra hizmetler sunan ve belirli bir refah seviyesinin üzerinde yaşayan kesime hitap edebiliyor. Dolayısıyla sağlık sigortacılığının rakibi devlet olarak ortala çıkıyor ve bununla rekabet etmek de pek kolay değil.

Zaten özel girişimcilerinin çok yaptıkları bir eleştiri var ki, “Sağlık Bakanlığı hem rakibimiz hem de sektörün patronu” diyorlar.

Pek tabii, doğru bir eleştiri bu. Bakan baştan Sağlık Bakanlığı’nın başarısını tespit ettikten sonra eleştirilerimizi de yapmak durumundayız. Sağlık Bakanlığı bazen kraldan çok kralcı davranıyor ve liberal bir piyasa ekonomisine yakışmayacak şekilde devletçi ve otoriter yapısını göstermeye başlıyor. Tamam, kontroller konusunda bunu yapsın, çünkü sağlık boşluk bırakmaya gelmez. Ama bunu yaparken özel sektörün gelişimine mani olacak şekilde çalışıyor. Mesela eğitimde bu yok. Tamam devlet hastanelerinin sayısını ve niteliğini artırmaya çalışalım ama bırakınız özel hastaneler de gelecek kar payına sahip olsunlar. Bu şekilde onlar ya yolsuzluk yapacaklar ya da gelişmeyecek hatta sektörden çekilecekler. Ben devletin bu konularda daha insafli olması gerektiğini düşünüyorum.

“SAĞLIK TEÇHİZATI NOKTASINDA TÜRKİYE’DE ESKİDEN BERİ ÇOK BÜYÜK BİR İSRAF VAR”

Türkiye’de sağlık eğitim maliyeti ve bunun tıp fakültelerine yansımaları hakkında ne düşünüyorsunuz?

Sağlık eğitim çok maliyetli bir iştir. Ben DPT’de bu alanda çalışmalar yaptım. Sosyal bilimlerle kıyaslanınca 1/10, 1/20 oranında pahalı bir iştir. E bu da normaldir. Sağlık, girdileri ve çıktıları itibariyle zaten pahalı bir sektördür. Yalnız, sağlık teçhizatı noktasında Türkiye’de eskiden beri çok büyük bir israf var. Üniversitelerde aynı araç gereçlerin farklı kürsüler için satın alındığını görüyoruz. Ya kardeşim, birlikte kullansanız? Yok, kullanmazlar, her biri ayrı bir krallık ya! Bu durumun kontrol edilemediği, depoların araç-gereçlerle dolu olduğu, bunlar azaltıldığı oranda eğitim maliyetlerinin bir miktar düşeceği kanaatindeyim.

SGK’nın bütçe açığı vermeden hizmet üretebilmesinin bir yolu var mı?

Var, başına Kılıçdaroğlu gibi kimseleri getirmeyeceksiniz! (Kahkahalar) Adam gelmiş, 8 sene oturmuş, rezil edip gitmiş. Şaka bir tarafa, idareciyle çok ilgisi var bunun. SGK’nın bazı dönemlerde kâr ettiğini, bazı dönemlerde zarar ettiğini görüyoruz. Şu andaki Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanımız da politikadan çok konunun ilmi ve teknik boyutuna yoğunlaşan bir isim. Bütçenin üzerinde

büyük bir yük olmaması için SGK'ya her dönem dikkat edilmelidir. Bugün dünyada ABD başta olmak üzere sağlık sistemi iflasın eşiğine gelmiş durumda. Yani şimdi siz sosyal güvenlik sistemini karşılıksız olarak yapmaya kalkarsanız buna değil Türkiye bütçesi Amerikan bütçesi bile dayanamaz. Sayın Recep Akdağ bu konularda çok dikkatli. Benim tenkit ettiğim gelgitleri bu nedenle ortaya çıkıyor. Belli bir noktaya kadar getiriyor, bakıyor ki çok şişti, geri adım atıyor. Bunu yapmadığı zaman sağlık kaleminin bütçe yükü karşılanamaz hale gelecektir. Türkiye'de SGK'nın iflas etmemesi lazım. Aynı şekilde devlet ve üniversite hastaneleri de bütçelerine dikkat etmeleri lazım.

Yeni bir seçimin arifesindeyiz. Çok uzun yıllar siyaset geçmişi olan biri olarak politikaya atılan adaylara neler tavsiye edersiniz?

Bir defa halkın karşısında yalan söylemeyin. Çünkü halk unutmuyor ve günün birinde memleketin ücra bir köşesinde size o yalanınızı hatırlatıyor. O yüzden ben Sayın Kılıçdaroğlu'nun akıbetini düşündükçe çok üzülüyorum. Çünkü bugün meydanlarda söyledikleri ömrü boyunca hep yüzüne vurulacaktır. Biliyor musunuz, biz Sayın Demirel'in yalanlarını ortaya çıkarmak için komisyon kurmuştuk. Rahmetli Özal bir ekip kurmuştu ve bu ekip Sayın Demirel'in eski konuşmaları izleyip dinleyip raporlar hazırlıyordu. Özal da çıkıp, "Bak sen şu tarihte şunu söylemişsin, şimdi böyle söylüyorsun" derdi. Onun için dürüst olmakta fayda var. Şimdi gelelim işin matrak tarafına. Bir defasında Gaziantep'te Fırat kenarında bir ağa bize kuzu ziyafeti veriyor. Oturduk. Fakat dar bir pantolon giymişim. Orada iyice bir yemek yedim. Kalkayım dedim, pantolonun ortası büyük bir gürlütle patlamaz mı! (Kahkahalar) Sonra döndüm, "Pantolon patladı, başka bir şey zannetmeyin" dediğimi hatırlıyorum. O yüzden aman dar pantolonunuzla falan ortada dolaşmayın. Sonra bir de sakın ola kendinizi omuzlara aldirtmayın. Bu da fevkalade yanlış bir harekettir. Bir defa insanlık haysiyetiyle bağdaşan bir şey değil. Ayrıca çok mahsurları da var. Elin adamı alttan nerenizi tutar bilemezseniz. (Kahkahalar) ayrıca pantolonunuz sökülebilir, iç çamaşırlarınız görünebilir, sizi yere düşürebilirler. Başıma bir şey geldi, onu anlatayım. Özal, "Senin de nereni severler bilmem ki" diyerek güya iltifat edip beni Adana'nın İncirlik Beldesine yolladı. Seçim yerine gittim. Baktım karşıdan hepsi iri yarı, geleneksel başörtüsü bağlamış kadınlardan oluşan bir armada bana doğru geliyor. "Yahu yapmayın hanımlar" demeye kalmadan beni omuzlarına almazlar mı? 50 metre falan omuzda taşındım böyle. Bir tarafım kimseye değmesin diye kendimi nasıl sıktım anlatamam. Hayatımda o kadar utanmamıştım. Beni gürlütle getirip pat diye yere attılar. Sonra sakın ola ki, halktan yana görüneceğim diye mahalli kıyafetlere heves etmeyin. Politikada geçerli olan kıyafet, koyu takım elbisedir. Millet karşısında kendisi gibi giyinen biri değil, güzel giyinen birini görmek ister. Meselâ, başınızda kasket, üzeriniz-

de yelek, şalvar, ayağınızda çarıkla filân ortalıkta dolaşmaya kalkmayınız. Sonra, hem çok gülünç duruma düşer, hem de halkı hafife almış olursunuz. Seçim konuşmalarının nevi şahsına münhasır bir usulü vardır. Kürsiye çıkıp da öyle haber bülteni okuyan TRT spikeri gibi konuşamazsınız. Heyecanlı olmalı ve alkış beklediğiniz cümlelerin son kelimesini vurgulayarak ve sesinizi yükselterek söylemelisiniz. 1986'da yaptığım ilk seçim konuşması fazla alkışlanmayınca üzülmiştim. Rahmetli Mustafa Taşar, 'Bak ağabey, bırak şu bürokratik hüviyetini de artık bağırmağa başla. Sonunda da şöyle olacaktırr!' de diye ikaz edince, aynı konuşmayı tavsiye ettiği gibi yapmış ve müthiş alkışlanmışım. Seçmeni tanımak da çok önemlidir. Fi tarihinde karşılaştığımız birisi, sokakta, kahvede sizi köşeye sıkıştırıp, yüzünüze manalı bir şekilde bakarak 'Beni tanıdın mı?' diye sorabilir. Eğer iyi bir oyuncuysanız, 'Seni nasıl tanımam, tabii ki tanıdım' diye sırtarak cevap verirsiniz. Ama karşınızdaki 'Bil bakayım, nereden?' diye tutturabilir. Buyurun cenaze namazına... o yüzden en iyi cevap, 'Kusura bakmayın, hatırlayamadım' deyip dürüstlikle işin içinden çıkmaktır. Ha tabi işin en tatlı yanı da, rakip siyasi liderleri ağır şekilde eleştirerek yuhallattırmak ve sonra da asil bir edayla 'Yuhlamayın arkadaşlar!' demektir.

* Haziran 2011 tarihli 19. sayıda yayımlanmıştır.

*Erdal Akalın:
Geleceğin hekimi takım oyuncusu,
lider ve karar alıcı olmalı*

Ülkemizde iç hastalıkları denince akla gelen ilk isimlerden biri olan Prof. Dr. Erdal Akalın, 40 yılı aşkın kariyerinde ABD’de ve Türkiye’de sürdürdüğü akademisyenliği, ilaç sektöründe yürüttüğü araştırmacılığı, üniversite kuruculuğu gibi birbirinden farklı alanlarda hep başarılı işlere imza attı. Amatör bir enstrümanist, profesyonel düzeyde bir fotoğrafçı, iyi bir aile babası, paylaşımcı bir lider, takım oyuncusu, vizyoner... Pek çok altın bileziği olan Erdal Akalın Hoca, Ramazan ayının hemen öncesinde Kadıköy, Şaşkınbakkal’daki mütevazı ama bir o kadar da hayranlık uyandırıcı evinin kapılarını SD’ye açtı. Hocanın büyüleyici aurası, bilhassa yolun başındaki biz gençler için müthiş ufuk açıcı nitelikte.

“NE KADAR HASTA BAKTIĞIN DEĞİL, SENİ GEÇEN KAÇ KİŞİ YETİŞTİRDİĞİN ÖNEMLİ”

İmrenilecek bir kariyeriniz var. Bu kariyerin temelini atan öykünü-

z dinlemek istiyorum sizden. Erdal Akalın'ın öyküsü ne zaman, nerede başladı?

Ben 27 Mayıs 1946 doğumluyum. Doğum yerim Konya. Annem Konyalı bir ev hanımı, babam ise Bolulu bir subaydı. Ben doğduğumda babam Bandırma'nın Debleke kyndeymiş ve ben de kırkım çıktıktan sonra oraya gitmişim. Babam subay olduğu için ülkemizi epey gezdim. İlkokul 1. sınıfı üç ayrı okulda, üç ayrı ilde; ankırı, Ankara-Samanpazarı ve Bursa'da okudum. O zaman yılda üç kez karne alınırdı, ben de o yıl her karne dönemini başka bir okulda tamamladım. Ortaokulu Sarıkamış'ta başlayıp Isparta'da tamamladım. Isparta'da başladığım liseyi Konya'da bitirdim.

Liseden sonra hemen tıbbı mı kazandınız?

şöyle oldu: Benim idealim İTÜ'de Mimar-Mühendislik okuyup inşaat mühendisi olmaktı. Ama liseden sonra AFS bursu kazanarak bir yıl Amerika'da lise 4. sınıf eğitimine devam ettim. Ben Amerika'da olduğum için, benim tercihlerimi annem ve babam yapmıştı. En başa Hacettepe Tıbbı yazmışlardı. Böylece 1964 yılında Hacettepe'de eğitime başladım. Burada belirtmek istediğim bir şey var: Ben ilkokulda iken babam yedek subayların içinde dil bilen biri varsa benim ondan İngilizce dersi almamı sağlardı. O yüzden çok erken yaşta dil öğrenmeye başladım. Aynı şekilde müziğe ilgim de çok erken yaşta başladı. İlkokulda mandolin alıyorum. Daha sonra başka enstrümanlar çaldım ve akordeonda karar kıldım ve bir grup kurduk.

Anlaşılan sizinle biraz da müzik üzerine konuşmam gerekecek...

Bilmiyorum konuşacak kadar var mıdır. Anne babam beni kendilerinden daha iyi yetiştirmeye çalıştı. Biz de çocuklarımızı hep bizi geçsinler düşüncesi ile yetiştirmeye çalıştık. Ben hocalık yıllarımda da tek bir amaçla yanıma ğrenci kabul ettim: Beni geçecek mi? Ki ğrencilerimden elle gösterilecek insanların hepsi beni geçmiş durumda. Bunu da Amerika'daki hocamdan öğrendim. Dahiliye ve enfeksiyon uzmanı hocam George Jackson, her zaman, "Ne kadar hasta baktığın ve yayın yaptığın değil, seni geçen kaç kişi yetiştirdiğin önemlidir" derdi.

Devam edelim. 1970'de Hacettepe Tıbbı bitiriyor ve ABD'ye gidiyorsunuz. Hem iç hastalıkları, hem de enfeksiyonda çift ihtisas yapıyorsunuz. Ardından Hacettepe'ye dönüyorsunuz ve ğretim yeliği yaparken ardından tekrar ABD'ye dönüyorsunuz. Nasıl oldu, bir değişim programı mıydı?

Uzmanlık sonrası Türkiye'ye dnmemin nedenleri ailemin burada olması, askerlik vaktimin gelmesi ve lkemde çalışma isteğimdi. Ben Hacettepe'ye çok bağlıydım. Biz Hacettepe'de, ABD'de eğitim alıp ülkesine dönmüş olan genç bir ekipten eğitim aldık. Çoğu abimiz ve ablamızdı. Burada 5 yıl görev yaptıktan

sonra eşimin ikinci ihtisasını ABD’de yapma isteği ve hocam George Jackson’un benden yardım istemesi nedeniyle ABD’ye tekrar döndüm. 2 yıl orada “öğretim üyesi nasıl olunur, yetişkin eğitimi nasıl verilir ve idareci nasıl olunur” konularını öğrendim.

ABD’deki tecrübenizin ardından tekrar Hacettepe’ye döndünüz ve enfeksiyon ünitesini kurdunuz. 1983’ten 1994’e kadar Hacettepe’de çalıştıktan sonra İstanbul’da oldukça da uzun süre çalışacağınız bambaşka bir işe girişiyorsunuz. İlaç sektöründeki işiniz nasıl başladı hocam?

Emekliliğime 8 ay kala Hacettepe’den istifa ettim. Çocuklarımızın bizden daha iyi eğitim almasını istiyorduk ve İstanbul’daki bazı okullar gerçekten çok başarılıydı. İlaç sektöründen bana gelen teklif çok farklıydı ve benim için de çığır açıcı idi. İlaç keşfi ve geliştirilmesi, sağlık politikaları ve akademi ile ilişkiler bir demet halinde sunuldu bana. Bu imkânı bana sunanlara şükran borçluyum.

Ve siz Pfizer’de çalışmaya başlayıp 13 yıl dünyayı gezdiniz. Neler yaşadınız?

Seyahatler, konuşmalar, konferanslar, organizasyonlar ve yeni ilaç geliştirme çalışmaları ile dopdolu geçti. 4 Türk, antibiyotik mükemmeliyet merkezini kurduk ve ben hem idari yönetici olarak hem de bilimsel danışman sıfatıyla Japonya’dan Arjantin’e kadar pek çok ülkede bulundum. Sadece Türkiye’de değil, dünyada da bazı yenilikleri bu grupla birlikte başlattık ve uyguladık. Bu dönem benim için sağlık politikaları konusunu öğrenme, sağlık sistemlerini ve sağlık eğitimini karşılaştırma için büyük bir fırsat oldu.

Peki, ilaç sektöründe çalışıp dünyayı gezip tanıdığınız uzun yılların ardından bu kez de özel bir üniversitenin kuruluşuna yardımcı oldunuz. Hatta Rektör Yardımcılığı da yaptınız. Biraz bundan bahsedebilir misiniz?

Acıbadem Üniversitesi’nde bir çalışmamız oldu. Acıbadem’in Rektörü, arkadaşım Prof. Dr. Necmettin Pamir ile grubun başkanı Mehmet Ali Aydınlar Bey, 2000’li yılların başında sağlıkta kalitenin yükseltilmesi noktasında bir dizi çalışmalara girişmiş ve üniversite için adımlar atmışlar. Ben de o yıllarda kalite noktasında çalışıyorum. Hastanede hafta sonları kalite ile ilgili konferanslar vermeye başladım. Ardından da 2007-2009 arasında 2 yıl üniversitenin kuruluş çalışmalarına destek verdim.

Şu an, yaptığınız her şeyden emekli olduğunuz diyebilir miyiz?

Tam sayılmaz. Evet, 2,5 yıl önce üniversitedeki görevimden de ayrıldım ama ben halen “hayır” demesini öğrenebilmiş değilim. Çağrıldığım her yere konuşmacı olarak gidiyorum. Refik Saydam Hıfzıssıhha Merkezi’nde hastane enfeksi-

yon kontrol hekimliği konusunda ders veriyorum. 2009-2011 arasında Türk İç Hastalıkları Uzmanlık Derneği'nin Başkanlığı'nı yaptım. Avrupa İç hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Enfeksiyon Hastalıkları derneklerinde görevlerim var. Onun dışında bol bol fotoğraf çekiyorum.

“TÜRKİYE’DE SAĞLIKTA ULAŞILABİLİRLİK ARTTI AMA VERİMLİLİK DÜŞTÜ”

Hocam teşekkür ederim. Buraya kadar sizi tanımaya yönelik konuları konuştuk ve izin verirseniz şimdi bu cildi kapatıp yeni bir cildi açalım. Önce genel perspektifinizi öğrenme adına sormak isterim, sizce 21. yüzyılda tıp nereye gidiyor?

Teşekkür ederim. 5 tane ana konu var: Birincisi günümüzde artık tıbbi sorunu çıkmadan önce riski yüksek kişileri tespit etmemiz lazım. 1900’lerin ilk çeyreğinde hasta olanlara tanı koyardık ama elimizde pek bir şey olmadığı için tedavi yerine dua ederdik. 1940’lardan 2000’lere kadar teşhis ettiğimiz hastalıkları tedavi etmeye de başladık. Ama şimdi yeni bir devirdeyiz ve hastalık çıkmadan görüp önlememiz gerekiyor. Daha önceki tıbbi toplumsal tıp diyorduk, buna ise kişisel, koruyucu, önleyici tıp diyoruz. Bunu yapabiliyoruz çünkü artık genleri biliyoruz. Genom projesi bu yolu açtı bizlere. Birincisi bu. İkincisi koruyucu ve önleyici uygulamalar performansın ana hedefi olmaya başladı. Tedavi etmek önemli değil, çünkü tedavi pahalı bir şey. Üçüncüsü rejeneratif tıp. Duyuyorsunuz işte organ transplantasyonlarını. Ülkemizde organ nakli çok az. Ama hücreyi yenilediğimizde belki de organ nakline de ihtiyaç kalmayacak. Dördüncü olarak enformasyon teknolojisi ve elektronik hasta kaydı çok önemli. Elektronik verilerin kullanılması çığır atlattı. Karar destek sistemleri ile donatılmış elektronik sağlık kaydı sistemlerini kurmak milyarlarca dolarlık yatırım gerektiriyor. Türkiye bu konuda emekleme döneminde bile değil. Son olarak hasta güvenliği ve kalite iyileştirme konusu var. Şu anda dünya genelinde sağlıkta korkunç bir israf var. Amerika’da israf oranının yüzde 45 olduğu söyleniyor. Türkiye’de ne kadar olduğunu bilmiyoruz. Geleceğin tıbbını bu beş sacayak üzerinde görüyorum.

Bu genel fotoğraf içinde Türkiye’deki manzara odaklanacak olursak neler söylersiniz?

Tüm dünyada insanların sağlık hizmetlerinden memnun olması için sağlık hizmetlerinin ulaşılabilir, kaliteli ve verimli olması lazım. Geçmişte Türkiye’de sağlıkta ulaşılabilirlik sorunu vardı. Bugün doktor ve hastaneye daha kolay ulaşılabilirlik var. Ancak sistem aile hekimliği üzerine kurulmaya çalışılmıştı, buna rağmen aile hekimliğinin atlanıp hastanelere gidilmesi sorunu var. Ulaşılabilirlik arttı ama verimlilik düştü. Hasta, uzman hekime de kolay ulaşabileceğini görünce öncelikle uzman hekimi ve hastaneyi tercih ediyor. Bu tür sağlık

hizmeti sunumu ise daha pahalı. Kronik hastalıklarla ilgili kriterlere bakıldığında Sağlık Bakanlığı'nın yaptığı çalışmalara rağmen kaliteli sağlık hizmeti sunumunda bir sıkıntı olduğu görülüyor. Diyabetik hastaların kontrolü ile ilgili veriler Avrupa'da en yüksek HbA1C düzeylerinin bizde olduğunu gösteriyor. Hipertansif hastalarda yapılan çalışmalar tedavi gören hastalarda bile kontrol altında olan oranının oldukça düşük olduğunu gösteriyor. Şimdi kalite ve verimliliği çok ciddi sorgulamamız lazım. Bakın Amerika sağlığa korkunç paralar harcıyor. Yılda 2,5 trilyon dolar harcıyor. Ama Avrupa'da yarısı kadar, üçte biri kadar harcayan yerden daha kötü sağlık sonuçları var. OECD ülkeleri arasındaki yeri iyi değil. Demek ki para harcamakla olmuyor bu iş. Önemli olan sağlık hizmetini verimli sunmak. Eğer gereksiz harcama yapıldığı kanıtlanıyorsa sağlık harcamalarında kısıtlama yapılmalı. Ülkemizde kısıtlama yapılıyor ama israf önlenemiyor. Kronik hastalıklara odaklanmamız lazım. ABD'de 45 yaşına kadar ortalama yıllık sağlık harcaması 4500 dolarken 65 yaş üzerinde bu rakam 10 bin doların üzerine çıkıyor. Yaşamın son yılında ise 20 kat artıyor. Ülkemizde nüfus giderek yaşlanıyor. Yaşlanan nüfusun ekonomimize getireceği yükü iyi hesap etmemiz lazım. Her hastanede her branşın çıkması yerine bazı branşların ağırlıkta olduğu hastanelere ve hatta mükemmeliyet merkezlerine yönelim gerekiyor.

Yurtdışı dönüşünüzün ardından hastane enfeksiyonları alanında çalışmaya ile başladınız. O zamanlar için yeni bir kavram olan hastane enfeksiyonları alanında çalışırken ne gibi zorluklar yaşadınız, bu zorlukları nasıl aştınız?

Belli sıkıntıları aşmanız için bir kültür değişikliği yaşamamız gerekiyor. Kurslarda, dersleri anlatırken görüyoruz, hasta güvenliği, enfeksiyonlar ve kalite gibi konuları tıp fakültesi müfredatına eklerseniz bu sorunu çözebilirsiniz. Ancak bu konuları derslerde işleyen tıp fakültesi sayısı bir elin parmakları sayısını geçmez. Bu konuların sürekli gündemde kalmasını sağlamak ve daha da önemlisi tüm sağlık çalışanlarını hesap verebilir kılmak gerekir. Hastane enfeksiyon kontrolü bir takım işidir, takım kültürünü sağlayamadan bu konuda başarılı olmak çok zor. Başarılı örnekleri incelediğimiz zaman bu kültürü değiştirebilen kurumları görüyoruz.

Hastane enfeksiyonları konusunda bugünün Türkiye'sinde durum ne?

Daha iyi ama daha kat edilmesi gereken çok yol var. Hala bazı enfeksiyonlarda, örneğin ventilatöre bağlı pnömonide büyük sıkıntılarımız var.

Türkiye'de antibiyotik kullanımı hakkında neler söylersiniz? Çok ve yanlış mı tüketiyoruz?

Evet, ama bu sorun sadece bize ait bir sorun değil. Tüm dünyada en fazla su-

istimal edilen ilaçlar antibiyotiklerdir. Çok fazla kullanıyoruz. Hastayı mutlu etmek, kendimizi mutlu etmek için antibiyotik kullanıyoruz. Bakın İngiltere’de gidin bir çocuk bölümüne, orada kocaman yazıyla, ”Hey anne, hey baba! Eğer çocuğunun ateşi varsa ve ona antibiyotik yazılmışsa, ‘Niye antibiyotik verdin?’ diye sor.” yazar. Bizde kimse ‘Niye verdin?’ diye sormaz, ancak ‘Niye vermedin’ diye sorulur. O yüzden eğitim, eğitim, eğitim...

“İYİ BİR HEKİM, ANCAK İYİ BİR İNSANDAN ÇIKAR”

Hekimlerin bugününü ve geleceğini nasıl görüyorsunuz?

Bugünün ve geleceğin hekiminin; 1. Takım oyuncusu olması lazım. 2. Ne zaman ve nasıl lider olması gerektiğini öğrenmesi lazım. Biz bunların hiç birini tıp fakültelerinde anlatmıyoruz. 3. Hekim artık mesleki doyumdan uzaklaştı. Mesleki doyumun geri gelmesi lazım. 4. Hekim otonomisi artık tamamen kayboldu. Bu biraz iyi, biraz kötü bir durum. Evet, hasta ile birlikte karar verilmeli ama hekim karar alabilme motivasyonunu yeniden kazanabilmelidir. Amerika’da da bu konu yeniden tartışılmaya başlandı. ”Zor kararlarda hekimin ağırlığı öne çıksın” önerisi gündemde. Bunların dışında hekim ücretlerinde tüm dünyada geriye gidiş var. Nöbet sisteminin güçlükleri konusu var.

İç hastalıkları uzmanlığının gidişatı ve tıpta uzmanlaşma hakkında düşünceleriniz neler?

İç hastalıkları uzmanlığının gidişatı kötü. Çünkü herkes uzmanlaşmanın üstüne uzmanlaşıyor. Genel dahiliye yapacak hekimin sayısı her geçen gün azalıyor. Bu tüm dünyada böyledir. Benim de içinde bulunduğum Avrupa ve Amerika İç Hastalıkları Dernekleri bu konunun çözülmesi için oldukça gayret sarf ediyor ama çözümü zor. Kardiyoloji, göğüs hastalıkları, enfeksiyon hastalıkları gibi özellikle bazı iç hastalıkları dallarının kendi başlarına ayrılmaları Avrupa’da da, bizde de önemli güçlükler yol açıyor. Ülkemizde sevk zinciri uygulaması başladığı zaman, ikinci basamakta iç hastalıkları uzmanlarına görev verilirse, o zaman bu dalın önemi yükselir. TIHUD’un iki temel prensibini hatırlamak gerekir, İç Hastalıkları Uzmanı Erişkinlerin Doktoru ve İç Hastalıkları Uzmanı Kronik Hastalıkları Koordinatörü.

Türkiye’de kaç tane dahiliye doktoru var?

6600 civarında iç hastalıkları uzmanı var. Bunların 1700’ü İstanbul’da.

Uluslararası düzeyde rekabete açık hekim Türkiye’de yetişiyor mu?

Hayır, genel olarak hayır. Evet, bu tür hekimler var ama oransal olarak yetersiz. Çünkü lisan bilen hekim sayımız gün geçtikçe azalıyor. Bizim zamanımızda tercüme tıp kitabı yoktu. Artık var. Bunu bilim adamı sayımızın arttığına, eğitim kalitemizin yükseldiğine bağlamak isteyenler olabilir, saygı duyarım. Ancak

tüm dünyada bilim ortaktır, uygulama yereldir. Bu nedenle bizlerin, hekimlerin, bilimi orijinal dili ile izlememiz daha uygundur, kanımca.

Çözüm ne, İngilizce tıp eğitimi mi?

Tıp eğitiminin İngilizce olması şart değil. Zaten öğrenci tıp eğitimine kadar dil öğrenmeden gelmişse ondan sonra dil öğrenmesi çok zor. Ülke olarak çocuklarımıza lisan öğretemiyoruz. Sorun buradan kaynaklı. Yabancı dil eğitiminin okul öncesi eğitimde başladığı ülkeler bu konuda çok başarılı, Hollanda gibi.

İyi bir hekimi bir cümle ile nasıl tarif edersiniz?

İnsan. İyi bir hekim, ancak iyi bir insandan çıkar. Kişinin hümanist değerlerinin çok yüksek olması lazım. Ondan sonrası bol bol çalışma ve beceri ile ilgili.

“ÜLKEMİZDE STK’LAR YETERİNCE PROFESYONEL DEĞİL”

Türkiye’deki sağlık sistemi orta ve üst gelir dilimindeki halk için tatmin edici mi?

Sadece orta üst gelirli kişiler için değil, tüm toplum için düşünelim. Ben vatan-
daş olsam yani hekim olmamın fırsatını kullanmasam ve büyük bir devlet has-
tanesinin dahiliye bölümüne gitmiş olsam benim için hiç tatmin edici olmaz.
Hekim-hasta ilişkisinin en önemli unsuru iletişimdir. Bu iletişim için yeterince
vaktiniz yoksa istediğiniz kadar iyi tanı koyucu, tedavi edici hekim olun, hasta-
nıza ne yapması gerektiğini anlatamazsınız. Bugün uygulanan sistemde hekim-
hasta iletişimi için yeterli süre yok. Bu süreyi arttırmadıkça sağlık hizmetinin
kalitesini yükseltemezsiniz. Maalesef Dünya Bankası desteklediği her projede
öncelikle ulaşılabilirlik öneriyor. Bence kalitenin mutlaka beraberinde olması
gerekli. Kalite sonradan düzeltilmez.

Bir hasta muayene sırasında kaç dakikalık bir görüşmenin ardından tatmin olur?

Dünya Sağlık Örgütü diyor ki, “Bir hekimin bir hastaya ayırması gereken mini-
mum zaman asgari 15 dakikadır.” Avrupa ülkelerinde en kısa süre İngiltere’de,
genel pratisyenlerin sürekli baktıkları hastalara ayırdıkları süre, 8 dakika. Onun
dışında tüm ülkelerde 18 ila 30 dakika arasında değişiyor. Amerika’da kronik
hastalıklı ve kanser tanısı almış hastalarda ilk görüşme süresi 30-45 dakika.
Diğerlerinde 12-20 dakika.

10 yılda bir farklı bir alanda lider olmak, o alanda ekol kurmak şek- linde bir vizyonunuz varmış. Bu vizyonu anlatabilir misiniz?

Şöyle, Amerika’daki Hocam George Jackson, “Her 5 yılda bir stratejik planımı
yenile” derdi. Ben mümkün olduğunca alan değiştirdim. Böylece hem yenilen-
dim, hem de daima geliştirdim.

Dernekler ve STK'lardaki görevleriniz size ne kattı?

Sorunları daha iyi anlamamı sağladı. Ülkemizde STK'lar yeterince profesyonel değil. Bütün yükün birkaç kişinin üzerine yüklendiği bir form doğru değil. Amerikan İç Hastalıkları Derneği'nin Yönetim Kurulu Başkanı dışında bir de CEOsu var ve o bu göreve Harvard'daki görevini bırakarak geldi. Ve o kadar önemli bir iş yapıyor ki. Sağlık politikalarını onlar üretiyorlar. Derneklerin daha katılımcı olmaları gerekiyor. Yönetim kurulu başkanları ve üyelerinin bu görevleri uzun süreler yapıyor olmasını sorguluyorum. Aynı dalda birden fazla dernek olması belki demokratik bir şey ama meslek grubunun gücünü parçalıyor.

Kaç yıldır fotoğraf çekiyorsunuz?

30 yıldır. Ama son birkaç yıldır daha yoğun çekiyorum.

Ya müziği ilginiz...

Şu an daha çok dinliyorum. Uzun zamandır enstrüman çalmyorum ama biraz üzerinde dursam sanırım gene çalabilirim.

“HEKİMLİK DUYGUSALLIĞINI GÜN GEÇTİKÇE KAYBEDİYOR”

Aile kurumuna çok önem verdiğiniz söyleniyor. Aile kurumu hakkında düşünceleriniz neler?

“Evi kuran kadındır” ya da “her başarılı erkeğin arkasında bir kadın vardır” derler. Bizde de öyle, ta en başından beri görevlerini bilen, sorumlulukları paylaşan ve çocuklarının gelişimini önde tutan bir çift olduk. Her şeyi paylaştık.

Liderliği evinizde nasıl uyguluyorsunuz?

Eşit. Zaman zaman birinin daha öne çıkması lazım. Biz de hep öyle yaptık.

Sizin, “Seni seviyorum, teşekkür ederim, özür dilerim” demesini bilmeyen bir millet olduğumuz için geri kalmış bir toplumuz” şeklinde bir sözünüz varmış. Bu cümleyi açabilir misiniz?

“Geri kalmışlığımızın nedeni bu” demedim, “Bu cümleleri kullanmayı sevmiyoruz.” dedim. Biz dünya standartlarına bakıldığında geri kalmış bir toplum değiliz. Bu cümleleri veya sözcükleri kullanmak bence insanları yüceltir. Karşısındakine değer verdiğini gösterir. Düşünün biri size bir hizmet sunuyor, teşekkür bile etmiyorsunuz. Bence doğru değil. Komşusunu tanımayan, çalışma arkadaşına “Günaydın” demeyen bir toplum düşünemiyorum. Çalışırken sabah erken çıkardım evden, sokakta ilk karşılaştığım kişiler hep çevredeki apartman görevlileri olurdu. Hepsine “Günaydın” derdim. Önce şaşırıdılar, şimdi hepsi ile çok yakınız. Bu da beni mutlu ediyor.

Klasik bir soru olacak ama tekrar dünyaya gelseniz gene tıp doktoru olmak ister miydiniz? Gene iç hastalıkları mı tercih ederdiniz?

Klasik bir cevap ama evet. Ama bugünkü zamanda dünyanın her hangi bir yerinde hekimlik yapmak ister miydin, bunun çok ciddi sorgulanması lazım. 46-47 sene önce başladığım yolculuk ile bugünkü yollar çok farklı. Bunu tek ben değil, birçok arkadaşım hissediyor. Öğretmenlik, hekimlik, bunlar çok duygusal yönü olan meslekler ve hekimlik duygusallığını gün geçtikçe kaybediyor. Hala bir hastaya yardımcı olduğunuz zaman büyük bir haz alabilirsiniz ama yakında hekimlerin “benim hastam”, “benim servisim” diyebilecek durumda olamayacağından korkuyorum. Bunu üzümlere başka ülkelerde görüyoruz, bizde de başlamak üzere olduğundan korkuyorum.

* Eylül 2011 tarihli 20. sayıda yayımlanmıştır.

Etyen Mahçupyan: Modern tıp çok kibirli

Gazeteci Etyen Mahçupyan tıp dünyasını pek çok hekimden daha iyi tanıyan isimlerden biri. Alternatif yaklaşımları yakından takip eden ve modern tıp yöntemlerini “beyaz mafya”, “Ortodoks tıp”, “modern dünyanın şamanları” gibi iddialı kavramlarla eleştiren Mahçupyan ile dosya konumuz kapsamında SD’nin yeni sayısı için konuştuk. Alternatif tıp nedir, neye alternatif tıp denir? Modern tıbbın hemen yanındakilere de alternatif tıp denir mi? Uzağında ve karşısında olanlara mı denir? Alternatif tıp neden hala var? Tıpta eksiklerimiz neler? Türkiye’de, dünyada tıp sektöründe neler olup bitiyor? Doğrular, yanlışlar neler? SD’nin yazarları tıp dünyasından insanlar. Bizim için sektöre dışardan bakmak zor. Gazeteci Etyen Mahçupyan ise tıp dünyasına dışarıdan ama içindeymiş gibi bakabilen hatta bu dünyayı pek çok hekimden daha iyi tanıyan isimlerden biri. Günlük yazılarını halen Zaman Gazetesi için kaleme alan ve demokrat kişiliği ile tanınan Mahçupyan, 2000’li yılların başında eşinin kanser rahatsızlığı nedeni ile kanser konusunda 30’un üzerinde yazı kaleme almış, ünlü onkologların da

aralarında olduğu sağlık sektöründen bazı isimlerle sert tartışmalara girmişti. O günden beri alternatif yaklaşımları yakından takip eden ve modern tıp yöntemlerini “beyaz mafya”, “Ortodoks tıp”, “modern dünyanın şamanları” gibi oldukça iddialı kavramlarla eleştiren Mahcupyan ile dosya konumuz kapsamında SD’nin yeni sayısı için konuştu.

“TEK KANALDAN BESLENEN DOKTOR, HASTASINI ALDATABİLİR!”

İnsan genellikle hep gözünün önünde olan alışkanlıklarından dolayı göremez, tıp dünyasının içinden bakınca son yıllardaki gelişmelerle birlikte çok büyük atılımlar yapıldı ama her şey böyle iyi gitmiyor herhalde. Dışarıdan bakınca sizce nerelerde hatalar var? Alternatif tıp bizim bildiğimizden daha da güçlü mü veya güçleniyor mu? Bunlardan yola çıkarak alternatif tıp konusunda genel düşüncenizi bize anlatabilir misiniz?

Bir kere şunu söyleyeyim: biz tıba alternatif bir bakıştan bahsetmiyoruz, bilimsel tıptan farklı zemini olan anlayışlardan bahsediyoruz. Birtakım şifalı otlar falan aslında alternatif sağlık yöntemleridir. Alternatif tıp yöntemleri değil! Alternatif tıp dediğimiz zaman bir disipline giriyoruz. Disiplin bir teorik baz gerektiriyor. İnsan vücuduyla, sağlıklılıkla ilgili bir varsayım ve dolayısıyla buradan gidilerek hastalığın tanımına giden bir mantıksal çıkarsama gerektiriyor. Böyle baktığımız zaman tek bir tıp teorisinin olması kadar saçma bir şey olamaz. Nitekim de birden fazla var. Ancak şöyle bir şey var: tıp çok fazla endüstrileştiği, teknolojiyle bütünleştiği ve bir tür sanayiye dönüştüğü ölçüde bu değişik yaklaşımların bazılarının lehine, bazılarının aleyhine bir dünya yaratılmış oldu. Çünkü paranın nereye gittiğine bağlı olarak o dal ilerliyor, o dalda araştırma yapılıyor ve o araştırmaların sonuçları üzerinden de bir tıp tanımı yapılıyor. Oysa diğerlerinin de önü açık olsaydı bugün daha farklı bir yerde olurduk. Bu aslında şeye çok benziyor: alternatif bir enerji kaynağı olan güneşi bugün çok cüzi miktarda kullanabiliyoruz. Son 40 yıldır petrol yerine güneş enerjisine yatırım yapılmış olsaydı, belki de güneş enerjisinde hayal bile edemediğimiz noktalarda olacaktık. Oysa şimdi güneş enerjisinin kullanımı bitkileri kaynatıp içmeye benziyor, petrol sanki müthiş bir derinliği olan bir sanayi imiş gibi duruyor. Alternatif tıp yaklaşımlarında da meselenin zemini budur. Bundan sonrasında her teorinin kendine göre avantajları, dezavantajları, açıklayabildikleri, açıklamakta zorlandıkları konular var. Ve her teorinin palavraları var. Öte yandan bütün bunların üzerine gelen çok önemli unsur şudur: tıp, modern dünyada bir anlamda dinin yerine geçti. Çünkü din geriledikçe ve dünyevi hayat daha önemli hale geldikçe, öteki dünya değil bugünkü dünya daha fazla anlam kazandıkça biz bugünkü dünyada daha uzun yaşamak, daha sağlıklı, daha güzel, daha

fit kalmak gibi kayguları hayatlarımızın merkezine taşıyoruz. Bu da doktorların prestijini ve tıp zeminini çok yükseltiyor ve sıradan insanı aciz bırakıyor. Çünkü doktora gidiyor, bir anlamda onun eline, ayağına düşmüş durumda, o ne derse yapmak istiyor ve müthiş bir güvenme ihtiyacı hissediyoruz. Şimdi bu tabloda doktorların daha da özeleştiriyebilir olmaları gerekiyor. Çünkü böylesi bir teslimiyetin olduğu noktada aldatmak da, aldanmak da, hata da kolaydır. Aldatmak ile ille bilinçli bir şeyi kastetmiyorum. Hekim olarak bilginiz olması gerekenin çok azıysa, tek bir kanaldan beslenmişseniz, istesenez de istemesenez de kendinizi ve hastanızı bir miktar aldatıyor hale gelebilirsiniz. Bu durumda da hastanıza bildiğiniz en iyi şeyi söylersiniz ama o, en iyi şey olmayabilir. Sonuçta kapitalist dünyanın bir sektöründen, çok büyük paraların döndüğü bir dünyadan bahsediyoruz. İlaç ve makine sanayiinin büyük yatırımlarından, o yatırımları amorti etmek üzere kampanyalarından söz ediyoruz. Bir ilacın ne kadar sağlıklı, ne kadar endüstriyel ihtiyaçlarla ilgili olduğunu bilmek pek kolay değil. Bu durum bizi otonom sağlık kurumlarının denetleyiciliğine getiriyor. Bunu da ancak doktorlar, araştırmacılar yapabilir. Dolayısıyla bir tür sivil toplumcu doktor hareketlerine, ideolojik anlamda sınır tanımayan doktor hareketlerine ihtiyaç var.

**“DOKTORLARIN ELLERİNDE SANKİ BOYA KATALOGLARI VAR;
HASTA HANGİ RENGE BENZİYORSA ORADAKİ İLACI SÖYLÜYORLAR”**

Bu konuya girmeden önce birkaç şey sorabilir miyim: tıp dünyası büyük bir dünya. Kendi içinde disiplinleri var. Bir tedavinin istenmeyen sonuçları çıktığında bir sürü sorumlulukları var. Tıp dünyasının dışında bir de alternatif tedavi yöntemleri var. Bu yöntemlerle ilgili bir kurum-kuruluş bulmak zor olduğu için sorumlu bulmak da çok zor. Bu şartlar altında alternatif yöntemler belki bir faydası olur düşüncesiyle gene de devam ettirilmeli mi?

Ortodoks tıpcıların görmezden geldikleri, başka doktorlarca ve kliniklerce yapılan tedaviler var. Buralarda tıbbın verileri kullanılıyor, Ortodoks tedavilerin de bir bölümü kullanılabilir. Ve orada bir muhatap var, bir sorumlu var. Birçoğu patentlenmiş ürünlerden bahsediyoruz. Örneğin dünyada kanser tedavisi Ortodoks tıp sektöründe standart protokoller üzerinden yürütülüyor ve başarı oranları oldukça düşük.

Tabi bu tedavi oranının düşük olduğunu her ürün için söyleyemeyiz, birçok molekülden başarılı tedaviler elde edildiği de biliniyor...

Gene dünyanın pek çok yerinde Almanya'da, ABD'de, Avustralya'da, birçok klinikte hipertermi ile insanların vücudu ısıtılarak lokal, küçük dozda kemoterapi uygulanıyor ve sonuçların başarı oranlarının yüksekliğine dair bir sürü bulgu

var. Buna rağmen Ortodoks tıpçılar bu yöntem yokmuş gibi aynı protokole devam ediyor. Belli bir alanda çalışan bir bilim adamının en azından kendi alanında yapılan çalışmalarını takip ediyor, biliyor olması lazım. Fakat ben kendi deneyimlerimden de biliyorum, siz bir şey söylüyorsunuz karşınızdaki doktor bunun farkında değil. Hâlbuki sizin söylediğiniz şey belirli dergilerde yayımlanmış, konuyla ilgili bir sürü tartışmalar yaşanmış. Karşınızdaki doktor bu konuda bilgisiz olunca hastada güvensizliğe neden oluyor.

Şurada haklısınız: yeni tedavi yöntemleri protokollere alınırken bir hayli katı kurallar uygulanıyor. Bu kadar katı kurallar mı uygulanmalı? Gelen hastalardan görüyoruz, bazen hastalar eczanede ya da konu komşuda önerilen ve bazı bitkilere, bitkisel ilaçlara ya da kaplıcalara daha fazla güveniyor. Güven zedelenmesinde kimin kabahati var?

Doktorlar artık doktor değil! Çünkü klasik doktor, karşısındaki hasta ile empati kuran, onu anlamaya çalışan, her türlü gündelik alışkanlıklarıyla falan bir şekilde onu kafasında yeniden inşa eden biridir. Dolayısıyla hastaya bakan bir insandır. Ama şimdiki doktorlara bakıyorsunuz, sanki hepsinin ellerinde bir takım boya katalogları var, hastayı alıyorlar, hangi renge benziyorsa oradaki ilacı söylüyorlar. Böyle olunca güvensizlik oluyor, çünkü bir tane bile iyi doktorla karşılaşmışsanız diğerlerinin kötü olduğunu hemen anlıyorsunuz. Türkiye’de iyi doktor eksikliği çok yüksek durumdadır.

“ORTODOKS TIBBIN KULAKLARINI AÇIP KONUŞABİLİR VE HESAP VEREBİLİR HALE GELMESİ LAZIM”

Peki ama aynı durum alternatif yöntemler ve bu yöntemleri uygulayanlar için de geçerli değil mi?

Alternatif tıpta da doktorlar var ve onların tavrı iyi doktor tavrı. Alternatif bakış, sadece bir teori farklılığı değil. Bu bakış, esas nesnenin hastalık değil hasta olduğunu söyleyen bir bakış. Dolayısıyla çok daha insani ilişki kurabilen doktorlar, klinikler görüyorsunuz. Amerika merkezli bazı doktor oluşumları var. Bunlara internet üzerinden ulaşmak mümkün. Bir şey yazdığımız zaman size bir doktordan cevap gelebiliyor. Gelişmeleri takip edip raporluyorlar. Mesela alternatif her şeyin iyi olduğunu söylemiyorlar. Hemen hemen her hastalıkla ilgili alternatif bir bakış var ve bunlara internet ortamında ulaşmak çok kolay ve dediğim gibi en önemlisi de cevap veren bir sistem var karşımızda.

Biz tıpta birtakım şeyleri, yapılan tartışmalardan sonra oluşan konsensüslerden sonra kabul ediyoruz. Bunlar için kongreler, paneller, bildiriler yapılıyor. Doğruluğu kanıtlanmış, objektif kriterlerle karar veriliyor. Bu çarkın dışında kalan, elbette doktor olarak hayatım

sürdüren bir sürü insan da var. Ama biz bunu doğru kabul edemiyoruz. Yaptığı şey tıp uygulaması mı, evet. Ama asıl doğru olan objektif kriterlerle doğruluğu kanıtlanmış uygulamalardır. Şimdi bize de hastalar geliyor, “Hocam ben internette okudum, şöyle bir yöntem varmış” diyorlar. Hâlbuki onun konuşulmuş, tartışılmış hali var. Ve büyük tartışmaların ardından çıkmış sonuçlar var...

Yani şöyle söyleyeyim: bu alternatif tıp alanı, alternatif tıp üzerine inşa edilmiş yaklaşımlardan başlıyor, sadece alternatif kelimesini kullanan bir sürü yere kadar gidiyor. Böyle olduğu için tabi onların anlamlı bir katkı ya da bir araştırma sunma gibi bir durumları yok. Buradaki kritik mesele şu: bu aradaki arada kalan yani tıp bilimi üzerinde inşa edilmiş araştırmalarla ortaya çıkan ama Ortodoks tıbbın bulgu ve anlayışına zıt olan birtakım araştırmalar da dikkate alınmıyor. Bu insanların gönderdiği araştırmalar basılmıyor, yayımlanmıyor. Tersinden gidelim: bir sürü araştırma sonucunda ortaya çıkıyor dediniz ama özellikle kronik enfeksiyonlar konusunda bu saygıdeğer sempozyumlarda sunulmuş, daha sonra yanlış olduğu ortaya çıkan bir sürü de araştırma var. Bunlar büyük skandallar olarak ortaya çıktı. Dolayısıyla o çalışmalarda gerçekten doğruya ulaşıldığına dair kanaat giderek yıprandı.

“FİNANS KAYNAĞI, TIBBIN DEĞİŞMEMESİNİ İSTİYOR; TIP AYNI YERDE PATİNAJ YAPIYOR”

Ama aslında bu da işin doğasında var. Yani her şeyin doğru ve mükemmel olması mümkün değil. Farmakoloji, dünyada petrolden sonra ikinci büyük sektör. Böyle bir sektörde büyük şarlatanlıklar, büyük tıp oyunları maalesef ki olabiliyor. Bunlara karşı duruş da gene objektif kriterlere göre olmalı değil mi? Ortaya çıkan bir fiyatko bertaraf edilip yola devam edilmesi doğru değil mi? Siz, ‘Kanserin ilacı bulunsa ortaya çıkartmazlar’ diyorsunuz. Çünkü küçük bir ilaçla çözülecek olsa yer yerinden oynar diyorsunuz...

Meseleye oradan bakılacak olursa kanserin ilacı bulunmasa bile kanser yapan şeye odaklanıldığında işin gideceği seyir ortaya çıkar. Çünkü işin gideceği yer immünoterapidir ve bu olduğunda mevcut kanser endüstrisinin tümüyle atıl hale gelmesi ve 10 yıl içinde yok olacağı bir süreç gelişir. Zaten bilim böyledir. Eğer bilim sanayiye dönüşmeseydi şu ana kadar kesinlikle kanserde çok büyük ilerlemeler gerçekleşmiş olurdu. Ama sanayi bir ayak bağıdır aynı zamanda. Çünkü sanayi, ürettiğinin karşılığını almak isteyen ve tabi patentlendiği, çok büyük araştırma masrafları yapıldığı ve bunu ancak 10-15 yılda geri alabileceği için 10-15 yıl boyunca teorinin değişmemesini talep eder. Finans kaynağı, tıp biliminin değişmemesini talep ediyor. Tıp bilimi de oradan gelen paralarla araş-

tırma yaptığı için tıp bilimi değişmiyor, aynı yerde patinaj yapılıyor. Amerikan Başkanı Nixon, 1970'lerin sonunda kanserin çözümü için büyük bir para ayırmıştı. Mantık şuydu: ne kadar çok para harcarsanız, sorun o kadar çabuk çözülür. 40 sene geçti ama hala aynı yerdeyiz. Ama başka bir pencereden bakıldığında aynı yerde değiliz. Çünkü immünoterapi alanında da birtakım gelişmeler oldu vesaire. Yani demek istediğim şu ki, Ortodoks tıbbın gözlerini, kulaklarını açıp konuşabilir ve geçtiğimiz süreçle ilgili hesap verebilir hale gelmesi lazım. Bakıyorsunuz, alternatif tıpla ilgili bütün makaleler Fransızca, Almanca, İtalyanca dergilerde yayımlanıyor. Çünkü bütün büyük dergiler İngilizce ve baya bir sansür uyguluyorlar. Bu dergilerin yönetim kurullarında kimler var diye bakıyorsunuz, ilaç firmaları falan var. Bu çarkın halkaları o kadar iç içe geçmiş ve o kadar görünür ki. Artık tıp dünyasının sistemik bir özelleştire sürecine ihtiyacı var. Alternatif tıpla uğraşanlar modern tıbbın içinde yer almak istiyorlar. Yaptıkları işte daha saygın yere gelmeyi, dergilerde yazılar yazmayı istiyorlar.

Bu yolun kendine has kuralları var ve o kurallara da uymaları gerekiyor ama... İsterseniz 20 yıl önce yaşanan Ziya Özel hadisesini biraz konuşalım. O zaman çok dışlanmıştı. Oysa söylediklerinden bir kısmı yanlış olsa da bir kısmı doğruydü ve belki biraz tartışılmalıydı, ne dersiniz?

Ziya Özel'in ürünü bir firmaya satıldı, patentlendi, şu anda da piyasada satılıyor. Bu konuda söyleyebileceğim, birincisi Ziya Özel'in ürününün hammaddesi zakkumdu. Zakkum, yüzyıllardır kanserle ilgili olarak kullanılmış. Dolayısıyla zakkumun kanser üzerinde etkili olma ihtimali yüksek. İkincisi zakkumun kime, ne kadar yararlı olacağını hiçbir şekilde bilmiyoruz. Dolayısıyla bu tür ürünler her hastanın denemesinde yarar olan ama ısrar etmesi çok anlamlı olmayan ürünler. Çünkü bu tür doğal ürünün her hastada farklı etkileri olabiliyor. Mesela kanserle ilgili bir şey alıyorsunuz, mideniz düzeliyor, daha rahat uyuyorsunuz falan. Öte yandan da bunu alanların yüz tanesinden belki de 80'inde hiçbir şey olmuyor. Burada şunu da söyleyelim: bir sürü şeyi aynı anda kullanmanın da bir mantığı yok. Çünkü neyin faydalı neyin gereksiz ya da zararlı olduğunu ayırt edemezsiniz, aynı anda kullanılan ürünlerin vücudumuzda kendi aralarında yarattığı etkileşimleri bilemezsiniz. Sonuçta vücudun kendine has bir dengesi var. Yani bunları belirli aralıklarla denersiniz ama gerçek tedavi olduğunu da unutmamanız gerekir. Çünkü bunlar destek tedavilerdir. Zakkum hapı ile kanseri yenen yüz kişide bir kişi belki vardır ama sırf zakkum hapı ile kanser mücadelesine girişmek de pek akıllıca olmaz.

Geleneksel/alternatif tıbbın toplumun tarihi, kültürü ve inançlarından köken aldığı kabul ediliyor. Modern Batı tıbbına bu açıdan baktığımızda nasıl bir durumla karşılaşırız?

Klasik olarak Batı aydınlanmasının getirdiği bilimsel aydınlanma var. Diğer alanlarda olduğu gibi tıp da Avrupa kaynaklı olarak bir disipline oturdu ve kendi başına bir bilim dalı gibi muamele görmeye başladı. Bize sosyoloji, kimya mühendisliği nereden gelmişse Ortodoks tıp da oradan geldi. Evrensel bir niteliği bilimsellik iddiası olduğu için de güvenilirliği oldu. Ama tabii Newton Fiziği vardı, sonra Einstein Fiziği geldi. Newton Fiziği hiçbir zaman çöpe atılmadı. Tıpkı bunun gibi geleneksel dediğimiz tıp ve buna benzer her türlü alışkanlığımız da kadim denen, binlerce yıldan beri süregelen ve gündelik hayatımızda hala çok anlamlı olan bir takım formlardır. Yani siz şimdi maydanozu, ıspanağı alıp suyunu sıkarsınız ve her sabah içerseniz size kesinlikle iyi gelecektir. Bin yıldır herkese iyi geliyor. İyi gelmeme diye bir şey olmaz. Ama bununla bir hastalığı iyileştirebilir misiniz diye sorduğunuzda bunu yapamazsınız ama modern tıbbın, maydanozun bize neden iyi geldiğini söylemesi lazım. Bunu söylemediğinde çok garip noktalara geliyoruz. Mesela 10 sene önce doktorlar ne yediğinizin kanser noktasında hiçbir önemi yok diyorlardı. Şimdi bütün onkologlar beslenmenin çok iyi olduğunu söylüyorlar ve işte ‘Şunu yeme’, ‘Bunu ye’ diyorlar. Peki, bu algı kısa sürede ne değişti? Beslenmenin önemli olduğu binlerce yıldır bilinen bir şey. Vücudumuzdaki enzim ve proteinlerin yüzde 80’inin ne işe yaradığını bile bilmiyoruz. Bilmediğimiz bir şeyle uğraşıyoruz ve biliyormuşuz gibi davranıyoruz. Bu, fazla kibirli bir bakış. Modern tıp çok kibirli. Bu, giderek daha fazla okuyan hastayı tatmin eden bir şey değil ve o hasta bazen bir maydanozu bir doktordan daha anlamlı bulabiliyor.

Günümüz modern tıbbının, uygulandığı ülkenin kültürel formlarına uyum sağlaması, oluşan güven zafiyetini azaltabilir mi?

İnsan kültürel bir yaratık. Akdeniz insanı dediğimiz zaman belirli beslenme formlarından geliyoruz. Dolayısıyla bizim genetiğimiz örneğin Kuzey Amerika’daki biri ile yüzde 99 aynı olabilir ama genetik zafiyetimiz farklı. ‘Japonya’da meme kanseri hiç olmuyor da bilmem nerede şu kadar oluyor’ dediğimiz zaman buna benzer bir şeyden bahsediyoruz. Şöyle bir şey: hastalıkların tedavisinde psikolojik faktör çok önemli. Beyin son derece tembel bir organ. Siz beyninize yaşamak istediğinizi söylemediğinizde beyin bir süre sonra dalgasını geçmeye başlıyor. “*E yani bu da gidici*” diyor. Ama yaşamak istediğinizi söylediğinizde beyin bakıyor, “*Ya bir şeyler yapmaktan yarar var herhalde*” diyor. Bir kişi ailesi ile yaşıyorsa hastalıkla mücadele gücü başka, yalnızsa çok başka olur. Burada onu ayakta tutan şeylerin birçoğunun sosyal, kültürel olduğunun farkında olmamız lazım. Mesela bir sürü yaşlı hasta ile ilgili, “*Yurtdışından oğlunu bekliyordu, oğlu geldi, onu gördü ve öldü*” diye duyuyoruz. Bir sürü insan şu anda belki birinin doğumunu beklediği için yaşıyor. Bilerek, irade ile uzuyor bu hayatlar. Çünkü psikolojik yapı ile hormonal yapı arasında bir geçişlilik var. Son olarak,

tıbbın büyük çapta görmezden geldiği bir Şeyi ifade edelim: fizikten biliyoruz ki madde enerjidir. Her madde aslında enerji terimleri ile de ifade edilebilir. Biz vücut olarak aslında bir enerji yığınyız. Dolayısıyla sağlıklı olmak bir enerji halidir. Her hastalık bir enerji bozulmasıdır. Dolayısıyla her hastalığı enerji terimleri üzerinden iyileştirmek mümkündür. Bunun üzerine hiçbir Şekilde gidilmedi. Bunun üzerine gidenlerden bir kişi Amerika'da kanser ilacı bulmuş durumda. Bu ilaç 8-10 senedir satılıyor. Bu kişi bir diŐçi ve 20 yılını bu araştırmaya vermiş. Vücuttaki kanserli hücrelerin nükleusuna elektronla mesaj veren bir ilaç bu. O madde nükleusa vuruyor ve onun yapısını bozuyor.

Teşekkür ederiz, görüşlerinizden epey istifade ettik.

* Mart 2012 tarihli 22. sayıda yayımlanmıştır.

*Süleyman Yalçın:
Devrin edebiyatçıları önce
öğretmenlerim, sonra
hastalarım oldu*

Aydınlr Ocağı'nın eski başkanlarından Prof. Dr. Süleyman Yalçın, Ailerlemiş yaşına rağmen bizi geri çevirmedi, Cihangir'deki evinde kabul etti. Siyasi yaşamımızın mazisini geçmişin tozlu raflarından çıkartıp bir kez daha hatırlamak ve sevgili hocamızı genç nesillere bir kez daha tanıtmak adına hatıralarla dolu bir sohbet yaptık. Aydınlar Ocağı'nın eski başkanlarından Prof. Dr. Süleyman Yalçın, 1926 yılında Çanakkale'de doğdu. Çanakkale İlkokulu (1938), Cumhuriyet Ortaokulu (1941) ve İstanbul Kabataş Lisesi'nin ardından (1944), İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden 1950 yılında mezun oldu. Profesör olarak emekli olduğu 1988 yılına kadar uzun yıllar İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde görev yaptı. Yazar olarak Büyük Doğu dergisinde çıkan yazılarıyla tanındı. Daha sonra Aydınlar Ocağı Genel Başkanı olarak yazdığı yazılar, yaptığı konuşmalarla dikkat çekti. Yazılarını Büyük

Doğu (1956-59, 1972) Yeni İstiklâl (1962-63), Kök (1981-82), Boğaziçi (1984-86) dergileri ile Orta Doğu (1974) ve Tercüman (1976-88) gazetelerinde yayımladı.

Süleyman Yalçın fikir ve siyasi hayatımızın öncülerinden biri. Gazeteci Mehmet Nuri Yardım'ın ifadesi ile 1960'lı yıllarda dünyanın diğer ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'de de sol rüzgârlar esiyordu. Sol düşünce ağırlığını hissettiriyor ve kamuoyuna egemen oluyordu. Milliyetçi muhafazakâr görüşlerin temsilcisi olan sağ düşünce ise kendisini ifade edemiyordu. Bu açığı gören milliyetçi, muhafazakâr bir grup aydın, gazeteci, yazar, ilim adamı ve araştırmacı bir araya geldiler. Gayeleri, dağınık olan, ortada görünemeyen ve bir varlık gösteremeyen Türk sağını birleştirmek ve etkili kılmaktı. Bu aydınların başında Süleyman Yalçın vardı. Anadolu'daki münevverlerle bir araya gelindi ve müşterek toplantılar yapıldı. İstişareler gerçekleştirildi. Önce İstanbul'da "Milliyetçiler Kurultayı" yapıldı. Fikir önderleri bir araya gelmiş, millî değerlere bağlı öncü isimler buluşmuştu. 1965'te "Aydın Kulübü" kuruldu önce. Ardından Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu, Nihad Sâmî Banarlı, Prof. Dr. Muharrem Ergin, Ahmet Kabaklı ile Altan Deliorman'ın da aralarında bulunduğu 56 kurucu üye 14 Mayıs 1970'te Aydınlar Ocağı'nı kurdu. Seçilen tarih çok anlamlıydı. Zira o gün, Demokrat Parti'nin 1950 yılında CHP'den iktidarı devraldığı tarihin yıl dönümüydü. İlk başkanı İbrahim Kafesoğlu olan Aydınlar Ocağı'nda başkanlığı 1974'te Prof. Dr. Süleyman Yalçın devraldı. 1979'a kadar yürüttüğü görevi sırasında Aydınlar Ocağı'nı sağ ve muhafazakâr aydınların bir araya geldiği, yoğun bir şekilde seminerlerin düzenlendiği bir mekân haline getirdi. Düzenlenen paneller kamuoyuna mal oluyor, ortaya konulan düşünceler basında tartışılıyordu. Aydınlar Ocağı bir fikir kulübü olmasının ötesinde adeta bir proje merkeziydi. Dönemin siyasetçileri ile temaslar kuruluyor, parti liderleri Aydınlar Ocağı'nda konuşmalar yapıyordu. Süleyman Yalçın, uzlaştırmacı kişiliği ve beyefendiliği ile Türk sağını Aydınlar Ocağı'nın çatısı altında toplamayı başarmıştı.

ADINI "ŞAİRLER SULTANI" KOYDU

Sağın fikir kalelerinden Aydınlar Ocağı'nın isim babası, "şairler sultanı" üstat Necip Fazıl Kısakürek olur. Süleyman Yalçın ve arkadaşları, düşüncelerini Necip Fazıl Kısakürek, Hasan Basri Çantay, Nureddin Topçu ve Ali Fuad Başgil gibi dönemin meşhur fikir ve ilim adamlarına aktarırlar. Kısakürek, kendisiyle istişare edenlere, "*Eski zamanda olsa Münevverler Mahfili olurdu, şimdi ise Aydınlar Kulübü olsun*" der. Doç. Dr. Süleyman Yalçın'ın başkanlığında oluşturulan kulübün kurucular kurulu, Op. Dr. Asım Taşer, Doç. Dr. Faruk Kadri Timurtaş, Doç. Dr. Ayhan Songar, Dr. İsmail Dayı, Yüksek Mühendis Mahmud Ayla ve Dr. Kemaleddin Erbakan'dan oluşur. Üniversite çevrelerine yönelik çalışmalarda temel

hedef, millî kültürümüzün gençlere aktarılmasıdır. Bunun için Beyazıt'ta bir iş hanının üst katı kiralanır. Burada sohbet toplantıları ve konferanslar tertip edilir. Gençler, milliyetçi maneviyatçı aydınların çoğunu burada tanıma ve dinleme fırsatı bulurlar. Bu kürsülerden dinleyicilere hitap eden Necip Fazıl Kısakürek, Nurettin Topçu, Mümtaz Turhan, Nihad Sami Banarlı, Arif Nihat Asya, İsmail Hami Danişmend, İlhan Darendelioğlu, Tarık Buğra, Osman Yüksel Serdengeçti gibi aydınlar gençliğin yetişmesi, millî ve manevî değerlerle donanması için büyük bir gayret gösterirler. Aydınlar Ocağı, daha sonra Lâleli'deki binaya, oradan da Fatih, Akdeniz Caddesi'ndeki idare binasına geçer.

“TÜRK İSLÂM SENTEZİ”NİN BABASI

Süleyman Yalçın ülkesini ve insanlarını seven, bir mütefekkir, bir inanç, bir aksiyon adamı olarak tanındı. 1970'lerin sonuna doğru, Amerika'da bulunduğu sırada zihninde tasarladığı bir düşünceyi geliştirdi ve ortaya koydu: “Türk-İslâm Sentezi.” Bu görüş, Nizam-ı Âlem idealini temsil ediyordu. Amaç, millî kimliğini bilen, değerlerine sahip çıkan, inançlı, Müslüman Türk insanının ruh profilini inşa ve ihya etmektir. Süleyman Yalçın Hoca, bütün hayatını “Türk-İslâm Sentezi” fikrine adadı. SD olarak, bugün 86 yaşında olan Prof. Dr. Süleyman Yalçın ile bir röportaj yapmak istedik. Hoca, ilerlemiş yaşına rağmen sağ olsun bizi geri çevirmedi, Cihangir'deki evinde kabul etti. Siyasi yaşamımızın mazisini geçmişin tozlu raflarından çıkartıp bir kez daha hatırlamak ve sevgili hocamızı genç nesillere bir kez daha tanıtmak adına güzel ve hatıralarla dolu bir sohbet yaptık.

“ÇOCUKLUĞUMDA YAĞMUR SULARINDA MERMİ ARTIĞI TOPLARDIK”

Sevgili Süleyman Hocam, sizinle Türkiye'nin 60'lı ve 70'li yıllarını konuşmak, Türk siyasi hayatındaki yoğun çalışmalarınızdan bahsetmek istiyoruz. Ama iziniz olursa önce biraz geçmişe gidelim. Çocukluğunuz önce savaş yıllarının tanıklığı, ardından Cumhuriyetin ilk yılları ile geçmiştir. Bize biraz o yılları anlatabilir misiniz?

Ben Müslüman bir ailenin çocuğu ve torunuyum. Annemin babası rahmetli Sabri Gül Dedem 9 sene Osmanlı ordusunda dolaşmış. Gitmediği yer yok. Öteki dedem Rumelili. Bulgaristan göçmeni. Onun babası 13 yaşındayken 3 arkadaş yürüyerek Çanakkale'ye kadar gelmişler. Orada kalmışlar. O zaman ne tren var, ne de otobüs. Köyün ağalarından birinin yanına girmiş dedemiz. Ben 1926 senesi Kasım ayında Çanakkale'nin Anafartalar Köyü'nde doğmuşum. Çocukluğumun ilk seneleri bu köyde geçti. Babam medreseyi tamamlayamamış ama dönemin meşhur hocalarından Büyük Ayasofya İmamı Hafız İdris'in öğrencisi olmuş. Sesi de güzel olduğu için Çanakkale'de hem hocalık yapmış, hem de ticaretle meşgul olmuş. Benim ilk yıllarım, altı-yedi yaşına kadar köyde dedemin, ninemin yanında geçti. Bir köy çocuğuydum. İki üç arkadaşıyla beraber yağmurlardan sonra çamurlu

suların köy sokaklarından aktığı, çamurun tepelerden getirdiği şeyler içinde 1. Dünya Harbi'nin mermi artıklarını toplardık. Biz birkaç nesil savaşın kötü hatıralarını yaşadık. Babam mesela arkadaşlarıyla beraber *"Haydi muharebe seyretmeye gidelim"* derlemiş. Onlarla beraber derelerden, tepelerden geçerek bizim askerlerin yaralıları, şehitleri getirdikleri mevkilere kadar giderlermiş. Hatta bir tanesini hiç unutmuyorum. Cephe gerisinde bir asker görüyorlar. Çok büyük susuzluk var. Katırın birisi bir ayak izine idrarını yapmış. Bu askerın susuzluktan bu idrarı içmeye teşebbüs ettiğine şahit oluyorlar. Çocukluğum bu mübarek topraklarda geçti. Yedi yaşına gelince ilkokula başlamak için Çanakkale'ye annemin babamın yanına geldim. İlkokulu Çanakkale Cumhuriyet İlkokulu'nda okudum. O zamanlar Çanakkale'de lise dahi yoktu. İlkokul sıralarında o zamanki öğretmenlerimizin öğretmenlik liyakatlerini takdirle hatırlıyorum. O yıllardan hafızamızda kalan bazı olaylar var. Bizler Cumhuriyetin ilk nesliyiz. Öğretmenlerimiz bize o günlerde yetişerek Türkiye Cumhuriyeti'ne hizmet etme idealini telkin etmişlerdi. Fakat ben bir ikilem içerisinde olduğumuzu o günlerde fark etmeye başladım. Meselâ ilkokulda bize ısrarla Osmanlı'nın, padişahların kötülüğünden bahsedilirdi. Tedrisat öyleydi. Ama köye gittiğim zaman dedem *"Onların hepsi yalan söylüyor. Bir padişah yedi evliya kuvvetine sahip insandır"* derdi.

Lise eğitimi için İstanbul'a geliyorsunuz. Kabataş Lisesi herhalde birçok yazar ve edebiyatçı ile tanıştığınız yıllar oluyor değil mi? Zira meşhur edebiyatçılar lisede edebiyat ve Türkçe hocalarımızdı...

Evet, büyük hocalar gördüm. Faruk Nafiz Çamlıbel 2,5 yıl kadar edebiyat hocam oldu. Yıllar sonra ise benim hastam oldu. Nihal Atsız da kısa bir dönem edebiyat öğretmenim oldu. Sözüne güvenilir, adam gibi adamdı. İşte o zaman Türkçü neşteri yedik (Kahkahalar). Kabataş Erkek Lisesi'ndeyken Türkçü arkadaşlarla Başbakan'a açık mektup yazdık. Hakkımızda tahkikat yapıldı. Mahkemesi oldu. Sansaryan Han zamanları. Orası Emniyet Müdürlüğü idi. O günler hem Türkiye için hem de bizler için pek de hatırlanmak istemeyen günlerdi.

"AYHAN SONGAR'IN CUMA NAMAZINA BAŞLAMASINA BEN VESİLE OLDUM"

Liseden sonra üniversite yılları başladı ve tıp okudunuz. Kültürel çalışmaların da hep içinde oldunuz ve Aydınlar Ocağı'nın kuran ekipte yer aldınız. Aydınlar Ocağı nasıl kuruldu, ocağa kimler gelip gitti?

27 Mayıs'tan sonra Milliyetçiler Derneği de dahil olmak üzere bütün cemiyetler kapatıldı. Fikri ve kültürel bütün etkinlikler durdurulmuştu. İşte bu dönemde akademik camiadaki arkadaşlarla bir araya gelip bir şey yapalım istedik. İlk önceleri Aydınlar Kulübü adını verdiğimiz, daha sonra ise Aydınlar Ocağı olarak değiştirdiğimiz derneğimizi kurduk. On kişiydik. Necmettin Erbakan, karde-

şi Kemalettin Erbakan, Ayhan Songar, Asım Taşer bu on kişi arasında yer alan isimlerdi. Çarşıkapı'da Karaağaç İşhanı'nın üst katını 500 liraya kiralamıştık. Kira ve diğer giderler için her birimiz her ay 50 lira verecektik. Herkes ayın başında 50 lirayı getirecekti. Aydınlar Ocağı o dönemde gerçekten de önemli bir hizmette bulunmuştur. Hafta da en az iki gün değişik fikirden değerli insanları getirerek konferanslar verdirirdik. Hasan Basri Çantay, Şemsettin Yeşil, Nurettin Topçu, İsmail Hami Danişmend, Ali Fuat Başgil, Arif Nihat Asya gibi değerli isimler Aydınlar Ocağı'nın müdavimleri arasındaydı. Necip Fazıl'ın konferansları oldukça rağbet görürdü. Hepimizin milli ve manevi olarak beslenmesinde Aydınlar Ocağı'nın büyük faydası oldu. Ayhan Songar'ın Cuma namazına başlamasına ben vesile oldum. Bir süre sonra Ayhan, bir akşam Necip Fazıl'ın bir konferansından sonra bana "*Süleyman, ben artık beş vakit namaza başlıyorum*" dedi. Necip Fazıl büyük bir dava adamıydı. Allah ondan razı olsun. Peygamber sevgisini, İslam'ın şuurunu pek çok gence o aşıladı. Tayyip Bey ve Cumhurbaşkanı buna dâhildir. Yine, Tarık Buğra da Aydınlar Ocağı'na gelenlerdendi. Akciğer kanserinden öldü. Çok üzülmüştüm. Güzel eserler yazdı. Adam gibi adamlardan biridir. İslam-Türk sentezine faydaları olanlardandı.

Bu yıllarda bir de Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'a yaptığınız bir ziyaretiniz varmış. Onu anlatabilir misiniz?

O zamanlar üniversitelerde sol rüzgârının estiği zamanlardı. Gece yarısı telefonla aranır, sürekli tehdit edilirdik. Her sabah arabaya binmeden önce sağına soluna bomba var mı diye bakardık. Bu günlere gelmek için büyük mücadeleler verildi. Benim doçent olduğum o sıkıntılı günlerde Aydınlar Ocağı'ndan on, on bir kişilik bir grup olarak Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ı Florya'daki Cumhurbaşkanlığı Köşkü'nde ziyaret ettik. Üniversitelerde ne olup bittiğini anlattık kendilerine. Bir cümlesi halen hafızamda tazeliğini koruyor: "*Yahu neredesiniz siz? Sizin gibi gençler var mı üniversitede. Siz niye çıkmadınız şimdiye kadar? Ben Müslüman bir ailenin çocuğuyum. Ama şimdi Cuma namazına gitmeye korkuyorum*"

Türkiye'de sağın fikir öncülerinden Nihal Atsız ile de Boğaziçi Lisesi yıllarından bir tanışıklığınız var değil mi hocam? Tanıdığınız Nihal Atsız'ı bize biraz anlatabilir misiniz?

Nihal Atsız, rahmetli diyeyim gene, Allah'a inanmazdı ama "*İslam benim milletimin dinidir, ona hürmet ederim*" derdi. Bir akşam birlikte Haydarpaşa'ya geçip, trenle Maltepe'ye gidecektik. Tam akşam vakti, güneş batıyordu. Süleymaniye bütün haşmeti ile karşımızda duruyordu. Bu manzarayı görünce; "*Hocam*" dedim, "*Allah rızası şu memlekete, şu vatana bak. Şurada İslam'ın koyduğu değerler olmasa ne kalır Türk'e?*" dedim. "*Evet, Türkler zaten Müslümanların Türkçe konuşanıdır*" diye cevap verdi. Rahmetli Sabri Gül dedem de "*İslam'la tanışmamış Türk, Türk'e benzemez*" derdi. Biz onun için yıllarca hep "*İslam, İslam, İslam*"

dedik. Ömrüm boyunca İslam-Türk sentezi üzerine çalıştım. Türk-İslam sentezi tezi böyle başladı. Türk'ü "Müslüman Türk" diye tarif ediyoruz veya "Türkçe konuşan Müslüman" diyoruz. Bunları yıllarca konuştuk ama Nevzat Yalçıntaş ve Nihal Atsız'ın öğrencisi Altan Deliorman falan bu senteze karşı çıktılar.

"NURETTİN TOPÇU İLE ÇEMBERLİTAŞ-SULTANAHMET ARASINDA 3 GÜN MÜNAKAŞA ETTİK"

O yıllarda herhalde Nurettin Topçu ile de tanışıyordunuz...

Elbette. Bir gün rahmetli Nurettin Topçu ile Çemberlitaş'ta sinemanın önünde sohbet ediyoruz. Mustafa Kemal'i küçük görür gibi bir hali oldu. "Ama hocam, o *İstiklal Muharebesi'ni kazandı*" dedim. "Keşke kazanmasaydı" diye yanıt verdi. 2-3 gün Çemberlitaş-Sultanahmet arasında gidip gelerek bunun münakasasını yaptık. Ne zamanki Uzakdoğu'ya, Singapur'a, Hong Kong'a gittim, "Hoca haklıymış" dedim. Topçu'nun da söylediği gibi en büyük hatalarından biri, Osmanlıca'yı kaldırması olmuş. Topçu, "Rus kendi yazısını, Yunan kendi yazısını korumuş, Acemler de öyle, hepsi öyle." der, bizlere de dilin değişmesindeki yanlışlığı anlatmaya çalışırdı.

70'li yıllardaki yoğun siyasal ortamda genellikle birlikte olduğunuz, bir arkadaş, bir dost olarak Necmettin Erbakan'ı, Necip Fazıl'ı, Ayhan Songar'ı da bize biraz anlatabilir misiniz?

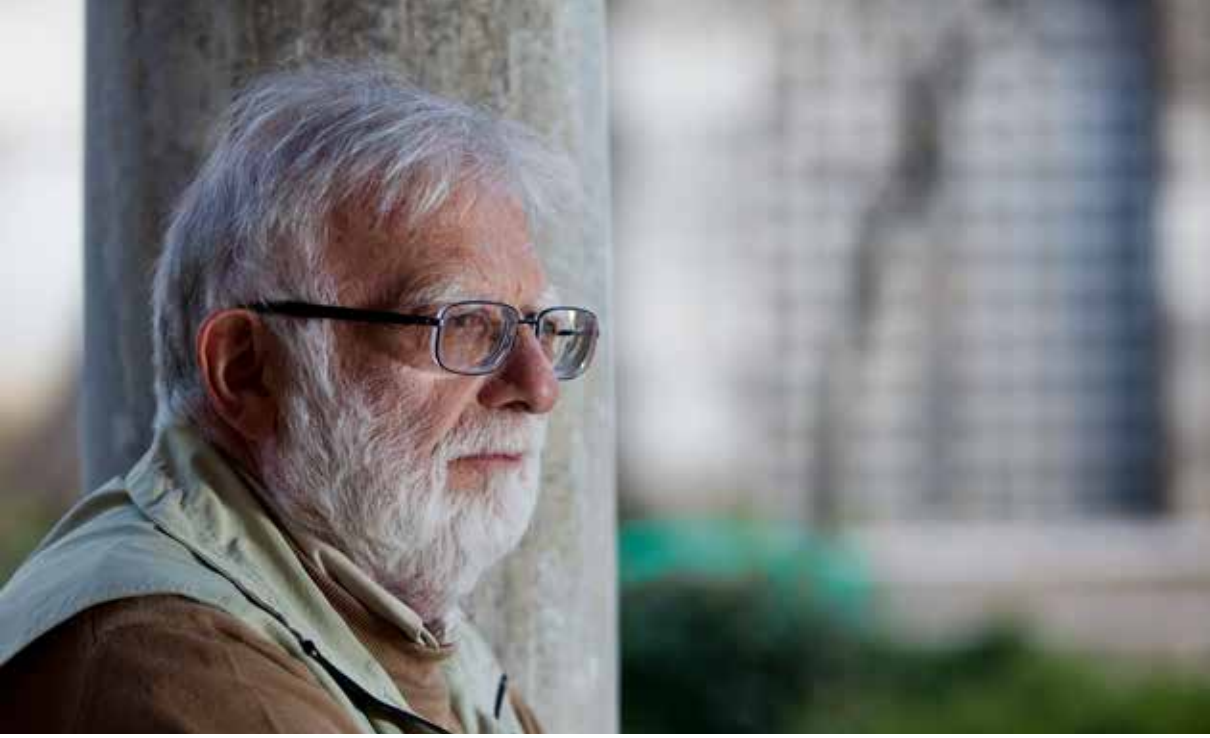
Hepsi iyi insanlar, hepsi güzel insanlar. Sabahattin Zaim mesela. Evliya meşrep bir insan. Necmettin Erbakan mesela. Bir deha. Ama sözünü tutmayan bir insandı. Necmettin bir kez bile "Ya Süleyman dernek kurduk. Kaç para vereceğiz?" demedi. Müslüman bir adamdı. Bu ülkeye güzel hizmetler etti. Ayhan Songar, daha dengeli dehalardan biridir. Japonca öğrenmeye bile kalktı. Gece sabahlara kadar hasta bakardı. Hatıratında yazdı bunları. Necip Fazıl benden 20 yaş büyüktü. Abi gibiydi. Onun da sözüne güvenemezsin ama İslam'ın özünü bizim nesle o öğretti. Ahmet Kabaklı ile de Aydınlar Ocağı'nda tanıştık. Aileden doğru dürüst İslami terbiye almamış, namaz kılmasını hiç görmemiş. Bize baka baka namazını kılardı. Aydınlar Ocağı etrafında hepimiz eksiklerimizi tamamladık.

Hocam sizi ziyadesiyle yorduk. Bunca senenin birikimi ile son cümleler olarak genç arkadaşlarımıza neler tavsiye edersiniz?

Doğruluktan dürüstlükten ayrılmasınlar. Yalana katiyen tenezzül etmesinler. İslâm'ın beş şartından sonra kendime dört şartı daha düstur ettim. Dürüst olmak, adaletten ayrılmamak, edepli ve ölçülü olmak, sevgi ve şefkat sahibi olmak. Bu dört şarta onlar da riayet etsinler.

* Mart 2012 tarihli 22. sayıda yayımlanmıştır.

*Sadettin Ökten:
“Modern insan ihtiyarlamamak ve
ölümü unutmak istiyor”*

Osmanlı medeniyeti hakkında araştırmaları ilgiyle izlenen Prof. Dr. Sadettin Ökten ile sağlık, hastalık, ölüm, yaşlılık, hekimlik gibi derin konular etrafında sohbet ettik. Kabristanlar, salâlar ve hasta ziyaretlerini “hakikatin hatırlatıcıları” diye niteleyen Hocanın getirdiği bakış açısı, hâkim tıp paradigmasını direklerinden sarsacak nitelikte. Sağlık, sağlıklı olmak eski medeniyetlerde, bilhassa Osmanlı’da ne anlama geliyordu, bugün ne anlama geliyor? Kabristanların cami hatta evlerin avlularında olmalarının önemi neydi? Geçmişteki şifahane mimarisi ile bugünün hastane mimarisi arasında ne gibi farklar var? şifahaneden hastaneye geçerken medeniyet mirasımız olan neleri hayatımızdan çıkartıp attık? Şehirler, evler, hastaneler ve kabristanların bir medeniyetteki yeri nedir? Bunlar toplumun ve özelde bireyin yaşamını nasıl etkiler? Osmanlı medeniyeti hakkında araştırmaları ilgiyle izlenen Prof. Dr. Sadettin Ökten ile sağlık, hastalık, ölüm, yaşlılık, hekimlik gibi derin konular etrafında sohbet ettik. Sadettin Hoca, bu kavram-

ları eski zamanlardan günümüze ve farklı medeniyetlerdeki telakkileri değerlendirdi. Modern insanın hiç ihtiyarlamamak ve ölümü unutmak istediğini söyleyen; kabristanlar, salâlar ve hasta ziyaretlerini “hakikatın hatırlatıcıları” diye niteleyen Hocanın, eski Türkçeden ve şiirlerden bolca alıntı yaparak getirdiği bakış açısı, hâkim tıp paradigmasını direklerinden sarsacak nitelikte.

Hocam sizinle bugün sağlık, hastalık, ölüm, yaşlılık, hekimlik gibi konular etrafında sohbet etmek istiyoruz. Bu kavramları eski zamanlardan günümüze ve farklı medeniyetlerdeki telakkileri ile genel olarak değerlendirebilir misiniz? Eğer daha özele inip bir başlangıç sorusu sormam gerekiyorsa sağlığın, sağlıklı olmanın eski medeniyetlerdeki, bilhassa Osmanlı’daki karşılığı ile bugünkü karşılığını konuşarak başlayabilir miyiz?

Hay hay. Tabi Osmanlı’daki hekimler de çok kullanıyorlar: *“Halk içinde mu-teber bir nesne yok devlet gibi / Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi”* diyor Muhibbi, Kanuni Sultan Süleyman. Eskiler hadiseye şöyle bakıyorlardı: Evet her şeyin başı sağlık ama bu hangi sağlık? Bedensel sağlık mı, ruhsal sağlık mı, kalbi sağlık mı? İnşallah yanlış değerlendirmiyorumdur, benim anladığım kadarıyla eskilerin ehemmiyet verdiği kalbi sağlıktır. Ona biz kalb-i selim diyoruz. Onu biraz daha açalım isterseniz: İmani sağlık. Ruhi sağlık, depresyonlar gelir geçer, onlar bu dünyanın normal halleridir. Beşeriz; üzüntü, sıkıntı, gam, sürur, neşe olur. Bedeni sağlık tabi ki önemlidir ama eskilerin nazarında o üçüncü sırada durur. Osmanlı toplumunda hayat ve ölüm iç içedir ve bu dünya, bir başka âlemin tarlası, ekin ekildiği yerdir. Dolayısıyla bu dünyayı çok iyi kullanmak gerekiyor. İki insan aynı fiili işlese, aralarında imansız olanın bir sevap, bir pozitif puan almayacağı çok açık bildirilmiştir. Ha bu, inananlar için böyledir. Bugün modern toplumun anlayışında sağlık hayatı maddi boyutuyla yaşamak için gereklidir. Tadını çıkara çıkara yaşamak için. Tabi o tat gene bir meddi çerçeve içindedir. Bir eski gazeteci yanılmıyorsam, “aspava” diyordu. Allah sağlık, para, afiyet versin, âmin yani. Parayla sağlık üst üste düşünülür. O parayı yemek için de afiyet lazımdır. *“Sanma ey hace ki senden zer ü sim isterler / Yevme la yenfau da kalb-i selim isterler”* diyor Bağdathı Ruhi. *(Ey efendi sanma ki senden altın ve gümüş isteyecekler. Hayır, kıyamette ancak kalbi selim isterler)*. Şair sözü bizim eski dünyamızda mühim sözlerdendir. Çünkü onlar birtakım Kur’ani hakikatleri ve hadiste beyan buyurulan güzellikleri Osmanlıcayla, aruzla ve şiir formunda dile getirmişlerdir.

“BİR İNSAN HAYY İSMİ ŞERİFİYLE Mİ YAŞIYOR, YOKSA HEKİMİN HÂZİK ELLERİYLE Mİ?”

Geçmişteki şifahane mimarisi ile bugünün hastane mimarisi arasında ne gibi farklar olduğunu sizin ağzınızdan dinleyebilir miyiz? Şifahaneden hastaneye geçerken medeniyet mirasımız olan neleri hayatımızdan çıkartıp attık?

Valla bu tehlikeli bir soru. Hastaneler lazım. İnsanlar hasta oluyorlar, deva arıyorlar. Fakat deva ararken yeni hastalıklara duçar olabiliyorlar. Şu mesele önemlidir: Hayatı veren ve alan kimdir? Hekim midir, Allah mıdır? Bir insan hayy ismi şerifiyle mi yaşıyor, yoksa hekimin hâzık elleriyle mi? Burası çok mühimdir. Eğer bir hastane, altyapısı nasıl olursa olsun hayatın ve ölümün sahibinin Allah olduğunu size hatırlatıyorsa veya hiç unutturmuyorsa işte o bize ait bir hastanedir. Ama falanca operatör, fişmanca uzman, profesör dediği anda o rasyonel bir hastanedir. Benim gördüğüm kadarıyla fark buradadır. Şimdi biraz daha pragmatik bakılıyor hadiseye. Çünkü hastalar yardıma, psikolojik desteğe, ruhi ihtimama muhtaç. Hasta olduğu zaman üzerine bir melal çöker ve o melalin sahibi de Cenab-ı Allah'tır. İnsan bunu pek kabul etmek istemese de hayat, takdir edildiği kadarıyla vardır ve bu takdirin dışına çıkmak mümkün değildir. Medeniyetimizin temel kaynağı "Kitabullah"a göre "ne bir saat önce, ne bir saat sonra" diye beyan buyurulmuştur ve hastane bize bu gerçeği hatırlatıyorsa, onun yanında müşfik ve yardımsever kollarıyla hastayı kucaklıyorsa bizim hastanemizdir. Hastanın belki bedensel tedaviden çok ruhi tedaviye ihtiyacı vardır ve modern tıp da bunu söylüyor. Hastanın tedaviyi kabul etmesi için psikolojisinin çok iyi olması lazım diyor.

Dergimizde de bu konuyu işleyen makalelere sıklıkla yer veriyoruz. Bu bağlamda biraz üzerinde durmak istiyorum. Hastaların tedavi edildiği yerin adının geçmişte şifahane olarak anılırken bugün hastane olarak anılması noktasında neler söylersiniz?

Sualinizin yanıtı soru içinde zaten var. Hastanın beklediği şifadır. Cenabı İbrahim'in, "*Ben hasta oldum, onu sen iyileştirdin*" diye Cenabı Allah'a karşı bir niyazı var, "*fe huve yeşfin*" diyor. (*Ve izâ maridtu fe huve yeşfin*) (*Suara Sureti 80. Ayet*) Hekim, ilaç bir vasıta. Bu dünyada her şey bir sebebe bağlıdır. Ama sebebin arkasında bir esas sebep vardır, külli irade vardır. Bunu gözden uzak tutmamak lazım. Bir Müslüman, şifahane de Cenabı Allah'tan ömür talep ediyor ama hayırlı ömür. Hizmetle, maneviyatla geçen ömür talep ediyor. Yoksa şakilikle (haydutluk) geçen ömür talep etmiyor. E bunun için de bedensel, ruhsal ve kalbi şifa bulması lazım. Hastane, sanki hasta evi yani. Tekrar şifahane kurabilir miyiz? Belki kurarız. Ama şu anda kuramıyoruz.

Bugünün dünyasında, Türkiye'sinde biri çıksa ben şifahane kuruyorum dese nasıl bir şey olur, nasıl bir mimarisi, insanlara yaklaşımı nasıl olur?

Bence mimarisinden çok şöyle bir şey olabilir belki: Bu şifahane bilabedel olur ve orada manevi olarak epey yük çekebilecek insanlar vazife alır. Hizmet ehli, güler yüzlü, hastalara şefkatle yaklaşan, hastaların kaprislerine ve çocukça isteklerine karşı “Bir gün ben de bunlar gibi olabilirim” diyebilen ve bu yükü taşımak için Cenabı Allah’tan yardım isteyen insanların çalıştığı ve bu anlayışın başhekimden en altta kapıya bakan muhterem zata kadar var olduğu kurumlar olur. Bu bir vakıf olur, bir model olur, bir misal olur. Şimdi hastane deyince gazeteler mi biraz abartıyorlar bilmiyorum insanlar tarafından ticaret yeri gibi algılanıyor. Tabi ticaret her zaman vardı, kötü bir şey değil. Ama eskiden hayır sahibi insanlar şifahane kuruyorlardı. Mesela en son hatırladığım, eskiden biz “aşağı Gureba” derdik. Vakıf Gureba Hastanesi. Oranın vakfiyesini hatırlıyorum. Bezmialem yani Sultan Mahmut’un eşlerinden bir tanesi. Hayrat sahibi bir kadındı. Zengin-fakir herkes gidebilir. Ha kapasitesi mahduttur o ayrı. Bu kapitalist dünyada eğer böyle bir zihniyet ortaya çıkarsa bunun binası, mimarisi de tez zamanda ortaya çıkar. Önemli olan önce bina değildir. Şimdi o kadar kapital var insanlarda, o kadar para var. Vakıf, durdurmak demektir. Size akan bir meblağı durduruyorsunuz, Cenabı Allah’ın rızasını umarak insanların hizmetine sunuyorsunuz. Değirmenler, zeytinlikler vakfediliyor ve onların kira gelirleri ile vakıf çalışmaları dönüyor. Pekâlâ, bu bugün de olabilir yani.

“OSMANLI MİMARİSİ MÜTEVAZI, ÇOK FANİ, FEVKALÂDE NİSPETLİ VE DERİNLİKLİDİR”

İzniniz olursa mimari, şehirler, evler, hastaneler, kabristanlar üzerinde biraz durmak istiyoruz hocam. Bu noktada, devrini ve kendisinden sonra gelen devletleri çok etkilemiş olan Osmanlı’ya sizin rehberliğinizde daha yakından bakabilir miyiz? Osmanlı’da mimari, şehirler, evler, hastaneler nasıl bir dizilim içinde idi?

Osmanlı şehri, Osmanlı manevi dünyasını şunu çok net yansıtır. Bireyin hayatla, varlıkla, Allah’la olan ilişkisi aynen şehre yansıtılır. Detaylara girmeden söyle söylemek münasip olur: Osmanlı insanı, İslam uygarlığının bir yorumunu yapmıştır. Bu yorumda şu iki unsuru çok net görüyoruz: Bir tanesi iktifa (yetinme). Maddeye bakışta. Maddi dünyadan hiçbir şey almadan yaşamak mümkün değildir ama en az almaktır. Neden? Çünkü Osmanlı toplumu, maddi dünyayı aynı hayat gibi, ilim gibi, para ve kabiliyet gibi insana emanet olarak görür. Bu emaneti en az kullanmak, mümkünse kullandığından fazlasını üzerine eklemek ister. Osmanlı şehrini kurarken bir tanesi bu. İkincisi de nispet. Nispete uyar. Hayatın bir oranı vardır. Şehri kurduğu yerin topografyasına bakılırdı. Denizlerle, sularla ilişkisine bakılır, o topografyayı en az rahatsız edecek ve nispeti bozmayacak şekilde şehirler inşa edilirdi. Çünkü insanda çevreyi değiştirme kabiliyeti vardır. Diğer hiçbir canlıda çevreyi değiştirme kabiliyeti yoktur. Arılar

ya da karıncalar bin sene önce nasıl yaşıyorsa şimdi de aynı şekilde yaşıyor. Ama insanlar öyle değil, insan çevreyi değiştiriyor. Bunu yaparken çevrenin kendisine emanet olduğunun farkında olan insanın davranışı başkadır, çevrenin sıfır maliyetli bir girdi olduğuna inanan ve kendi ihtiraslarını ön plana çıkaran insanın anlayışı başkadır. İşte Osmanlı birinci şıkkı tercih etmiştir. Ve en önemlisi de Osmanlı insana saygı gösterir. İnsanın var olmak için tabiata, gökyüzüne, toprağa, diğer canlılara ihtiyacı vardır. İnsan asosyal bir varlık değildir. Hayvanlarla, toprakla birlikte yaşar. Osmanlı, kurduğu şehirlerde bu saydığım unsurlarla insanın ilişkisini kesmemeyi tam aksine teşvik etmeyi öngörmüştür. Onun için çok mütevazı, çok fani, fevkalâde nispetli, çok sıradan gibi görünen ama arka planında büyük bir derinlik taşıyan bir mimari oluşturmuştur. Osmanlı mimarisinde fonksiyon bütün bunlardan sonra gelir. Osmanlı itikadına göre insan aklıyla değil duygularıyla yaşar. Sevgisiyle, inancıyla yaşar. Akıl, bunların emrinde olduğu müddetçe bir anlam ifade eder. Dolayısıyla hastane mimarisi de şehrin içinde, şehirle uyumlu bir mimaridir. Genellikle de bir külliye içinde kaybolmuş gibidir. Şehirlerin etrafında inşa edildikleri külliyeler, Osmanlı toplumunun bütün ihtiyaçlarına cevap veriyor.

Osmanlı döneminden kalan hasta onam formlarına baktığımızda hekimin aracılığıyla, eliyle Allah'tan şifa murat edildiğini görüyoruz. Hekime gene para verilir, gene para ilişkisi vardı ama şifanın kaynağının Allah olduğu ifade edilirdi. Bugün ise bedeli olduğu düşünülen para karşılığında doktordan şifa talep ediliyor. "Eğer şifa veremiyorsan ben sana para vermiyorum, şifayı verene gidiyorum, parasıyla değil mi?" gibi bir anlayış var...

E bu sadece sağlık konusunda böyle değil ki. Her alanda olduğu gibi tanrı anlayışının materyalleşmesi, problemin çözümünün kuldan beklenmesi meselesidir. Bu rasyonel bir hayat anlayışıdır. Rasyonalite problemi çözemediğinde, "bu bir istisnadır" der ve ince hikmeti göz ardı eder. Çünkü onu göz önüne alsa bu defa bir büyük, sorgulanmaz külli kudretin varlığını kabul edecek. E bu anlayış bunun temel kabulü ile çatışıyor. Bu anlayış Türkiye'ye de geldi. Mesela eski insanlar şöyle söylüyorlardı: *"Eğer rahatsızsanız üç şey yapın. Allah'a dua edin ve ondan şifa niyaz edin, Kur'an okuyun ve hekime gidin."* Şimdi modern insanlar ya da ister istemez modernitenin etkisi altında kalan insanlar ilk ikisinde biraz tereddüt ediyorlar.

Geçmişte kabristanlar camilerin hatta evlerin avlularında yer alıyordu. Bugünün şehirlerinde ise hep şehirlerin dışında tahsis edildiğini görüyoruz. Bu ne anlama geliyor?

Modern insan ölümden korkuyor, ölmek istemiyor, ölümü düşünmek, hatırlamak da istemiyor. Modern insan ihtiyarlamak da istemiyor. İhtiyarlayınca ne

olur? Bir defa üretmezler kapitalizme göre. O nedenle ihtiyarlar hayatın dışına çıkartılır, bir an önce ölsün diye beklenir. Eskiden böyle değildi, ihtiyarlar bir uyarı vesilesi ve vasıtası idi. Ölüm de gaflette olan insana büyük hakikati hatırlatıyordu. Dolayısıyla ölümün simgesi olan kabristanlar şehrin ve hayatın içinde olurdu. İnsanlar evlerinden çıkıp komşularına giderken bile ölümü hatırlardı. Şimdi yeni yapılan camilerde bile kabristan yok, yönetmelikler izin vermiyor. Kabristanlar şehrin dışına atılmış vaziyette. Eğer oralara çıkmazsanız onları görmezsiniz. Bu da bir anlayış meselesidir.

“KABRİSTANLAR, SALÂLAR VE HASTA ZİYARETLERİ HAKİKATİN HATIRLATICILARIDIR”

“Mezarlıkları şehirden kaldırdığınız anda şehrin altından büyük bir temeli çekip almış olursunuz” demişsiniz bir yerde. Bu cümleyi biraz açabilir misiniz hocam?

Bu tabi, baktığınız medeniyet algısı açısından değerlendirilmesi gereken bir konu. Siz şehirde İslami bir medeniyet algısının var olmasını istiyorsanız yani hayatın ölümle iç içe olduğunu, ölümün hayatın devamı olduğunu ve buradaki efa (fil, yükümlülük)ölümden sonra size yol göstereceğini veya sizi karanlığa duçar edeceğini biliyor ve buna inanıyorsanız ölümsüz bir hayatı düşünmemeniz lazım. Bu açıdan baktığınızda mezarlık size ölümü hatırlattığı için daima yanınızda bulunması gerekir diye düşünülmelidir. Eskiler bu anlayışın tatbiki olarak kabristanları şehrin içinde her yerde inşa etmişlerdir. Çok büyük ölçekli değil, hatırlamak için yeteri kadar. Aksi halde üzerinizde karabasan gibi oturur, hiçbir şey yapamazsınız. Bir de şunu unutmamak lazım. İnsanın gaflete büyük bir meyli vardır. Gaflet aynı zamanda bir emanettir, büyük de bir lütuftur. Aksi halde insan varlığı büyük hakikatle çok zor yaşayabilir. Dünyevi meşguliyetler her zaman lazımdır, faydalıdır ama esas büyük sebebi, büyük lütfu unutmamak için mezarlıklar mühimdir. Bunu çekip aldığınız zaman medeniyetinizin temel direklerinden birini şehrin dışına atmış oluyorsunuz. Mesela cenaze salâları vardır. O cenaze salâları da size çevrenizden, mahallenizden, semtinizden birinin bu dünyadan ayrıldığını ifade eder. Özetlemek gerekirse insan dikkatli yaşamak mecburiyetindedir. İşte kabristanlar, salâlar, hasta ziyaretleri bu dikkatli yaşamanın hayatımızdaki temel hatırlatıcılarıdır. Bunlar ecel ve hastalık her an sizi bulabilirin teminidir.

İzniniz olursa son birkaç soru yöneltmek istiyorum. Hastalık kavramına bakışta geçmişte bugüne neler değişti? Örneğin eskiden hayatın normal bir evresi olarak görülen bunama, bugün alzheimer adıyla hastalık olarak isimlendirilip tedavisi aranıyor. Geçmişte hastalık neydi, bugün ne?

Geçmişte bir imtihan olarak, Cenabı Allah'ın kuluna verdiği bir sınav sorunu olarak algılanırdı ve hastalığa karşı tabi ki şifa aranırdı ama şifadan önce sabır aranırdı. Bugün ne arandığını ben bilemeyeceğim. Onu hastalıklar ile uğraşanlar daha iyi biliyorlar. Bugün hastalığa karşı sabır arandığını pek söyleyemem. Zahiri sebepler üzerinde hep duruluyor. Tabi sebepler var. Başta da söyledim, bu dünyada sebepsiz hiçbir şey yok. Ama sebepler mutlak ve zaruri değil. Onlar bir büyük gerçekliği sanki saklamak için birer paravan gibi. Bir misal vereyim: Bir Türk entelektüel hanımefendi Fransa'da tren yolculuğu sırasında bir rahip ile sohbet ediyor. Diyor ki *"Ben ateistim."* Rahip, *"Niçin ateistsiniz?"* diye soruyor. Diyor ki, *"Bizim mahallede çok güzel bir çocuk vardı. Çok da küçüktü. Şifası bulunmaz bir hastalığa duçar oldu, tutuldu. Baba ve anne çok çektiler, çocuk çok rahatsız oldu ve en nihayetinde öldü. Ben böyle bir tanrıyı tanımıyorum."* Rahibin cevabı şu oluyor: *"Siz tanrıyı tanımıyor değilsiniz, siz tanrı ile kavgalısınız. Eğer tanrıyı tanımasaydınız, hastalığın sebebini ona izafe etmezsiniz."* İşte hadise bu kadar basit. Hastalıkları birer imtihan olarak görmek lazımdır. Ha biz imtihanlardan da Allah'a sığınmıyoruz. Zor sorulardan ona iltica ediyoruz. Allah buyuruyor ki, *"Size ancak yüklenebileceğiniz kadar yüklerim."* Biz de, *"Hiç yüklenme Yarabbi"* diyoruz. Şimdi öyle görünmüyor. İşte üşüttü, ihtiyarladı, çok yemek yedi. Bunlar var, yok değil. Ama arkasında bambaşka bir sebep var.

Modern tıp bize ölünceye kadar genç kalmanın yollarını vaaz ediyor. İlaçlarla, chech up'larla, turizmle, tatillerle... Adeta yaşlılık hastalıktan sayılıyor sanki. Ne dersiniz?

Şair sözü diyor ki *"İki şey çok kötüdür. Biri gençliğe özenen yaşlı, öteki yaşlılığa özenen genç."* Hayatın akışı içinde her yaşın kendine göre feyzi, güzelliği vardır. Her şey zamanında ve yerinde.

Ölüm kötü, yok sayılması gereken bir şey mi?

Valla ister yok say, ister var say. Cahit Sıtkı, Otuz Beş Yaş Şiiri'nde söylüyor ya, *"Bir namazlık saltanatın olacak / Taht misali o musalla taşında"* diye. Ölüm, ahirete iman eden bir Müslüman için bir geçiş dönemidir. Yani bu fiziki âlemden manevi âleme geçiş. Allah hepimize hayırlı, feyizli, ibadetli, hizmetli, muhabbetli ömür nasip etsin vesselam.

* Haziran 2012 tarihli 23. sayıda yayımlanmıştır.

Nazife Şişman: Hastalık ve ölüm modern hayatın görüntüsünü bozuyor

Sperm bankası, tüp bebek, ötanazi, geliştirilmiş yoğun bakımlar, kürtaj, sezaryen gibi uygulamalar bizi şu iddialı düşünceye sevk ediyor: artık insan adeta doğumu ve ölümü kontrol eder hale geldi! Sosyolog Nazife Şişman *Yeni İnsan: Kaderle Tasarım Arasında* gibi iddialı bir isim verdiği kitabında ilginç tartışmalara kapı aralıyor. Tıp teknolojisi alanında son yıllarda baş döndürücü bir ilerlemeler var. Sperm bankası, tüp bebek, ötanazi, geliştirilmiş yoğun bakımlar, kürtaj, sezaryen gibi uygulamalar bizi şu iddialı düşünceye sevk ediyor: artık insan adeta doğumu ve ölümü kontrol eder hale geldi! Doğumdan ölüme hayatın her alanında tıbbi teknolojinin uzmanlığına emanetiz. Organ, doku ve kan nakli; antibiyotikler, psikolojik ilaçlar, gen tedavisi, yapay organlar... Bir de gelecekte hayatımıza girmesi beklenenler var: İnsan, hayvan ve bitki genlerinin karışımından oluşturulacak hibrid canlılar! Bugün biyoteknoloji ve gen mühendisliği, insanı bir makine haline getirme yolunda. Biyoteknoloji sadece bilimin konusu olarak gündemde

tutulsa da aslında disiplinler arası, çok yönlü bir mesele olarak karşımızda duruyor. Bu geniş alanda dinin, felsefenin ve diğer sosyal bilimlerin söyleyeceği çok şey var. Ancak özellikle de ülkemizin de içinde olduğu İslam coğrafyasında pek de söz söyleyen kimse yok. Sosyolog Nazife Şişman *Yeni İnsan: Kaderle Tasarım Arasında* gibi iddialı bir isim verdiği kitabında bu tartışmalara kapı aralıyor. Tıpta teknolojinin kullanımını geçen sayısında ele alan, bu sayısında ise kürtaj ve sezaryeni masaya yatıran SD için Nazife Şişman ile konuşmak şart olmuştur. Lütfü Hanoğlu Hocamızla birlikte İstanbul Medipol Üniversitesi'nde ağırladığımız Şişman'la zihnimizi açan bir söyleşi yaptık.

“İNSANIN TASARIMINA DOĞRU GİDEN BİR YAKLAŞIM VAR”

İsterseniz şununla başlayalım: bu konuyu seçerken şahsi motivasyonunuz ne oldu?

Sosyoloji çalışırken kendimi feminizm hareketleri, kadın meselelerini incelerken buldum. Çünkü çağdaş kültürü anlamaya çalışan herkesin irtibat kurması gereken bir alan bu. Yıllar içindeki çalışmalarım beni kadın bedeni ve beden sosyolojisine yöneltti. Kadın kimliği, gender (toplumsal cinsiyet), feminist teori ve pratiği çalışırken, beden sosyolojisi ile temas kaçınılmazdı. Çünkü feminizm, bir cinsellik siyaseti. Dolayısıyla beden siyaseti içerisinde yol alan bir stratejiye ve kavramsal çerçeveye sahip. Kürtaj tartışmalarında da gündeme gelen “bedenimiz bizimdir” söylemi, bedenimizin bizim olup olmadığı konusu, bu konuya tarih içindeki yaklaşım, bu konuda Müslümanların yaklaşımları, bedenin emanet olması anlayışından mülk oluşuna doğru ilerleyen bir süreçte yoğunlaştı çalışmalarım. İnsan bedeni üzerindeki tahakkümün çağdaş siyaset ve ekonomi içindeki yerini görünce doğal olarak bu konuya yoğunlaştım.

Kitabımızın adı oldukça iddialı. Neslimiz artık farklı bir formatla mı çoğalıyor?

Kitabın adının özellikle imajlı olmasını ve metafor barındırmasını tercih ettim. “Hayatın tıbbileştirilmesi ve sağlık fetişizmi” bir taraftan, genetik bilgilenme diğer taraftan dünyanın eskisi gibi görülmediği bir bakış açısı sunuyor. Peki, bireylerin kimlik kurgularında, ölüme ve hayata bakışlarında yeni teknolojiler nasıl bir etkiye sahip? Bu sorudan yola çıktım. Yeni tıp teknolojisiyle muhatap olan, protezlerle ve organlarla bedeni sürekli takviye eden bir yaklaşım hâkim günümüzde. İnsanın tasarımına doğru giden bir yaklaşım var. Tabi bir de daha klasik bir yaklaşım var. Kader inancından hareket eden, sağlığı bir imtihan olarak gören, tevekküle dayalı yaklaşım. Bir sarkaç gibi düşünürsek kitap bu iki arada nerede durduğumuzu sorgulamaya çalışıyor.

“TÜRK HALKI TIBBA İMAN DERECESİNDE BAĞLI”

Sizce nerede duruyor? Şu anda Türkiye’deki toplum bu sarkacın neresinde duruyor?

Bu konuda genel bir şey söylemek zor. Bu, katmanlı bir durum arz ediyor. Ama ben halk düzeyinde tıbbi iman derecesinde bir bağlılık gözlemliyorum. Özellikle orta yaş ve orta sınıfta aşırı bir doktora güven var. Öte taraftan alternatif tedavilerle vesaire değişen yeni bir tıp kültürü de var. Tıp kültürü insanların hayatında çok ciddi bir yer tutuyor. Bireyler için sağlıklı olmak artık bir hayat tarzı. Modern sağlık anlayışında sağlıklı olmak kişinin kendi belirlediği bir durum olarak görülüyor. Yani eğer kişi kendine bakarsa, egzersiz yaparsa, sağlıklı beslenirse, zamanında kontrollerini yaptırırsa problem olmayacak. Kişi hastaysa bu onun sorumluluğu. Demek ki kendine bakmamış. Böyle bir genel yaklaşım var. Bu yaklaşımın hâkimiyeti altında kalan insanlarda da sağlıklı olabilmek ve kalabilmek için aşırı bir çaba görülüyor.

Geleneksel yaklaşımımızla bu nasıl bağdaşıyor, insan zihninde ve toplum zihninde? Birbirleri ile örtüşüyor mu yoksa çatışan sorunlu noktalar var mı? Toplum bu çatışma noktalarını nasıl alıyor? Uzlaşmayla mı?

Evet, herkes mutlaka birtakım uzlaşma noktaları buluyordur ama ben çelişkiler görüyorum. Mesela Anadolu kültüründe çocuk sahibi olmamak özellikle kadınların üzerinde büyük bir baskıdır. Bunu kabul ediyoruz. Ama sonuçta tevekkül devreye girmelidir, çünkü bunun Allah’ın takdiri olduğuna inanılır. Günümüzdeyse insanın kısırlık durumunu mutlak olarak yenebileceği anlayışı hâkim. İnsanın çocuk sahibi olma konusu ndaki gayretinde sınır ortadan kalkmış durumda. Yani eğer bir insan çocuk sahibi olmak istiyorsa olur, deniyor.

“TÜP BEBEK, ÜREMEYLE CİNSELLİK ARASINDAKİ BAĞI KOPARTTI”

İnsan “tasarlanabilir bir varlığa” dönüştüğünde bizi bazı sonuçların beklediğini ifade ediyorsunuz. Kitabınızda tüp bebek, organ nakli, sezaryen, kürtaj, ötanazi, klonlama, genetik manipülasyon, hayvan insan genlerinin karışımından oluşan hibrid varlıklar gibi uygulamaları tartışıyorsunuz. Ve “İnsanın laboratuvarında tasarlanan bir varlığa dönüşmesi iktisadi ve sosyal sonuçlara gebe.” diyorsunuz. Söyleyin lütfen, ne gibi sonuçlara gebe?

Saydıklarınızdan bir kısmı henüz uygulanmadığı için afaki sayılabilir. Ama mesela yaygın olarak kullanılan tüp bebek uygulamasının kültürel ve iktisadi sonuçları üzerinden diğerlerinin sonuçlarını da görebiliriz. Mesela insanın üremesi, çoğalması için cinselliğe ihtiyacın ortadan kalkması cinselliği, aileyi, kadın-erkek ilişkilerini nasıl etkileyecek? Bu soruyu sormuyoruz. Biliyorsunuz, tüp bebek uygulaması, üremeyle cinsellik arasındaki bağı koparttı. Artık ikisi

bir arada olmak zorunda değil. İlginçtir, Weber sanayi devriminin başlarında aile ile üretimin birbirinden boşandığını söylüyordu. Çünkü daha önceleri aile bir üretim merkeziydi. Evde üretim, aile bazında üretim söz konusu idi. Ancak üretim fabrikaya taşındığında üretim ile aile arasında bir boşanma yaşandı. Bu çok ciddi sonuçları olan bir değişimdi ve aile yapısı, kadın-erkek ilişkileri, çocuk yetiştirme metotları, bireyin nasıl yetişeceği gibi bir sürü şeyi etkiledi. Benzer ve belki daha keskin sonuçları olacak bir başka gelişme ise üreme ile cinsellik, üreme ile aile arasındaki bağın kopmasıdır. Bunun üzerinde düşünmemiz gerekmiyor mu? İnsanların çocuk sahibi olmayı istemeleri çok doğal. Ancak üremenin laboratuvarında ve insan kontrolünde olması, insan neslinin çoğalmasının teknik bir süreç haline gelmesi demektir. Artık biz üreme değil de bu eyleme üretim diyebiliriz. Üretim dendiği andan itibaren de bu üretim sürecini kontrol eden birileri olacak. Mesela liberaller diyor ki, genetik müdahalelerle daha mükemmel çocuklar imal etme sürecini anne-babalar yönetsin. Belli iktidar grupları, teknokratlar da bu süreci kontrol edebilir. Yani insan hayatı tamamen teknokratik bir yönetimin konusu haline gelebilir. Mesela İsyân filminde işlendiği gibi duygunun olmadığı bir dünya tasarlayabilir bazı iktidar odakları.

Teknolojinin yönettiği bu süreçler artık kitapların, filmlerin konusu değil. Ülkemizde de örnekleri günbegün yaşanıyor. Bir örnek üzerinden ilerleyebiliriz. Yeni evli. Genç bir hanım. İlk bebeği. Gebeliği kötü bir şekilde sonuçlanıyor. Rahminin de alınması lazım geliyor. Artık bir daha çocuk sahibi olamayacak. Annesi oldukça genç. “Ben taşıyıcı anne olabilirim” diyor. Çünkü çocuk sahibi olmazlarsa bu evliliğin sürmeyeceğini düşünüyor. Şimdi bu örnek toplumumuzun zorlamaları ve teknolojinin bir araya gelişi ile ortaya çıkan bir durum.

Benzer başka örnekler de var. Ülkemizde tüp bebek uygulamalarında sperm ile yumurta sahibinin nikâh bağı ile bağlı olmaları zorunluluğu var. Ama hemen yanı başımızdaki Kıbrıs’a, Yunanistan’a gidildiğinde orada böyle bir şart yok. Ve ben oraya giden muhafazakâr, mütedeyyin çiftlerin olduğunu doktor arkadaşlardan bizzat duydum. Tıbbi prosedürün ne olduğu hakkında yeterince bilgileri yok. Sadece bir aşı gibi bir tedavi olduğunu düşünüyor aile belki de. “Doktorlar ne yaparsa yapacak onlara teslim olduk” gibi bir gerekçeyle bilmezden gelecek bir meşrulaştırma söz konusu. Sizin bahsettiğiniz örnekte de kayınvalide kendi torununu taşıyacak. Peki, bu çocuk bu durumda kimin çocuğu sayılacak? Süt emzirmek bile bu kadar önemliken, süt insanı kardeş yaparken bu konularda hassasiyet gösterilmemesi beni şaşırtıyor. Doğacak çocuk genetik annesinin nesi olacak? Kardeşi mi çocuğu mu? Nesep, din, can, akıl, mal ile birlikte İslam’da korunması gereken beş şey arasında zikredilir.

“YENİ DOĞUM UYGULAMALARI NESEBİ BOZABİLİR”

Bu durum nesebi bozar mı?

Bilmiyorum, bu soruya benim cevap vermem uygun değil. Ama sıkıntılı bir durum olduğu da muhakkak. Ben bu konularda bu kadar tıp teknolojisine teslim olan yaklaşımı eleştiriyorum.

Günümüz tıp teknolojisi babayı da kapının dışına itebiliyor. Oyuncu Münir Özkul’un kızı Güner Özkul ve gene oyuncu Leyla Kömürcü, sperm bankasından satın aldığı sperm ile hamile kalıp çocuk sahibi oldular. İleride bunların da bazı sonuçları görülecektir değil mi?

Sonuçlar Amerika ve Avrupa’da görülmeye başlandı zaten. Çocuklar internet siteleri ve dernekler kurup “*Babamızı istiyoruz*” kampanyaları düzenliyorlar. Babasız yetişen çocuklar meselesine girerseniz orası ayrı bir dünya. Orada babası ölen, babasız doğan çocuklar da var. Benim asıl dikkat çekmek istediğim şey, meselenin haklar söylemi üzerinden ilerlemesi ve bir insanın mutlak üreme hakkı olduğu varsayımı.

Bu dediğiniz haklar meselesinin, ileri yaşlar için de insanın mümkün olduğu kadar ölmemeye çalışması şeklinde bir tezahürü de oluyor mu?

Tabi, aynı şey söz konusu. Bu durum, doğumda ve ölümden insan kontrolünün aşırı derecede artması, insanın bu süreçleri kontrol altına alması gerektiği şeklindeki yaklaşımla alakalı. Aslında ne kadar kontrol altına aldığı da tartışılır. Zira tüm bu süreçleri kontrol altında tutan bir teknokrazi var ama bireysel olarak bakıldığında da böyle bir iddia var. İnsanın uzun yaşama isteği, ölümsüzlüğü araması kadim bir arzu. Gılgamış Destanı’nda var, ölümsüzlük iksiri Lokman Hekim’de var. Ama günümüzde bir takım insanların uzun ömür hatta ölümsüzlüğü temin edecek teknolojileri satın alabilir olması söz konusu. Peki, bu nasıl bir gelecek tasavvuruna yol açıyor? Dünyevi çerçevedeki ahlaki ve adaletle ilgili sorunlar bir tarafa uhrevi tasavvur nasıl değişiyor? Bu soruları metafizik bir endişe olarak muhafaza etmek gerektiğini düşünüyorum.

Bu durumun sosyolojik yansımaları da olabilir mi? İleri hastalık durumlarında hastanın kendisinde büyük bir korku, ailede endişe ile geçen, yoğun bakımlarda ilerleyen bir dönem bu. Artık mutlak bir son da görüldüğü halde hastayı biraz daha yaşatmak adına bir hastanenin yoğun bakım servisine emanet etmediğinde sanki aile de üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmemiş gibi hissediyor sanki...

Hasta yakınları üzerinde böyle bir baskı var. Öte yandan ölümü bekleyen hastanın başında beklemek yerine onu bir hastanenin yoğun bakımına yatırmak ailenin bir konfora ulaşmasını da sağlıyor. Yani hasta o acılı süreci gözlerden uzak

yaşamış oluyor. Modern hayatta hastalığın ve ölümün kabul edilebilir bir yanı yok. Bunlar görüntüyü bozan, şıklığı, estetiği, yaşama sevincini bozan şeyler. Ölüm ve hastalık modern hayatın akışını bozan unsurlar olarak görülüyor. Yok edilmesi gereken, eğer edilemiyorsa gözlerden uzak tutulması gereken unsurlar olarak görülüyor.

Tüp bebeği, sperm bankasını ve demanslı hastalar konusunu konuştuk. Sezaryen ve kürtajı da konuşmak istiyoruz ama oraya dönmenden önce ötenaziye de konuşalım istiyoruz. Ötanazi de ölümün kontrol edilmesi. Bunun da bazı sosyolojik gerekçeleri ve sonuçları var. Ötenaziye Türk toplumunun nasıl baktığı ile ilgili neler söylersiniz?

Tıbbi tedavinin ölüm sürecini uzatması gerçeğini görmeden ötenaziye doğru bir şekilde değerlendiremeyiz. Ötanazi, tıp teknolojisinin kendi içinden çıkmış bir sorun. Mesela makineye bağlı bir yaşam gibi bir seçenek olmasa fişi çekme sorunu da olmayacaktı diye düşünüyorum.

Türk toplumu ötanazi istiyor mu?

Toplumumuzda ötanazi ile ilgili yaygın bir talep olduğunu sanmıyorum.

Teknolojinin kendi içinde etkileşimleri noktasına geldik. Demin verdiğim örnekteki hanıma, bir rahim nakli yapılması gibi bir seçenek de var. Böyle bir şey ne kadar doğru? Diyanet organ nakline olur veriyor. Yasalar da olur veriyor. Ancak yasalarımıza göre net bir ölüm tanımı yok. Diyanete sorduğunuzda onlar topu doktorlara atıyorlar. Ne dersiniz, yine sosyolojik olarak ortalık karışık galiba?

İlahiyatın ve hukukun da devrede olduğu bir tartışma platformunun oluşturulması lazım. Kalu Bela'dan beri Müslümanız diyoruz. Yani ruhlarımız yaratıldığı andan itibaren. Peki, bedenlerimiz sonradan ayrı mı yaratılmış? Şöyle düşünüyoruz: beden bir kılıf, bir kap. Onun içine ruh giriyor. Ölümle birlikte çıkıyor. Beden bir et yığını. Onun bir anlamı yok. Böyle mi görmeliyiz? Acaba bizim inancımızda bedenle ruh arasındaki irtibat nasıl? Acaba her ruh o beden için yaratılmıyor mu? Bedenin yaptıkları ruha merteye kazandırıyor eğer, ruhla beden arasındaki irtibatın Kartezyen felsefedeki zihin/beden ikiliğinden farklı ele alınması gerektiğini düşünüyorum. Ama bu konudaki düşüncelerin olgunlaştırılması, dini ve felsefi derinlik kazandırılması gerekiyor.

İsterseniz tekrar kürtaj ve sezaryene dönelim. Bunların toplumunda ne gibi sosyolojik alt yapıları var?

Kürtaj toplumumuzda bir doğum kontrol yöntemi olarak görülüyor. Bir nevi istenmeyen kazaların bertaraf edilmesi olarak uygulanıyor. Feminist harekette kürtaj hakkı, "bedenimiz bizimdir" sloganı ile ortaya çıkmış ve seçme hakkı üzerinden ilerlemiştir. Kürtaj, kadının bedeniyle ilgili kararların kontrolünü elinde

tutmasının bir simgesi haline gelmiştir. Sezaryen meselesinde de bir kontrolü elinde tutma iddiası var var. Doğum anını kontrol etmek. Acı çekmemek isteği de bir etken. Bir de birkaç kadın doğumcu arkadaşım kadınlarda gözlemledikleri pelvis daralmasından söz ettiler. Bu söylediğim bir istatistik sonucu değil ama yaşam tarzı ile alakalı bir durum olabilir diye düşünüyorum. Yere oturmamak, hiç çömelmemek, kız çocuklara bebeklikte kundak ve ara bezi bağlamamak. Anadolu'da böyle bir gelenek var, kız çocuklarının bebek bezleri çok geniş olur. Sezaryenin artışı konuşurken bunu da göz önüne almalıyız. Yine tüp bebeğin nedenlerinden biri de erkekte sperm azalması. Kadınlarda yumurtlama olmasına rağmen hamile kalamama gibi bir problem var. Bu durum stresle bağlantılı görülebilir. Yani sadece modern insanın kontrol etme isteğinden ibaret değil mesele. Modern yaşamın getirdiği bir takım reel sorunlar da var bu teknolojileri kullanmayı gerektiren.

“TIBBIN İKTİSADİ BİR YAPI, BİR ENDÜSTRİ OLDUĞUNU GÖZDEN KAÇIRIYORUZ”

Burada izniniz olursa bilim ve teknolojiye neyin yön vereceğini de konuşalım. “Teknolojiye sadece bilimsel merak ya da maddi hırs yol gösterirse sonumuz kıyamet olur” demişsiniz. Teknolojiye yolunu kim göstermeli?

Bilimsel merak neyse de hırs dediğimiz şeyin doğrudan şu anki kapitalist sistemle ilgili olduğunu düşünüyorum. Tıbbi ve genetik araştırmalara ilaç sanayii yön veriyor, finanse ediyor. Baktığımızda kapitalizmin temel felsefesi üzerinde ilerlendiğini görüyorsunuz. İnsanlar hastalanmasınlar, daha sağlıklı olsunlar, daha mutlu yaşasınlar gibi bir hedefe yönelik değil. Doğrudan iktisadi gereklerden hareket eden kuruluşlar bunlar. Burada bilimkurguya atıfta bulunacağım: daha fazla kazanmak için spekülâtif bir virüs üretmek, sonra da o virüsü yok etmek için aşı üretilip satmak... Hatırlayacaksınız domuz gribi vakasında da konuşuldu. Bunları şehir efsanesi gibi görebilirsiniz, ama mümkün olmayacak şeyler değil. Tıp dediğimizde insanlarda sadece insanları iyileştiren, onlara iyi bir hayat sunan bir yapıymış gibi görüyoruz. Tıbbı iktisadi bir yapı, bir endüstri olarak bakmıyoruz. Öyle baktığımızda iyi niyet, hoşgörü gibi kavramların dışında birtakım hesap, kitap meselelerinin olduğunu görebiliriz. Sonuç olarak iktisadi hırs bu meselelere yön veriyorsa ki öyle, o zaman tıbbı, ilaçlara biraz daha temkinli yaklaşmamız gerekmiyor mu?

Endüstrinin çok büyük baskısının olduğu, bu baskının bazen abuk sabuk şeylere yol açtığı doğru. Meselenin bu yönü de var ama öte yandan da zaman içindeki gelişime bakıldığında işte insan ömrü uzadı, insanın temel bazı hastalıkları ile ilgili ölüm oranları düşmüş

oldu. Demek istediğim hükümetlerin politikaları da var. Gidişatı sadece endüstri belirlemiyor. İkinin arasında bir etkileşimin olduğunu hesaba katmak gerekir.

Mutlaka doğru. Hükümetler bu yapının dışında değil. Uluslararası ilaç sanayii ile işbirliği yapan, ekonomisini bu işbirliğine dayandıran ülkeler de var. Mesela Hindistan ilaç sanayiinin ve genetik araştırmaların periferisi olmuş durumda. Bu araştırmaların kobayları Hindistan'da, tüketicileri Amerika'da. Bunları da görmek zorundayız.

Önemli olan şu: tüm bunları görüyorken sonuçta biz hangi pozisyonda olacağız? Sadece bir tür uzlaşmayla, elimiz böğrümüzde mi bekleyeceğiz? Bilimi ve siyaseti belirleyecek güçte değiliz. Biz ne yaparsak yapalım gidişat devam mı edecek?

Bütün bunları konuşunca çok ümitsiz bir tablo çıkıyor ortaya. Bireysel çözümlerden de bir sonuç çıkmıyor. Hâlbuki sorumluluktan kaçmıyorsak eğer insandan ümidi de kesmemeliyiz. Çünkü ümitsizlik sorumluluktan kaçışa bir kılıf olabiliyor bazen. Çünkü gelişmeler yeni fırsatları da beraberinde getirir her zaman. Küresel kapitalizmde iktidarın bir merkezi yok. İktidar bugün küresel sermaye. İktidarın merkezi olmadığı gibi muhalefetin de merkezi yok. Yeni birliktelikler, dayanışmalar için fırsatlar da söz konusu yeni küresel sistem içinde. Bu sebeple yeni fırsatları yaratmamız, var olanları değerlendirmemiz gerekiyor. En başta interdisipliner istişari kanallar açık olmalı. İslam dünyasında böyle bir fırsatı değerlendirdiğimizde entelektüel bir canlanma da olabilir. Liberal etik bilhassa biyoteknoloji konusunda tıkanmış durumda. İnsanın kutsiyetinden, insanın doğasından bahsedilemeyen bir vasatta teknolojiye teslim olmak tabii ki kaçınılmaz görünüyor. Bu açıdan dinin, özellikle biyoteknoloji ve etik alanındaki tartışmalara dâhil olması gerekiyor. Müslümanlar olarak bu konuda söyleyebileceğimiz şeyler var. Ama bunun için de bir birikim ve donanım gerekiyor. Hamasi bir yaklaşım, birkaç kalıp cümle tabii ki yeterli değil, anlamlı da değil.

* Eylül 2012 tarihli 24. sayıda yayımlanmıştır.

Recep Öztürk: Eğitim üniversitenin, hastane yönetimi profesyonellerin olmalı

İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nin kıdemli hocalarından Prof. Dr. Recep Öztürk, YÖK Üyesi kimliği ile son birkaç yıldır Yükseköğretim Kurulu'ndaki çalışmalarda aktif rol üstlenen bir isim. İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nin kıdemli hocalarından Prof. Dr. Recep Öztürk, YÖK Üyesi kimliği ile son birkaç yıldır Yükseköğretim Kurulu'ndaki çalışmalarda aktif rol üstlenen bir isim. YÖK, yükseköğretimi yeniden düzenleyen taslak önerisini yaklaşık 2 yıllık bir çalışmanın ardından geçtiğimiz haftalarda kamuoyu ile paylaştı. Taslağın hazırlanmasında önemli görevler üstlenen ve özellikle sağlık eğitimi yakından takip eden Dr. Öztürk ile sıcaklığına bir röportaj yapıp aklımızdaki soruları kendisine yönelttik.

Kaldırılmalı mı, kapatılmalı mı tartışmaları yapılan Yükseköğretim Kurulu (YÖK), kendi varlığını da yeniden düzenleyen Yükseköğretim Yasa Taslağını 5 Kasım'da bir basın toplantısı ile kamuoyuna

açıkladı. Taslağın hazırlanış sürecini özetleyebilir misiniz?

YÖK'ün hazırladığı, bir taslak değil, taslak önerisidir. Bu öneri için yaklaşık 2 yıldan beri çalışılmaktadır. Taslak önerisi için çalışmalar, önceki YÖK Başkanı Yusuf Ziya Özcan Hoca zamanında başlatıldı. Yapılan çalışmalar sonrasında 2011 Mart ayında kamuoyuna yasa taslağı önerisinin dayanacağı temel ilkeler açıklandı. Yasa taslağı önerisinin dayanacağı temel ilkeler; çeşitlilik, kurumsal özerklik ve hesap verebilirlik, performans ve rekabet, mali esneklik ve çok kaynaklı gelir yapısı ve kalite güvencesi olarak belirlenmişti. Bu esaslar temelinde ve ekseninde hazırlanan ilk taslak önerisi üzerinde yürütme kurulunda ilk çalışmalar yapıldı. Son 5-6 aydır ise Genel Kurul taslak önerisi üzerinde yoğun çalışmalar yaptı. Bu süreçte yükseköğretimin tüm paydaşlarıyla yapılan çalıştaylarda bir araya gelindi ve onların fikirleri alındı. Fikirlerin alınması için çalıştay dışı yollar da kullanıldı. Değişik üniversiteler, diğer kamu kuruluşları, sivil toplum kuruluşlarının fikirleri yanında kişisel fikirler de YÖK'e sunuldu. Sunulan görüşler de dikkate alınarak hazırlanan taslak önerisi, 5 Kasım 2012'de kamuoyuna sunuldu.

Pekâlâ. Şimdi izin verirseniz taslak önerisindeki temel konulara ilişkin sorularıma geçmek istiyorum. Şahsen, sağlık mesleklerinde lisansüstü eğitim konusunda ne düşünüyorsunuz? Yeni taslakta bu konuda herhangi bir şey var mı?

Lisansüstü eğitim, akademik eğitimin en önemli parçasıdır. Bir üniversitede kaliteli eğitimin temin edilebilmesi için, akademik kadroların çok güçlü olması gerekir. Bunu temin eden yol ise lisansüstü eğitimde kaliteden taviz vermemektir. Sağlık alanında yeni ihdas edilen mesleklere, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de belirli alanlarda büyük ihtiyaç var. "Türkiye'de Sağlık Eğitimi ve Sağlık İnsan Gücü Durumu Raporu-2010"nda vurgulandığı gibi, gerek Avrupa Birliği, gerek Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Bölgesi ortalamalarında Türkiye, sağlık insan gücü kaynağı açısından ortalamanın altında yer almaktadır. Özellikle hemşirelikte çok büyük bir insan kaynağı gücüne ihtiyaç var. Peki, bu insan kaynağı nerede, nasıl yetiştirilecek? Haliyle bu, lisansüstü eğitim almış yeterli sayıda öğretim elemanı ile sağlanacaktır. Yeni yasa taslağı önerisinde yukarıda değindiğim sorunları çözecek, mevcut yasaya göre ileri bir adım henüz yok. Ama çalışmalar devam etmektedir, sürecin esası TBMM'de gerçekleşecektir. Arzu edilenlerin yeni yasada olmasını temenni ediyoruz.

"UZMANLIK YAPANLARIN ÜZERİNDEN TEZ YÜKÜ KALDIRILMALI"

Peki, lisansüstü eğitimde sorunlar nelerdir?

Öncelikle mevcut öğretim elemanı kadrosu, yeterince eleman yetişmesi için yeterli değil. Belirli alanlarda ciddi öğretim elemanı/üyesi açığı var. Tıpta temel

bilimler, hemşirelikte pek çok alan, diyetisyenlik ve fizyoterapistlik, şu anda en çok öğretim elemanı/üyesi ihtiyacı olan alanlar. Tıpta temel bilimler için, biyokimya ve mikrobiyoloji dışında son yıllarda uzmanlık öğrencisi kadrosu açılmamakta. Önlem alınmazsa yakın gelecekte tıp temel bilimlerinde ciddi öğretim elemanı/üyesi ihtiyacı oluşacaktır. Bugün bu eksikliklerin sonuçları kendini hissettirmektedir. Ayrıca öğretim elemanlarının bölgeler arası dağılım farkları da çok fazla. Bir diğer sorun, son yıllarda devlet üniversitelerinden, vakıf üniversitelerine geçişlerin hızlanması. Vakıf üniversitelerine geçişler, devlet üniversitelerinde bazı alanlarda eğitimin sürdürülebilirliğini sıkıntıya sokmaktadır. Doğrusu, sağlık bilimleri alanında öğretim elemanı kaynağının yetersiz olduğu ve uzun süre bu sorunun devam edeceği görülmektedir. Eğitimin her alanında, ama özellikle sağlık alanında kaliteden taviz verilmesinin nelere mal olacağı herkesin malumu. Eğitim vereceğiniz kişi hangi kazanımlarla mezun olacak? Diğer bir sorun, ülkemizde son yıllarda özellikle Sağlık Bakanlığı eğitim ve araştırma hastanelerine üniversiteden çok büyük transferler olmasıyla belli bölgelerde önemli ölçüde azalan öğretim üyesi sorunudur. Öğretim elemanı/üyesinin özlük hakları konusunda uzun yıllardır motive edici bir çalışmanın yapılmamış olması, yapılan teşebbüslerin de sonuç vermemiş olması, bu alana olan ilgiyi de azalttığından yetersizlik daha da artmaktadır. Tıpta ve dış hekimliğinde uzmanlık eğitim müfredatı ve yapılan tezler, bir doktora çalışması için yeterli midir? Haliyle sadece sağlık alanında değil, diğer alanlarda lisansüstü eğitimin benzer sorunları vardır. Önümüzdeki yıllarda sağlık eğitimi alanında en çok konuşulacak konulardan birinin bu olacağını düşünüyorum.

Yeni taslak bu konuya nasıl yaklaşıyor?

Yeni taslakta sağlık bilimlerinde lisansüstü eğitime özel bir alan doğrusu ayrılmıyor. Ama yeni taslağın en önemli vurgularından biri, eğitimde kalite. Kurulması düşünülen Yükseköğretim Kalite Kurulu, kurumsal değerlendirme ve program akreditasyon yapacak ulusal ve uluslararası kuruluşları yetkilendirecek. Bugüne göre kalite geliştirme çalışmalarının daha yoğunlaşacağını tahmin ediyorum. Ayrıca her alan için kabul edilmiş olan yükseköğretim yeterlilikler çerçevesinin gereklerinin yapılmaya ve izlenmeye başlanması da eğitimde kalite artışına vesile olacaktır.

Hocam, değindiğiniz gibi tıpta ve dış hekimliğinde uzmanlık mevcut mevzuatımızda doktora eşdeğer sayılıyor. Yeni taslak önerisinde bu konuyla ilgili düzenleme var mı? Sizce bu alanda nasıl bir düzenleme yapılmalı?

Bu konu ülkemizde henüz tartışmaya açılmamış, ama gündeme gelirse çok tartışılacak konularından biri. Tıpta ve dış hekimliğinde uzmanlık, şu andaki haliyle doktora muadili olarak kabul ediliyor. Ancak uzmanlık, ilgili alanda hemen he-

men her şeyi bilmek, hatta uygulama düzeyinde bilmek, ama çok derinlemesine olayın nedenini, niçinini değil de hizmete, uygulamaya yönelik kısımlarını ayrıntılı bilmeyi, uygulayabilmeyi gerektiriyor. Uzmanlık alanına göre belirlenmiş konularda bilgi, beceri, yetkinlik kazanılması gerekiyor. Hâlbuki doktora, araştırmacı düşünce ruhunu ve becerisini kazandıran, çok alanda değil bir alanda veya bir iki alana derinlemesine ilerlemeyi gerektirmektedir. Uzmanlıkta örneğin bir doktor, alanıyla ilgili çok sayıda konu üzerinde çalışır, doktorada ise tercihen bir veya birkaç konu ile uğraşır. Fakat o konuyu ya da konuları çok derinlemesine tetkik eder. O konuda araştırmalar yapar, o konuya yeni görüşler, perspektifler kazandırır. Şimdi o zaman doktora dar alanda çok derinlemesine ilerleyen, doğal olarak bu süreçte o genel konularla uğraşamayan, uğraşmaması gereken, uğraştığı takdirde bilimsel araştırmadaki derinliğe inememe riski ile karşı karşıya kalınan bir husus. Konuyla ilgili olarak, “2002 Bolonya Deklarasyonundaki” bir karar dikkat çekicidir. İlgili kararda, “doktora eğitiminin uzmanlık eğitiminden belirgin farklılığının korunmasının gereği; birincisinde, özelden genele analitik düşünme ve tasarılama tartışmaları ile yaratıcılık becerisinin, ikincisinde, genelden özele ve hizmet işlevlerinin içine yerleştirilmiş öğrenme fırsatları ile çözme becerisinin ön planda tutulmasının gereği” vurgulanmıştır. Bu açıdan bakıldığında tıpta ve diş hekimliğinde uzmanlık gibi veya sağlık bilimlerinde uzmanlık gibi doğrudan halka karşı sorumlu olunan bir alanda uygulamalı bir şekilde pek çok şeyi bilmen, beceri kazanmış olarak bilmen gereken bir konuda, bir de doktoranın derin araştırmacılığını işin içine katınca ikisi bir arada gerçekten yürütülemiyor.

“YENİ TASLAK, EĞİTİMDE KALİTEYE VE AKREDİTASYONA VURGU YAPIYOR”

Başta tıp olmak üzere sağlık mesleklerinde uygulamalı eğitim büyük oranda hastanelerde yapılmakta. Ancak, bilhassa Anadolu’da yeni açılan tıp fakültelerinin bu imkânlarının yetersiz olduğu bilinmekte. Sizce yeni düzenlemeler bu soruna bu soruna çözüm yolunu açar mı?

Yeni taslak önerisi, hastanelerin bir yönetim kurulu tarafından yönetilmesi, kendi aralarında birlik oluşturulabilmeleri gibi düzenlemeler sunuyor. Bahsettiğiniz sorunun çözümü için öncelikle üniversitede yeterli sayıda öğretim elemanı/üyesi olacak ve uygun altyapı olacak; bunlar işin olmazsa olmazı. Örneğin bir stajyer öğrenciye her zaman 3 hasta üzerinde pratiğini geliştirme imkânı sunabilmeniz gerekli ve ilgili öğrencilerle ilgilenecek yeterli sayıda uzman ve öğretim elemanına/üyesine ihtiyaç var. Yani, sizin 100 stajyer öğrenciniz varsa, doluluk oranlarını da dikkate alırsak 350-400 yataklı bir hastaneye ve asgari 100’e yakın klinisyen öğretim üyesine ihtiyacınız var demektir. Bu anlamda günümüzde söylem olarak ağırlık kazanan topluma sunulan hizmetlerin verileceği

bir zamanı da hesaba katmak gerekir. Doğrusu bu konuda tek taraflı bakış açılarını terk edip, eğitim, araştırma-geliştirme ve hizmet üçlüsünü akılcı bir şekilde dengelemek gerekiyor. Haliyle öncelikli görevleri eğitim olan bu kurumları, hizmet hastanelerinin ölçütleri ile kıyaslamamak değerlendirmemek gerekir. Doğrusu Anadolu’da çok gelişmiş üniversite hastaneleri var. O yüzden Anadolu diye ayırmayıp, ‘öğretim üyesi ve elemanı kaynakları ile hastane imkânları açısından yetersiz tıp fakültelerinde eğitim ne olacak’ diye sormak gerekir. Bunun hem lisans ve lisansüstü eğitim için hem de uzmanlık eğitimi için sorgulanması gerekir. Eğitimde kalite ve akreditasyon çalışmalarında sağlanacak ilerlemeler, sorunları büyük oranda çözecektir. Yetersiz fakültelerimiz belki belirli alanlarda birbirleriyle veya Sağlık Bakanlığı eğitim ve araştırma hastaneleri ile işbirliği yapacaklar ve veya ortak kullanıma geçecekler. İşbirliği ve ortak kullanım konusunda yaşanan sorunları çözüp, ülkemizde ekip çalışmasının oluşturacağı sinerjiden öncelikle yararlanmak gerekir.

Hocam her tıp fakültesinin bir üniversite hastanesine sahip olması şart mıdır?

Her tıp fakültesinin, mülk ve işletmesi kendine ait bir hastanesinin mutlaka olması gerekmez. Ancak tıp ve diğer sağlık bilimleri öğrencilerinin uygulamalarını yapacağı, kendilerini geliştireceği bir hastane veya hastanelere ihtiyaç zorunludur. Bu ihtiyaç, profesyonel yönetim gerektiren, pahalı işletmeler olan hastanelere mutlak sahip olmak değil; işbirliği veya ortak kullanımla sağlanabilir. Ülkemizde üniversitelerle Sağlık Bakanlığı Eğitim Araştırma Hastaneleri arasında ortak kullanım örnekleri artmaktadır. Farklı düzeyde işbirlikleri de yapılmış ve daha yaygın bir şekilde yapılacaktır. Ayrıca YÖK Genel Kurul kararı ile vakıf üniversiteleri ile özel hastaneler arasında bir işbirliğinin yolu açılmıştır. Bu konularla ilgili olarak taslak önerisinde bir düzenlemeye yer verilmiştir. Afiliasyon konusu, sadece sağlık alanında değil, diğer alanlar için de düşünülebilir; sınırları daha da genişletilebilir. İstisnaları önleyici tedbirler alınarak, devlet-devlet, devlet-vakıf, devlet-özel, vakıf-özel vd. işbirlikleri geliştirilebilir.

“ÜNİVERSİTELER ARASINDA HOCA ALIŞVERİŞİ OLMALI”

Büyük üniversitelerde şişmiş kadrolardan ve tam gün görevli olduğu halde üniversiteye uğramayan hocalardan söz ediliyor. Diğer yandan öğretim üyesi bulma sıkıntısı çeken birçok üniversite var. Bilhassa tıp alanındaki öğretim üyeleri ile ilgili yapılacak düzenlemeler bu sorunlara nasıl çözüm getirecek?

Bir defa, görevine gitmeyen öğretim üyesi sözünü kabul etmek mümkün değil. Bu, idari bir suçtur. Böyle bir husus varsa, ilgili kurumların/birimlerin idarecileri bu duruma müdahil olmalıdır. Bunların söylenti olduğunu düşünüyorum

ama şunu kabul ediyorum: Bazı büyük illerin hastanelerinde yığılmalar var. Norm kadro, ülkemizde alerji doğuran bir kavram. Maalesef üniversitelerde eğitim-araştırma-hizmet çıktıklarına göre belirlenen kadro tahsisi sağlanamamış, kadrolar, çıktılardan bağımsız şekilde, farklı saiklerle verilmiştir. Yıllar içinde biriken bu sorunların çözümü için değişik alternatifler geliştirmeden, yasal destekler sağlanmadan tespit, eleştiri düzeyinde kalan söylemler dışında bir girişimde bulunulmuyor. Büyükşehir üniversitelerinde pek çok alanda yığılmalar olmuş; 5-6 öğretim üyesi ile idare edilebilecek birimlerde 15-20; 20 öğretim üyesi ile idare edilebilecek birimlerde 40-60 öğretim üyesi olduğu bir gerçek. Bunu gizlemeye çalışmanın hiçbir anlamı yok. Peki, bu durumu nasıl düzeltebiliriz? Az önce söylediğim afiliasyon doğru bir şekilde uygulanabilirse bu hocalar farklı kurumlarda/birimlerde ek görev alabilir. Gelirlerin nispi olarak yetersiz olduğu bir ortamda, özlük hakları da emekliliğe yansiyacak şekilde güçlendirilebilir. İkinci bir çözüm önerisi olarak, kadro fazlalığı olan yerlere belli bir süre yeni kadrolar verilmeyebilir veya bu üniversiteler geliştirmekte olan üniversiteleri kardeş üniversite olarak kabul eder, onların eksikliklerini giderir ve destek olur. Öğretim üyeleri de birden fazla kurumda görevlendirilebilir. Ama bunun zorla olmaması lazım. Ortak akıl toplantıları sonrası, herkesin içine sinerek sorunun çözümü gerekli. Akademisyenlere durum ayrıntılı anlatılır, konu tartışılır. Günlük mesaimizin en verimli şekilde nasıl kullanılacağı belirlenebilir. Ülke olarak, artık bu sorunu kimseyi suçlamadan açık şekilde tartışıp çözmemiz gerekir.

Hocam bunlar sizin temennileriniz mi, yoksa taslak bunu düzenliyor mu?

Taslak önerisi ve mevcut 2547 bile temenni olarak değindiğim alternatiflere kapalı değil.

Üniversite hastanelerinin göz önünde olan bir işletme sorunu var. Biliyorsunuz, artık Marmara Üniversitesi Hastanesini Sağlık Bakanlığı işletiyor. Marmara Tıp Dekanı, SD için başarılı bir çalışmanın yürütüldüğüne dair bir yazı kaleme almıştı. Bu tür afiliasyonlar konusunda YÖK'ün tavrı nedir?

Afiliasyon, dünya üniversitelerinin uzun yıllardan beri değişik düzeyde yaptıkları bir işbirliği şekli. Bugün Amerika'da Harvard dâhil pek çok üniversitenin hastaneleri afiliye hastanelerdir. İyi bir protokolle sağlanan bir afiliasyonla, üniversiteler hastane/ler işletmesi ile uğraşmayıp tıp/sağlık bilimleri eğitimine odaklanır. İlle bir hastanenin tamamı ile afiliye olmak da şart değil, bazı bölümleri ile işbirliği yoluna da gidilebilir. Türkiye, bu konuda kaynakları etkin kullanmak adına ilk olarak kurumsal ortaklık modeline gitti. Marmara'da yapılan ne? Bakanlığın hastanesine misafir olundu. Eğitim kadrosu üniversiteden gitti, ancak Bakanlığın kadrosundan da eklemeler oldu. Şu aşamada hastanenin iş-

letmesini Bakanlık yapıyor. Bu durum, başlarda tabi üniversite camiasında hoş karşılanmadı. “Bakanlık tüm üniversite hastanelerine mi talip oluyor?” endişeleri dile getirildi. Şu ana kadar işletmeyi Bakanlık yaptı. Tabi bu demek değil ki Bakanlık işletince bütün sorunlar aşıldı. Sorunlar olabilir; önemli olan ekip çalışmasını başarmak. Var olan, yanlış anlaşılan düzenlemeleri değiştirmek ki bu konuda yeni düzenlemeler söz konusu. Zaten üniversite hastanelerinin işletmesi konusu tüm dünyada tartışılmaya devam eden bir konu. Ülkemizde Marmara Üniversitesi dışında Sakarya, Erzincan, Rize Üniversitelerinde de ortak kullanıma gidilmiştir. Türkiye bu işbirliği tecrübesini geliştirmeli; iyi olan yönler güçlendirilmeli, aksayan yönler tespit edilip gerekli düzenlemelerin yolları aranmalıdır. Bu amaçların dışına çıkılıp, kurumların birbirini asimile etmesi yanlışına düşülerek emekleme aşamasındaki afilyasyon konusuna zarar verilmemelidir.

Tıpta uzmanlık yükseköğretimi veren fakat yükseköğretim kurumu sayılmayan Sağlık Bakanlığı eğitim hastanelerinin durumu ne olacak? Buraların bir kamu üniversitesine afilyasyonu hakkında ne düşünüyorsunuz?

Ben afilyasyonu, aksayan yönlerine çözüm getirilmesi koşuluyla çok destekliyorum. Tıpta ve dış hekimliğinde uzmanlık, ülkemizde bugün için doktora eğitimi ile muadildir. Doktora eğitiminin üniversitede yapılması gerekmektedir. Sağlık Bakanlığı Eğitim Araştırma Hastanesindeki uzmanlık öğrencileri için talep halinde bir kısıt getirilmemesi gerekir. Bu konuyla devam edecekse, kişisel görüşüm, afiliye olmayan bir hastanede lisansüstü eğitim (tıpta/dış hekimliğinde uzmanlık) verilmemelidir. Bu konuya taslakta değinilmiyor. Sağlık Bakanlığı ile bu konunun görüşülmesi gerekiyor. Bir Bakanlık hastanesi, üniversite ile afiliye olursa bu hastanedeki eğitici kadro doğal olarak üniversitenin eğitici kadrosunda yerini almalıdır. Böyle olması lazım, aksi halde yürümez.

Tıpta uzmanlık yükseköğretimi veren eğitim hastanelerindeki eğitim görevlilerinin özlük haklarının, üniversitedeki öğretim görevlilerinin düzeyine çıkarılması gerekmez mi?

Önce şunu söyleyeyim: Bir öğretim üyesi olarak, üniversitelerdeki özlük haklarının da iyileştirilmesi gerektiğini ifade edeyim. Üniversitelerde de ilgili haklar çok yetersiz. Konuyla ilgili değişik alanlarda ciddi düzeltmeler, gelişmeler oldu. Buna benzer düzeltme ve gelişmelerden tüm öğretim elemanlarının da faydalanması gerekiyor. Bilime rağbet artırmak lazım; malum İbn-i Sina der ki, “Bilim ve sanat iltifat görmediği yeri terk eder.” Eğer ülkemizde bilimi geliştirmek ve ekonomimizi daha ileri taşımak ve bu düzeylerde tutmak istiyorsak, bilime, bilim adamına değer vermek, desteklemek gerekiyor. Doğrusu, beklenen iyileşme, henüz temenni düzeyinden öteye geçemedi. Şu anda Sağlık Bakanlığında

çalışan arkadaşlarımızın reel ücretleri, performansın katkısı ile birlikte eskisi gibi düşük değil ama ne yazık ki bu durum emekliliğe yansımıyor. Bu nedenle emekli maaşları düşük. Tabi ki biz, Sağlık Bakanlığına karışamayız ama düzenlenmiş haliyle afilyasyon gerçekleştiği takdirde Bakanlık hastanelerinde eğitici olarak çalışan arkadaşlarımızın üniversite kadrolarında görevlendirilmesi mümkün olur ve ilgili sorun çözülebilir. Tekrarda fayda görüyorum; üniversite öğretim elemanı ve üyelerinin özlük hakları Türkiye'nin mevcut gelişmişlik düzeyinin altındadır; hızla iyileştirme yapmak gereklidir.

SB Eğitim Araştırma Hastanelerinden şu anda emekli olan bir profesör eğitim görevlisinin 1612 TL emekli aldığı belirtiliyor. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Benzer eğitim ve iş süreçlerinden geçmiş başka meslektekilerin çok çok daha iyi emekli maaşı aldığı bir ortamda adalet duygusu ile baktığınızda bu durumu kabullenmek mümkün değil. Sadece hocalar ve hekimler için de değil ülkemizde yaşayan herkesin elbette ülkenin koşulları çerçevesinde, konumuna uygun şekilde ve “kendisini motive eden” bir maaş ve buna uygun emekli maaşı alıyor olması gerekir. Devlet yetkilileri bu sorunun çözümünü düşünmek zorundadır. Bu işin kalıcı çözüm yolu, üniversite ile kadroların naklini de içeren kalıcı bir işbirliğine gitmektir.

* Aralık 2012 tarihli 25. sayıda yayımlanmıştır.

*Ahmet Davutoğlu:
Kendi vatandaşının sağlık sorunlarını
çözemeyen bir devlet, dünyada da
çözümün bir parçası olamaz*

Dışişleri Bakanımız Prof. Dr. Ahmet Davutoğlu, sağ olsun SD'nin röportaj teklifini geri çevirmedi ve sorularımızı yanıtladı. Prof. Dr. Ahmet Davutoğlu'nun, Bakanlık görevini üstlenmesinin ardından dış politikada gözle görülür bir farklılaşma söz konusu. Cumhuriyetin kuruluşundan beri daha içinde kapanık, sınırlarının içine odaklanan politikalar, AK Parti Hükümetleri döneminde sınır ötesindeki meselelerle daha çok ilgilenen bir seyir izledi. Bu politika, Davutoğlu'nun Bakanlığı döneminde zirveye ulaşmış durumda. Sınır ötesinde sağlık hizmetlerini masaya yatırdığımız SD'nin yeni sayısında, sınır ötesinde sunulan ya da sınır ötesinden gelen sağlık çalışmalarına katkı veren Dışişleri Bakanlığına da mikrofon uzatmak gerekiyordu. Dışişleri Bakanımız Prof. Dr. Ahmet Davutoğlu, sağ olsun SD'nin röportaj teklifini geri çevirmedi ve sorularımızı yanıtladı.

Sıfır sorun politikası, insani diplomasi, aktif dış siyaset gibi kavramlar, bakanlığınız döneminde sıkça kullanılıyor. Bu kavramları devletin sağlık politikası ile ilişkilendirmeniz mümkün mü?

Türkiye, yükselen demokratik standartları ve başarılı ekonomik performansına paralel olarak son yıllarda bölgesinde ve ötesinde barış ve istikrar için giderek daha fazla sorumluluk üstlenmektedir. Buna ilaveten son yıllarda, özellikle bölgemizde yoğunlaşan siyasi ve sosyal dönüşümler ülkemizin çok boyutlu ve ön alıcı dış politikasının barış, istikrar ve refah için önemini daha da artırmaktadır. Dış politikamızın esaslarından birini, ulusal çıkarlarımızla savunduğumuz evrensel nitelikli değerler arasında optimum dengenin bulunması oluşturmaktadır. Söz konusu değerler manzumesinin özünde insan odaklı bir dış politika anlayışı yatmaktadır. Esasen köklü dış politika geleneğimizin çağdaş koşullara uyarlanmış hali olan “sıfır sorun politikası” da bölgemizde işbirliği ve sahiplenmenin geliştirilmesine dönük ortaya konmuş bir ideali simgelemektedir. Bu değerlendirme ışığında ülkemizin kamu ve özel iştirakleriyle bölgesinde ve ötesinde bilimden, ekonomiye, sanayiden ticarete ve tabii ki sağlığa kadar uzanan geniş bir yelpazede öncü bir konumda bulunması, bölgemizde arzu ettiğimiz işbirliği ve dayanışma ruhunun geliştirilmesi için olmazsa olmazlarımızdır. Diğer bir deyişle günümüzde dış politika vizyonunuzun diğer bölgesel aktörlerce paylaşılması için öncelikle eğitim, kültür, sağlık gibi temel alanlarda örnek teşkil eden bir konuma ulaşmış olması gereklidir. Bunlar esasen bir ülkenin “yumuşak güç” unsurlarıdır. Bu nedenle sağlık politikamız ile dış politika vizyonumuz arasında organik bir ilişkiden söz edilebilir.

Bu politikanın sağlık ayağı hakkında neler söylersiniz?

İlk günden beri bir noktanın altını çiziyoruz: İçerde kendi vatandaşının taleplerini karşılayamayan, onların sorunlarını çözemeyen bir devlet, dünyada da küresel problemlerde çözümün bir parçası olamaz. Biz içerde her alanda bir restorasyondan geçerken, devletle milletin ilişkilerini tamir edip yeniden tanımlarken bunun en önemli yansımalarından biri de hiç şüphesiz sağlık alanında gerçekleşti. İçerde yaşanan bu tamir sürecinin belki de en önemli sonuçlarından biri; vatandaşımızın başı sıkıştığında, hastalandığında devlete güvenebileceğini hissetmesini sağlamak olmuştur. Bu güven de başta dış politika olmak üzere her alanda kendini göstermektedir.

Sağlık hizmetlerinin uluslararası etkileşimde yumuşak güç (soft power) olduğu söylenmekte. Bu anlamda uluslararası ilişkileri güçlendirmek amacıyla sağlığın bir politika aracı olarak kullanılması konusunda ne düşünüyorsunuz? Türkiye'nin böyle bir stratejisi var mı?

İleri bir boyuta ulaşan küreselleşme nedeniyle artık dünyamızda karşılıklı bağımlılık artmıştır. Bu, sadece ekonomik anlamda geçerli bir durum değildir.

Aynı zamanda artan iletişim olanakları sayesinde bireyler ve toplumlar arasındaki iletişim ve etkileşim de büyümüştür. Bunun sonucu olarak günümüzde ülkelerin birbirleriyle ilişkileri geçmişe oranla çok daha fazla boyutlu bir nitelik taşımaktadır. Nitekim bugün artık askeri gücün ötesinde, bir ülkenin ekonomiden enerjiye, demokrasiden eğitime kadar her alanda sahip olduğu özellikler dış politikasındaki etkinliğinin de belirleyici unsurları arasında yer almaktadır. Bir başka deyişle bu yeni dönemde, az önce ifade ettiğim gibi, yumuşak güç unsurları uluslararası ilişkilerde hiç olmadığı kadar önem kazanmıştır. Türkiye bu hızlı değişim sürecinde yükselen güçler arasında yer almaktadır. AB'ye aday ülke konumunun yanı sıra, NATO'nun önemli bir parçası olan ancak aynı zamanda farklı kültür ve coğrafyalarla iletişim ve empati kurma yeteneğine de sahip olan ülkemiz, çok boyutlu dış politikasında tüm bu tarihi, coğrafi ve beşeri derinlik unsurlarından azami ölçüde yararlanmaktadır. Ülkemiz hızla büyüyen ekonomisi, güçlenen sanayisi, dünyadaki önde gelen silahlı gücü gibi sert güç unsurlarına ilaveten esasında dünyanın başlıca yükselen yumuşak güçlerinden biridir. Küresel düzeyde Türkiye'ye olan bakışın bu hızlı değişimini doğru şekilde kanalize etmek ve yönlendirmek, dış politikanın başlıca araçlarından biri olan kamu diplomasisinin temel önceliğidir. Algı yönetimi ancak gelişmiş bir stratejiyle mümkün olabilir. Türkiye, dış politikasını kurgularken ve hayata geçirirken böyle bir stratejiyle hareket etmektedir. Bütçeden büyük pay ayırdığımız sağlık alanı, tabiatıyla söz konusu algı yönetim stratejisinin önemli parçalarından birini oluşturmaktadır. Ülkemizin sahip olduğu doğal imkânların yanı sıra gelişen tıbbi olanaklarımız, ileri sağlık alt yapımız, yetişmiş insan gücümüz, maliyet konusundaki avantajlı konumumuz sayesinde sağlık sektörümüz ülkemizin en önemli çekim güçlerinden biri haline gelmiştir. Ufukları genişleyen dış politikamızın hayata geçirilmesinde bu önemli değerden azami şekilde faydalanmaya devam edeceğiz. Nitekim EXPO-2020'ye talip olan İzmir, sağlık konusunu temel slogan olarak belirlemiştir. Bu konudaki kampanyamızı tüm dış teşkilatımızla birlikte sürdürüyoruz. Bu süreçte tüm diplomatlarımızla birlikte, sağlık ve diplomasiyi harmanlayarak İzmir'e hak ettiği EXPO ev sahipliğini kazandırmaya çalışıyoruz.

Ülkemizdeki “Sağlıkta Dönüşüm Programı” ile sağlıkta ciddi bir dönüşüm yaşandı. Bu konuda diplomatik kaynaklardan krizler (doğal afetler, savaşlar vb.) dışında ülkemiz sağlık hizmetinden yararlanmak üzere size diplomatik başvurular oluyor mu?

Özellikle son on yılda ülkemizde “Sağlıkta Dönüşüm Programı” adı altında önemli bir reform gerçekleştirilmektedir. Buna koşut olarak sağlık alanında işbirliği konusu da diğer ülkelerle ikili ilişkilerimizde daha fazla gündemde yer almaya başlamıştır. Bu bağlamda, hâlihazırda 59 ülkeyle sağlık alanında işbir-

liğine yönelik 107 anlaşma yapmış bulunuyoruz. Ürdün, Japonya, G. Kore, Libya, Malezya, Endonezya, Kırgızistan, Benin, Maldivler, Togo, Lübnan Zambiya, Romanya ve Gambiya ile sağlık alanında yeni anlaşmaların/protokollerin imzalanmasına yönelik çalışmalara devam edilmektedir. Günlük işleyişte yabancı ülkelerin Türkiye'nin sağlık hizmetlerinden ve deneyiminden yararlanması, Bakanlığımız ile TİKA Başkanlığının koordinasyonunda, Sağlık Bakanlığımızca mevcut sağlık işbirliği anlaşmalarımız kapsamında devam ettirilmektedir. Bu çerçevede, sağlık sistemlerinin güçlendirilmesi/sağlık sistemi desteği sağlanması, insan gücü kapasitesinin geliştirilmesi ve teknik/eğitim desteği ve sağlık altyapısı desteği sağlanması ile akdedilmiş anlaşmalar kapsamında yabancı uyruklu kişilerin ülkemizde tedavi ettirilmesi, diğer ülkelerle sağlık alanında işbirliğimizin ana faaliyet sahalarını oluşturmaktadır. Afganistan, Sudan, Yemen, Somali, Cibuti, Moritanya, Moğolistan sistem kurulumu ve stratejik planlama konusunda yardımda bulunduğumuz, ilgili makamlarla ortak çalışma grupları ihdas ettiğimiz, Türk ve ilgili ülke doktorlarının bir araya gelmesini sağlayan etkinlikler düzenlediğimiz belli başlı ülkelerdir. Diğer taraftan Afganistan, Arnavutluk, KKTC, Azerbaycan, Sudan, Yemen ve Kosova ile akdedilmiş işbirliği anlaşmaları uyarınca anılan ülkelere her yıl toplam 745 hasta ülkemizde tedavi edilmektedir. Karadağ, Moritanya, Somali, Irak, Kırgızistan ve Nijer’le de halen hazırlıkları yürütülen anlaşmalar kapsamında her yıl belli kontenjanlar dâhilinde hastaya ülkemizde ücretsiz tedavi imkânı da sağlanacaktır. Turistik ve iş görüşmesi amaçlı seyahatler dışında, ülkemize özel bir amaçla seyahat etmek isteyen yabancılara ita edilen vizeler, “Özel Meşruhatlı Vizeler” olarak adlandırılmaktadır. Bu çerçevede, ülkemize tedavi olmak amacıyla gelen yabancılara “Tedavi Meşruhatlı Vize” verilmektedir. Diğer taraftan, Türkiye’de mukim diplomatik temsilcilikler, tedavi amacıyla ülkemize gelmek isteyen vatandaşlarıyla ilgili olarak gerekli vize ve ikamet izni kolaylığı sağlanması yönündeki taleplerini Bakanlığımıza iletmektedirler. Söz konusu talepler olumlu olarak değerlendirilerek İçişleri Bakanlığımıza intikal ettirilmektedir.

Sağlık hizmeti almak üzere son yıllarda yurtdışından gelen yurttaş ve yabancı sayısında artış var. Bunun Türkiye'nin uyguladığı ekonomi ve sağlık politikalarıyla bir ilişkisi var mı?

2008 yılında Türkiye’de sağlık hizmeti alan turist sayısı 74 bin iken, 2011 yılında bu rakam 156 bini aşmıştır. Bu kişilerin 60 bini münhasıran sağlık hizmetlerinden faydalanmak amacıyla ülkemize gelmişlerdir. Gözlenen bu artış, elbette uygulanan bilinçli politikaların sonucudur. Ülkemizin köklü ve hayli yüksek düzeye erişmiş tıp birikimi, kapsamlı ve çağdaş politikalarla bir hizmet ihracı kaynağı olarak ülke menfaatine katkı sağlar olmuştur. Geline aşamada, ülkemizde 40’ın üzerinde JCI (Joint Commission International) tarafından

akredite edilmiş uluslararası standartlarda sağlık kuruluşu mevcuttur. Türkiye bu bakımdan, 1 Ocak 2013 itibariyle dünyada üçüncü sırada yer almaktadır. Başta İstanbul ve Ankara olmak üzere özel, kamu ve üniversite hastanelerinde, dünyadaki en yüksek teknolojiyle, en karmaşık operasyonlar icra edilmektedir. Birçok hastanemizde onkoloji, kardiyovasküler cerrahi, ortopedi, beyin cerrahisi, çocuk cerrahisi, estetik cerrahisi, göz ve diş branşlarında ileri teknolojiye dayalı sağlık hizmetleri verilmekte, robotik cerrahi, MR hizmetleri, kemik iliği ve organ nakli yapılabilmektedir. Bu birikimin yabancı hastalarla buluşabilmesi için Sağlık Bakanlığımızca modern hizmetler sunulmaktadır. Sağlık Bakanlığı Sağlık Turizmi Dairesi Başkanlığı bünyesinde 7 gün 24 saat esasında Arapça, İngilizce, Almanca ve Rusça tercümanlık hizmeti verilmektedir. Bu hizmet, 2013 yılında Farsça ve Fransızca olarak da verilmeye başlanacaktır. Böyle bir uygulama dünyada yaygın olmayıp, ülkemiz öncü olmuştur. Gene tüm doktorlar mesleki zorunluluk sigortası yaptırmak durumunda olup, herhangi bir tıbbi hata halinde hastaya sigorta tarafından anında tazminat ödenmektedir. Ulusal akreditasyon ölçütlerine göre hizmet veren tüm hastanelerimiz yılda 2 kez denetlenmektedir. Sağlık turizmi ile ilgili tüm işlemler ve koordinasyon, kanun gereği Sağlık Bakanlığımızın sorumluluğundadır. Ülkemizde yaşayan 75 milyon vatandaşımızın tamamı, zorunlu sağlık sigortası kapsamında hem özel hastanelerden hem de kamu ve üniversite hastanelerinden sağlık hizmeti alabilmektedir. Ayrıca termal turizm kaynakları açısından dünyada yedinci, Avrupa da birinci sırada bulunmaktayız. Bu çerçevede, ülkemizde termal oteller hızla yaygınlaşmaktadır. Yatırımcılar için birçok teşvik mevcuttur. Sonuç olarak ülkenin iklimini, doğal güzelliklerini, tarihi ve kültürel zenginliklerini, hastanelerimizdeki Batı standartlarındaki sağlık hizmetlerini ve termal tesislerini kendi insanımıza olduğu gibi ülkemize gelen tüm misafirlerimize de sunuyoruz. İzmir'in "Herkes İçin Sağlık" temasıyla EXPO 2020 adaylığı da ülkemizin sağlık alanında gerçekleştirdiği reformları ve ulaşılan noktayı dünya kamuoyuna gösterme amacına yönelik bir girişimdir. İzmir'in başarılı olacağına ve EXPO'yu hakkıyla gerçekleştireceğine inancımız tamdır. Burada değinmek istediğim bir başka önemli husus, Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu - DEİK bünyesinde oluşturulan Sağlık Turizmi İş Konseyi'dir. Günümüzde yeni atılımların yalnızca kamu sektörü tarafından yürütülmesinin mümkün olmayacağını bilincindeyiz. Bu nedenle DEİK'in sağlık turizmine yönelik faaliyetlerini çok önemsiyor, destekliyoruz.

Sınırlarda mülteci kamplarında, Filistin'de, Arakan'da, Somali'de veya deprem benzeri doğal afetlerde ülkemizin çalışmalarında eskiye göre daha sistematik ve stratejik bir iyileşme söz konusu mu? Bu konunun temel kriterleri, hazırlık organizasyonu, stratejik önemi ve hassasiyetleri konusunda düşüncelerinizi alabilir miyiz?

Hükümetimiz, deprem başta olmak üzere, birçok doğal afete karşı ulusal kapasitemizi arttırmayı bir hedef olarak belirlemiş ve bu yönde önemli bir aşama kaydetmiştir. Esasen, doğal afet durumlarında ve insani krizlerde yurt dışına acil yardım sağlanabilmesi de her zaman hazırlıklı olmayı gerektirir. Saydığınız ülkelere ve dünyanın farklı coğrafyalarındaki birçok bölgeye sağlanan yardımlar ülkemizi uluslararası yardım sisteminde “yükselen donör ülke” konumuna yükseltmiştir. Yardımlarımız tüm uluslararası toplumun takdirini ve beğenisini kazanmaktadır. Bu yardımlar çok büyük oranda ikili düzeyde ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmakta, ayrıca ihtiyaç duyulduğunda diğer ülkelerle veya uluslararası yardım kuruluşlarıyla birlikte yardım faaliyetleri de gerçekleştirilmektedir.

Sanırım seçim çalışmalarınız sırasında Konya il merkezinde bir trafik kazası yaşamışsınız ve ilçede gerçekleştireceğiniz planlı seçim çalışmanızı iptal ederek yaralı kızımızla birlikte hastaneye gidip hastanın durumu netleşinceye kadar hastanede kalarak takip etmişsiniz. İnsani diplomasinin kökleri sanırım buralara dayanıyor. Sağlık, hastalık, insan ilişkisi içinde sağlık hizmeti ve sağlık çalışanlarının yeri konusunda neler söylemek istersiniz?

Doğru haklısınız, Fatma Nur isimli küçük bir kızımız yaşının da getirdiği heyecanla yola fırlayınca böyle bir kaza yaşamıştık. Hemen hastanede tedavi altına alındı ve böyle bir olay yaşandıktan sonra da o günkü tüm programlarımı iptal etmiştim. Çok şükür hafif bir şekilde atlattı Fatma Nur bu kazayı. Sonrasında da hem kendisi hem de ailesi ile görüşmeye devam ettim. Orada da gördüm ama zaten eşim Sare Hanım sebebiyle ben de sağlık çalışanları ailesinin bir ferdiyim. Çok zaman olmuştur ki Sare Hanım bir doğum için ameliyattayken ben kapının önünde gece yarıları doğumun bitmesini beklemiş ve birlikte eve dönmüştüzdür. Tam tersi de mümkün tabii. Gece yarısı bir telefonla doğum için apar topar soluğu hastanede aldığımız ve gün ağarırken dünyaya yeni gelen bir bebeğin sesiyle evimize döndüğümüz vakidir. Bakan olduktan sonra bu hazzı o kadar sık yaşamıyorum. Bu da beni üzüyor açıkçası. Kendi ailemden de biliyorum ki sağlık çalışanları çok kutsal bir görev yerine getiriyorlar. Kimi bir hayatı kurtarmaya çalışıyor, kimi bir hastasının hiç olmazsa kısa süre ağrısını azaltma gayreti içinde. Tabii biz inançlı insanlar olarak şifanın, ölümün Allah’tan olduğuna iman ediyoruz. Sağlık çalışanları hayırlı haberlere vesile olabilmek için 24 saat çoğunlukla kendi ailelerinden, çocuklarından ve hatta kimi zaman kendi sağlıklarından fedakârlık yaparak bu hizmeti yerine getirmeye çalışıyorlar. Hepimizin onlara gönül ve teşekkür borcu var. Bunu da kendi adıma sizler vesilesi ile buradan dile getirmek isterim.

*Mart 2013 tarihli 26. sayıda yayımlanmıştır.

Kani Torun: Devlet iktisath olmalı, STK'lar kalıcı projelerle gelmeli

Uzun yıllar Afrika'da gönüllü hekimlik yapan Dr. Torun, son aylarda ise Afrika'nın sorunlarına elçilik penceresinden bakıyor. Türkiye'de bulunduğu bir Cuma sabahı Üsküdar'da bulduğumuz Kani Torun'un tespit ve eleştirilerine kulak vermek gerekiyor: İngiltere'de bir grup Müslüman doktorun kurduğu Doctors Worldwide'in (Yeryüzü Doktorları) kurucularından Dr. Kani Torun, bir yılı aşkın süredir Somali'de büyükelçilik görevini yürütüyor. Uzun yıllar Afrika'da gönüllü hekimlik yapan, dahası yönetici olarak büyük sağlık organizasyonlarını planlayıp uygulayan Dr. Torun, son aylarda ise Afrika'nın sorunlarına elçilik penceresinden bakıyor. Türkiye'de bulunduğu bir Cuma sabahı Üsküdar'da bulduğumuz Kani Torun'un tespit ve eleştirilerine kulak vermek gerekiyor: "Afrika'da şeker, obezite ve kanser diye bir şey yok. Temel hastalıklar sıtma, enfeksiyonlar ve anne ölümleri ki bunlar basit tedbirlerle önlenabilir. Türkiye'nin 30 milyon dolar harcaııp Darfur'da hastane yapması yanlış oldu. O hasta-

neyi götürecek altyapı yok. Sen bıraktığın anda o sistem çökecek. Parayı iktisatlı kullanmanın yolunu bilmemiz gerekiyor. Darfur'da birer milyon dolara 40 yataklı 3-4 tane hastane kurulabilirdi. Yerel STK'larla işbirliği yapıp bir süre sonra işletmesi onlara devredebilirdi. Açık söyleyeyim, 1 haftalığına oraya doktor götürüp hasta muayene ettirmenin ve birkaç ameliyat yaptırmanın o topluma kalıcı hiçbir etkisi yok. İnsan yetiştirmek ve altyapıya yatırım yapmak gerekiyor.”

“AFRİKA'DAKİ HASTALIKLAR BASİT TEDBİRLERLE ÖNLENEBİLİR”

Sayın Torun, diplomat kökenli biri değilsiniz. Elçilik göreviniz öncesi STK'lar eliyle Afrika'ya sağlık hizmeti ulaştıran bir hekimdiniz. Elçilik görevinizden önceki çalışmalarınızı biraz anlatabilir misiniz?

Tıp eğitimi sonrası Türkiye'de bir miktar akademik hayatın ardından gene akademik çalışma için 1996'da İngiltere'ye gittim. 2000 yılında İngiltere'de büyük çoğunluğu Hindistan ve Pakistan asıllı Müslüman doktor arkadaşlarla Yeryüzü Doktorlarını kurduk. O ekibin içinde Türk olarak tek ben vardım. 2001'de resmen faaliyete geçti. 10 yıl boyunca CEO olarak işin başında bulundum. Ağırlıklı olarak Afrika olmak üzere Güneydoğu Asya'ya, Balkanların belirli bölgelerine hatta Orta Amerika'ya sağlık yardımında bulunduk. Bu dönemde afetlerle, savaşlarla yüz yüze kalmış toplumlara yardımda bulunmak ve gene Afrika'da belirli bölgelerde uzun vadeli sağlık projelerini hayata geçirmek şeklinde temelde 2 farklı çalışma yürüttük. Pakistan'daki deprem, Nijer'deki kıtlık, savaş sonrası dönemlerde rehabilitasyon çalışmalarımız da oldu. Gene Kongo, Kenya'daki ülkelerde geçici olmayan projeler ürettik. Kırsalda yapılan ana-çocuk merkezleri gibi. Bütün bu çalışma devam ederken 2011 Ağustosunda Başbakanımızın Somali ziyareti sonrası Mogadişu'ya Büyükelçi olarak atandığım tebliğ edildi ve onun üzerine görevi bıraktım ve 1,5 yıldır Somali için çalışıyorum.

Şimdi isterseniz Somali özelinden yola çıkarak Afrika'daki sağlık fotoğrafını genel hatlarıyla ortaya koyabilir miyiz?

Afrika'nın sağlık sorunları Türkiye'den çok farklı. Afrika, enfeksiyon hastalıklarının ağırlıklı olarak ölüm nedeni olduğu bir coğrafya. Özellikle 5 yaş altı çocuk ölümlerinin sebeplerine bakarsanız büyük çoğunluğunun enfeksiyon hastalıkları olduğunu görürsünüz. Örneğin Türkiye'de ölüm nedenlerini sayarken kalp hastalıkları, şeker, trafik kazaları, son zamanlarda kanseri dile getiririz. Peki, Afrika'da ne var? Afrika'da ölüm nedenlerinin en önemlisi sıtma. İki, suyla bulaşan hastalıklar. Üç, üst solunum yolları enfeksiyonları ki bunların bir kısmı kızamık gibi aşıyla önlenebilen hastalıkların komplikasyonları olarak ortaya çıkıyor.

Sonra HIV ve AIDS. Yine bir sağlık sorunu olarak söyleyeyim, anne lmleri. Bütün bunların hepsi çok basit tedbirlerle önlenebilen hastalıklar. Sıtmanın ilacı var. Suyla bulaşan hastalıklar, içme suyu ile ilgili. st solunum enfeksiyonlarının önemli bir kısmı, kızamık gibi aşıyla önlenebilen hastalıkların komplikasyonları. Bunların önemli bir kısmı aşı kampanyaları ile nlenebilir. HIV ve AIDS konusunda ülkelere göre farklı üzüm yolları uygulanabilir. Tabi HIV ve AIDS sağlığın ötesinde biraz da sosyal bir problem. Anne lmleri doğru dzđđn bir sağlık sistemi kurarak ve gebelikteki sağlıklı kontrollerle ve basit sağlık hizmetleriyle nlenebilir. Dolayısıyla Afrika'ya bakarken bu fotoğrafa bakmak lazım. Afrika'da kanseri konuşmuyoruz. Kalp hastalıklarını konuşmuyoruz. Obeziteyi, şekeri konuşmuyoruz. şehirleşen belli bölgelerde ciddi trafik kazası sorunları var. O da aslında eğitimle ve yolların kalitesi ile alakalı. Peki Afrika'da bunlara nasıl üzüm bulunuyor? Aslında çok da üzüm bulunuyor diyemem. Batılı kurumlar gittikleri yerlerde kalıcı kurumlar kurmak yerine sadece bir hastalığa yönelik geçici kampanyalar yapıyorlar. Ve hallettik deyip ülkelerine dönüyorlar ama sorunlar bir süre sonra tekrar hortluyor. Onun için biz o ülkelere girdiğimizde altyapıya yatırım yapacağız dedik. Biz çıktığımızda o hizmet devam etsin, en önemlisi o. şu anda Türkiye'nin yaptığı çalışmaların önemli bir kısmı altyapıya yönelik. Mesela biz Kongo'da ana-ocuk sağlığı merkezleri kurduk. Bir ameliyathanesi olan, 15-20 yataklı merkezler. Oradaki doktorlar tıp fakültesini bitirirken sezaryen ve apandisit ameliyatını yapabiliyorlar. Dolayısıyla basit tıbbi müdahaleler o ameliyathanede yapılabilir. Başta Afrika'da 5 temel hastalığı saydım ya, bu merkezler 5 hastalığın beşine de cevap verebilir merkezler. Ve çok düşük maliyetlerle kurulabiliyorlar.

Afrika lkelerinde bizim bildiğimiz manada özel, niversite, devlet hastaneleri var mı?

Hepsi var aslında. Kāđıt üzerinde. Öncelikle şunu bilelim: Afrika'da her türlü sağlık hizmeti paralıdır. Hatta STK'ların verdiği sağlık hizmetlerinin bir bölümü de paralıdır. Afrika lkelerinde devletlerin bir şeyi karşılaması diye bir şey söz konusu değil. Sağlık hizmeti pahalı bir hizmet. Devletlerin bunu finanse edecek gleri yok. Bunu zel sektöre ve STK'lara devretmiş durumdalar. Özel sektör bu işi paralı yapıyor. STK'lar da işi döndürebilmek ii bir kısım hizmetleri ücretli yapıyor, bir lde de bedava hizmet verebiliyor. Buna rağmen ekonomik piramidin en üstündeki yüzde 10'un bile erişebildiği doğru dzđđn hastane yok. Kaliteli, birinci sınıf hizmet veren hastaneler yok. Buna Somali de dahil. Afrika büyük bir coğrafya. Sahra altında 50 küsur ülke var. Özel sağlık hizmetlerinin çok geliştiği, Avrupa standardında sağlık hizmeti veren Güney Afrika Cumhuriyeti'ni saymazsak Afrika'nın genelinde yerel imkânlarla kurulmuş hastaneler var. Bunların kalitesi çok düşük. Onun için parası olan insanlar

bile sağlığa erişmekte güçlük çekiyorlar. Örneğin Kongo’da acil bir durumu olan zengin hastalar ambulans uçaklarla Güney Afrika’ya gidiyorlar. Bu ambulans uçaklar birçok bölgede çalışıyor. Çünkü kırsalda sağlık merkezi pek yok. Yani Afrika aslında Türk zel sağlık sektörü için de önemli bir yatırım alanı. Bunun altını çizmek isterim. Yatırım yapıp insanları aldatmadan doğru düzgün bir sağlık hizmeti verseler Afrika’da çok ciddi karşılığı ve getirisi var. Kaliteli sağlık hizmetine para ödeyebilecek insanların olduğu bölgeler var. Nijerya, Kenya, Kongo’nun büyük şehirleri, Tanzania hatta Somali bunlar arasında sayılabilir.

Türk zel sağlık sektöründen bir grup şimdiye dek Afrika’da bir hastane kurmuş mu? Ya da bir hazırlık var mı?

Böyle bir hastane var mı ya da bir hazırlık var mı bilmiyorum ama ben buradan özel sağlık sektörüne çağrıda bulunuyorum. Afrika’ya yatırım yapabilirler.

“STK’LAR AFRİKA’YA AÇILIM POLİTİKASININ ÖNEMLİ BİR AYAĞIDIR”

Türkiye’nin devlet ve STK’lar eliyle Afrika’daki sağlık çalışmalarına biraz daha yakından bakabilir miyiz? Ne gibi çalışmalar yapılıyor?

Yapılan işleri birkaç kategoride inceleyebiliriz. Birincisi STK’ların Türkiye’den gönüllü doktor götürerek yaptığı yardımlar var. İşte doktorlar 10-12 gün boyunca sağlık taraması yapıyor, gittikleri yerde ameliyathane varsa birkaç ameliyat yapıyorlar vs. Bunlar, kısa süreli, kalıcı olmayan şeyler. Bu çalışmaların önemli bir kısmı TİKA parası ile yapılıyor. TİKA’dan destek olarak gidiyorlar. Onun haricinde devletin bizzat yaptığı sağlık yardımları var. Mesela şimdi Darfur’da Nyala’da büyük bir hastane yapıldı. Somali’de hastane yapılıyor. Bu tür büyük yatırımlar var. Bir de gene bunların haricinde STK’ların yaptığı eğitim amaçlı çalışmalar var. Yani şöyle söyleyebilirim: Henüz Türkiye stratejik bir planlama ekseninde bir çalışma yapabiliyor demek mümkün değil. Yapılan alışmalar büyük çoğunlukla o günkü sorunlara dair çalışmalar. Öncelikle Afrika’daki sağlık fotoğrafını doğru bir şekilde okumak gerekiyor. Nyala’ya Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin 30 milyon dolarlık hastane yapması bana göre yanlış. Çünkü orada o kalitede bir hastaneyi götürecek altyapı yok. Sen bıraktığın anda o hastane-nin sistemi çökecek. İşletmesi sorun. Burada amaç, oradaki sağlık sorunlarına maksimum çözümü getirecek minimum finansla yapılacak merkezler olmalı. Yani parayı iktisatlı kullanmanın yolunu bilmemiz gerekiyor. 30 milyon dolara 30 tane 50 yataklı küçük çaplı hastane yapılabilirdi. Çok sofistike cihazlar koymadan, bir iki röntgen cihazı ve ameliyathane ile donatılacak merkezler kurulabilirdi. Burası ticari bir hastane değil ki. Yardım amaçlı yerde bunu gzeteceksin. Bu koca hastane nasıl dönecek? Darfur’da birer milyon dolara 40 yataklı 3-4 tane hastane kurulabilir ve yerel STK’larla işbirliği yapılp bir süre sonra

işletmesi onlara devredebilirdi. Küçük hastane olduğu için işletmesi daha kolay olurdu. MR'ından her türlü tetkikin yapılabileceği laboratuvarlara kadar 100-150 yataklı bir hastane kuruldu ama işletmesi zor. Aynı şey Mogadişu'da yapıldı ama orası bir başkent ve ileride yerel bir üniversiteye devredilebilir. Hem eğitim faaliyetlerinde de kullanılacak bir hastane. Bir de Afrika'da hastane kurarken insanların neyi nasıl kullanacaklarını da hesap etmek gerekiyor. Her şeyi elektronik yapmak sıkıntılı. Afrika'da daha mekanik sistemler kuracaksınız. İnsanların işletmesi daha kolay olsun, bozulduğunda tamiri daha kolay olsun. Afrika ve Amerika'da kendilerini yetiştirmiş ve ileride şartlar oluştuğunda ülkelerine dönüp hizmet etmek isteyen önemli bir diaspora var. Ancak her Afrika ülkesi için bu böyle değil. Bir yatırım yapılırken insan kaynağı iyi hesap edilmeli.

Yaklaşık son 10 yılda AK Parti Hükümetleri döneminde daha proaktif bir dış politika izleniyor. Bu politikaların Afrika'daki sağlık çalışmalarına etkileri var mı?

Proaktif politikanın önemli ayaklarından biri sağlık. Bakın, Afrika'nın kendine has durumu var: Dış politikada siz bir ilişki başlatırken size hemen, "Bize ne vereceksiniz?" diyorlar. "Size STK'lar eliyle gelelim, hastaneler açalım" dediğinizde bu yardımlar ister istemez politikanın bir enstrümanı haline geliyor. Devlet adamları da ziyaretlerde mutlaka bu anlamda çalışan STK'ları yanlarında götürüyorlar. Onların çalışmalarına destek oluyorlar. Örneğin Başbakanımızın en son Nijer ziyaretinde eşi Emine Hanım'ın, Yeryüzü Doktorlarının orada yapmaya başladığı ve fistül hastalıklarının tedavi edileceği hastaneyi ziyaret etmesi, bu yardımların desteklenmesi anlamına geliyor. Sağlık STK'ları Afrika'ya açılım politikasının önemli bir parçası ve ayağıdır.

"AFRİKA'YA 1 HAFTALIĞINA DOKTOR GÖTÜRÜP HASTA MUAYENE ETTİRMEİNİN TOPLUMA KALICI BİR ETKİSİ YOK"

Son olarak Batılı ülkelerin çalışmalarını ve Türk STK'larının çalışmalarının onlardan ne gibi farklılıklar gösterdiğini konuşabilir miyiz?

Batılı ülkeler Afrika'da çok eskiler. Avrupalıların Sahraaltı Afrika'ya girmesi 1800'lere dayanıyor. Özellikle de 1880-1910 arasındaki 30 yıl uluslararası diplomasi ya da uluslararası ilişkiler literatüründe "Scramble for Africa" diye anılır. Yani "Afrika'ya hücum" gibi bir anlama geliyor. O günkü büyük güçler bu dönemde Afrika'yı büyük ölçüde paylaştılar. İngiltere, Fransa, Almanya, Belçika hatta Portekiz, bir ölçüde İspanya. O dönemde yapılan çalışmalara bakarsanız çıkar eksenli olduğunu görürsünüz. Yol yapmışsa onun oradan getireceği malların taşınması içindir. Altın bulmuşlar, o altını sahile ulaştırmak için demiryolu yapmışlar. Bugün bu tür şeyleri büyük ölçüde Dünya Bankası ve IMF üzerinden yapıyorlar. Adamları para verip borçlandırıp sonra da istedikleri politikaları

uygulatıyorlar. Belli alanlarda yönlendirme yapıyorlar. Örneğin sağlık alanında STK'ları da dahil olmak üzere yaptıkları bütün işler belli hastalıklara yönelik ve kalıcı değil. Kalıcı bir sağlık altyapısına asla yatırım yapmıyorlar. Onlarla bizim aramızda bence en büyük fark bu. Son derece bilinçli ve stratejik olarak böyle yapıyorlar. Sürekli kendisine muhtaç ediyor. Gelelim misyonerlik faaliyetlerine. Misyonerler eliyle ciddi bir Hristiyanlaştırma çalışması yapılmış. Sahraaltı Afrika'da 200 yıl önce çok az Hristiyan vardı. Sayıları çok az, beyaz tenli Hristiyan'dı bunlar. Bilhassa yerel dinlere mensup bölgelerde bu çalışmalarını yürüttüler. Şu anda Sahraaltı Afrika'nın yarısından fazlası Hristiyan. Hemen hemen her tarafta misyoner okulları açtılar. Okumak isteyenlerin gidecekleri neredeyse tek okul onlarındı. Bugün sağlık personelinin yetiştirilmesine yönelik onların da belli çalışmaları var ama yetişen personel Afrika'da durmuyor. En önemli sorunlardan biri de bu. Batılı STK'larla bizimkiler ortak çalışma yapmıyorlar. BM çatısı altında ortak toplantılar düzenleniyor ama ona da bizimkiler katılmıyor. Çünkü orada aynı sorunlar devamlı konuşulur ama iş yapılmaz. Bizimkiler o toplantılarda zaman israfına neden olmaktansa sahada çalışmayı tercih ediyorlar. Ama onların da hatası, arada bir düşünüp değerlendirme yapmamaları. Bir durup bakmak ve daha stratejik ilerlemek gerekiyor. Açık söyleyeyim, 1 haftalığına oraya doktor götürüp hasta muayene ettirmenin ve birkaç ameliyat yaptırmanın o topluma kalıcı hiçbir etkisi yok. Sadece o andaki sorunu çözersiniz. İnsan yetiştirmek ve altyapıya yatırım yapmak gerekiyor. Afrika'da hastaneden çok, daha küçük çaplı sağlık merkezlerine ihtiyaç var. Tabi bu tür analizleri ve yönlendirmeleri de TİKA'nın yapması gerekiyor.

*Mart 2013 tarihli 26. sayıda yayımlanmıştır.

Oğuz Kayaalp: Ün için de un için de akademik hayata girilmemeli

Ülkemizde farmakoloji denince akla ilk gelen isim olan Prof. Dr. S. Oğuz Kayaalp, 1931 yılında Kastamonu'nun İnebolu ilçesinde doğdu. 1955 yılında Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesini bitirerek tıp doktoru oldu. 1960 yılında aynı üniversitede uzmanlık eğitimini tamamlayarak farmakoloji uzmanı oldu. 1970 yılında profesörlük unvanını aldı. Yurtdışında aldığı eğitimlerin ardından Ankara ve Hacettepe Üniversitelerinde çok uzun yıllar hocalık yaptı, Anadolu'da kurulan pek çok tıp fakültesinde farmakoloji derslerini verdi. Farmakoloji alanında "Klinik Farmakolojinin Esasları ve Temel Düzenlemeler" ile "Akılcı Tedavi Yönünden Tıbbi Farmakoloji" kitaplarını hazırladı. Aralarında TÜBİTAK'ında bulunduğu pek çok kurumun araştırma ödülüne ve Sağlık Bakanlığı Üstün Hizmet Ödülüne layık görülen Prof. Kayaalp, halen Türkiye Bilimler Akademisi'nin de şeref üyesi. 1949'da adım attığı akademide 40 yıla yakın aktif görev yapan ve bugün 82 yaşında olan Kayaalp, aynı zamanda yaklaşık 65 yıldır Türk tıp eğitiminin de yakın tanığı.

Oğuz Hoca ile bulutlu bir Ankara öğleden sonrasında evinde buluştuk ve Türk tıp eğitiminin dününü ve bugününü, farmakoloji eğitimindeki gelişmeleri, doktora eğitimindeki sorunları, eğitim sistemimizdeki kara delikleri, ilaç araştırmaları ve popüler bir konu olan yerli ilaç üretimini konuştuk.

“FARMAKOLOJİYE BAŞLADIĞIMDA DÜŞ KIRIKLIĞINA UĞRADIM”

Tıbbiyeye adım atığınız 1949’dan bugüne Türkiye’de tıp eğitiminin, akademinin 65 yıllık tanışsınız. 50-60 yılda neler yaşandı, ne gibi değerlendirmeleriniz olur?

Bu sorunuza kendi pencereden yanıt vermek isterim. Ben farmakoloji uzmanlığına başladığımda beklentilerim büyüktü. Çalışkan, meraklı, tıbbi seven tıp okumaya başlamış ve tıbbın da daha çok araştırma yönünde hevesli olan bir gençtim. Asistanlığımın ilk yıllarında farmakolojiyi beğenmedim ve düş kırıklığına uğradım. Aslında hocalarım ülkesini seven, yenilikçi, iyi niyetli hocalardı ancak zamanın koşulları gereği iyi bir eğitim koşulu bulamadım. Onun için Amerika’ya gidip hem eğitimimi sürdürüp hem de çalışmayı düşündüm. Zaten o zamanlar Amerika’ya gitmek adeta modaydı. Amerika’da iş bulmak kolaydı. Amerika’da büyük bir vakıf, Rockefeller Vakfı’nın burs desteği ile 2 yıllık master eğitimi yapmak için Michigan Üniversitesine gittim. Orada gördüm ki Türkiye’de Ankara’da gördüğüm gibi farmakoloji dar bir alan değilmiş. Araştırmacılar için gayet geniş bir alanmış. Sadece alt dallarından birine bile yoğunlaşsam hayat boyu iş yüküne talip olabileceğimi anladım. Türkiye’de iş bulamıyorum, eğitim imkânı bulamıyorum. Orada ise yaşam boyu beni tatmin edecek bir şeydi. Yani o yıllarda farmakoloji özelinden baktığımızda tıp eğitimimizde durum bu şekilde idi. Amerika’daki eğitimime çok şey borçluyum.

Bugüne baktığınızda neler söylersiniz?

Tabi bugün tıp eğitimi alanında yurtdışı ile ülkemiz arasındaki kalite farkı azaldı. Ben şahsen öğrencilerime hem çağa uygun bir eğitim vermeye çalıştım hem de öğrencilerimin yurtdışına gidip eğitim görmeleri için elimden gelen gayreti gösterdim. Türkiye’deki tıp eğitiminde kapsamlı bir gelişmeyi, değişimi Hacettepe modeli oluşturdu. Hacettepe’nin kurucusu Prof. Dr. İhsan Doğramacı Türk tıp eğitimini modernleştirmek, çağdaşlaştırmak bakımından önemli katkılarda bulunmuştur. Kendisini minnet ve rahmetle anıyorum.

Hacettepe, Türk tıp eğitiminde önemli bir ekol. Hacettepe, tıp eğitimimizde ne gibi yeniliklere sebep oldu?

İhsan Doğramacı geniş görüşlü, vizyon sahibi bir pediatristti. Fakat tıbbın geneli hakkında da görüşleri, deneyimleri olan biriydi. Aldığı asistanları oldukça

titez bir şekilde seçti. Onların ülke içinde ve dışında en iyi eğitimin verilmesi için sistematik çalışmalar yapıldı. Başlangıçta Hacettepe adeta yabancı bir cisim gibi görüldü. Bilhassa da Türkiye’de en eski, en yerleşik üniversite olan İstanbul Üniversite’nde tıp fakültesi mensupları Hacettepe’yi küçümsedi, ona karşı bir tutum takındı. “Bu eğitim modeli Türkiye’ye uygun değil” dediler. Tabii Hacettepe kendisini ispatladı ve Anadolu’da pek çok tıp fakültesinin kurulmasına fiilen katkıda bulundu. Oradaki öğretim üyelerinin yetişmesinde büyük katkıları oldu. Ve böylece ülkemiz ile dünyanın modern ülkeleri arasındaki fark törpülenmiş oldu. Ben Ankara Üniversite’nde eğitim gördüm ama Hacettepe’de de eğitim verdim.

Peki farmakoloji özelinde neler söylersiniz?

Ben farmakoloji asistanlığına 1957’de başladım. Farmakoloji o günden bu güne büyük gelişmeler gösterdi. Bizim zamanımızdan sayı, kalite ve çağdaşlık bakımından hayli kısıtlıydı, bazı sorunlar vardı. Ankara Üniversitesi’nde aynı zamanda Hıfzıssıhhanın laboratuvar şefi olan bir Alman farmakolog hocamız vardı. Araştırmaları, kitapları olan bir hocaydı. Hitler zulmünden kaçan ve Atatürk’ün kucak açtığı kimselerdendi. İstanbul Üniversitesi’nde Prof. Dr. Akil Muhtar’ın kurduğunu bir farmakoloji kürsüsü vardı. Avrupa ve Amerika’daki farmakolojinin gelişimi birbirinden etkilenmiştir. Amerikalılar farmakolojiyi Avrupalılardan öğrenseler de onlardan daha çok geliştirmişlerdi.

Tıp eğitimin sorunları düşünüldüğünde ne gibi tavsiyeleriniz olur?

Eğitimde rol model önemlidir. Bunu gözden kaçırmamak gerekir. İkincisi eğitimi yönetenler yani bugün YÖK gibi kurumlar planlarını iyi ve realist bir şekilde yaparlarsa, siyasete bulaşmadan hareket ederlerse, Atatürk’ün yaptığı gibi ülkesini içten severek ülkesine sahip çıkarsa mutlaka olumlu yönde gelişmeler olur. Burada şunu söylememe izin veriniz: Ben Atatürk’ü üstün yetenekli ve geniş vizyon sahibi bir şahsiyet olarak onu kendime rol modeli görmeye çalıştım. Onun prensiplerini benimsenmesi, Türkiye için yaptıklarının iyi incelenmesi gerekir. Hani herkes kendi yerinde Atatürk olsaydı ne yapardı diyerek düşünürse, buna göre plan ve program yapıp çalışırsa tıbbın gelişmesi ivme kazanacaktır. Fakat bugün ülkemizde durum tam böyle değil. Ben yani Atatürkçü Düşünce Derneği’nin üyesi değilim. Bu derneğe karşı herhangi bir şekilde art fikirlerim yok ama böyle etiket Atatürkçülüğü yapılmasına karşıyım.

“ADET YERİNİ BULSUN DİYE DOKTORA EĞİTİMİ VERİLMEMELİ”

Ülkemizde doktora eğitiminin mevcut durumu ve sorunları hakkında görüşleriniz nelerdir?

Doktora eğitimi, akademiye en önemli aşamadır. Geleceğin öğretim üyesinin kalitesini, başarısını, verimliliğini, eğitim kurumlarımızın potansiyelini belirle-

yen bir unsurdur. Üzerinde titizlikle ve kıskançlıkla durulmalıdır. Fakat maalesef ülkemizde doktora eğitimi çok sulandırılmış durumdadır. Bugün bir ODTÜ’de, Boğaziçi’nde veya İTÜ’deki doktora eğitiminin kalitesi ve verimliliği ile sayısı yüzü geçen üniversitedeki doktora eğitimi aralarında büyük farklar var. O bakımdan doktora eğitimini henüz hazır olmayan üniversiteler vermemelidir. Her üniversite doktora eğitimi vermemelidir. YÖK bu planlamayı yapmalıdır ama bunun üzerinde durmuyorlar. Anadolu’daki üniversitelerde doktora eğitimi görenler eğitimlerinin bir kısmını bu köklü üniversitelerde sürdürmelidir. Bir nevi rotasyon yapılmalıdır. Bugün pek çok üniversitemizde lisans eğitimi için öğretim üyesi bulmak mümkün değilken çok daha üst düzey eğitimin sunulması gereken doktora eğitimi için bu nasıl olacak? Adet yerini bulsun diye doktora eğitimi verilmemelidir. İkinci bir husus olarak doktora eğitiminin başarısını ölçen sınavların Türkiye çapında yapılması gerekir. Böylece eğitimdeki farkı da, seviyeyi de anlayabilirim. Hatta öğrenci seçimine yönelik sınavlar da Türkiye çapında yapılmalıdır ve bu alanda köklü üniversitelerin hocalarının yönetimine ağırlık verilmelidir. Doktora eğitiminin her aşamasında ülke genelinde standartlar olmalıdır. Bu sistem, olan ve olası sorunları da asgariye indirir. Köklü üniversitelerde görev yapan öğretim üyeleri, yeni kurulan üniversitelerde de ders vermelidir. Ben Hacettepe’de ders verirken Anadolu’daki pek çok okulda da derslere girdim. Öğretim üyeleri ülkemizde eğitim-öğretim yaşamına ne gibi katkıda bulunabilirler, kendilerini yetiştiren ülkelerinin sorunlarına ne gibi çözümler üretebilirler, bu konuda kafa yormalıdır. Örneğin ben bugün 35 yaşına basan farmakoloji kitabımı hazırlarken ders gören öğrenciler ve ders alan öğrenciler için ne gibi bir kaynak hazırlanabilir diye düşünerek hazırladım. Ders notlarının kitap haline getirilmesi, orijinal bir kaynak hazırlanması yıllarımı aldı. Kitabımı halen de güncelliyorum, revize ediyorum, eksiklerinin tamamlamaya çalışıyorum. Şimdi yanıma aldığım editörlerle, genç arkadaşlarımla kitabı güncelliyorum.

1955’te akademik yaşama adım attınız. 45 yıl akademide buldunuz. Yaklaşık 10-15 yıldır da akademik hayatı dışarıdan gözlemliyorsunuz. Şunu sormak istiyorum: Ülkemizde akademik hayatın artıları ve eksikleri neler? Akademik yaşamı tercih edenler için, gençler için, üniversite öğrencileri için ne gibi önerilerde bulunursunuz?

Üniversite hocalığını seçmek için bir defa önemli ölçüde motivasyonunuzun olması lazım. Sırf bana üniversite hocası desinler diye, doçent olayım, profesör olayım diye bu hayata girmek istemek çok saçma ve sonuçları itibarıyla hayal kırıklığına neden olacak bir şey. Bir defa buna önem vermesinler. Bu yönü, işin aldatıcı tarafıdır. Hayat boyu öğrenmek için, araştırmak için, öğrendiklerini kendisinden sonra gelenlere öğretmek için hoca olunur. Böyle bir idealleri olmalı. Araştırma yapmak için önüne geçilemez bir merakınız ve azminiz yok ise

hiç bu kapıya yönelmeyin. Ün için, bir de tabiri caizse un için akademik hayata girmek istemesinler. Bu düşünceyle gelirlerse zaten başarılı da olamazlar. Doktora eşğini atlamak, doçentlik tezini vermek çok kolay şeyler değil. Girdikleri yerde geride kalırlar, adeta dişlilerin arasına girmiş kum gibi ezilirler ve sistemi de kirlenmiş ve sıkıntıya sokmuş olurlar. Bir diğer konu da kişilik yapısıdır. Belirli meslekler için belirli kişilik yapısı gerekir. Akademik hayata başvuranlar mümkün olsa da bir kişilik testine tabi tutulsalar.

“BİLİM MERAKLA GELİŞİR, TÜRKİYE’DE MERAK ETMEK ADETA YASAKLANIYOR”

Nasıl bir kişiliğe sahip olmalılar?

Bir defa meraklı olmalılar. Merak olmadan araştırma yapılmaz. Her şeye karşı bir merak, öğrenme isteği varsa başarılı olursunuz. Şimdi çarşı pazarda az sayıda meraklı turşucu, meraklı köfteci gibi tabelalar görürsünüz. Toplumumuzda meraklı insanların sayısı o kadar azdır ki, meraklı olanlar böyle öne çıkarlar. Tabii olumlu manada değil! Meraklı olmak kötü bir şeymiş, normal olmayan, olmaması gereken bir şeymiş gibi görülür. Türkiye’de eğitim sistemi meraklıları bastırır. Meraklı çocuklar yaramaz çocuklar olarak görülüp bastırılır. Soru sormak kabahat olarak görülür. Ülkemizde maalesef bir otoriteye itaat kültürü aile düzeyinde, okul düzeyinde temel teşkil eder. Otorite ve bastırma kültürü ta aileden başlar. Şimdi böylesi bir altyapıdan, böylesi bir temelden gelen bir insan kaynağı içinde merakını koruyabilen, soru sorabilen genç öğretim üyelerinin sayısı oldukça az. Siz, size sunulana razı olmamalısınız. Onunla yetinmemelisiniz. Yerleşmiş sisteme tabi olmayacaksınız, fikirlerinizi ortaya koyma cesaretiniz olacak. Öteki türlü iyi bir hoca olamazsınız. Bir de şu var: Soru sormak ile sorgulamak, saygısızlıkla aynı şeymiş gibi addediliyor. Terbiye başka şeydir, kendi fikrini edep ve usulüyle, korkmadan dile getirmek başkadır. Türkiye’de sanki birinin olması diğerinde de neden olacakmış gibi görülüyor ve adeta tedbir olarak meraklı olmak, sorgulamak adeta yasaklanıyor. Ben mesela derslerimde hocalarıma soru sorardım ve hocalık yaparken de öğrencilerimi soru sormaya teşvik ederdim, hatta tahrik ederdim. Çünkü bilimsel eğitimin önemli bir kısmı, hocanın anlattıklarını öğrencinin öğrenmesi, özümsemesi ya da sınavlarda başarılı olması değildir. Ya nedir? Hocanın anlattıklarını sorgulaması ve acaba doğru mu değil mi diye düşünmesi, yeni bir yorum yapmaya çalışması, yerleşmiş hipotezin dışında başka bir tez geliştirmeye çalışmasıdır. Ben soru sorardım, bazen de itiraz ederdim. Beni küçümseyen, terbiyesiz, arsız kimse olarak gören, ters cevaplar veren hocalarım oldu.

Neden? Siz bir saygısızlık yaptığınız için mi?

Hayır hayır. Ben hiçbir zaman hocalarıma saygısızlık yapmadım. Hocanın söy-

lediği husus doğru ama şöyle de olabilir. Ben bunu söylemek istiyorum ama adam kendi söylediğinin dışında bir argüman kabul etmiyor. Kendi otoritesine meydan okuma olarak kabul ediyor. Hatırlıyorum psikiyatri stajında başasistanına bir şey sordum, “Siz bu hastaya böyle dediniz. Fakat şöyle de olamaz mı?” Adam bana, “Sen yan düşünüyorsun, yandan düşünüyorsun” dedi. Yanlış hatırlamıyorsam yandan düşünmek şizofreninin bir belirtisidir. Adam yani bana hakaret olarak söyledi. Baya bir reaksiyon gösterdi. Parantez içinde söyleyeyim, sonradan bu kişi Allah rahmet eylesin intihar ederek yaşamına son verdi. Demek ki onda bir psikolojik bozukluk vardı, bende yoktu. Hani Hz. Muhammed’e ya da Hz. Ali’ye atfedilen bir söz vardır ya, “Bana bir harf öğretenin 40 yıl kölesi olurum” diye; ben hep bu anlayış içinde oldum. Ama bu anlayış soru sormayı, sorgulamayı engellemez. Yabancı hocalarda böyle bir şey yoktu. Onlar bilakis soru sormaya, sorgulamaya teşvik ederlerdi. Bir somut örnek vereyim: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi’nde okurken Nathan Scheinfinkel adında İsviçreli bir fizyoloji hocamız vardı. Bu hoca bir kitap yazıyor. Burada bir araştırmasına dair sonucu ders kitabı materyali olarak sunuyor. Kalbin fizyolojisi ile ilgili bir husus. Ben bunu okudum ve sorguladım. Baktım, hocanın verdiği verilerle imkân yok bu sonuca ulaşılmaz. Ve 2 ders arasında hocaya durumu anlattım. Adam baktı, “Evet siz haklısınız, Ben bunu düzeltereğim” dedi.

“HEKİMLER FARMAKOLOJİ KİTAPLARINI OKUMAK YERİNE İLAÇ MÜMESSİLLERİNİN VERDİĞİ BİLGİLERLE İLAÇ REÇETE EDİYOR”

Türkiye’de “klinik ilaç araştırmaları” ve farmakologların buradaki durumunu nasıl değerlendirirsiniz?

İlaç geliştirirken yapılan çalışmalar, eninde sonunda insanların üzerinde ilaçların denenmesini gerektirir. Klinik ilaç araştırmaları ülkemizde mutlaka yapılmalıdır. Ancak bu konuda henüz yeterince potansiyelimiz yok. Eksiklerimiz var. Klinik araştırmaların tıp fakültelerinde yerleşmesi için birçok önkoşul var, bunların sağlanması lazım. Bu konunun düzenlenmesi önemlidir. Önüne gelen kendisini klinik farmakolog zannedebilir, kapısına klinik farmakolog yazabilir. Klinik ilaç çalışmaları multidisiplinerdir, bir ekip çalışmasıdır, büyük oranda insan kaynağı gerektirir. Ülkemizde başlangıçta bu tür çalışmalar kötülendi. İlaç firmaları, hekimlerin ilaçların içeriklerini çok fazla bilmesini istemezler. Bu doktrini kısmen de Sağlık Bakanlığı’na da kabul ettirmişlerdir. Böylece hekimler farmakoloji kitaplarını okumak yerine ilaç mümessillerinin kendilerine verdiği bilgilerle yetinerek ilaç reçete ettiler. Bu durum, böyle devam ediyor.

Ülkemizde ulusal ilaç üretimi konusuna nasıl yaklaşmalıyız?

İlaç üretimi, ilaç tüketimi ile ilgili bir konudur. İlaç ürettiğinizde maliyetinizi çıkartıp karlılığınızı sağlayabilecek bir pazar var ise üretimi yaparsınız.

Türkiye'nin kapasitesi sınırlı, hasta popülasyonu yetersiz. Yabancı pazara da sahip değiliz. Hal böyleyken “Yerli ilaç üretilsin” demek, hani “Türkiye'nin de kendi ürettiği bir otomobil olsun” demek çok anlamsız ve çağdışıdır. Bu konuda başka bir husus olarak da şunu ifade etmek isterim: Ülkemizde 70'lerin anarşi ortamında bazı solcu gruplar, “Kendi ilacını kendin yap?” diye sloganlar attılar. “Tamam, kendi ilacımızı yapalım. Ama yerli ilaç üretebilmemiz için bize denek lazım” dediğiniz zaman bu sefer de “İnsanımızı kobay yapıyorlar” diye itiraz ettiler. Bu yaman çelişkiyi de yaşadık.

Hocam son olarak halkımızın tüketim alışkanlıkları hakkında neler söylersiniz?

Türkiye'de ilaç tüketim konusu pek sıhhatli sayılmaz. Hastalar kolay telkin edilebilir durumda. Halkımız düşünceden çok duyguya önem veriyor. Halkımızın bu konuda aydınlatılması gerekir. TV'lerdeki kamu spotlarıyla, okullardaki eğitim müfredatında bu konulara yer verilerek halkımız bu konuda bilinçlendirilmelidir. İlaç tüketiminin hekim tarafından yönetilmesi gerekir. Eczanelerden ilaçların geri ödemeye tabi olanlar hariç reçetesi olarak alınabilmesi gerçeği tüketim konusunda sorun yaratmaktadır. Ayrıca piyasaya ilaç sunumunda da az da olsa eksiklik ve sorunlar vardır. Örneğin bazı ilaçların paranteral şekilleri sunulmamıştır. Sadece oral şekilleri vardır. Sabit kombinasyon şeklindeki ilaç ürünlerinin komponentlerini tek başına içeren ürünler piyasada yoktur. Bu durumda hekimin kombinasyon şeklindeki ilaç ürünlerini bilinçli bir şekilde reçetelenmesi mümkün olmaz. Ayrıca gene sabit kombinasyon şeklindeki ilaçların bütün doz opsiyonları piyasada bulunmamaktadır. Örneğin hidroklorotiazid içeren kombinasyonda 12,5 mg'lık opsiyon pazarlanmış olduğu halde 25 mg'lık opsiyon pazarlanmamıştır.

* Eylül 2013 tarihli 28. sayıda yayımlanmıştır.

Orhan Gencebay

“Dünya anavatanım, asıl adım insandır; Orhan diyorlar bana”

Hep çok çalıştı, daima çok üretti. Şimdi de Akil İnsanlar Projesine destek vererek politik bir çabaya destek verdi. Orhan Gencebay ile değişen Türkiye’yi, Akil İnsanlar’a neden katıldığını ve ağırlıklı olarak Türk Müziğinin dününü ve bugününün konuştuğuk. Orhan Gencebay günümüz müziğinin zirvesinde olan bir isim. Hem de neredeyse yarım asırdan beri. Hayranlık uyandıran kariyerinde ses sanatçısı, besteci, şair, enstrümanist, aranjör, müzik yapımcısı, müzik direktörü ve film aktörü kimliği ile korsan satışlarla birlikte 300 milyon albüm satışı-na, binin üzerinde besteye ve 31 sinema filmine imza attı. 1970’lerde Türkiye’nin sosyolojik dönüşümünde onun şarkılarının ayrı bir önemi oldu. Sağ-sol çatışmaları yüzünden insanların birbirini öldürdüğü günlerde yaptığı *“Batsın bu dünya”* şarkısı dillere pelesenk oldu. Hep çok çalıştı, daima çok üretti. Şimdi de Akil İnsanlar Projesine destek vererek politik bir çabaya destek verdi. Orhan Gencebay ile değişen Türkiye’yi, Akil İnsanlar’a neden katıldığını ve ağırlıklı olarak Türk Müziğinin dününü ve bugününün konuştuğuk.

“TÜM DÜNYA YALNIZ MOZART DİNLESE MONOTONLUK OLUR”

Türkiye’deki gelişmeleri nasıl görüyorsunuz? Nereden geliyoruz, nereye gidiyoruz?

Aslında kitaplar dolusu anlatmamız gereken bir konu bu. Bunu özetlemek çok zor. Mümkün olduğu kadar yapmaya çalışırsak, ben kendimi özetleyeyim önce. Bazı sözlerim var benim, kimi beste olmuş kimi olmamış ama önce kendimi anlatmak için bu cümleler söyleyeyim:

*“Bu vatanın çatısı yaşam kadar kutsaldır
Yaradanım yaratmış, dünya anavatandır
Dil din cins ırk ayırmam şu dünya gurbetinde
Bana Orhan diyorlar asıl adım insandır.”*

Benim bakışım öncelikle budur. Sonra bana sorduklarında idealin nedir? Ben de şunu söylüyorum “Şu dünyada, şu gök kubbe altında, sınırlar olmasa tek bir lisan konuşulsa ne güzel”. İdealim de budur. Bu bir ütopyadır o ayrı konu ama ben bu ideali finale kadar kendimde saklayacağım, söyleyeceğim. Ülkeme gelince... Tabii dünya anavatandır ama doğduğumuz topraklar birinci derecede sahip çıkabileceğimiz ve temiz tutmamız gereken topraklardır. Atatürk de söylemiş zaten, “Yurtta sulh cihanda sulh!” Bunun anlamı; bütün dünya insanları doğdukları toprakları temiz tutarlarsa dünya tertemiz olur. Buna yapmak ne kadar mümkün? Yapabildiğimizce... Ben bu duyguya, bu görüşe de son derece saygılıyım. Bunu da yapmaya çalışıyorum kendimce, ayırım yapmadan. Ama bütün dünyayı temiz tutmaya da gücüm yetmese de kendi ülkemi, kendi toprağımı, doğduğum yeri temiz tutarsam bu da bir şeydir. Ben de doğal içinde bir üniteyim, bir parçayım. Benim bu dünyadaki görevim sanatla ilgilidir. Sanatçı siyasetçi değildir. Siyasiler bir tarafa tutacaklar, herkes o görüşün bayrağı altında, başlığı altında toplanacak; herkes kendine göre programını, projesini yapacak ve belki zaman zaman karşdakine çok da ters düşebilecek. Görüyoruz, acayip derecede üzülüyoruz tabii onlara da. Ve aslında her şey hizmete dayalı olmasına rağmen bazen bunu aşacak kişiler birbirlerine düşman dahi olabiliyor. Bu çok üzücü. Böyle olacak. Kişiler orada belli bir safın adamı olarak durma durumundadır. Belli bir görüşün altında, -izm veya -izm takıları altında, inandığı veya savunduğu ilkeleri korumaya yönelik hizmetini yapacaktır. Sanat öyle değildir. Sanatın tuttuğu bütün bu görüşlerin temelinde var zaten. Ne diyor? İyilik, güzellik, doğruluk, estetik, adalet... Güzel olan ne varsa yaşamda, bazen güzeli bile karıştırabiliyoruz ama her şeye rağmen güzelin özünü doğalda bulacağız. Ben bu ilkeyle, bu doğrularla, bu değerlerle bütünleşerek bestelerimi ürettim. Bakıyorum dünyada coğrafyaların farklılıklarından kaynaklanan değişiklikler var tarih boyu. Onlar yıllar içerisinde oluşuyor ve fevkalade güzel değerler yaratıyor. Ben o değerlerin korunması yanılsayım her şeye rağmen. Onu da zaman zaman şöyle söylüyorum; Mozart dâhidir, İtri dâhidir,

Dede dâhidir, Beethoven dâhidir. Ama diyelim bütün dünya yalnızca Mozart dinlese olmaz. Monotonluk olur. Çeşitliliğin zenginliği, güzelliği vardır, etkinliği vardır. Kendi üretimimizde de bu çeşitliliğe sahip olmalıyız. Bunları yapabilmemiz için de özgür olmamız lazım. Düşünce ve duygu özgür olmazsa olmaz. Daha iyi olmaya yönelik, daha zengin olmaya yönelik dağarcığımızda ne varsa, belki şu anda bilmediğimiz o değerler ilerde daha farklı biçimde ortaya çıkacaktır. Yani otorite bir devlet için gereklidir ama o otorite insanların duyguda ve düşüncede özgürlüğünü gönüllerince paylaşarak eşitlikçi bir şekilde yaşamak için müsaitse. Değilse değişmek lazım, insanların mutlu olması lazım. Hayat bir tane... Konudan konuya da gidiyoruz ama...

Levent Korkut (LK): Aslında konudan konuya gittik gibi gözüktü ama bir şeye vurgu yaptınız ve o çok önemli galiba. Türkiye'nin son 30-40 yıllık tarihinde bu bahsetmiş olduğunuz birkaç şey var. Onları söylediniz. Yani saygı, özgürlük, insanların özgürlüğünü sağlayacak bir anayasal düzen, adalet ve devlet otoritesiyle vatandaş haklarını dengeleyecek bir sistem. Aslında bunların hepsini söylediniz.

Devlet otoritesi bunları sağlamaya yönelik, korumaya yöneliktir. Daha rahat yaşamaya, o ileri demokrasiyi vatandaşın bulabilmesine yardımcıdır. Engel varsa onu kaldırır. Otoritenin yapacağı işlem budur.

“TRT, KORUYAYIM DERKEN ENGELLEDİ”

O zamanlarda sınırlandıran bir anlayış vardı. Galiba 60'larda sizlerin ortaya çıkması, daha sonra bu arayışların bir belirtisi...

Tabii mesela 68 kuşağı olmasa, ben de onlardanımdır. 60'larda dünyada böyle patlama yılları diyorum. Düşüncelerin ve bir dolu başlıkların değiştiği yıllardı. Daha zenginleşti, özgürleşti ve özgünleşti her şey. Ve kalıcı da oldular. Daha evvel ne vardı? Klasik 2 temel yapı vardı. Neydi o klasik yapılar? Halk müziği diye tanımlanan bir de sanat müziği diye tanımlanan yapıları. Batıda ağır müzik, ciddi müzik falan diye tanımlanan klasik Batı idi. Ve bu Batıda yeni oluşan, hafif müzik diye adlandırıldığı ve sonra değişik başlıklar; elektronik denildi, metal denildi, underground denildi, hard rock denildi, rock denildi... Her türlü birbirinin içinden doğan, bunlar çeşitli ayrışımara giderek ayrı karakterler oluşturdular. Bizde bu işte 60'larda başladı. Fakat buna sabit bakan kişiler, özellikle TRT ve çevresi... Ama niye TRT ve çevresi diyorum? TRT'nin Cumhuriyetin yeni kurulduğu tarihten itibaren bir görev yaptığını görüyoruz. TRT aslında konservatuar değil, okul değil, bir ilim irfan yuvası değil. Sadece bir yayın yeri. Var olan değerleri anlatan bir yer. Ona verilen ölçüler var. Ancak onu yapabilir. Fakat TRT öyle yapmadı. TRT sanki okulmuş gibi o kuraları koymak zorunda kaldı. Türkiye'nin kendi gündemi karmaşıktı, daha biz ümmetlikten yeni kurtulmuştuk. Başka bir modern bir dünya devleti olduk gidiyoruz. Kolay değil, bu konuda biraz geç kalmıştık ama

gidiyorduk. Tercihlerimizin testlerini doğru düzgün yapamamıştık. Sonradan ortaya çıktı. 60'larda işte bu pat diye ortaya çıktı. Bütün dünyada bu değişiklikler olurken Türkiye'de bu değişikliklere resmi müzikçiler karşı çıktılar. Bana da o noktada karşı çıktılar işte zaten. En büyük çatışmalar burada başladı. Ben 6-7 yaşımdan itibaren Türk Müziğinde neler olması gerektiği görüşünü, duygusunu hissetmeye başlamıştım. 10 yaşında resmen söylüyordum, bu neden böyle acaba; olmasaydı diyordum. Tepkilerimi o yaşlarda koymaya başlamıştım.

LK: Ailenizin bir yönlendirmesi oldu mu orada?

Ailemde babamın sesi çok güzeldi. Ama babam da âlem adamdı ya! Eski medreseden de mezun, Cumhuriyet okulunda da okumuş. Eski medreseden yetişenler mutlaka hepsi hafız olmak zorunda. Sistem öyle. Babam da hafızlık yapmıyor da ama okulda okuduğu için hafızları biliyor. Akşamcılığı da vardı, kasideler, ilahiler de okurdu, Türk Sanat Müziği de... Ben babamdan çok dinledim ve çok etkilendim. Beni teşvik etmiştir müziğe. Annemin de sesi güzeldi ama babam teşvik etmiştir. Ayrıca benim içimden de geliyordu. Müziği ben çok seviyordum 6-7 yaşımdan itibaren, kesinlikle yapmalıyım, öğrenmeliyim diyordum. Yaşam içerisinde benim öyle doğal bir kurgum varmış. Sonra 60'larda TRT'ye girdim. Ankara'da da girdim bir sınava, kazandığımı söylediler ama imtihan usulsüz dediler. İptal edildi. Sonra İstanbul Radyosuna girdim TRT'nin. Orada da en üst düzeyde başarılı olduğumu ifade ettiler. Fakat benim radyodan uzaklaşmam için ellerinden geleni yapıyorlardı. Onu bahane buldum, kaçtım. Ayrıldım. Ve bir gün ileri yıllarda rahmetli Nida Tüfekçi şu şekilde ifade etmişti bir toplulukta, "*Orhan'ı radyodan ben kaçurttum*" dedi. Orada bir statükoculuk, bir kalıplaşma, bir tabulaşma vardı. Onların aşılması gerekiyordu çünkü özgürlük, özgünlük olmazsa olmazdı. Düşünce ve duygu kalıplaştırılmamalıdır. Tamamıyla ters düşmemizin nedeni budur. Ben daha ileriye gidelim diyordum, onlar ise mevcudu koruyalım diyorlardı. Bana göre TRT 4 şey yapmalıydı, bir tanesini yapmaya çalışıyordu. Diğer 3 taneyi değil. Bir tanesi mirası korumak, o orijinal hali tabii ki korumalıyız, asli görevlerimizden birisi. İkincisi o mirası bugünün dinamiğinin içinde, bugünün değerleriyle, tekniğiyle bütünleşerek taşımak; üçüncüsü mevcut ezgileri mevcut besteleri değil de geçmişinizden yararlanarak yeni ürünler yapmak. Dördüncü başlık da bütün dünyada ne yapıyorsa onları da dinlemeliyiz. Çünkü onları da insan yapıyor. İnsana saygımızdan, evrenselliğe, çağdaşıya saygımızdan dolayı bunların hepsini de dinlemeliyiz, değerlendirmeliyiz ki ilham almalyız. Etkilenebiliriz. Dört başlık bunlardı. Peki, TRT bunun neresindeydi? Bence ilkini yapmaya çalışıyordu. TRT'ye fazla yükleniyorum; yüklenmiyorum aslında. TRT kendine ait olmayan görevleri yapmak mecburiyetinde kaldığı için bu durumdaydı. Daha sonra okullar açıldı; 1976'da devlet konservatuarı kuruldu. Ama devlet konservatuarının daha iyi olması lazım diye düşünüyorum. Ben bir dolu yerde konferanslar verdim. Üniversitelerde, bazı okullarda, bazı kurumlarda konferanslar ver-

dim. Ama bir yere çağrılmadım, konservatuara! (Gülüyor) Bu komik bir şeydir, aslında bir yürek acısıdır. Oraya beni hiç çağırmadılar.

Hanefi Özbek (HÖ): Biz Medipol Üniversitesi bünyesinde bir fakülte kuracağız. Orada Türk Müziğiyle ilgili bir bölüm olacak. O zaman sizi oraya şimdiden davet etmiş olalım.

Teşekkür ederim. İşte burada da böyle bir durum var. Şimdi 60'lardan itibaren geliyoruz içinde bulunduğumuz ortama. Efendim, bir müzisyen, bir besteci ne yapar? Duygularını anlatır. Yalnızca aşk şarkısı yapmaz. Bir yandan da çevresiyle ilgilidir. Ben de tabii ki buradan nasibimi aldım. 70'ler kötü yıllardı. 60'ların sonunda üniversitelerde başlayan bazı tatsız olaylar bizi böldü. Bunun daha sonra siyasi olduğunu öğrendik. Dış etkilerden dolayı siyasi bir niyet taşıdığını öğrendik bu ayrıcalığın, ayırım yapmak istemenin. Ve sağ-sol olaylarını tanıdık. Sağ-sol olayları birçok yerde ülkemizi adeta ikiye böldü. Öyle böldü ki... Mahalleler kurtarılmış, şehirler kurtarılmış adeta. Şarkılar bile sağcı şarkı, solcu şarkı, türkü falan diye tanımlanmaya başladı. Korkunç bir şey... 1980'de karakola gitmiştim, bir olay olmuştu. Daha doğrusu benim büroyu basan iki hanım vardı silahlı. (Gülüyor) Karakola gittik sonra, karakoldan çıktıktan sonra ağladım ben. 12 Eylül öncesiydi. Polisler beni gördüler Orhan Abi dediler, ilgilendiler sağ olsunlar ama. Ben olmasaydım da Hasan, Ayşe olsaydı farklı olacaktı. Polisler Pol-1 Pol-2 diye ikiye ayrılmıştı, devlet iki taneydi orada adeta. Soruyorlardı gelene "Sağcı mısın, solcu musun?" Ona göre bakacak! Böyle bir şeyi düşünmek bile korkunç bir şey, çok üzücü. Bunu görünce ağladım ben, üzüldüm ne hale geldik diye. 70'lerde yoldan geçerken insanlara sorarlardı "Sağcı mısın solcu musun" diye. Bir tane kurşun beynine yiyebilirdi o anda bulunduğunu söylediği yana göre. Beyoğlu'nda bir mağaza sahibini vurmuşlardı, ölmüştü adam. Ertesi gün kapıya bir yazı asılmıştı: "Özür dileriz yanlışlık oldu." Öbür yandakini vuracaklarmış, vuramamışlar. Hatta bizim yanımızda bir işyeri vardı, yanımızdaki iş yerine 8 kişi gelmişti; 3'ü içeri girmişti, 5'i dışarıdaydı. Daha evvel gelmişler söylemişler, haraç almaya. 8 kişi... Vermezsen yayılım ateşine tutacaklar. Bunlar yaşanıyordu. Böyle bir ülke düşünebiliyor musunuz? Onlarca kişi vuruluyor, yaralanıyor ve öliyordu. En kötü yıllardır.

80'de ihtilal oldu, darbe oldu. Yüzde 96 veya 98 kişi "Allah razı olsun" dedi darbeyi yapanlara. Can güvenlikleri yoktu çünkü. Yani orada can güvenliğini yerine getiren askerimize herkes şükran duyuyordu. Bunu unutmamak lazım! Biz o hale gelmiştik yani. Sonra askerimizin ne yaptığı ayrı bir konu. Yani yanlış/doğru, onu siyasiler daha iyi değerlendirir ama biz de olayları görerek yorumluyoruz. *Batsın Bu Dünya'yı* ben 75 yılında yaptım. Bizim fiziki olarak yaşadığımız dünyanın batmasını ne kimse ister ne de kimsenin gücü yeter buna. Ben onu, insanların kurmuş olduğu düzeni Batıralım, yenisini kuralım diye yaptım. Çünkü bu insanları mutsuz ediyor, yok ediyordu.

Sözleri de size aitti değil mi?

Evet. Baba, Demirel onu mecliste dinlerlermiş, anlatıyordu... Benim bütün bes-telerimi her yerde dinliyor insanlar. Her yerde dinleniyor ama benim tarafsız olduğumu da herkes biliyor. Ben çünkü en başta söyledim, insanım. Ama bu va-tanın çatısı yaşam kadar kutsaldır diyen bir insanım aynı zamanda. Yaradanım yaratmış, dünya anavatanıdır diyorum. İnsanım ama tertemiz olmak için kendi kapımın önünü süpürmeliyim diyen böyle bir görüşteyim. Ve bana 70'lerde her kesimden, görüşten insanlar, gençler geldi. Onlar sol kesimin vurucu timleriydi. Ziyarete geldiler. Ülkücüler geldi. Yine Orhan Abi diye geldi. Akıncılar geldi, yine Orhan Abi diye geldi. Hepsi bana saygıyla, sevgiyle geldiler çünkü dediğim gibi ben belli bir tarafta değildim. İnsandan ve ülkemden yanaydım her zaman, şu anda olduğu gibi. Ve onlarla konuştuk, onlara ben şunu söyledim, hepsine de aynı şeyi söyledim. Siz dedim bir fikri benimsiyorsunuz, bu fikirlerin hepsi insandan çıkma. Hepsi insanın mutluluğuna yönelik temeli oluşturan fikirler. Fakat bana göre, belli bir safın adamı olduğunuz zaman güzel bir şeyi savunurken sizde eksik olan şeyleri de başka kimseler savunabiliyorlar. Bunu mutlaka bilin. Siz sadece söylemlerinizi kendi dediğinize inanan, kendi taifenize anlatabilirsiniz. Eğer karşı taraf da sizi daha iyi anlamaları için bir çabanız varsa, onun anlayacağı şekilde anlatmanız lazım. Nedir? Demek ki anlatım tarzını değiştireceksin, tarzını değiştireceksin. Ama hepsinin bana göre birleşeceği yer insanlık olmalı, ülkemiz olmalı. O zaman baktığınızda belki aynı yerde birleşeceksiniz. Yöntemler farklı ve eksikler var. Bunlara dikkat ediyor musunuz dediğimde bazen haklısınız dediler.

İsterseniz bu temellerin üzerine akıl insanlar meselesini konuşalım. Akil insanlara neden katıldınız mesela? Ve bundan sonra bizi nasıl bir Türkiye bekliyor?

Ben bir siyasetçi olmadığım için, bir sanatçı olarak ileri demokrasiyi isteyen, eşitlikçi, paylaşımcı demokratik sistemi isteyen bir insan olarak anlatmaya çalışayım. Tüm insanların mutlu olmaya hakkı var diyorum. *Hor Görme Garibi*'de şöyle söylemişim:

*“Madem yaşamaya geldik dünyaya
Benim de her şeyde bir hakkım vardır
Sevmiyorsan hor görme bari
Benim de senin gibi Allah'ım vardır.”*

“Ben doğarken ölmüşüm” demiştim. Bunu, içinde bulunduğumuz olumsuz şart-larda geleceğe yönelik nice güzellikleri yaşamaya imkânı olmayan, olmayacak bir görünümde olan anlamında söylüyorum. Doğarken ölü doğmuşum... Bunlar pro-
test yapılarıdır. Sonra 78'de:

*Elimde bir kandil dolaşıyorum
Şu bozuk yollarda dertler içinde*

*Sağumda solumda can verenler var
Her dostun kavgası aynı biçimde*

*Nedir bu kin ne bu nefret
Hiç kalmamış cana kıymet
Parça parça olsan bile
Sabret gönlüm yine sabret*

*Aşkım ağlar
Ağlar hasret
Dayan gönlüm dayan
Bu acılar biter elbet*

*Sen yarım ben yarım
Birleşmek mümkün değil
Dertlerle tamam olduk
Yaşamak bu değil*

Bu da protest bestelerimden. Sonra sevgiyle ilgili konularda da eşitliği ararken...

*Sevenin halinden sevenler anlar
Gel gör şu halimi bir teselli var
Aramızda başka biri var ise
Tertemiz aşkıma bana geri ver*

Yani söyle demokratça, açık açık hakkımıza razı oluruz. Zorla beni sevecek de-
ğilsin. Şimdi bu duygularla yazmış, çizmiş yüzlerce bestesi olan biri olarak akil
insanlar konusundaki hassasiyetimiz tabii ki büyüktü. Bir gün beni Beşir Atalay
Bey aradı. Sanırım herkesi de arayan oydu. Sayın Bakanımız aradı ve dedi ki”
*Orhan Bey biz sizi akil adam olarak seçtik. Ülkemiz için, barış için, insanlık için
elinizi taşın altına koyar mısınız*” dedi. Gerçekten de elini taşın altına koymak-
mış. Barış için, insanlık için, ülkemiz için diyor. Dedim ki *“Sayın Bakanım, ben
Yaratanın yarattığı her güzelliği seven, saygı duyan bir insanım. Ve insanların
korunmasından yanayım. İnsanımızı çok seviyorum, ülkemi çok seviyorum.
Barış olmadan da yaşamın olmayacağını bilen biriyim. Hatta bu konuda der
ki Ata’mız ‘Maksat vatansa gerisi teferruattır’. Biz bu sözün anlamını da çok iyi
biliyoruz. Benim yapabileceğim ne varsa yapmaya hazırım*” dedim. Teşekkür
etti, telefonu kapadı ve bitti olay; o kadar. Ama arkadan sonra neler söylediler?
Güya bizi hükümet yönlendirmiş, Başbakan yönlendirmiş gibi. Böyle bir şey
kesinlikle olmamıştır. Olması da mümkün değildi. Öyle bir yönlendirme oradan
katiyen gelmedi ve gelmezdi de. Önemli olan bizlerin bu konudaki duyarlılığıydı.
Ve sonra ne oldu? Akiller siyasi değildi bana göre. Akiller ne yaptı? Halka git-
ti. Halkın duygularını, düşüncelerini, görüşlerini not aldı. Bu arada ben birçok
program yaptım. Barışın önemini çok iyi biliyorum. Az önce Batsın Bu Dünya’yı

söyledim. Ki 38 sene önce yaptım bunu. Barış için... Ve 18 sene evvel “Gelin birlik olalım” dedim. Yarın çok geç olmadan... Bunu 18 sene evvel yaptım. Yeni çıkan bir şey de değil. Her zaman anlattıklarımın hepsinde barışa, insanlığa davet vardır. Bunu vurgulamaya çalıştım. Ben programlar yaptım, Ali Kırca ile bir Siyaset Meydanı yaptık.

LK: Üç-dört kez gösterildi değil mi o?

Dokuz defa! Ali’ye dedim ki “Neden programı bu kadar çok gösterdin?”, “Çok sevildi, çok isteniyor” dedi.

Akil İnsanlar çalışmalarını tamamladılar. Şimdi devam eden bir süreç var. Siz geleceğin Türkiye’sini nasıl görüyorsunuz? Güneydoğu meselesi ya da Kürt meselesi konuları düşünüldüğünde PKK’nın ya da siyasetteki uzantılarının talepleri düşünüldüğünde siz önümüzdeki on yıl, yirmi yılda nasıl bir Türkiye bekliyorsunuz? İyimser misiniz, karamsar mısınız?

Ben hiçbir zaman kötümser, karamsar değilimdir. Daima pozitif düşünmeye çalışmışımdır. Birçok değişiklikler tarihte böyle yaşanmıştır. Bunlar da aşılabilir diye düşünüyorum. Çünkü biz şu anda bir bütünün parçalarıyız. Diyelim ki, Allah korusun da, bölünme olsa kime ne yarayacak? Ondan başka husumetler de doğar ve maddi manevi her türlü zararı herkes çeker. Ülkemizin menfaati de bizim için son derece önemlidir. Ülkemizin bütünlüğü bizim menfaatimiz içindir. Ama ülkemizde bölünme gibi bir rahatsızlık... Tabii ki onu isteyen kişinin de huzursuzluğu vardır, bizi de huzursuz eder. Ayrıca böyle bir şey Allah korusun olursa ona yaramaz ki diye düşünüyorum. Bu coğrafyada bunlar çok zor şeyler. Bunun ilerisi de var. Tatsız şeyler olur o zaman. Olmasın! Biz bir bütünün parçalarıyız. Ben tarihsel baktığımda biraz da farklı değerlendiriyorum olayları. Tarihte binlerce yıllardan beri, bu coğrafyada, bu ülkede yaşayan o kadar çok çeşitli insanlar olmuş ki. Hepsi sağduyuyla yaşamışlar. İnsanlar aynı insan, yönetimler değişmiş. Binlerce yıllardan beri büyük bir tecrübe var. Dünyanın hiçbir yöresinde Türkiye kadar, Orta Doğu kadar her şeye sahip; tarihe, kültüre, birlikte yaşamışlığa sahip bir yer yoktur. Çok çeşitli insanlar var. Ama çeşitlilik ayrılık değil. Otuz küsur tane etnik yapı var. Bunlar etnik yapı değil ki... Bunlar kültürle ilgili, yaşamla ilgili farklılıklar. Ama özünde aynı dili konuşan, aynı yerlerle bütünleşen insanlar. Irk konusunda ayrılık kim iddia edebilir ki! Böyle bir şey olabilir mi?

“TÜRKİYE’DE HER KÜLTÜR, İNANDIĞI DEĞERLERİNİ ÖZGÜRCE YAŞAMALI”

Bir kardeşlik tesisi sürecindeyiz ve siz ümitlisiniz. Peki, riskler var mı? Nelere dikkat edilmeli? Kırmızı çizgiler olmalı mı? Tehlike nerede başlar? Ne olursa bu kardeşliği tesis edemeyiz?

Bunu hep şöyle ifade ettim ben. Bir kere hepimizin mutlu olması hedef olacağına göre, aramızda dil, din, cins, ırk farklılıkları var. Irk derken o ari şeyi söylemeye- yelim, kimya ile ilgili olanın üstüne gitmeyelim. Gitmemiz yanlış olur. Kimse de gitmeye niyetli değil bence. Bir kere her farklı cinsin, dili, dini ırkı neyse; onun inandığı, kendi öz değerleri vardır. Bu öz değerlerini yaşaması lazım. Bu coğraf- ya içerisinde, Türkiye Cumhuriyeti Devleti başlığı içerisinde bu farklılıklar var. Bunları yok edemezsin asla. Böyle bir şeyi kimse zaten istemiyor. O farklılıklara saygı duyarak hepimizin bütünleşeceği bir sistem olmalıdır. Nedir o? Zaten bizim Türkiye Cumhuriyeti Devletimizin kurgusunda bu var. Türkiye Cumhuriyeti Dev- leti herkese eşit mesafede bir devlettir. Bu yüzden laikliği kabul etmişiz, herkes özelini yaşasın diye, inancını yaşasın diye. Bu da bunun bir tezahürüdür. Türki- ye Cumhuriyeti Devletine vatandaş olmuş olan herkes eşittir. Bu o anlama gelir. Biz bunu daha da geliştirmeliyiz, demin söylediğimiz gibi. Herkesin daha mutlu olabilmesi için, ileri demokrasiyi yaşayabilmesi için yasamızın da buna göre ol- ması lazım. Devletin bu anlayışa sahip olması lazım, Anayasamızı buna hizmet etmek üzere hazırlamamız lazım. Devletin gücü tamamıyla insanların mutlu ol- masına yönelik hizmet yapar anlayışını her maddeye getirmeliyiz. Ama devlet tabii ki kendi varlığını korurken yapar bunu. Nasıl koruyacak zarar vermeden? Ne yapacaksa hukukçularımız burada bunu ifade eden cümlelerle Anayasamızı neticelendirecek.

Sözü Hanefi Hocama bırakmadan önce şunu sormak istiyorum. Al- bümünüz 300 milyon sattı, 1000'in üzerinde besteniz var. Bu halk nasıl oldu da sizi bu kadar çok sevdi? Bunun sırrı ne?

Hiçbir başarı tesadüfen gelmemiştir. Benim varlığım Türk halk müziğidir, sanat müziğidir. Klasik Batı müziğiyle başladım müziğe, 6 yaşında. Ama gönlüm hep halk müziği ve sanat müziğindedi. 7 yaşına kadar temel prensipleri öğrendim klasik Batı müziğinde. Notayı öğrendim 6 yaşında. Bir ayda okumaya başlamış- tım. Mandolin ve kemanın yararını gördüm sonradan çok. Çok sesliliğin anlamı- nı ilk o yaşlarda duyarak daha farklı değerlendirdim ve Türk Müziğinin içindeki seslerin analizi halinde bizim de kendimize has bir harmonimiz olabileceğinin ısrarındayım. Onu daha da laboratuvara koyup çalışmamız lazım. Türk Müziği, önce nedir? Ne şekilde, nerelerden beslenmiştir? Bunu netleştirip ondan sonra dediğimize cevap vereyim. Bu bilgileri bilmeden bazı başarılarla ulaşılmaz. Türk Müziği, Anadolu'nun içinde bulunan, yaşayan bütün insanların, Kürtlerin de hepsini içeren bir bütünlük taşır. Her ne kadar Orta Asya'dan getirdiğimiz bazı değerler var diye söylesek de yalnız Orta Asya değildir. Yani Ergenekon da bizim ama İlyada da bizimdir. Türk Müziği çok zengin bir yapısalılık içerir. Türk Mü- ziği kadar zengin ve çeşitli bir yapı dünyada yoktur. Ama gereği gibi biliniyor ve değerlendiriliyor mu? Hayır! Bunun hem altını üstünü buzdağına benzetiyorum ben. Buzdağının üstteki kısmını görüyor insanlar, altta kalan kitleyi görmüyor-

lar. Şimdi Türk Müziğinin maalesef üst tarafta kalan kısmı da gereği gibi ortada görülemiyor. İlk iş, seslerimizin analizi. Özellikle makamsal özelliklerin neler olduğunu biliyoruz; onların analizi ve onların içinden doğacak olan birden fazla sesin tınlanmasıyla ilgili kendine has akort hatlarının çıkabileceği bir yapı var. Duraklarımız, güçlerimiz ve mobil güçlerimiz bize kendimize has çok sesimizi verebilecek temel kurgular olacak. Ben bunu ısrarla söylüyorum. Henüz yeterince o alışkanlığı edinmedik, çalışmalıyız. Bizdeki makam zenginliği ve çeşitliliği diyebilirim ki Batı sisteminde var olan modülasyonlarla ifade edilemez, o zenginliklerin çok üstündedir. Ve Batının yapısallığının akort hatlarının çok daha fazlası bizde kurulabilir. Onları kurulum da bizde onlarınkinden daha zengini kurulabilir. Bunun farkında değiliz ama veyahut da az kişi bunun farkında.

HÖ: Müzikle siyasetin, sosyolojinin hepsinin birleştiği nokta, Türkiye'nin geleceği açısından da önem taşımakta. Biz, Cumhuriyet tarihinde özellikle, Batılılaşmaya verdiğimiz önemi kendi değerlerimizi evrensel değerlerle nasıl harmanlarız ve nasıl buradan yeni şeyler üretiriz noktasına verememişiz. Ve bizim acilen yapmamız gereken şey üretim, her alanda. Hukukta, sosyolojide, fen alanlarında, müzikte üretim. Müzikte de bu böyle. Batı müziğini Batıya satmak yerine kendi kültürünüzden bir şey getirirseniz oraya onun ilgisini çekecek. Biz bunu yapamadık. Bunu yapabilirsek eğer, müthiş bir katkımız olacak evrensel bilgiye.

Aynen böyle!

HÖ: Bu ülkede kendilerini entelektüel olarak gören ve çok baskın olan bir kesim var. Onlardan biri, bir yerde şöyle diyor: "Her ülkenin geleneksel müziği ve halk müziği vardır. Ancak geleneksel müzikle halk müziği konservatuarlarda öğretilmez. Bu tür müzikleri araştıran, inceleyen, tarayan, yaşatan ve arşivleyen enstitüler vardır. Bu enstitüler istenirse üniversite bünyesinde, istenirse bağımsız olarak çalışabilirler. Ama konservatuar kavramıyla ilişkileri olamaz. Konservatuarlar operayı, baleyi, senfoni orkestralarını ve tiyatroyu besler." Devamında şu da söyleniyor, "Biz Batıdan treni aldık, gemiyi aldık, müziği neden almıyoruz?" Şimdi size sormak istiyorum: Bir mühendislik ile bir kültür aynı şey olabilir mi?

LK: Ben de bu noktada Türk Hava Yolları'ndan bir örnek vereyim. Business class'ta semaver ikramı başladı. Yani Batı'dan istediğin kadar uçak al, oraya semaveri ancak biz koyabiliriz. Orada ayrılıyorsun işte...

Bazı gerçekleri bilmemiz lazım. Benim karşılaştığım birkaç tane çok sivri olaylar da var da. Time Dergisi'nin yaptığı bir anketi söyleyeyim önce. Dünya ne dinliyor,

onun üzerine bir anket. Bu çok önemli! İnsanlar para verip albümleri aldığı zaman gerçek zevkini ortaya koyuyor. Rusya ne dinliyor? Yüzde 94 kendini dinliyor, yüzde 6 yabancıyı alıyor. Japonya da aynı şekilde. Çin, yüzde 98 kendini alıyor. Batı; Almanya, Fransa, İngiltere yüzde 40-60 veya 50-50. Amerika'yı katmıyorum, o zaten nevi şahsına münhasır. Kendiyle ilgili. Daha farklı... Türkiye yüzde 94 kendini alıyor. Demek ki dünyadaki bütün ülkeler kendi değerlerini birinci sırada tercih ediyor. Her konuda bu böyledir. Şimdi bakıyoruz radyolarda, televizyonlarda, özelleştirmelerden sonra bazı Dj'ler, program yapımcıları, genelde programlarını Batı sanatçılarına benzeterek yapmaktalar, yayınlamaktalar. Ne oluyor o zaman? Türk Müziğiyle, Türk değerleriyle ilişkili olan yapılar pek kullanılmıyor. Sanat müziğini görüyor musunuz? Neredeyse göremiyorsunuz; TRT haricinde göremiyorsunuz. Bu durum büyük bir zarar veriyor kendi değerlerimize.

“BATININ KARŞISINDA YEGÂNE ALTERNATİF, ORTA DOĞUDUR”

HÖ: Avrupa'da hangi ülkenin başkentine gitseniz orada filarmoni orkestrası vardır ve kalitelidir. Kendi müziklerinden hiç taviz vermez ve o kurallar çerçevesinde işler o. Batı bunu beceriyor. Serbest bir müzik alanı var ki oluyor. Bu neden yapılamıyor Türkiye'de?

TRT'nin şu anda hizmeti özel kanallardan daha iyi bu bir gerçek. Özenen Dj'ler var ve onlar zaten sevmiyor ki Türk Müziğini. Patron da karışmıyor zaten, birileri kendi bildikleri gibi yapıyorlar. Ama halkın karşısında oldukları için dikkat etmeleri lazım bize ait olan değerlerin yaşamasıyla ilgili. Ben bunu şurada gördüm. 1967'de yılında Köln'de stüdyoda Almanların en büyük şeflerinden birisinin orkestrası var. Ben onlara sazımla Türk müziğinden örnekler verdim, çok hoşlarına gitti. Teklifte de bulundular beraber çalışalım diye, yeni bir sentez yapalım diye. Ben dedim Türkiye'de yapacak şeylerim var, onun için gelemem ama bir gün belki. Öyle kaldı. Orada şunu söylediler, Türkiye'den buraya Batı müziği yapan Türkler geldi ama istifade edemedik dediler. Adam kendisi Batılı, istifade etmesi için en az kendisi gibi olmalı hatta öteye gitmedi. Batıyı yeterince bilmiyorlar dedi adamlar. Bunlar hiçbir zaman entelektüel olamaz. Türk Müziğini de bilmedikleri için onlardan yararlanamadık dediler. Onun dışında Türkiye'de Türk Müziği yapanlar geldi dediler. Onlardan da istifade edemedik çünkü onlar da çok dar bakıyordu dediler. Geniş bakmıyorlardı ve biz onlarla diyalog kuramadık dediler. 10-15 sene önce Atilla Özdemiroğlu aktarmıştı bana, Antalya Altın Portakal Film Festivali'nde bir panel yapmışlar geleceğin dünyasındaki müzikle ilgili görüşler üzerine. Paneli Zülfü Livaneli yönetmiş. Akdeniz ülkelerinden gelenler var, müzikologlar. Baltık'tan, Amerika'dan gelenler var. Finalde hepsinin imza attığı bir karar şu: Geleceğin dünyasında Batının sistematize olmuş değerlerinin karşısında yegâne alternatif kültür Orta Doğu kültürüdür, sonra da Uzak Doğu. Batıdaki sistematize oldu ama buradaki capcanlı duruyor. Ancak biz bunun kıymetini ve anlamını bilmiyoruz.

HÖ: Sizin ritimleriniz çok güzel, çok farklı. Bir de o zenginliğiniz var.

Zenginliğimiz... Dediğim gibi 12 yıllık Göbeklitepe var. Bana göre daha eski. Burada çok önemli zenginlikler var ve bunları gittikçe bulacağız. Bunların seslerini şu anda duymamız her ne kadar mümkün olmasa da onların analizini yaptığımız zaman karşımıza çıkacak ve makamsal özelliklerdeki makamların zenginliği, çeşitliliği bizi oraya götürecektir birinci yollardandır. Ritimlerimiz de öyle, son derece zengin bir ritim hazinemiz var. 78 tane usul var.

HÖ: Bu konuda bir araştırma yaptım ben efendim, sayıyı arttırdık biraz daha. En son oldu 84. En büyük usul de 124 zamanlı Cihar usulü. Geçenlerde bir üniversitenin açılış dersini yaptım. Konu biraz değişik olsun istedik. Birazcık tıp, biraz müzik, biraz eğitim için karıştırdım. Konu başlığı da “Biraz da Müzik” oldu. Müziğin insan beynine olan etkisi. Müzikle uğraşan insanlarda şöyle bir şey oluyor. Her iki beyin yarım küresini birleştiren “corpus callosum” bu kişilerde çok gelişiyor. Yani iki yarım küre birbirleriyle çok iyi iletişim kuruyor. Bu da beynin kapasitesini ebetteki arttıracaktır. Bu yüzden müzik eğitimi aslında bence şart olmalı.

Yani sanatla ilgilenmek özellikle... Belli yere gelen, yöneten kişilerin sanatla çok yakın ilişkisi olduğunu da görüyoruz. İş adamları da buna dâhildir. Krallar, sultanlar ya şairdir ya bestecidir yahut da güzel sanatlarla ilgilidir mutlaka.

HÖ: Biz bu konuda istiyoruz ki bir fakülte kuralım. Sayın rektörümüz buna çok sıcak bakıyor. Orada tabii ki birçok bölüm olacak ve müzik de olacak. Müzikte iki şey düşünüyoruz. Birisi müzik eğitimi diğeri de müzikoloji. Ritimler, usuller, formlar...

Enstrüman ailelerinin geliştirilmesi! Her bakımdan yapacak çok şey var.

HÖ: “AK Parti çok şey yaptı ama kültürde neden yapmıyorsunuz, çok geç kalmadınız mı” dedim. ”Haklısınız” dedi. Biraz daha zorlarsak herhalde başlayacak gibi geliyor.

Yok, bunu yapacağız biz. Ben burada birinci derecede bu konuyu ele alıp etkili olmaya çalışacağım. Çünkü bazı konularda söyleye söyleye ben de bir yere götürmüyorum. Dosyayı Başbakanımıza götürmem için de camiadaki arkadaşlarla birlikte olalım diyorum ne anlayan var ne emek veren var! O da ayrı bir sorun! Biz şimdi bir şeyler yazdık. Başlıklar olarak yazdık. Detaya Başbakan isterse inilecek. Başbakana bütün detaylarıyla bir şey vermek olmaz, doğru değil. Neyin ne olacağını çok iyi biliyoruz. Zamanla yapacağız inşallah.

Çok teşekkür ederiz, çok zamanınızı aldık.

Estağfurullah, çok memnun oldum.

*Aralık 2013 tarihli 29. sayıda yayımlanmıştır.

*Şinasi Özsoylu:
Beni gelişmeye zorlayan
asistanlarıma ve öğrencilerime
müteşekkirim*

Şinasi Hoca ile SD Dergisi için bir röportaj yaptık. Hacettepe Üniversitesi'nin Beytepe Kampüsü'nde bize kabul eden Prof. Özsoylu, papyonu, fötr şapkası, bastonu, zarafet dolu tavırlarıyla bizi kendisine hayran bıraktı. Türkiye'de pediatri alanının duayenlerinden Prof. Dr. Şinasi Özsoylu bugün 87 yaşında. Ülkemize bilhassa pediatrik hematoloji alanında yıllarca hizmet eden, suni mamanın el üstünde tutulduğu 60'lar da bir avuç bilim insanı ile birlikte anne sütü mücadelesi veren, Türk yükseköğrenim tarihinde adı altın harflerle yazılı bir büyük öncü olan Prof. Dr. İhsan Doğramacı ile uzun yıllar birlikte çalışan ve yaşadıklarını “İhsan Doğramacı 40 Yıl” adlı bir kitapta anlatan Şinasi Hoca ile SD Dergisi için bir röportaj yaptık. Hacettepe Üniversitesinin Beytepe Kampüsünde bize kabul eden Prof. Özsoylu, papyonu, fötr şapkası, bastonu, zarafet dolu tavırlarıyla bizi kendisine hayran bıraktı. Özsoylu'nun öylesine kibar, öylesine beyefendi bir üslubu var ki tasviri zor. Hekimliği çok önemsiyor; em-

patiyi, iyi insan olmayı, bildiklerimizi kritize etmenin gereğini altını kalın harflerle çiziyor; şükür ve selamı dilinden düşürmüyor.

“TIP, DURAKSAMADAN KOŞULMASI GEREKEN BİR YOLDUR”

Öncelikle Prof. Dr. Şinasi Özsoylu’yu sizin ağzınızdan dinlemek istiyoruz. Aileniz, çocukluğunuz, eğitimleriniz, akademik yaşamınızı ve şu anda ne yaptığınızı anlatabilir misiniz?

Efendim ben Tekel memuru Ahmet Fazıl Bey ile Azime Hanım’ın 3. çocuğu olarak 29 Ağustos 1927’de Erzurum’da dünyaya gelmişim. Babamın memuriyeti sırasında Doğunun farklı yerlerinde bulundum. İlkokula o zaman Kars’ın kazası olan Çıldır’da başladım. 3 derslikli, 5 sınıflı bu okulun öğretmenlerinin üzerinde büyük etkisi oldu. Tebeşiri dahi olmayan bir okulda hiç şikâyet etmeden eğitim verdiler. Fakirlik çoktu. Arkadaşlarımın bir kısmı köylerden geliyordu. Yarım saat, bir saat karda yürüyüp gelenler vardı. Sonra rahmetli babam Mersin, Tarsus’a vazifelendirilmesinden dolayı eğitimime orada devam ettim. Ortayı Tarsus’ta, liseyi ise Adana’da parasız yatılı okudum. Devletime, anama, babama olan borcumu ne kadar gayret etsem ödeyemem. İmtihanlarımı başarıyla verdiğim için İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesine parasız yatılı olarak alındım. Yurt, insanı eğiten bir yerdi. Arkadaşlarımın birçoğu başarılı öğrencilerdi, birbirimize faydamız oldu. 1951 yılının 30 Nisanında arkadaşlarımdan 2 ay evvel fakülteden mezun olup iç hastalıklarına asistan oldum. Ardından mecburi hizmet için Van Başkale’ye gittim. Tabi ki birtakım ideallerim vardı, acele ediyordum. Hâlbuki bilinenlerin bir kısmının doğru olmadığını henüz bilmiyordum. Tecrübelerim, bilmediğim çok şey olduğunu, bildiğim sandıklarımın bazılarının yanlış olduğunu zamanla öğretti. Halen de gayem daha çok şey öğrenmek. Mecburi hizmetin ardından Ankara’ya döndüğümde rahmetli İhsan Doğramacı Bey, bugün İhsan Doğramacı Çocuk Hastanesi olarak bilinen zamanın Hacettepe Çocuk Hastanesini kurmaya çalışıyordu. Çok iyi niyetli, yetişmemiz için elinden gelen yapan biriydi. Herkes onu üniversiteler kuran başarılı bir işadamı, başarılı bir üniversite yöneticisi, başarılı bir bilim adamı olarak görüyor. Bunlar doğrudur. Ancak Doğramacı bunların yanında o biz genç akademisyenlere rol model olmak, önümüzü açmak, bilinenlerin yanlışlarını yakalayıp bilim üretmek için fırsatlar ortaya çıkarmak istiyordu. Son yılım başasistan olarak geçti. 7 gün 24 saat görev yapıyordum. Bunun bana çok faydası oldu. Yatan tüm hastaları biliyordum. Çok kısa süre zarfında bilinenlerin çok fazla doğru olmayabileceğini gördüm, yeni şeyler üretmem, olaylara farklı gözle bakmam gerektiğini öğrendim. O zamana kadar ülkemizde full time yoktu. 1956 senesinde full time sözünü ilk kez rahmetli Hoca Bey’den, Doğramacı Hoca’dan işittim. Başasistanlığım bittikten sonra Amerika’ya gittim. Oradaki düzeni öğrendim. Herkesin daha başarılı olmak için

yorulmak bilmez bir şekilde azmini gördükten sonra tıbbın duraksamadan koşulması gereken bir yol olduğunu anladım. Oradaki eğitimim ve öğretimim sırasında biyokimya bilgilerimin yeterli olmadığını anladım ve 1 yıl kadar o alanda eğitime devam ettim. Ardından da pediatrik hematoloji alanında çalıştım. 1963 yılında Türkiye'ye döndüm. Ankara Üniversitesi'nde 1964'te doçent oldum, ardından Hacettepe Üniversitesi kuruldu ve ben de orada 1969 yılında profesör oldum. 1971 yılında 2 yıllığına tekrar Amerika'ya gitme fırsatım oldu. 1973'te ülkemize döndüm ve hizmete başladım. Bilimsel veriler neredeyse 2 yılda bir değiştiğine göre daima saplantı yerine şüpheli olmam gerektiğini öğrendim. Tıpta kritik düşünce, kritik okuma, kritik yargılama esastır. Eğer bilinenleri öğrenmekle uğraşırsam ömrüm boşa geçmiş demektir. Kritik öğrenme içerisinde öğrencilerimin sorduğu soruların ve arkadaşlarının önemli yeri olduğunu söylemeliyim. Tıpta davranış esastır. Bilgi önemli ve gereklidir ancak yeterli değildir. Acaba daha iyisini nasıl yapabiliriz diye düşündüm ve asistanlarımla öğrencilerimin bu noktada çok büyük faydasını gördüm. Benim ufkumu açtılar ve beni geliştirmeye zorladılar. Bana öğretenlere şükran borçlu olduğum kadar öğrenmeme ve öğrendiklerimim düzeltmeme yardımcı olan asistanlarıma, öğrencilerime ve arkadaşlarıma çok müteşekkirim. Esas olanın zulmetten şikâyet etmek yerine ışık yakmak olduğunu anlayınca ışık yakmayı, ışığın elden ele geçmesi için gayret etmeye çalışmasını ve İhsan Doğramacı'dan başlayan meşaleyi yurdun dört bir yanına götürmek gerektiği fikrini hep taşıdım.

Hacettepe'de göreve devam edip orada mı emekli oldunuz?

Evet. 1994'te yaş haddinden emekli oluncaya kadar Hacettepe'de çalıştım. Sonrasında o zamanki Fatih, şimdiki adıyla Turgut Özal Üniversitesine geçtim. Benim öğrencim şimdi Sağlık Bakanlığı bürokratlarından Uğur Dilmen Bey orada dekanı. Çok iyi bir insan, çok çalışkan, çok büyük gayreti olan biriydi. 2005 yılına kadar 11 yıl orada devam ettim. 2005'te sağlığım biraz bozuldu. Ara vermedim fakat artık paralı hizmet vermemem gerektiğini anladım, orada gönüllü hizmet vermeye devam ettim. Halen de devam ediyorum. Kendilerine çok müteşekkirim ki cumartesi günü gittiğimde boş olan bir odada çalışmama müsaade ettiler. Halen de ediyorlar. Buraya gelen öğrencilerle sohbetlerde bulunuyoruz. Bilimin gelişmesi için, olaylara bakış açımızı güncellemek için birbirimize yardım ediyoruz. Bazen toplantılarımıza başka hocalar da geliyorlar. Bu yaptığımız, bilginin aktarımından ziyade, bilginin kullanılmasında dikkat edilmesi gereken şeylerin üzerinde duruyoruz.

“BİLİNENLERİ ÖĞRENMEKLE UĞRAŞIRSANIZ ÖMRÜNÜZ BOŞA GEÇMİŞ DEMEKTİR”

Çok teşekkür ederiz hocam. Şimdi izniniz olursa yılların imbiğinden

süzdüğünüz tecrübelerinizi dinlemek üzere birkaç soru sorulacak. Okuyan, öğrenen, öğretene paylaştan, selam veren, hal hatır soran bir beyefendi olarak anlatıyorlar sizi. Siz bu yorumlara ne dersiniz?

Bunlar için çok teşekkür ederim. Böyle görünüyorsam, bu benim istediğim şeye yaklaştığım anlamına geliyordur. Arabamın üstünde bir yazı var; “*Bu gün karşılaştığımız herkesi lütfen sevgiyle selamlar mısınız?*” diyor. Ülkeyi ve insanları sevmenin, yapılanlara önem vermenin ve herkesi kucaklamamın esas olduğuna inanıyorum. Kimseyi dışlamadan, her fikre saygılı olarak, onu benimsemesem de ondan bir şey öğrenmeye çalışarak yaşamımı sürdürüyorum. Hep birbirimizi hoşgörülle karşılamalı, yardım etmeyi esas almalı, böbürlenmeden ve kendini beğenmeden daha iyiye doğru gitmeliyiz. Ülkemizin gelişmesi için el ele vermemiz gerektiğini düşünüyorum. Kimse kimseye çelme takmamalı. Birbirimize destek olmalıyız. Hepimizin bir bütünü parçaları olduğunu düşünüyorum.

Hocam sizce eğitim nedir, iyi bir eğitim nasıl olmalıdır?

Bir defa eğitimle öğretimi karıştırmamak lazımdır. Öğretimde bilinenleri ezberlersiniz ve kendinizi bir şey sanırsınız. Eğitimde öğrenirken kendinizi kritize eder ve kendinizi düzeltirken davranışlarınıza önem verirsiniz. Davranışı iyi olmayan bir hekimin bilgisi çok iyi olsa da çok fazla yardımcı olacağına inanmıyorum. 18 Ağustos 1950 senesinde kütüphanede çalışırken aklıma bir şey geldi: “Nasıl hekim olmak gerekir?” diye düşünürken defterime şunları yazmıştım: Bilgili, yardımsever, toleranslı, ilgili, hoşgörülü, anlayışlı, vefalı, fedakâr, iyi insan olaya gayret eden ve üstüne başına, giyimine dikkat eden biri olmalı. Bir hastayı muayene ederken bir hekime yakışan bir davranış ve kıyafet ile karşılamak gerektiğini düşünüyorum.

“Ne kadar hasta baktığın değil, seni geçen kaç kişi yetiştirdiğin önemlidir” tezine katılır mısınız?

Efendim her ikisi de önemlidir ve birbiriyle iç içedir. Gördüğüm hasta, kendimin veya öğrencimin eğitimi için faydalı ise çok önemlidir. Yani hastayı sadece bir gelir kaynağı olarak değil, bundan ne öğrenebilirim diye yaklaşırsan eğitimin bir parçası olur. Pratikte hastalarımız bizi daima eğitendir ve hiçbir hasta diğerinin aynısı değildir. Her seferinde farklı olanı görebilmek için dikkatli bakmamız gereklidir. İnternet ortamında bilgiye ulaşmak çok kolay hatta çok erken gerçekleşmektedir. Tek taraflı eğitim yoktur, eğitim iki taraflıdır ve bunu da yaşayamaz. Çünkü ilmin bir sonu yok.

Bundan beş yıl kadar önce SD Dergisi için kendisiyle röportaj yaptıktan büyük memnuniyet duyduğum Prof. Dr. Hüsrev Hatemi bu kez dergimizin son sayısına “Hekim Duruşu” başlığıyla bir makale

yazdı. Ben bu makalenin paralelinde size sormak istiyorum; iyi hekim nedir, iyi bir hekim nasıl olmalıdır?

Hüsrev Bey çok iyi düşünen, farklı düşünen bir insan. Yazısını henüz görmedim. Muhakkak ki öğreneceğim çok şey var. Benim yaklaşımımı sorduğunuz zaman hekim ile doktoru ayırmak isterim. Hekim, hikmet sahibidir. Doktor ise tıp fakültesi mezunu veya bir konuda doktora yapmış insandır. Bunlar diplomayı öne çıkarır. Hekimlikte diplomanın değil, insanlığın öne çıkması lazım. Hikmet sahibi olan hekim olayları yorumlarken farklı davranır. İyi hekim olabilmek için iyi insan olmak şarttır. Hekim iyi insan olmalıdır ki iyi hekim olmaktan zevk alabilsin. Hastasına "Al, bu reçeteyi git" diyen kişi doktordur. Günümüz tıbbında farmakolojiyi öne çıkartan bir anlayış hâkim ama aslında alternatif tıbbın da, tıbbın bir parçası olduğuna inanıyorum. Bu, farklı bir yöntem değil ki. Oysa hastama reçete yazarken onunla sohbetim, ona hastalığını anlatmam da bir alternatif tıptır ve bugünkü ortodoks tıbbın yaygınlaşmasını sağlamaktadır. Öyleyse buna alternatif tıp demeyeyim; bu komplementer tıptır yani tamamlayıcı tıptır. Komplementer tıpta farmakoloji ve tıbbi bilgilerimizin yanında hastanın psikolojik ihtiyaçları gidermek de bir tıp yaklaşımıdır.

Neden ortodoks tıp kelimesini tercih ettiniz?

Efendim şu anda ortodoks tıp uygulanıyor da onun için. Esasında tıp demek isterdim. Bugün daha çok "Al, bu reçeteyi git" anlayışı var ve o nedenle ortodoks tıp diyoruz. Hâlbuki reçeteyi ona vermekten çok onun itimadını kazanmak, onu bu reçeteden ve tedaviden fayda göreceğine ikna etmektir ki bu tamamlayıcı tıptır. Bugünkü anlayışın maddeden biraz daha ileriye gelmesi lazımdır.

"İNSANA BİYOLOJİNİN PENCERESİNDEN BAKTIĞIMDA ALLAH'I GÖRÜYORUM"

Az önce yemek yerken bir şey dediniz: "İnsana biyolojinin penceresinden baktığımda Allah'ı görüyorum." Ne demek istediniz hocam, açabilir misiniz?

Hay hay. Efendim ben çocukluğumda Çıldır'da ineklerimizi gece otlatmaya götürdüğümde gökyüzüne bakıp yıldızları takip ederdim. Kayan yıldızların birbirlerine çarpmadığını düşünerek hayranlık duyardım. Bu hayranlığım halen devam ediyor ama şimdi daha büyük bir hayranlığım var. Hücreye baktığım zaman organellerin çalışmasını, enzimlerin aktivitelerini, sitokinlerin yardımlarını ve bunların arasındaki koordinasyonu, kooperasyonu gördüğüm zaman, bir enzim ya da sitokinin yalnızca bir iş yapmadığını, birden fazla iş yaptığını, her seferinde bir yapıyı tamamladıklarını gördüğümde büyük bir hayranlık duyuyorum ve bunun hepsini Allah'ın kudreti olarak görüyorum. Yalnızca kan pıhtılaşmasını incelemem dahi, bu işin ne kadar büyük bir kudretin göstergesi

olduğunu anlamama yeterli. Biyolojide nereye baksam Allah'ın kudretini görüyorum. Fakülteyken gözün görmesini, içten gelenlerin çaprazlaşmasını ve optik sınırı gördüğüm zaman Allah'ın kudreti karşısında gene büyük bir hayranlık duymuştum. Beynin arkasına bunlarla nakledilip retinadaki hayalin benim görmemi sağlamasını büyük bir kudretin parçası olarak görmüştüm. Ama şu anda hücreyi incelediğim zaman hayranlığım kat kat artmış ve bunların hikmetini anlayamayacağımı da bilerek büyük kudrete daha fazla bağlanmam ve ondan daha fazla yardım dilemem gerektiğini anlamış durumdayım. Bana ait olmayan bir sözü burada nakletmek istiyorum: Doktorlar yahut hekimler az sayıda hastayı iyi derler. Çoğuna yardım ederler. Ama hepsine ümit vermelidirler” diyordu. Ben de bu söze katılıyorum. Sahtekârlık, yalancılık olmamak kaydıyla bizler ümit vermekte yarışmalıyız. Ümit vermek bir hastaya en büyük yardımımızdır. Öbürleri ikinci, üçüncü derecededir.

Çok teşekkür ederiz. Söyledikleriniz SD’de hep yazıp konuştuğumuz, tartıştığımız, çok duygudaşlık kurduğumuz şeyler bir tarafıyla. Bir tarafıyla ise ufkumuzu genişleten, kalbimizi genişleten, bize yepyeni kapılar açan şeyler. Şimdi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi’nden Prof. Dr. Recep Öztürk’ün Hocamızın hürmetleri eşliğinde size yöneltmemi istediği birkaç soru var; onları size arz etmek istiyorum. Anne sevgisi konusuna çok önem verdiğinizizi ifade ettiler. Bir de annenizin önerilerinden biri, “Güneş üzerine doğmasın” sözünün hayatınızdaki yeri üzerinde durmak istiyoruz.

Efendim biraz önce anama, babama, devletime borcumu ödeyemem demiştim. Rahmetli babamın da üzerimde büyük önemi var ama esas annemin etkisi daha büyük. Annem okuma yazma bilmeyen bir kadındı. Ben okuma yazma bilmeyenlere cahil denmesine çok üzülüyor ve kızıyorum. Annemin olayları yorumlaması çok farklıydı. Bana yaptığı uyarıların çok büyük faydasını gördüm. Anne, sütüyle beslerken göğüslerinden yavrularına sevgiyi de aktarıyor. Anne sütünün önemini maalesef uzun yıllar anlayamamıştım. Bu noktada tıptaki yanlışlarımızdan birine işaret etmek isterim: Anne sütüyle beslenen bebekler ayda yaklaşık 500 gram alırlar, hâlbuki suni beslenenler 1500, bazen 2000 gram alırlar dediğim, objektif olduğunu zannettiğim bir devir vardı. Ülke olarak o devirlerden geçtik. Sonra gördüm ki o hızlı büyüme fiziyojiye uymayan ve abartılı olarak vücudu yoran, diyabete, kalp hastalıklarına, karaciğer yağlanmasına neden oluyormuş. Buradan şunu ifade etmek istiyorum: Bize bilimsel ve objektif kriterlerle hazırlanmış olarak sunulan bilgilerin; yalnız o anı değil geleceği de dikkate alarak değerlendirilmesi gerekiyor.

Anne sütü mücadelenizi zaten soracaktım ama söyledikleriniz vesile oldu. Anne sütünün önemini biz gençler çok iyi biliyoruz. Ben genç

bir kardeşiniz olarak anne sütü yerine suni mamanın tercih edilmesini anlamakta güçlük çekiyorum. Suni mamanın tercih edildiği bu politika hangi yıllarda uygulandı?

1955-1970 arasında uygulandı. Hala maalesef bunu söyleyip uygulamayan pek çok insan var. *"Annenin emzirmesi gereksizdir, çocuk doğar doğmaz mama yesin, daha faydalıdır, daha çabuk kilo alır"* diyorlardı. Buram buram yağ sağlık işareti olarak görülüyordu. İşte bu objektif meselesine dikkat etmek lazım. Ağırlığı dikkate alırsanız evet mama tercihi doğrudur ancak fizyolojiyi dikkate aldığımızda doğru sanılanın yanlış olduğu ortaya çıkar. O zamanlar üniversitelerin politikası bu yöndeydi. Bunun için özel bir gayret vardı. Sadece birkaç kişi aman yapmayın diyordu. Ve en nihayet o da bize Batıdan geldikten sonra anladık ki anne sütü yalnız beslenme ve kalori olarak değil sevgi ve şefkat olarak, fizyolojinin devamını sağlayan bir ürün olarak bize gereklimiş.

Peki. Annenizin "Güneş üstüne doğmasın" sözünden anlıyorum ki, siz çok uzun zamandır sabah çok erken saatte uyanıyorsunuz ve gününüz ok verimli, çok bereketli geçiyor.

Öyleydi. Rahmetli anam bunu söylerken birtakım hormonların ayarlanmasını bilmiyordu. Zaten o tarihlerde kimse bilmiyordu. Ama sonra gördük ki bütün canlılar güneşe göre ayarlanmış durumda. Melatonin hormonunun güneş ışığı ile ilişkisi bizim fizyolojimizi, hormonlarımızı, tüm hayatımızı düzenliyor. Rahmetli anam bana o sözü derken, melatonin hormonunun nelere kadir olduğunu bilmiyordu. Annem cahil değildi, okumamıştı. Okumuş ile okunmamış ayrıdır, cahil ile âlim ayrıdır. Okumuş olanlar öğrensinler, araştırsınlar, gelişsinler fakat kimseyi küçümsemesinler. Herkes insan olarak saygıya layıktır.

"YENİ AÇILAN FAKÜLTELER BİRBİRLERİYLE YARIŞTIRILMALI"

Hocam izninizle ülkemizde tıp eğitiminin kalitesi hakkında bir soru yöneltmek istiyorum. Şayet rakam güncelse 86 tıp fakültesi, 60 civarında eğitim-araştırma hastanesi sayısı çok yükselmiş mi? Bu kadar fazla sayıda kurumda kaliteli bir tıp eğitimi verilmesi ne derece mümkün? Yeni açılan tıp fakülteleri hakkında düşünceniz nedir?

Ben yapılanları hep teşvik etmek isterim. Biraz yandan çarklı bir cevap olacak ama efendim ben hayatım boyunca sporla fazla ilgilenemedim ama İstanbul'da okurken yurttan olmam dolayısıyla bazı takımların isimlerini sıklıkla duyuyordum. Anadolu takımlarının isimleri pek zikredilmiyordu. Tabi kısa bir süre sonra Trabzonspor, Eskişehirspor, Bursaspor gibi takımlar çıkıp birdenbire büyük kulüpleri ekarte edebildiler. Fırsat verin ki gelişme olsun. Şimdi öyle bir fırsat verelim ki gelişme olsun. Bugün, dününden çok farklı. Bugün artık bilime ulaşmak için çok kolay yollar var. Bilgisayar başta olmak üzere çok yeni teknolo-

jiler var. Bu yeni dünyanın tabii ki dezavantajları var ama avantajları da çok. Yeni açılan tıp fakültelerinin daha çok doktor yetiştirmenin ötesinde daha çok krizite eden, kritik düşünebilen insanları yetiştirmesi lazım. Ben, yeni açılan fakültelerin çeşitli politikalar takip edilerek birbirleriyle yarıştırmaları gerektiğini düşünüyorum. Birbirinin kopyası olan tıp fakültelerini bir gelişme olarak görmüyorum ama mevcut oturmuş fakültele dışarıdan kan gelmesi gerektiğini düşünüyorum. Bir yerden mezun olmuş bir öğrencinin emekli oluncaya dek aynı okulda görev yapmasının da sakıncaları olduğunu düşünüyorum. Birbirimizi beğenmemek yerinde birbirimizi beğenerek, besleyerek, destek olarak bu işi başarmamız lazım. Bir şeyi yapmaya başlamadan önce düzeltemezsiniz. Evvela yapmaya başlamanız gerekir. Mükemmele ulaşmak zaman alır. Bugün artık ülkemiz çok daha fazlayı yapmaya başladı. “O da bir şey mi?” demenin yanlış olduğunu düşünüyorum. Hepsini bir değerdir.

Yaklaşık yarım asır süren akademik yaşamınızda bine yakın makaleniz yayımlandı. Üniversitede halen süren Cumartesi buluşmalarınızda da öğrencilerle makale okumaları yaptığınızı işittim. Bu noktada sormak isterim; ülkemizde tıp yayıncılığında dünden bugüne gözlemleriniz neler?

Efendim benim şu ana dek 940 yayınım var. 200’den fazlasını emekli olduktan sonra yazdım. Rakamları şunun için verdim: Bilime hizmet bir gayedir. İlle profesör olmak, doçent olmak yahut paye almak için yazmak gerekmez. Sadece akademik basamakları atlamak için makale yazılmamalı, yazım hayatı bilime hizmet için devam etmelidir. Bir de bizim inancımızda çok güzel bir şey var; bilim beşikten mezara kadardır. Mezara kadar gayret etmemiz lazım. Ancak bu şekilde ülkemiz başarılı olacaktır. Daha iyisini yapın, ben alkışlayayım ama yapılıncaya kadar siz de beni küçümsemeyin.

Hocam bir yerde okudum; “Hatalarımdan öğrendiklerimden” başlıklı bir konuşma yapmışsınız. Bir de ben SD okuru için sormak isterim; hatalarınızdan ne öğrendiniz?

Çok şey! En başta Başkale’de mecburi hizmetimi yaparken C vitamini hakkında bildiklerimin doğru olmadığını öğrendiğim gibi hayatım boyunca bildiğim pek çok şeyin eksik ya da değişebilir olduğunu öğrendim. Anne sütü hakkında bildiklerimi değiştirmek için mücadele ettim. Ben de başlarda suni beslenmeyi önerenlerdendim. Sonra anne sütünün büyük önemini anlayınca, kendimi güncelledim. Hatalarım çok oldu. Hatasız kul olmaz fakat hatasından ders çıkartmayan kul örnek olamaz.

* Mart 2014 tarihli 30. sayıda yayımlanmıştır.

Fahrettin Keleştemur: Amacım kadim kültürümüzün inşası yolunda lider bir üniversite

SD'nin röportaj teklifini geri çevirmeyip bizi evinde ağırlama tevccühünü gösteren Keleştemur'un medeniyetimiz, toplumumuz, bilim, eğitim ve üniversitelerimiz üzerine sarsıcı tespit ve eleştirileri var. Hani bir atın nalındaki çivi bazen savaşın kaderini etkileyebiliyor ya, kurumsal çalışmaların pek de oturmadığı ülkemizde de, çoğu zaman bireysel başarılar kurumların kaderine büyük etkide bulunabiliyor. Prof. Dr. Fahrettin Keleştemur'un Erciyes Üniversitesi'ndeki hikâyesi de işte öyle bir şey. Bir Anadolu üniversitesi, onun vizyonu ve gayretleriyle şimdilerde dudak uçuklatan araştırma merkezlerine ve geleceğe umutla bakmamıza neden olan çalışmalara ev sahipliği yapıyor. Fahrettin Hoca, merkezi ve yerel yönetimin katkılarını hayırseverlerin çabaları ile yoğurduğu Erciyes'e, "Türk-İslam dünyasının lider üniversitesi", "kadim kültürümüzün inşası yolunda bir üniversite" gibi büyük misyonlar yüklemiş. Bugün 90 yaşında olan ormancı bir babanın; ilkokulu köyde tamamlamış, üçü profesör beş oğlundan biri olan Keleştemur, hayranlık uyandırıcı kariyerini Erciyes'te ikinci dö-

nemdeki rektörlük görevi ile sürdürüyor. Akşam olduğunda geleneksel Türk evi motifleriyle inşa ettiği evinin huzur veren ahşap kapısından içeriye adımını atan Fahrettin Hoca, neredeyse her akşam ve her hafta sonu kütüphanesinde okumaya, yazmaya, düşünmeye devam ediyor. SD'nin röportaj teklifini geri çevirmeyip bizi Kayseri'de evinde ağırlama teveccühünü gösteren Keleştemur'un medeniyetimiz, toplumumuz, bilim, eğitim ve üniversitelerimiz üzerine sarsıcı tespit ve eleştirileri var. Türkiye'nin en temel sorununun ekonomi ya da Kürt meselesi olmadığını, bilim ve üniversite meselesi olduğunu söyleyen Keleştemur, oysa ülkemizde akademik kadronun heyecanını ve idealizmini yitirdiğini ve mutsuz olduğunu savunuyor. Kadim kültürümüzü yeniden inşa etmemizin gereğini vurgulayan Hoca, hikmeti kaybetmeden bilimi yeniden elde etmemizin altını kalın harflerle çiziyor. 200 yıldır hep kaybeden, özgüvenini kaybetmiş, depresif bir toplum olduğumuzu söyleyen Hocanın, bilim insanlarınınmuhtemelen kızdıracak eleştirileri de var.

“ERCİYES’İ TÜRK-İSLAM DÜNYASININ LİDER ÜNİVERSİTESİ YAPMAK İSTEDİM”

55’te Elazığ’da doğdunuz. 70’lerde Hacettepe’de tıp okudunuz. 80’lerin başında Erciyes’te akademik hayatınız başladı, uzunca bir süre 2008’e kadar devam etti. Neredeyse tüm akademik hayatınız boyunca buradaydınız. 2008’den bugüne de Erciyes Üniversitesi’nde rektörsünüz. 40 yılda Erciyes’te neler değişti? Nasıl bir üniversite idi, nasıl bir hale geldi? Ama öncelikle onu bütünleyecek şekilde sizin kişisel yolculuğunuzla başlayalım mı hocam?

Öncelikle buraya kadar geldiğiniz için teşekkür ediyorum. İlk, orta ve lise tahsilimi Elazığ ve çevresinde yaptım. Liseyi birincilikle bitirip 1972 yılında Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesine başladım. Bir yıl Fransızca hazırlık okudum. 1979’da mezun oldum. 1980-1984 yılları arasında Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi’nde iç hastalıkları ihtisası yaptım. 1984-1988 yılları arasında mecburi hizmet ve askerlik görevlerimi yerine getirdim. Ömer Bey, bir bilim adamında olmazsa olmaz özelliklerden birisi meraklıdır. Ben çocukluğumdan beri özellikle tabiat olayları ve tarih konusunda çok meraklı birisiydim. Bu da beni devamlı araştırmaya ve okumaya yöneltti. Daha mezun olmadan akademik hayata atılmayı kafama koymuştum. Sosyal olaylarla yakından ilgilenen bir aile ortamında yetiştim. Evimizde hep ülke ve dünya meseleleri konuşulurdu. Orta ve lise yıllarımda yüzlerce kitap okudum. Türk ve dünya klasiklerini o yıllarda bitirdim. O dönemde ciddi bir entelektüel birikime sahip olmuştum. Tabi bu okumalar ve

düşünce serüveni beni ister istemez şu noktaya getirdi: Büyük bir imparatorluğun mirasçılarınız, torunlarınsınız. Selçuklu ve üç kıtaya hâkim olmuş Osmanlı İmparatorluğu'ndan sonra çökmüş ve Anadolu topraklarına sığınmış, sanayi devrimini yapamamış, geri kalmış bir toplum haline gelmişsiniz. Toplum olarak bunun burukluğu ve ezikliğini yaşıyorsunuz. İster istemez geçmişle günümüzü karşılaştırıyorsunuz ve çökmüş bir imparatorluğun çocukları olmayı içinize sindiremiyorsunuz. Dedelerimizden sonu hüsrarla biten savaş hikâyeleri, ninelelerimizden hasret ve yokluk hikâyeleri dinleyerek büyüyorsunuz. Balkan Savaşı çok büyük bir faciadır mesela. Çanakkale Savaşında birkaç yüz bin gencinizi toprağa veriyorsunuz. Annemin 4 dayısı Çanakkale'den dönmüyor. Sonra Mustafa Kemal ve arkadaşları önderliğinde kurtuluş savaşları ve yeni bir ülke: Türkiye Cumhuriyeti. Kalkınma hamleleri, demokratikleşme çabaları ama hep kendinizle ve Batı ile hesaplaşma. Geri kalmış ve sonra gelişmekte olan ülke tanımlaması. Bu bizi rahatsız ediyor. Tekrar ayağa kalkmak ve o kadim medeniyeti canlandırmak düşüncesi... Gençlik yıllarım bu duygularla geçti. Hep büyük düşünceler taşıdım. Bu, belki biraz da cihan devleti kurmuş bir milletin torunu olma bilincine sahip olmanızdan da kaynaklanıyor olabilir. Merak ediyorum, kaç millet "Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi" gibi bir kaynağa sahiptir? Bu sorunun cevabı sadece birkaç millet olabilir. Üstelik de bunun altında yatan temel mesele emperyalist bir dünya görüşü değildir. Bizim medeniyetimizin başkalarını sömürmek, asimile etmek, ezmek, kültürlerini, varlıklarını ortadan kaldırmak gibi bir politikası olmamıştır. Medeniyetimizin dayandığı temeller Yunus, Mevlana, Hacı Bektaş öğretileridir. Osmanlı'nın İ'lâ-yı Kelimetullah yani Allah'ın adını, İslam dinini uzaklara yaymak gibi bir hedefi olmuştur. Diğer büyük medeniyetlere baktığınız zaman onların da kendilerine göre büyük hedefleri olmuştur veya vardır. Büyük Britanya, bir zamanlar üzerinde güneş batmayan imparatorluktu. Sovyetler'in sıcak denizlere inmek hedefi vardır. Bu düşünce alt yapısı kendimi her alanda en iyi şekilde yetiştirme konusunda beni daima motive etmiştir. Hekimlik yüce bir sanattır ve mesleki ve maddi olarak sizi tatmin edebilir. Kendi çevrenize ve hastalarınıza faydanız olabilir. Ama eğer insanlık için, ülkeniz ve milletiniz için düşünceleriniz varsa sadece hekimlik mesleğinin icrası yeterli olamaz. O yüzden ben akademik hayatı seçtim. 1988 yılında yardımcı doçent olarak Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi İç Hastalıkları Anabilim Dalı'na başladım. 1990 yılında doçent oldum. Endokrinoloji Bilim Dalı kurma görevi verildi. İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa tıp Fakültesi Endokrinoloji Bilim Dalı ve sonra Londra Üniversitesi Tıp Fakültesi St. Bartholomew Hastanesi Endokrinoloji Departmanı'nda endokrinoloji eğitimi aldım, 93'te burada Endokrinoloji Bilim Dalı'nı kurdum. 95'de profesör oldum. European Society of Endocrinology ve European Neuroendocrine Association yönetim kurulu üyelikleri ve European Neuroendocrine Tumor Society danışma kurulu üyeliklerinin ardından, TÜBİTAK ve nihayet TÜBA görevleri...

Tüm bu görevler ve düşünsel altyapı şu sonucu mu doğurdu: Ben rektör olarak Erciyes Üniversitesi'ni nasıl kadim kültürümüzün yeniden inşa edilmesi yolunda lider bir üniversite yapabilirim? Erciyes'i nasıl Türk-İslam dünyasının lider üniversitesi yapabilirim? Doğru mu?

Doğrudur Ömer Bey. 1980'li yılların baraka binalarından bugün gördüğümüz 5 milyon metrekarelik, 50 bini aşkın öğrencisi olan, içerisinde ileri düzeyde araştırmaların yapılabildiği merkezler olan bir üniversiteye geldik. Hatta hiç unutmam, bir keresinde yağmur yağıyordu ve damlayan yağmur suları nedeniyle hem hastam ıslanmıştı, hem de ben. Bugün 100 kadar yurt dışından öğretim üyesinin de çalıştığı Erciyes Üniversitesi'nin temelini ilk atanların avuçlarıyla toprak taşıyan kadınlar olduğunu özellikle vurgulamak isterim. 1978'de kurulan üniversitede bugün 18 fakülte, çok sayıda yüksekokul ve onlarca araştırma merkezi var. Özellikle yurt dışından gelen bilim adamları buradaki şartları görünce çok şaşırıyorlar. Gelirken şöyle düşünüyorlar: Anadolu'nun ortasında yeni kurulmuş bir üniversite, 8-10 tane bina, basit cihazların olduğu laboratuvarlar ve bilimsel olarak yetersiz akademisyenler. Ama burada bazı laboratuvarların kendi laboratuvarlarından daha iyi durumda olduğunu ve evrensel boyutlarda bilgi üretildiğini anladıkları zaman çok etkileniyorlar.

Hocam tam da bu noktada sormak istiyorum: Araştırmacı üniversite kimliğine, vizyonuna vurgu yapıyorsunuz. Erciyes hangi alanda ihtisas yapan, yapmaya çalışan bir üniversite?

Takdir edersiniz ki üniversitelerin eğitim ve araştırma şeklinde 2 temel görevi var. Eğitim meselesini şimdilik bir kenara bırakalım. Ama araştırma konusu Türkiye'de sıkıntılı bir mesele. Ülkemizde evrensel boyutta orijinal bilgi üreten üniversite maalesef yok. Bakın Türkiye ileri derecede sorunları olan bir ülke. Coğrafi konumundan dolayı çok önemli bir stratejik özelliği var. Sosyokültürel bakımdan özgün bir yapısı vardır ve İslam ülkeleri arasında seküler tek ülke. Tarihsel bir misyonu var. Büyük bir kültür coğrafyasının lideri durumunda ve onlara karşı tarihi sorumlulukları var. Başka bir Türk devletinde ya da başka bir İslam devletinde böyle bir misyon yoktur. Kültürel akrabalıkları olan büyük bir coğrafyanın temsilcisi konumundadır. Türkiye bu özelliklerinden dolayı alternatifi olan bir ülke değildir. Dolayısıyla Türkiye gelişmek, kalkınmak ve sanayileşmek zorundadır. Şimdi ben bu girişin ardından Türkiye'nin temel meselesinin eğitim ve bilim dolayısıyla üniversite meselesi olduğunu ifade etmek istiyorum. Buna inanıyorum. Üniversite meselesini halledememiş bir Türkiye'nin gelişmesi, kalkınması, ileriye gitmesi, teknoloji üretmesi ve işte dünyanın efendileri arasına girmesi mümkün değildir. Bu düşünceden hareketle benim Erciyes'te yapmaya çalıştığım şey, ileri teknoloji ve evrensel bilgi üreten araştırma merkezleri kurmak ve bunların değişme ve gelişme süreci

içerisinde sürekliliğini değişme ve gelişme süreci içerisinde sürekliliğini sağla-
maktadır. Rektör olmamın en temel sebebi buydu.

“ÜNİVERSİTEDEKİ BİNALARIN VE MERKEZLERİN YÜZDE 80’İNİ HAYIRSEVERLER YAPTI”

**Tıp kökenli araştırmacı bir rektör olarak başta sosyal bilimler ol-
mak üzere tıp dışı alanlara da hak ettikleri önemde bir destek vere-
bildiniz mi?**

Verdiğimi sanıyorum. Bir defa üniversitemizde sosyal bilimlerle ilgili faaliyetle-
re, toplantılara çok arzu ettiğim halde yetişemez olduk. Burada birinin kurulu-
şunu tamamladığımız 3 merkezimizin adını anmak istiyorum: Stratejik Araştır-
ma Merkezimiz, Dışişleri Bakanımız Sayın Ahmet Davutoğlu tarafından açıldı.
Bu merkezde Balkanlar ve Ortadoğu ülkeleriyle ilgili masaları var. Öğretim üye-
leri kadroları oluşturduk ve merkez bünyesinde zengin bir kütüphane kurduk.
Ortadoğu Eski Talas Amerikan Kolejinin olduğu binalardan birini bu merkeze
tahsis ettik. Osmanlı’nın ilk medresesi olan İznik Medresesinin baş müderrisi
Kayserili bir âlimdir. İsmi Davut El Kayseri. Onun adına izafeten Davut El
Kayseri Araştırma Merkezini kurduk. Bir tasavvuf araştırmaları merkezi olarak
planladık. Melikgazi Belediyesi eski bir Türk konağını restore ederek Davut El
Kayseri Araştırma Merkezine tahsis etti. Şu anda Davud-El Kayseri’nin eserle-
rinin incelenmesi ve Mesnevi okumaları faaliyetlerini yürütüyor. Afrika Araş-
tırmaları Merkezimiz de kurulma aşamasında. Afrika ülkelerinden heyetlerle
görüşmelerimiz, gidip gelmelerimiz söz konusu.

**2011’de İngiliz Nöroendokrin Derneği’nin (BSN) Ödülü’nü aldınız.
2013’te ise 14. Bayırdır Tıp Ödülleri Yılın Bilim İnsanı ödülü aldınız.
Bir yönetici olarak ağır bir mesainiz sürerken araştırma faaliyetle-
rine nasıl vakit ve enerji ayırabiliyorsunuz?**

Zamanı iyi kullanmalısınız ve ekibinizin iyi olması lazım. Ben her şeyi bu iki
faktöre bağlıyorum. Sosyal hayatım doğal olarak biraz daralıyor. Bilimsel fa-
aliyetlerime devam ediyorum. Biraz uykum azaldı. Boş zamanım yok, her
anı değerlendiriyorum. Akşamları ve hafta sonları Kayseri’deysem ve katılmam
gerekten resmi bir program yoksa genellikle evden dışarı çıkmam, çalışır ve dü-
şünürüm. Hafta içinde de bir günümü kliniğe ayırırım ve mesleki çalışmalara
katılırım. Ha, zor olmadı mı? Olmadı. Çünkü bilimsel faaliyetlerin bana tetik-
leyici bir etkisi var. Örnek olmak bakımından da iyi. Endokrinoloji alanında en
fazla davetli konuşma yapan bilim insanıyım. Sadece uluslararası toplantı ve
kongrelerde 50’den fazla davetli konuşma yaptım. Tüm bunlar sizi ister istemez
bir rol model de yapıyor. Bilim dalımda sayıca çok değil ama kalite olarak de-
đerli arkadaşlarım var. Sağ olsunlar, işlerimi kolaylaştırıyorlar.

SD'nin de hamisi olan Medipol ile Erciyes Üniversiteleri arasında ortak araştırma anlaşmaları imzalandı. Anlaşmalar neleri içeriyor? Ne gibi çalışmalar yapıyorsunuz, yapacaksınız?

Medipol yeni ve özellikleri olan bir üniversite. Bir de bu tür anlaşmalar yaptığımızda muhabatınızın sizinle aynı dili konuşması gerekiyor. Hedefleriniz farklı olursa anlaşma yapmanızın bir anlamı olmaz. Ben oradaki Rektör arkadaşımında, oranın yöneticilerinde ve bilim insanlarında şunu gördüm: Biz aynı dili konuşuyoruz, ortak hedeflerimiz var. Karşılıklı olarak ziyaretlerimiz, incelemelerimiz oldu. Tabi bugünden yarına önemli bir şeyler çıkacak diye de düşünmemelisiniz. Bizim imkânlarımızdan onlar faydalanacaklar, onların imkânlarından biz faydalanacağız. Ortak projeler yürütülebilir. Mesela bizim burada proteomiks ünitesi kuruyoruz. Bizde de konuyla ilgili bilim insanları var ama baktık ki Medipol'de bu işi Türkiye'de en iyi bilenlerden birisi var, onu davet ettik, geldi burada bir hafta kaldı, bilgisinden faydalandık. Medipol'de çok ciddi bir deneysel görüntüleme merkezi kuruldu. Şimdi biz bir proje yaptığımızda, görüntülemeyle ilgili hususlar varsa gidip oradaki imkânlardan faydalanacağız. Onlar gelecek mesela bizim Kök Hücre Merkezimizden faydalanacak.

“TÜRKİYE’NİN EN TEMEL SORUNU, BİLİM VE ÜNİVERSİTE SORUNUDUR”

Rektörlüğünüzün ikinci dönemindediniz. Türk Yükseköğretiminin büyüme süreci yaşadığı bir dönemde rektörlük yapıyorsunuz. Genel bir fotoğraf çekmek gerekirse sizce yükseköğretimimizin bugün ve yakın gelecekteki en önemli sorunları neler?

Bakınız üniversite meselesinin altında yatan soru hep şudur: Niye gelişemiyorsunuz? Niye Türkiye’de bir Oxford yok? Niye bir Cambridge yok, Harvard yok? Veyahut niye bir üniversite kurduğumuz zaman burayı Harvard gibi yapmak istiyoruz deriz? Şimdi bu soruların cevabını ararken bilim felsefesi kitaplarının sayfalarını şöyle bir çevirmek lazım. Kıta Avrupa’sında ilk üniversite olarak Bologna Üniversitesi sayılır ama bizim geleneğimiz açısından baktığımızda Kurtuba Medresesi daha öncedir. Endülüs Devleti yıkıldıktan sonra kütüphanelerindeki eserlerin Avrupa dillerine tercüme edilmesi, Rönesans’ın tetikleyicisi olmuştur. Aydınlanma çağı başlamıştır. Özellikle 17.yüzyıldan sonra bizde medreselerde fen bilimlerinin okutulmamaya, sadece din ilimlerinin okutulmaya başlanması; bilim geleneği bakımından bir olumsuzluğa yol açmıştır. Dolayısıyla o tarihten itibaren bizde medreseler gerilemeye başlarken, Avrupa ve yeni kıta olarak Amerika’daki üniversiteler hızlı bir şekilde gelişmeye başlamıştır. Bizim medeniyetimizin çöküşü ve Batı medeniyetinin yükselişi paralel olmuştur. Ben tüm konuşmalarımında ve yazılarımda vurguluyorum; Türkiye’nin bugün en temel meselesi eğitim ve üniversite meselesidir. Behemehâl üniversite meselesini

Türkiye halletmek zorundadır. Dünyaya bakın, gelişmiş ülkelerin hiçbirinde geri kalmış üniversite yoktur. Üniversite, gelişmişlikle paralel gider. Bugün dünyanın en başarılı 100 üniversitesinin, süper güç dediğiniz ülkelerden çıktığını görürsünüz. Bunların 50'ye yakını ABD'dedir. 8-10 tanesi İngiltere'dedir. Bu çok önemli bir husus. Türkiye'nin de orijinal bilgi, Ar-Ge üreten üniversitelere ihtiyacı vardır. Bu aynı zamanda bilgi toplumu olma yolunda önümüzü de açacak en önemli husustur. Mesela buradan bir bilim insanını ABD'ye gönderiyorsunuz. Orada çok önemli işler yapıyor. Önemli araştırmalar yapıyor, ödüller alıyor. Sonra aynı insanı Türkiye'ye getiriyorsunuz, birkaç sene sonra bir de bakıyorsunuz ki yetersiz biri haline dönüşmüş. Biz bilimsel atmosferi Türkiye'de oluşturamadık. Doğu toplumları bilimde geri kaldılar. Buradan Japonya, Güney Kore gibi ülkeleri hariç tutmak lazım, onlar bu gelişmeyi gösterebildiler. Çin, Singapur ve Hindistan bu meselenin farkına vardılar. Ama bizim coğrafyamız, Ortadoğu, K. Afrika, Balkanlar, Kafkaslar, Orta Asya'daki Türk Cumhuriyetleri geri kaldılar. Bunların içerisinde en iyisi elbette ki Türkiye'dir. Tamam, bizde önemli gelişmeler var ama dünya durmuyor. Siz de bu yarışın içindediniz. Dünya hızlı koşuyor ve siz dünyayı yakalayabilmeniz için daha hızlı koşmalısınız.

Geliştirdiğiniz aşılardan üretileceği bir sanayi tesisi için 40-50 milyon liraya ihtiyaç olduğunu söyleyip, Galatasaray'ın Sneijder'i getirmek için 25 milyon Euro ödediğini hatırlatarak, "büyük bir devlet olmak istiyorsak en az futbol kadar bilime de yatırım yapmamız gerektiğini" söylediniz. Önümüzde futbola çok büyük paralar harcayıp sanayide, bilimde sıfır çeken ülke örnekleri varken gidişatı nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bu soru için teşekkür ederim. Ben orada şunu vurgulamak istedim: Bizim bilimsel ekibimiz Kırım Kongo hastalığına aşı geliştirdi. Bir hesap yaptırдыm, 25 milyon Avro ile bu aşı üretilir. Bakın ben Galatasaraylıyım. Çocukluğumdan beri bu takımın bilhassa yurtdışındaki başarıları ile gururlanıyordum. Ama söylemek istediğim, Türkiye'de bir takım sadece bir futbolcuya 25 milyon Avro verebiliyorsa demek ki Kırım Kongo aşısının üretilmesi için bu kadar para hiçbir şeydir. Hakkımı teslim etmek lazım, son 10 yılda TÜBİTAK'ın bütçeleri çok artmıştır. Araştırma ve araştırmacı sayısında büyük artışlar olmuştur. Yayımlanan makale sayıları artmıştır. Bugün yayın sayısı bakımından dünyada 15 ile 20. sıralara yükseldik. Kalite bakımından sorunlar var ve bu ciddi bir mesele ama geldiğimiz nokta tabii ki az değil. Türkiye zenginleşiyor. Ben şimdi bu merkezleri fakir bir ülkede kurabilir miydim? Elbette kuramazdım. Benim söylemek istediğim; iyi giden bu süreçte bilime daha çok para ayrılmalı. Eğer ayrılmazsa bu iyi gidiş kalıcı olamaz ve bilgi toplumunu oluşturamayız, gelişmekte olan ülke statüsünden çıkamayız..

“ÜLKEMİZDE AKADEMİK KADRO İDEALİZMİNİ YİTİRDİ VE MUTSUZ”

İzniniz olursa bu noktada tıp eğitimine odaklanmak istiyorum. Tıp eğitiminin mezuniyet öncesi ve tıpta uzmanlık döneminin kalitesi sizce ne durumda?

Kalite konusunda kendi öğrencilik dönemimle bugünü karşılaştırırsam işlerin iyiye gittiğini söyleyemem. Ben 1972’de Hacettepe Tıp’ta eğitime başladım. Bana o zaman söylenen, “Siz bir de Hacettepe’nin eski halini görseydiniz” şeklindeydi. 1988’de endokrinoloji bölümünün burada kurulması bana verildi...

Bir dakika hocam, bir şeyi saptamadan geçmeyelim: Yani siz diyorsunuz ki 1972’lerde tıp eğitimi 1960’larla kıyaslandığında geriye gitmişti, bugün ondan da geriye gitti. Öyle mi?

Evet, onu kastettim.

Şimdi ben bilim dışı bir sahadan gelen biri olarak bu durumu anlamakta güçlük geçiyorum. Yani 60’larla kıyaslandığında her şeyin bine katlandığı 2014’ün Türkiye’sinde tıp eğitimi yarım asır öncesinden daha mı kötü durumda?

Kesin olarak öyle diyemesek bile öteki gelişmelere paralel bir iyileşme içinde olmadığını söylememiz gerekir. Bakın ben 1990’da İngiltere’de eğitime gittim. Orada izin alıp öğrencilerin eğitimlerini de inceledim. Başka ülkelerde de inceledim. Şunu söyleyebilirim ki, ülkemizde öteki gelişmelerle paralel olarak, çok iyi bir eğitim sistemi yok. Özellikle ders anlatabilecek deneyimli hocaların muayene açmış olmaları, üniversite dışında çalışıyor olmaları bu sorunun temel sebeplerinden biridir. Siz eğer üniversitede deneyimli bir öğretim üyesine hayşiyetli bir hayat sürdürebileceği bir maaşı verirsiniz, evet muayenehanenin olmaması gerektiğini düşünüyorum.

Yani somut olarak adını koyarsak “tam gün” gibi vatandaşın memnun olduğu, hekimlerin ise çoğunlukla eleştirdiği hükümet politikaları tıp eğitimine zarar mı verdi?

Tıp eğitiminin iyi olmadığını vurgulamak istiyorum. İleri, gelişmiş ülkelerle kıyasladığımız zaman, öteki sahalardaki gelişmeyi de gözlemlediğiniz zaman tıp eğitiminin paralel bir iyileşme içinde olmadığını müşahade ediyorum. Tıp fakültelerinde eğitim ve öğretim konusunda temel sorun bana göre farklı sebeplerden dolayı heyecanını yitirmiş bir akademik kadrodur. Öğretim üyeleri büyük ölçüde mutsuzdur. Ekonomik sorun tek sebep değildir. Bu konu üzerinde ayrıntılı durulmalıdır.

“TOPYEKÛN BİR ŞEKİLDE BİLGİ TOPLUMUNU OLUŞTURAMADIK”

Anladığım kadarıyla bu noktada çuvaldızı kendinize, bilim insanlarına batıyorsunuz. Eskiden daha azla yetinen, insan yetiştirmeyi çok ulvi bir amaç olarak misyon edinmiş bilim adamları, hekimler varken; şimdilerde her şeyin parayla ölçüldüğü bugünün dünyasında ister istemez suyun akışına kendilerini kaptırmış bilim insanlarına bir eleştiri sezdim söylediklerinizden...

Bilimsel noktada yeterince gelişememenin tek sebebi ekonomik sebep değildir, onu vurgulamak istiyorum. O idealizmi, heyecanı ve motivasyonu kaybettik maalesef. Düşünebiliyor musunuz, 2. Dünya Savaşında Almanya bombalanıyor, yerin altında laboratuvarlarda çalışan bilim adamları var. Ve o altyapıyı oluşturabilmişler. Biz o altyapıyı yeni yeni oluşturmaya çalışıyoruz. TV'lere bakın, bilimsel gelişmelerle ilgili hiçbir program yayında kalabiliyor mu? Ama CNN'de, BBC'de çok ciddi sayıda bilimsel programlar görürsünüz. Biz topyekûn bir şekilde bilgi toplumunu oluşturamadık. Bütün bunlar birbiriyle bağlantılı. Bilimsel zihniyet problemleri, yeteri kadar gelişememiş üniversiteler, bilim insanlarının ekonomik problemleri... Ben ekonominin birinci sıradaki sorun olmadığını düşünüyorum. Evet, haklısınız biz akademisyenlerdeki bilimsel zihniyet sorunlarının varlığını da yok saymamak gerekir.

Şu olabilir mi hocam: 40, 50, 60'ların Türkiye'si, işte bir Kurtuluş Savaşı verilmiş, idealist ve kendisini topluma adanmış bilim insanları, ama sonradan günümüzün Türkiye'sine doğru gelirken bir rehavete kapılmış, başka şeyleri daha bir birinci sıraya koymuş...

Kesinlikle, yani yeteri kadar üretmeden bolca tüketmeye çalışan bir toplum olduk. Kapitalist sistemin sorunlarından birini yaşıyoruz bence. Ben şu anda Türkiye'nin gereğinden fazla lüks içinde yaşadığını düşünüyorum. Tabi refahın toplumun tamamına yayılması çok önemli bir meseledir. Eğer siz refahı toplumun geneline yayamıyorsanız, toplumun farklı kesimleri arasında ekonomik olarak uçurumlar varsa toplumsal barışı da sağlayamazsınız.

“200 YILDIR DEPRESİF, ÖZGÜVENİNİ KAYBETMİŞ BİR TOPLUMUZ”

Hocam, çalışma arkadaşlarınızın ve öğrencilerin motivasyonu için neler yapılmalı?

Bakın, biz belki 200 yıldır depresif bir toplumuz. Bu bizim günlük yaşamımıza, yüzümüzün asık olmasına, şarkılarımıza, türkülerimize, her şeyimize yansımış. Niye? Çünkü biz birkaç yüzyıldır sürekli yeniliyoruz, toprak kaybediyoruz. Gemilerimiz yakıldı, denizleri kaybettik, küçüldük, Anadolu toprağına sıkışıp kaldık. Bu bir tarihsel süreçti. Bu yenilmişliğin beraberinde getirdiği şeyler var. Tanzimat'tan bu yana aynı konuları tartışıyoruz: Niye Batılılaşamıyoruz? Niye

sanayileşemiyoruz, gelişemiyoruz? İşte Batının kültürünü alırsak öyle gelişiriz, teknolojisini alırsa böyle gelişiriz vs. Sürekli bu tartışmalar devam ediyor. Kendine güvenini kaybetmiş bir toplum var. Tanzimat'tan beri Batıya öğrenci gönderiyoruz. Gidenler oradan çok etkileniyor, daha yüksek bir medeniyetle karşılaşıyorlar. Adalet, insan hakları ve demokrasi gibi değerleri en azından kendi şartları ve iç dinamikleri bakımından daha iyi oluşturmuşlar. Tabi ki hikmeti kaybettikleri için kitle imha silahları üretip Ortadoğu'da, Asya'da, Afrika'da veya başka yerlerde binlerce insanın ölümüne sebep oluyorlar. Bu paradoksal bir durum. Ben bunları tartışmıyorum. Ama kendi içinde nispeten tutarlı bir toplum oluşturmuşlar. Bizim kendi hayat tarzımızla alakalı sorunlarımız var. Ben Erciyes'te genç arkadaşları motive etmeye gayret ediyorum. "Sizden öncekiler başardılar, siz de yapabilirsiniz" diyorum. Onlara uygun çalışma alanları, bilgiye erişmek için gerekli altyapı sunuyorum. Tabi bir ödül var, başarılı olanları ödüllendirmek de gerekir.

Öyleyse motivasyon ve başarının anahtar kelimeleri şunlar: Adalet, işi ehline vermek, imkân sunmak, motive etmek, ödüllendirmek.

Evet bunlar.

"KENDİ MEDENİYETİMİZİN ÖLÇÜLERİ İÇİNDE BİLİMSEL BİR HAYAT TARZI OLUŞTURAMADIK"

Teşekkür ederim hocam. Az önce hayat tarzımızdaki sorunlar dediniz. Çok merak ettim. Oradan devam edelim...

Kadim medeniyetimizden söz ediyoruz. Toplum olarak belli ortak kültürel değerlerimiz var ama ben devamlı vurgu yaptığımız bu değerleri çok da özümsemediğimizi düşünmüyorum. Mensubu olduğumuz medeniyetin gereklerini yerine getiremiyoruz. Getirseydik bu sorunlarla karşı karşıya kalmazdık. Mesela Batılı bir bilim insanının hayatına baktığımız zaman; vaktini çok iyi kullandığını, sabah erken işe başladığını, geç vakte kadar çalıştığını, sürekli toplantılar ve bilimsel seyahatler yaptığını görürsünüz. Bir bilim insanının hayatı çok özel olmalıdır. Sosyal hayatını ona göre ayarlamıştır. Bizdeki bilim insanlarının hayatı -böyle olmayanları tenzih ediyorum- bilime göre değildir, sosyal hayatına göre değildir. Bilim de bu hayatın bir parçasıdır ama merkezi değildir. Mesela üniversitede öğretim üyesi olarak sosyal statü kazanmak gibi amaçlar az değildir. Türkiye'de profesör olmak da kolaydır. Akademik basamakların zorluğunu, bırakın ABD ve İngiltere ile Yunanistan ile bile karşılaştırmazsınız. Özellikle gelişmiş Batı toplumlarında bir üniversitede profesör olmak inanılmaz derecede zordur. Bizim akademik kriterlerimiz ise çok hafiftir ve ne yazık ki akademik yükselmelerde sosyokültürel faktörler de rol oynarlar. Bu gerçekleri tespit etmemiz lazım. Öğretim üyeliğini maddi ve manevi olarak cazip hale getirmek

ve akademik yükselmeyi zorlaştırmak şarttır. Bilim evrensel bir olgudur, bilim insanı da kendi kültürel dinamikleri çerçevesinde evrensel olabilmelidir. Yerel ve evrensel... Bu bir paradoks değildir, yerel olunmadan ya da kendi olunmadan evrensel olunamaz. Demek ki biz kendi medeniyetimizin ölçütleri içerisinde bilimsel bir hayat tarzı oluşturamadık.

Uluslararası bilim alanında başarılı olmak için akademisyenlerimiz ne yapmalı?

Bunun için sihirli bir değnek yok. Akademisyenlerin ne yapmak istediklerinden ziyade nasıl bir akademisyen tipi olmalıdır diye sormanın daha kışkırtıcı olduğunu düşünüyorum. Özellikle araştırmacılar için sorunuzu şöyle cevaplayabilirim: Araştırmacı, merak eden bir beyin yapısına sahip olmalıdır, sebatkâr olmalıdır; belki de aynı konuda bir ömür harçayabilmelidir, sabırlı olmalıdır. Çoğu zaman kısa sürede önemli verilere ulaşamayabilir, yeni bir bilgi ortaya çıkardığı zaman mutluluk duymalıdır, muhakeme kabiliyeti yüksek olmalıdır, zamanını iyi değerlendirmelidir, dinlenmesini de bilmelidir, kibirli olmamalıdır. Bilim insanları genellikle yeni bir şey bulmazlar, mevcut olanın farkına varırlar! Veya olması mümkün olanı ortaya çıkarırlar, elbette dürüst olmalıdırlar, bilimsel tesadüfleri fark edebilme özellikleri olmalıdırlar, birlikte yaşama-çalışma kültürüne sahip olmalıdırlar. Her şeyden önemlisi bilim adamı kendini bilmelidir. Yani Yunus'un dediği gibi, *"İlim ilim bilmektir / İlim kendin bilmektir / Sen kendini bilmezsen / Ya nice okumaktır."*

Hocam son soru: Dünya sahnesinde başarılı olabilmek için genç akademisyenler, genç araştırmacılar ne yapmalı?

Ben olsam soruyu şöyle sorardım: Genç araştırmacılar için ne yapmalıyız? Gençleri çok önemsemeliyiz. Onları cesaretlendirmeli ve kendine güvenmelerini sağlamalıyız. Başarılarını kutlamalıyız. Onlara bilimsel haz duyabilme özelliği kazandırmalıyız. Okumanın, öğrenmenin, öğrendiğini paylaşmanın ve üretmenin kutsallığını vurgulamalıyız. Onlara aynı anda hem yerel hem de evrensel olabilme özelliği kazandırmalıyız.

Bizi Kayseri'de, üniversitenizde ve bu harika evinizde ağırladınız, anne-babanızla tanışma ve aynı sofrada oturma imkânı sundunuz. Allah onlardan da, sizden de razı olsun. Ufkumuzu açan, ruhumuzu genişleten bir röportaj oldu. Okurlarımızın da ziyadesiyle istifade ettiğini sanıyorum. Çok teşekkür ederim.

Ben teşekkür ediyorum.

* Haziran 2014 tarihli 31. sayıda yayımlanmıştır.

*Zekai Şen:
Bir ülkede bilim akademisyenlerin
tekelindeyse o ülke gelişemez!*

SD'nin bu sayısında İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesi Hidrojeoloji Bölümü Öğretim Üyesi Zekai Şen ile röportaj yaptık. Dünyanın en iyi 500 bilim adamı listesinde adı anılan Şen, uzun yıllar görev yaptığı Suudi Arabistan'da Zemzem Enstitüsü'nde de yöneticilik görevini üstlendi, zemmeye dair araştırmalar yaptı. Su kaynakları, kuraklık, çevre gibi çalışma alanları dışında mantık, felsefe, İslam bilim tarihi gibi alanlarda da çalışmaları ve onlarca kitabı olan Şen; Farabi'den girip Newton'dan çıkan, oradan Ebu Hanife, Battani ve İbn-i Sina'ya ve yol üstüdeyken de Descartes'e uğrayabilen adeta bir bilgi hazinesi. Hoca, İTÜ'deki odasının kapısından kaldırttığı Prof. Dr. unvanının röportajımızda da anılmamasını talep etti. Öğrencilerinin dost canlısı, alçakgönüllü ve keskin zekâsı ile bahsettiği Zekai Hoca, *"Bilimi çok severim ama ona asla iman etmem, hep sorgularım"* ifadesinin ardına eklediği *"Newton'un başına düşen elma, daha önce başkasının*

kafasına da düşmüş olmasın?” gibi zekâ işi cümlelerle muhatabını hem şaşkınlığa hem de hayranlığa sevk edebiliyor. 4-5 dili ana dili gibi konuşan biri olarak akademik çalışma için İngilizce şartını kesin bir dille eleştiren hocanın kendi köklerine sıkı sıkıya tutunmuş olması da hayranlık uyandırıyor. Ona göre ülkemizde bilim çevrelerinin İslam dini ile barışmalarının vakti geldi de geçiyor. Bir de bilim, akademisyenlerin insafına bırakılmayacak kadar ciddi bir meseledir!

“ÇOCUKKEN CAM KIRIĞI VE SİGARA PAKETİ TOPLAYIP YAZLIK SİNEMALARA GİDERDİM”

Zekai Hocam öncelikle biraz sizi konuşabilir miyiz? Nerede doğdunuz, nasıl bir ailede büyüdünüz, ne şartlarda yetiştiniz? Üniversite eğitiminiz ve akademik yaşamınız. Tüm bu safhalar Zekai Şen’i nasıl bir insan haline getirdi?

Anlatayım efendim. Ben 1947 yılında Kastamonu’nda Samancı Köyü’nde doğmuşum. 2 ay içinde annemi kaybetmişim. Ne resmini biliyorum, ne de kendisini. Babam birinci üvey annemle evlenmiş. Ben onu da pek bilmiyorum. O arada beni İstanbul’a getirmiş. Kastamonu İnebolu sahilinden hareket ederek vapurla İstanbul’a geliyormuşuz. Ben ölüyormuşum. Hazır mamalar falan da yok tabii o zaman. Babam vapurun güvertesine çıkıp, *“Allah’ımı seven benim oğlumu emzirsin. Yoksa ölüyor”* demiş. İşte böyle. Ben İstanbul Kadıköy’de büyüdüm. Babam mermer ustasıydı. Sülalemde hiç okumuş bir kimse yoktu. Mühendisler inşaata geldiklerinde işçiler hazır ol vaziyetine geçerlermiş. Babam da bundan etkilenmiş, benim mühendis olmamı çok istedi. Bugün kâğıt toplayan çocukları, gençleri görürsünüz. Ben de sokaklarda cam toplardım çocukken. Sigara paketlerinin toplardım. Balık tutardım. Kadıköy’deki yazlık sinemalarda öteki çocuklarla birlikte temizlik yapıp öğlen matinesinde film izlerdim. Sonra babam biraz paralandı. Beni Şişli Terakki Lisesi’ne yatılı verdi. Oraya gidince salam, sucuk gibi şeyleri ilk kez yedim. Sonra Allah nasip etti, Teknik Üniversiteyi kazandım. Allah rahmet eylesin, babam derdi ki, *“Oğlum sen inşaat mühendisi ol, inşaat yap. Ben de onun taşlarını yaparım.* “Fakat ben son yıllara geldiğimde Vehbi Koç Vakfı’nın Bursunu aldım. 3500 lira. Babama elbise almıştım. TÜBİTAK’tan da burs aldım. Ömer Bey kardeşim, sopa Cennet’ten çıkma derler. Babamın elleri dert görmesin, beni odunla döverdi. 5.sınıfta karnem çok kötüydü. Kış günü beni bir dövdü ki, ondan sonra ömrümde ikmale hiç kalmadım. 7 kardeşten tek ben okudum. 1970 senesinde NATO Bursu ile Londra Üniversitesi’ne gittim, sonra İTÜ’ye döndüm. Yıllar yılları izledi. İTÜ’de doçentliğimi verdikten sonra Suudi Arabistan’da 12 sene üniversitede görev yaptım. O süreçte Zemzem Araştırma Enstitüsü’nde Müsteşar olarak görev yaptım. Şu anda İTÜ’de

İnşaat Fakültesi'nde öğretim üyesiyim. Aynı zamanda Su Vakfı'nın Başkanıyım. Zaman zaman değişik ülkelere davet üzerine konuşmacı olarak gidiyorum. Bilhassa su yönetimi ve kuraklık, taşkınlar konusunda danışmanlıklar yapıyorum. İşte böyle bugünlere geldik. Ha şimdi Kavacık'ta oturuyorum. Ekim ayının sonunda yaş haddinden emekli olacağım. Tabi bilim yapmaya devam edeceğim. Mezarda bile bilim yapılabilecek olsa yapmak isterim. Bilime hayatta inanmam, iman da etmem ama çok severim.

“TÜRK GENÇİ EZBERLE MAHVEDİLİYOR”

Verdiğiniz bilgiler için teşekkür ederim hocam. Şimdi henüz ısınmamışken belki biraz ağır bir soru olacak ama dünyada elle gösterilen bir hoca olarak ülkemize, medeniyetimize, insanlığa dair ne gibi dertleriniz var? Yolculuğunuz ne yönde ilerliyor?

Bu soru için teşekkür ederim. Bakın ben öğrencilerime diyorum ki, “Bende bir bilgi varsa beni bir limon gibi sıkın. Tüm su çıksın. Ondan sonra posasına bir tekme atın. Ama sizde kalan hakkım için bir isteğim var; benden öğrendiklerinizi bu vatanın evlatlarına öğreteceksiniz. Gidip Amerika'da değil, burada. Çünkü benim ülkemın bilime çok ihtiyacı var. Yani Ömer Bey, benim derdim de amacım da ülkemizin bilim hayatı, eğitim, eğitim! Eğitim sistemimiz maalesef çok ezberci. Hâlbuki bilim felsefesi ve mantık lazımdır. Bu konuda da çok öncü Müslüman bilim adamları var. Ve benim en fazla üzüldüğüm, maalesef biz Eski Yunan'ı biliyoruz, Rönesans'ı biliyoruz. Ama Rönesans'ı doğuran esas medeniyet nedir diye hiçbir zaman bakmıyoruz, baktırılmıyoruz. Bakın İslam dini gelmeseydi bugün Batıda bilim dahi olmayacaktı. Fizik, kimya, cebir bunların temellerini atanlar hep Müslüman bilim adamları. Kimya desen Cabir bin Hayyam. Hiç kimse bilmez. Desen sana dudak büküp, “Bu imam mı?” diye alay etmeye kalkarlar. Buya gitmiş yani. İşte benim dertlerim bunlardır.

İTÜ'de ve yurtdışında kendi medeniyetinin değerlerine sahip bir hoca olarak yaşadıklarınızı, dünya arenasında Müslüman bir Türk akademisyen olarak yaşadıklarınızı merak ediyorum...

Bakın bana ülkemde dudak bükülürken yurtdışında hep el üstünde tutuldum. Ülkemde üvey evlat oldum. Yurtdışında gerek Doğu'da, gerek Batı'da itibar gördüm. Kendi kültürümü savunduğum zaman hep zulüm gördüm. Kendi vatanında kültürünü bu kadar dışlayan böyle bir ülke yoktur, İslam ülkeleri dışında. Zira onlar Avrupa kültürüne çok bağımlı. Epey var da mesela bir tane misal vereyim. Ben tüm konuşmalarımda kültürümden daima misal veririm. 1996'da İstanbul'da hava kirliliği üzerine Büyükşehir Belediyesi, Hilton Otel'de uluslararası bir panel düzenledi. Orada baktım bizim Anadolu insanı karşımda, Türkçe konuştum. Simultane çeviri de yapılmış zaten. Bizim hocalar Yunan'dan,

Batı'dan anlattılar. Ben ede İbni Sina'dan bir atıf yaptım. İnsanın sağlıklı olması noktasında teneffüs edilen havanın temiz olması noktasında uyarısını anlattım. Öğleden sonraki panelde 2 yabancı yanıma yaklaştı. *“Ötekilerin anlattıklarını biz biliyorduk siz Avicenna hakkında biraz daha bilgi verebilir misiniz?”* dediler. Ben bilim tarihçisi değilim ama Müslümanların yaptıkları katkıları çok okuduğum için amatör olarak bildiklerimi anlattım. Harvard Üniversitesi'nden İbni Sina üzerine bir konuşma yapmam için bana davetiye geldi. Çok sevdim. Ben mühendisim, orası Sosyal Bilimler. Bana fakültemden izin vermediler. Kültürünü güya bilenler ağızlarını bile açmadılar, ötekiler bana neler dediler. “Yahu Zekai Bey sen geçmiş 800-1000 yıllık adamın sözüyle ne uğraşıyorsun, çağdaş bilim yapsana” dediler. Acaba benim kadar bilim yapan var mıydı orada! Ben hiç kızmadım. Sadece onlara “Ya bana 2500 sene evvelki Aristo hakkında konuşma yapmam için davet gelseydi, acaba durum ne olurdu?” dedim. Oy çokluğu ile gittim ve Harvard'da konuştum. Yani kendi kültürümü savunmanın bedeli bu oldu. Sadece Türkiye değil tim İslam dünyasının ilim tarihinin üstüne toprak örtülmüş. Zihinler sadece Jack, George şudur budur; Ahmet, Mehmet yok! Benim adımları masonlar Teknik Üniversitede “imam” koymuşlar. Ben tabii bu durumdan memnun oldum. Bunlar imam deyince camideki imamı sanıyorlar. Oysa imam Gazali'ler var, İmam-ı Azam'lar var. İmam-ı Azam'a bir gün gelip, “Yapışık 2 çocuk doğdu. Biri canlı, biri ölü. Ya İmam ne yapalım” diyorlar. Ne diyor biliyor musun? Onun cansız yerini toprağa gömün. Canlı yerini de besleyin. Toprak onu alır, öbüründen ayırır” diyor. Ben bunu ilk okuduğumda “Vay be!” dedim. “Ne düşünce”. Ölünce de insan çürümüyor mu? O zaman cerrahi de yok. İşte imam bu. Bizde imam deyince cami imamı anlaşılıyor.

“BİLİMDE GERİ KALMAMIZIN NEDENLERİNDEN BİRİ İSLAM DİNİNİN DIŞLANMASI”

Bu bölümde ilim ve hikmet üzerine sorularım olacak. Evvela İslam bilim tarihi üzerine konuşmak istiyorum. Öncelikle bir çerçeve soru: Özeldede İslam dünyası, genelde Doğu toplumları ilmi nasıl elde etti, nasıl kaybetti, tekrar nasıl elde edebilir?

“Bilgi Müslüman'ın yitik malıdır, nerede bulursa ona sahip olmalıdır” mealinde bir Hadis var. Müslümanların bilimde geri kalmalarının değişik sebepleri var. Millet der ki bu dinden. Ben asla dinden olduğunu düşünmüyorum. Ha, din dışı bir takım görüşlerin dindenmiş gibi anlatılması oldu. Ancak gerçekte bilakis tersidir. Bunun bir nedeni ticaret yollarının değişmesidir. Bir başka nedeni belki de bizimkilerin kendilerini biraz daha üstün görüp oradan bilgi almak istememeleridir. Oysa İslamiyet'in ilk zamanlarında bunların hiçbirisi yok. Avrupa'da başlayan Rönesans hareketi de ilimde geri kalmamızın öteki nedenidir. Peki, bugün bilimi nasıl tekrar elde edebiliriz? Şimdi deniyor ki Batıyı

örnek alalım. Ancak onlar gibi olacaksak tamamen din karşısı olmamız gerekir. Oysa bizim durumumuz onlardan farklıdır. Onlarda Kilise bilime karşıyken bizde İslam dini tersine şekilde ilmi teşvik etmektedir. “İki günü birbirine eşit olan ziyandadır”, “Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?”, “Din muameleden ibarettir”, “İlim yapmak her erkeğe ve dişiye farzdır”, “Faydalı ilimler peşinde koşmak lazımdır”, “Gördüğünüz bu evrene bakıp da akıllanmaz mısınız?” Bakın, demek ki akıl çok önemli. Akıl devre dışı kalınca eğitim sistemi de ezberci olur, birçok şey taklitçi olur. Ben ne imam hatip okulunda okudum ne de hafızlığım var. Şişli Terakki okulunda başlattırılmışım. Hiç dini eğitim alamamışım. Ancak daha sonra gördüm ki bilimde geri kalmamızın nedenlerinden biri İslam dininin dışlanması. Rönesans neden Musevilik zamanında olmadı? Kaç bin yıllık din. Neden Hristiyanlık zamanında olmadı? Neden İslamiyet’te hemen oldu? Böyle bir din var mı yahu? Bütün peygamberleri kabul eder. Bütün bilimleri kabul eder. Gâvur icadı demez. Yok, bunu gâvur yazmış demez. Olmaz. Kul hakkı. Şimdi makale yazarken kaynak gösteriyoruz. Bu, nerden geliyor? Hadislerden geliyor. Kul hakkı denen bir şey var çünkü İslam’da. Efendim ben tüm aydınlarımız dindar olmalı demiyorum. Ama en azında dinimiz olan İslam’ın bilime verdiği önemi bilmesi lazım.

Batı bilimi elde etme ettiği ama hikmeti kaybettiği şeklinde görüşlere katılıyor musunuz? Akademisyen olarak bulunduğunuz dönemlerden neler anlatabilirsiniz?

Ben bu görüşe katılırım. Onlar daha ziyade felsefeye önem verdiler. Felsefe ile hikmet arasında çok fark var. Felsefi birtakım dünyevi birtakım işlerle hatta hayali düşünceler üzerine kuruluyken, tamamen materyalist iken hikmet böyle değil. Hikmetin böyle maddi yönü de var ama manevi yönü de var. Tetikleyici bir şey vardır.

“AKADEMİSYENLERLE YILLIK SÖZLEŞME İMZALANMALI”

İlim ve hikmet birbirini tamamlayan ve inancımıza göre kâmil insanda vücut bulan bir şey. Biri olmadan, diğeri hem eksik, hem de sonuçları felaketler doğurabiliyor. Bugün Batı hikmeti, doğu ise ilmi kaybetti ise tüm insanlık olarak bunun ne gibi sonuçlarını yaşıyoruz?

Bu sebepten ötürü her yerde o kadar karmaşa yaşanıyor ki! Tüm dünya zulümlerle çalkalanıyor. Bazı toplumlar bilim sayesinde müthiş zenginlikler yaşarken, hikmete sahip olmadıkları için gerçek manada paylaşmıyorlar ve böylece milyarlarca insan açlık sınırında yaşıyor. Bugün faydalı olmayan bilimler daha bir öne çıktı. Onun için insanların zararına, onları öldüren şeyler yapılıyor. Bugün ilim ve hikmet kol kola ilerleyebilseydi insanlar daha başka bir maddi-manevi

bir zenginlik içinde olacaktı. Daha başka bir hoşgörü, zenginlik hayatımızı kucaklamış olacaktı.

Demek ki o zaman bizlerin hikmeti kaybetmeden bilimi yeniden elde etmemiz lazım. Çünkü hikmeti kaybetmemek de ok önemli. Belki onun da sınırındayız...

Tabi. Yalnız bazıları hikmeti sadece iman, inanç boyutunda ele alıyor. Yahu hikmet ilimsiz olur mu? O zaman ben oturayım, akşama kadar Kuran okuyayım, zikir çekeyim, gökten ilim ve zenginlik yağsın. Olur mu hiç! “Din muameledir” diyor insanların en hayırlısı. Efendim falanca adam namaz kılıyor. E bana ne. Kılırsa da bana ne, kılmazsa da bana ne. Bana mı kılıyor? Muameleatı nasıl, ondan haber ver. Bugün Anadolu’ya gidin, gâvur demezler, insan diye hepsini kucaklarlar. Geçen gün bir yabancı bana diyor ki, “Yahu sizin bu memleket, nasıl memleket. Bize izin vermiyorlar, hep onlar veriyorlar parayı.” Dedim ki, “Bizde böyle. “Demek ki bizde biraz var hikmet. Paylaşma var. Batıda var gibi gözükiyor da emperyalist ve meteryalist bir paylaşma var. O da sahici değil. Hâlbuki bizde duygular da paylaşılıyor.

Teşekkür ederim hocam. Bilimlerin ayrışması, ihtisaslaşmanın neden olduğu sorunlar hakkında neler söylersiniz? Biz SD Dergisi olarak hep tıp ve sağlık bilimlerinde bunun sonuçlarını tartışıyoruz ama mühendislikte durum ne? Hem mühendislik bilimindeki ihtisaslaşma, hem de mühendisliğin mantık, felsefe gibi sosyal bilimlerden ayrışması bağlamında soruyorum bunu.

Ben öğrencilerime derim ki ben bilimde sınır dinlemem. Çünkü bütün bilimlerin kökeninde aynı şeyler vardır. Bilim tamamen tektir. Evet, ihtisaslaşma olmalı ama bilimlere de, meselelere de bütüncül bakabilmeliyiz. Ben mühendislikte mantık, felsefe ve etiğin önemine ve gereğine çok inanıyorum. Bilimlerin ayrışması birbirimizi beğenmememize yol açıyor. Bir takım kuramamaya neden oluyor. Herkes kendi penceresinden bakıyor. Hâlbuki kardeşim ben bütün noktaları göremem. Bir sürü zaman kaybederiz. Bakın ömrünüz gider ama genel bakmayı öğrenemeyebilirsiniz. Üniversiteler de keşke bir futbol takımı gibi olsa. Çünkü futbolda hem ortaklaşa hareket edilir hem de iyi oynamayan oyuncuya yallah denir. Ama üniversitelerde öyle değil. İstedikçe kadar kötü ders ver, ömrünün sonuna kadar koltuğunda kalıyorsun.

Mühendislik ve tıp fakülteleri müfredatı felsefe ve mantıktan, ilahiyat ise matematik ve fenden yoksun. Sizce bu doğru mu ve ne gibi sonuçlar doğuruyor?

Bu son derece yanlış bir durumdur. Bunun sonuçlarını ezbere, donuk, taklitçi ve mekanik bireyler olarak görüyoruz. Bilim üretilmiyor, özgün çalışmalar ya-

pılamıyor. Hâlbuki mühendislik eğitiminde mantık ve felsefe olsa olaya hem farklı pencerelerden ve eleştirel bakabilmeyi öğrenecek hem de böylece özgün çalışmalar ortaya koyabilecek. Bakın mühendislikte sözel bilgi önemlidir. Yetkim olsa sayısal kaldırıyorum. Sözel olmadan sayısal hiçbir şeydir. Yani mantık yürütme önemlidir. 2 kere 2'nin 4 olduğu önemli değildir. Zaten 5 olmadığı ne malum! Türk genci ezberle mahvediliyor. Akıl yürütme yok, muhakeme yok. Bir başka konu üniversitelerimiz yurtdışına öğrenci göndermek için yarışıyor. Bu çok da matah bir şey değil. Kendi adamımızı kendimiz yetiştirmemiz lazım. Bizim müfredatımızda yetişmesi lazım. İlahiyat eğitiminin ise matematik ve fenden yoksun olması, dini bilimlerle ilgilenenlerin en ufak bilimsel konularda görüş verirken dahi çuvallamasına neden oluyor. Ortak bir taban olmadığı için birbirlerinin dünyasından da habersizler. Sorunlara birlikte çözüm de bulunamıyor. O öyle diyor, bu böyle diyor. Sonuçta konuşmanın ötesine geçilemiyor.

“ÜLKEMİZDE BİLİMİN EN BÜYÜK DİNAMİTİ İNGİLİZCE EĞİTİM”

Biraz da dünün ve bugünün bilim insanları hakkında konuşabilir miyiz? Eskiden daha azla yetinen, insan yetiştirmeyi ulvi bir amaç olarak misyon edinmiş bilim insanları varken; şimdilerde her şeyin parayla ölçüldüğü bugünün dünyasında ister istemez suyun akışına kendilerini kaptırmış, alçakgönüllülüğü bir kenara bırakmış bilim insanlarına ne gibi eleştiri ve uyarılarınız olur?

Her şeyden önce profesör doktor demek bilim insanı demek değildir. Altını yüz kere çizin. Ama bizim ülkemizde böyle görülür. Asla öyle değildir. Akademisyenler bilim adamını ayıralım. Bambaşka şeylerdir. Bilim adamının tatili bile yoktur. Müteşebbisdir, bilim müteşebbisidir. Türkiye’de öyle mucitler var ki. Unvanları yok ama onlar bilim insanı. Ben onlardan çok şey öğrendim. Halktan çok şey öğrendim. Esnaftan, çobandan çok şey öğrendim. Bakın bir ülkede bilim akademisyenlerin tekelindeyse o ülke gelişemez. Bilim halka kadar inmelidir. En büyük tehlike de İngilizcedir. Milletimizin geleceğine dair en büyük dinamit İngilizce eğitim. Bakın, Abbasiler döneminde Beytü’l-Hikme TÜBİTAK’tan daha çağdaştı. Neden mi? Çünkü Yunanca, Sanskritçe, Süryanice bütün kitaplar Arapçaya tercüme ettirildi. Müslüman olmayanlar da ehil olanlar çağrıldı, kitapların hepsi tercüme edildi. Türkiye dil açısından mahvolma yolunda. Çünkü bir ülke dilini kaybetse mahvolur. Yahu herkes İngilizce bilse hepimiz aydın mı olmuş olacağız? Ya halkla aramız ne olacak? Bugün halk ile bilim adamı arasında bir uçurum var ve bunun en önemli nedenlerinden biri İngilizce diliyle bilim yapmaya çalışmak.

Ama nasıl olur! Dünyada yaygın bilim dili İngilizce değil mi, tüm kaynaklar İngilizce değil mi?

O zaman ben de size şunu derim. Eskiden bütün kaynaklar eski Yunanca idi. Niye Romalılar onu Roma'ya çevirmedi. Roma İmparatorluğu bilime en büyük düşman devletti.

Hoppala. Onu da bilim ve medeniyetin en büyük destekçisi olarak öğretmişlerdi bize hocam!

Öyle öğretirler. Roma, “Benim gencim Yunanca öğrenirse benim Latincem ne olacak” dedi. Sonra sıra Müslümanlara geldi. Eski Yunan’ı alıp hemen Arapçaya çevirdiler. Çünkü orada bilim adamı halkta geldi. Bakın bilimin halkta karşılığı olmalı. Ülkemizde bilim eserleri Türkçeye çevrilmeli, bilim Türkçe dilinde ilerlemeli. Böyle bir İngilizce şartı olmamalı. Akademik ilerleme için İngilizce şartı olmamalı. Yahu adam laboratuvarında müthiş bilim üretiyor ama dil bilmiyor. Onu akademiye almamak hiç olur mu? Sen mütercime gerekli çeviriyi yaptır ama o bilimini yapsın. Şimdi torunum bana puzzle alır mısın diyor? O ne, yap-boz. Yahu dilimiz de gitmiş. Ruhuna el Fatiha!

Hocam genç bilim insanlarına ne gibi önerileriniz, uyarılarınız olur?

Felsefe ve mantık ile düşünsünler ve şüpheli olsunlar. Bizde şüphelilik deyince benim senden şüphe etmem anlaşılıyor. Dünya görüşü nedir falan. Bunun kadar tehlikeli bir şey yok. Dünyada şüphe edilecek tek şey var, o da bilim. Newton mu yapmış şüphe edeceksin, Einstein mı yapmış şüphe edeceksin. Newton’un başına düşen elmanın daha önce başkasının kafasına düşmüş olmadığı ne malum!

Fakültede kapımızdan Prof. Dr. unvanı ifadesini neden kaldırdınız?

Bu yazdığında sanılıyor ki bilim adamı. Ben daha o mertebeye erişemedim. O nedenle kaldırdım. Sanılıyor ki bu adam bir şeyleri eleştirmek için, tepkisel olduğu böyle yaptı. Hâlbuki hakikat bu değil, öyle bir niyetim yok. Hiç kimseye bir tepkim yok. Hoşuma gitmiyor bu unvan. İşte cevabı bu kadar basit. Rütbelerin en büyüğü ilim rütbesidir.

“ÜLKEMİZDE BİLİM ÇEVRELERİNİN İSLAM DİNİ İLE BARIŞMALARININ VAKTİ GELDİ DE GEÇİYOR”

Sayın Hocam çok teşekkür ediyoruz. Şimdi röportajımızın üçüncü bölümüne geçebiliriz. Bu bölümde izniniz olursa üniversite eğitime odaklanmak istiyoruz. Türk Yükseköğretiminin büyüme süreci yaşadığı bir dönemden geçiyoruz. Genel bir fotoğraf çekmek gerekirse yükseköğretimimizin bugününe ve yarınına dair neler söylersiniz?

YÖK’ün 4 ya da 5’inci maddesi olacaktı. Diyor ki, “Türk milliyetçisi öğrenci yetiştirilmesi” Böyle bir şey kesinlikle olamaz. İnsanlara hizmet edecek, faydalı

olacak hangi görüşten olursa olsun insanların yetiştirilmesi gerekir. Yahu siz yabancı öğrencilere eğitim veriyorsunuz, Türk milliyetçiliğine bağlı olarak. Olacak şey mi bu! Aşırı kültürel düşünülüp yazılmış oraya. Olamaz. Batıda ne varsa kopya etmeye çalışmak başka bir sorun, bundan da vazgeçmek gerekir. Bakıyorsun cemaat üniversiteleri bile İngilizce eğitim veriyor. Halk hep maddiyatçılığa alıştırılıyor. Yahu azıcık da maneviyatı teşvik edin. En büyük mutluluk bilgi mutluluğudur. Çünkü topluma en fazla hizmeti bilgi ile edebilirsiniz. Peygamber Efendimiz, *"İnsanların en hayırlısı, insanlara hizmet edendir"* demiş. Dikkat edin, "Müslümanlara hizmet edendir" dememiş. Bunda da bir hikmet var.

Üniversitelerimizin bilim üretimi beklenen düzeyde değil. Dünyada yayın sayısında 17-18. sırada olmakla birlikte etki değeri açısından 41-43. sıradayız. Bu sonuçlar eğitimin her düzeyinde kanıt dayalı bir reform yapılmasını mı gösteriyor? Bu konuda neler yapılmalı?

15-20 bin tane, 30 bin tane öğrenciyi Avrupa'ya, Amerika'ya gönderirseniz onlar akademik kariyer yapmak isterken tabi onlar mekanik olarak makale yazarlar. Sayı artar. İslam dünyasında İran, Mısır, 10 milyonluk Yunanistan atıfta bizden ilerideler. Yazılan makalelerin kaç tanesi Türkiye Cumhuriyetinin faydasına bir şey içeriyor. Kaç tanesi acaba birtakım yeni şeyler ortaya koyuyor. Dolayısıyla evet bir şey yapılması lazım. Kültür ve hikmeti işin içine sokarak, mantık ve felsefe ile yoğurarak, bir de İslam dini ile barışarak yeni bir bilim anlayışı geliştirmeliyiz.

Ülkemizin bilim insanı yetiştirme politikası tersine beyin göçü çalışmaları hakkında ne dersiniz?

Çok çok iyi olur. Ama o gelenlerin de mevcut hocalarla maaşlarının eşit olması lazım. Arada uçurum olmamalı. Bir de hocalarla her sene kontrat yapılması lazım. Ama bu söylediğim bizim üniversitelerde yürümez. Çünkü kimse işi ehline vermez. İşin içine dünya görüşleri girer. Hemşericilik girer. Çıkarıcılık girer. Size bir şey sorayım, gerçekte katil kimdir? Birini öldürene mi katil demeliyiz yoksa üniversitelerde, okullarda beyinleri öldürenlere mi? Birini öldürenin zararı bir kişiye. Ama milyonların beyinlerini öldürenler ne olacak? Onun için Batı üniversiteleri işe yaramayan hocayı kapının dışına koyuyor.

Ülkemizde akademik kadrolara atama ve yükseltmelerle ilgili görüşleriniz nelerdir?

E bu noktada kişinin ilmine, yeterliliğine ne oranda bakıldığı ortada. Üniversitede doçent jürilerine giriyorum. Zırt bir telefon. *"İşte iyi çocuktur, şudur, budur."* Ben jüriden çıkar çıkmaz dosyayı teslim ediyordum, gelen telefonlara da *"Efendim ben dosyayı teslim ettim"* diyordum. Bir iki derken baktılar ki bu adam iş yapmayacak, beni artık aramadılar. Peygamber Efendimiz işi ehline ve-

rin dedi. Öyle olsa işi dindara verin derdi. Adam kayırırsam ben hesap gününde nasıl hesap veririm! Hem ben neden toplumuma çürük adam yetiştireyim. O zaman ilerleme olmaz. Ben sağlam adam yetiştirmeliyim.

Hızlı üniversiteleşme sürecimiz hakkında görüşünüz...

Bu büyük bir sıkıntıdır. Varsayalım herkes üniversiteden mezun oldu. O zaman ne olacak, kimse iş beğenmeyecek. Çok üniversite var ama bilim üreten de çok mu? Biz hep sayılarla uğraşyoruz. Niceliğe, kaliteye bakmıyoruz.

“HOCAM, ‘ÇÖLE GİDİYORSUN, ORADA BİLİM YAPAMAZSIN’ DEDİ; OYSA EN İYİ BİLİMİ ORADA YAPTIM!”

Zemzem Araştırma Enstitüsündeki göreviniz üzerinden bir iki sualim olacak. Su ve zemzeme ilginiz nasıl gelişti, bugünlere nasıl geldi? Enstitüde hangi dönemde, ne görevler üstlendiniz, kısaca ne gibi çalışmalarınız oldu?

Efendim ben inşaat mühendisliği okudum ama TÜBİTAK Bursu ile gittiğim İngiltere’de hidroloji alanında çalışma yaptım. TÜBİTAK o zaman sadece sismoloji ve hidrolojiye burs veriyordu. Sonunda ben kendimi suda buldum. İyi ki de bulmuşum. Zemzem meselesine gelince ben aslında Suudi Arabistan’a su kaynaklarının en iyi yönetimi için gittim. Ama orada Zemzem Araştırma Enstitüsüne müsteşar yaptılar beni. 12 yıl görev yaptım. 30 bin liraya çağırdılar ama hocam beni doçent olmadan göndermedi. 15 bin liraya şirkette çalışıyordum, üniversiteye 2300 lira maaşla teknisyen kadrosundan girdim. Hanım 1 kilo elmayı büyük çocuğumdan saklardı. İmkânlarımız oydu burada. Doçentliğimi verdim, ertesi gün gittim Libya’ya. Hocam dedi ki *”Çöle gidiyorsun, orada bilim yapamazsın.”* oysa en iyi bilimi orada yaptım. Neden biliyor musunuz? Muhteşem bir kütüphane kurmuşlar. Akla hayale gelmedik kaynakları yığmışlar. Bilgisayar, alasını getirmişler. Bizdeki en iyi üniversitede yoktu o. Samimi söylüyorum, ben bedevilerden çok şey öğrendim. Orada İngiliz bedevilerin yanına gidiyor, bizim Türk küçümsüyor, gitmiyor.

Zemzem nereden çıkıyor? Tadı, mineral oranı yüzyıllar içinde değişmiş mi?

Tabi değişmiş. Halen de değişiyor. Kurak yıllarda tuzlu olur, yağmurlu yıllarda tuz oranı azalır. Hacerü’l Esved taşına çok yakın bir noktadan çıkıyor. Zemzem müthiş bir mucizedir. Farklı koldan birleşen sular zemzem kuyusunda bu özel suyu oluşturuyor. Kızıldeniz kenarında kurulu bir şehir olan Taif’de dağlar hemen deniz kenarından itibaren müthiş yükselir. Oradan buharlaşan sular büyük çatlaklardan içeri sızar. Zemzem suyunun kaynakları oradan gelir. Mekke’ye kadar akarak yeraltında kıvamını bulur ve 2,5 metre çapındaki zemzem kuyusundan dışarı çıkar. Zemzem’in tuz ve mineral oranı yıldan yıla değişir

ama büyük farklar yok. Üç çatlak bir yerde buluşuyor. Kuyu bir metre farklı bir yere vurulsa aynı tadı olmazdı. Zemzem müthiş bir mucizedir.

Binlerce yıldır nasıl bitmiyor, sırrı ne olabilir? Azaldı mı?

Kızıldeniz'den her gün buharlaşma oluyor. Yağışlar da oluyor. Bu sular her gün zemzem kuyusuna su taşıyor. Bir de zemzem suyu sadece içmek için kullanılıyor. Temizlik vs. ihtiyaç için kullanılmadığı için de dikkatli kullanılmış oluyor. Bakın İstanbul'un 1 günlük su ihtiyacı 2,5 milyon metreküp. Zemzemde bir senede hacısı, umrecisi dâhil ancak 1 milyon metreküp kullanıyor.

Su Vakfı ne zaman kuruldu, ne yapıyor?

1996 yılında İstanbul Büyükşehir Belediyesi kurmuş. Kurucuları arasında o günün anakent belediye başkanı bugünün Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan Bey de var. O günler kentteki kuraklık sıkıntısından ötürü daha çok halka yönelik seminerler, kampanyalar, bazen de çeşme yapımı vs. çalışmalar yapılırken şimdilerde üniversitelerle ortak projeler, bazen de öğrencilere yönelik dersler gibi bilimsel çalışmalar yürütüyoruz.

“ARAPLARIN ASIL HAZİNESİ PETROL DEĞİL SU!”

Ülkemizde bulunan yer altı suları hakkında neler söylersiniz? Mineral ve vitamin noktasında iyi ve sağlıklı bir suya mı sahibiz?

Ülkemizde maalesef yeraltı suları üvey evlat olmuş. İstanbul'da 30 bin tane kaçak kuyu olduğu tahmin ediliyor. Buradan sürekli sular çekiliyor ve sular kirletiliyor. Bakın başka ülkeler yeraltı sularına büyük önem veriyor. Bakmayın yerüstünün çöl olduğuna, Arabistan yarımadasının altı yer altı suları ile doludur. Onların esas değerli şeyleri petrol değil, sudur. Akıllıca davranıyorlar, şimdi paramız var deyip denizden arıtıp kullanıyorlar, mevcut kaynaklarını tüketmiyorlar. Yeraltı suları Türkiye'den fazladır.

Ülkemizdeki su israfı hakkında neler yapılabilir? Yöneticilere, bilim insanlarına düşen görevler neler?

Yöneticiler, bilim adamlarının çıkarımlarını dikkate almalıdır. Su yönetimi diye bir şeyimiz, su politikamız olması lazım. Bakın bugün mevcut yasa ve yönetmeliklere göre benim bir toprağım varsa bugün istediğim yere kuyu vururum. Oysa vurulmaması lazımdır. Yerin altı milli servettir, şahsa ait olamaz. Bizde bir rahatlık var. Bizim suyumuz var diyoruz, geleceğe yönelik tedbir mahiyetinde çalışma yapmıyoruz.

*Eylül 2014 tarihli 32. sayıda yayımlanmıştır.

*İskender Pala:
Ben bir fikir bezirgânıyım; eskiden
alıyorum, bugüne satıyorum*

Divan şiirini sevdiren adam diye bilinen Prof. Dr. İskender Pala ile yapılmış bir röportajı takdim etmek kolay değil. Zira birazdan okuyacağınız sözlerin ahengi, takdimdeki tüm kelimeleri tuzla buz ediyor. O nedenle hiç zorlamayıp sözü hemen tarih ve edebiyat anlatıcısına bırakmak istiyorum.

“DİVAN EDEBİYATI, ÖZ KÜLTÜRÜMÜZÜN HAS MALZEMESİDİR”

Bizi kabul ettiğiniz için öncelikle söze teşekkür ile başlamak istiyorum. Çalışma ofisinizin deniz kenarında bir noktada olmasını deniz okullarında yıllarca öğretmenlik yapıp binbaşıyken emekliliğine 2 ay kala ordudan ihraç edilmenizden ötürü içinizdeki denizcilik ruhunun devam etmekte olmasına bağlayanlar var. Gerçi siz *“Ben suyu tence-rede görmüş bir adamım”* diyorsunuz ama. İşin hakikati nedir?

Çok göz önünde ve gizli bir ofis... Herkesin gözünde olmak kadar gizli... Allah bana bir kader yazmış; ömrümün yarısından fazlasını denizin içinde yahut ke-

narında geçirdim. Oysa ben denizi olmayan bir ilin, Uşak'ın çocuğuyum ve denizi 20 yaşındayken gördüm. Galiba insan uzak zamanların hayalini kurmamalı, ilerisi için çok da hesap yapmamalı. Yazılana rıza göstermek en rahat ve mutlu yol. 20'li yaşlarıma kadar denizle alakalı bir iş yapacağım aklımın ucundan bile geçmemiştir. Fakat planlarım ve hesaplarımın ötesinde bir kudret kalemi ki, benim havsalamın ne kadar basit, ne kadar aciz, ne kadar sığ olduğunu gösterdi. Şu anda bulunduğum yeri, mekânı, makamı ne 15 yaşında, ne 20 yaşında, ne 30 yaşında hayal ediyordum. Belki 40'ımda da hayal etmiyordum. O zamanlar bana "İleride şöyle olacak, şöyle bir ofiste çalışacaksın, denizin içinde olacak" diye söyleselerdi, herhalde ben de gülüp geçerdim. Galiba bütün bunlar eskiden denizci olmanın değil de çok çalışmanın bir semeresi. Çünkü düşünürüm ki insan daima çalışmalı. Evdeki çalışma masamın üzerinde yıllarca şu ayeti kerime asılı kaldı: "Ve-en leyse lil-insâni illâ mâ se'â" (Necm/39). "Şüphesiz insanoğlu için çalıştığından başka bir karşılık yoktur" anlamına gelir. Yani siz çırpınsanız da, didişseniz de ancak olacak oluyor. Üzüntüler, kederler ve neşeler hep anlık, hep belirli bir süre bizi kuşatıyor, sonra gene O'nun dediği oluyor.

Yalnız bir şey var: Ben buraya sizi hayranlıkla dinlemeye gelmiş biri olarak gürültüden ötürü adaptasyonda güçlük yaşarken, siz bu heyalanın içinde nasıl bu derinlikli eserleri kaleme alıyorsunuz?

Onu siz duyuyorsunuz, ben duymuyorum. Buradan bakınca denizi siz görüyorsunuz, ben görmüyorum. Buraya gelen misafirlerim genellikle bunu soruyor bana. Oysa ben bütün bunlara alıştım. Trafiğin gürültüsü, zaman zaman sokakta yaşanan kavgalar, anonslar benim hiç farkında olduğum şeyler değil. Çalışmak benim için ayrı bir koridor ve ayrı bir boyut. O koridora girdiğimde dışarıdan gelebilecek bütün sesler kesilir, bütün renkler ve ışıklar kapanır, ben kendi ışığım ve kendi sesimle baş başa kalırım.

İnsanoğlu su misali hangi kaba girse ona sığıyor, onun şeklini alıyor. Yeni duruma alışıyor. Belki bununla da ilgilidir...

Biraz da şey... İlgî odaklanması diyelim. Çok kalabalık bir caddede yürüyenler bir cırcır böceğinin sesini duyamayabilir. Ancak bu, cırcır böceğinin sesine odaklanmış birinin o sesi takip ederek cırcır böceğine ulaşamayacağı anlamına gelmez. Ben bu masada günde 10 saat çalışıyorum. 250 gün çalıştığımı düşünürseniz senede 2500 saat... Bu 2500 saatin sonunda bir kitap yazıyorum. Pek misafir kabul etmem burada, randevu vermem, sadece okuyup yazarım. Tabii ki güneşin batışını, iskeleye yaklaşan bir vapurun sesini, şuradan geçen bir minibüsün bangır bangır müziğini ben de duyuyorum ancak bunlar beni okuyup yazmaya odaklanmaktan alıkoymuyor. Yani dışarıdaki sesleri duyuyorum, dinlemiyorum. Görüyorum, bakıyorum.

“SÖZÜ ŞİİRLE SÖYLEDİĞİNİZDE ÖLÜMÜN ELİNDEN BİR ŞEY KURTARMIŞ OLURSUNUZ”

Çok teşekkür ederiz. Girizgâhın ardından şimdi izninizle Divan Edebiyatı konuşmak istiyoruz. Lise müfredatında “failatün failün” kalıbı ile soğutulan Divan Edebiyatı ve size ait “Divan Edebiyatı aşkın has bahçesidir” sözü... Ve bugünün şıpsevdi gençleri. Kimilerince Baki ve Fuzuli’de kalmış, bitmiş, eskide kalmış bir şey Divan Edebiyatı. Genel bir Divan Edebiyatı değerlendirmesi ile derinleştirelim mi sohbetimizi?

Şüphesiz ki Divan Edebiyatı bizim öz kültürümüzün has malzemesidir. Onsuz olamayız, onsuz daima eksik kalacağız. Divan Edebiyatı deyince onu bir kalıp yahut eski kelimelerden oluşmuş, anlaşılmayan bir dünya olarak algılıyoruz. Hâlbuki o bizim hukuk sistemimiz, iktisat teorimiz, o bizim sözüümüz, dinimiz, dilimiz, kültürümüz, geleneğimiz, o bizim anlayışımız, toplumumuz, sosyolojimiz, psikolojimizdir. Neden böyle söylüyorum? Osmanlı toplumunda sözü güzel ve kıymetli söylemek esastı. Geleceğe kalacak, gök kubbede tınısı duyulacak söz de en güzel biçimde söylenirdi. İnsanoğlunun sözü en güzel söyleme biçimi şiirdir. Ayetleri ve hadislerin arkasından sıralamada üçüncü gelir. Dolayısıyla şiir biçiminde söylediğinizde o söz kaybolmaz, hatırlanır. Ölümün elinden bir şey kurtarmış olursunuz. İlkokul öğretmeniniz söylediği sözleri unutmuş olabilirsiniz ama ilkokulda öğrendiğiniz şiirleri hala hatırlarsınız. Şiir, sözü unutmamanın en güzel ilacıdır. Dolayısıyla atalarımız sözü söyleyecekleri zaman alelade, ortaya ve laf olsun diye değil, belirli bir katmanda kafiyeli, vezinli, ölçülü, işte içinde sanatı olan formda söylüyorlardı ki bu söz etkili olsun ve hatırlansın. İlmihal, tarih ve hatta sözlük kitaplarını da bu anlayışla yazdılar. Sizi daha fazla ilgilendiren alandan söyleyeyim; manzum tıp kitabı vardır. Manzum hayat kitapları vardır. *Lügati Language* diye bir kitap var, şurada Deniz Müzesi’nin arşivinde. Anlıyorsunuz ki İngilizce-Türkçe sözlük. Kitabı açtım, şiir biçiminde, beyit beyit yazılmış. Lügati hazırlayan; her beyitte 4 tane İngilizce kelime vermiş, 4 tane de karşılığını vermiş. Ama bunları kafiyeli ve vezinli bir şekilde vermiş. Arapça-Türkçe sözlükler bile manzum olarak hazırlanmış. Bu, Divan şiirinin ta kendisidir. Divan şiiri deyince sadece aşk gazelleri falan gibi algılanıyor, bu yanlış. Divan şiiri hayatın kendisidir. Yavuz Sultan Selim’in hayatını baştan sonra anlattığı *Selimname* isimli kitap şiir formundadır. *Süleymanname* de öyle. Osmanlı tarihi denilen şey, sadece bir kronolojiye indirgenmiştir. Falanca yılda falanca zafer, falanca yılda falanca yenilgi. Böyle gider. Ama o kronolojinin içerisinde insanların kalbine dokunan, o günkü acıları ve sevinçleri ya da gurur ve üzüntüleri anlatan fazla bir metin yoktur. Mesela Kosova Meydan Muharebesine giden bir delikanlı, Edirne’de bıraktığı nişanlısı veyahut ailesi hakkında neler hissederek,

yolda ordu konakladığında yakılan ateşin başında hangi türkiyü çığırır, bunlar tarih kitaplarında yoktur. Bunlar anı kitaplarında da yoktur çünkü anı yazılmamıştır. Daha doğrusu nesir yoktur. Ama işte yazılmış bir beyit varsa, o beyitte insanların duygularını hissedersiniz. Kronolojinin içini dolduran insani her şey Divan Edebiyatı'nın konusudur. O nedenle Osmanlı tarihi ile Divan Edebiyatı bir elmanın iki yarısıdır. Sadece birini öğrenerek lezzetini alamazsınız.

Hayatın, sanatın, edebiyatın ana malzemesi aşk. Siz, Cennet ile cinnetin aynı kökten geldiğini ifade edip aşkın ikisi arasında bir yerde olduğunu ifade ediyorsunuz. Bu ifadeyi açabilir misiniz?

İnsanın yaratılışı madde ile mananın dengeli bir halde hamurlaşması ile olmuştur. Fakat materyalist çağda her şey madde ile ölçülmeye başladı. Hâlbuki Divan Edebiyatı'nın söz söylediği çağlarda insanoglu bu dengeyi koruyabiliyordu. Böylece mücerret olan müşahhas olanla, soyut olan somut olanla belirli bir bağ içerisinde idi. Bu, ister istemez insanın gönlüyle aklını birbirine eşit değere ve birbirini destekler konuma getirmiştir. Akıl denilen şey sıfır numara bir gözlük gibidir ve insana verilmiş en değerli varlıktır. Siz aklınızı gönlünüzün önüne koyar da onu gönlünüzün gözlüğü yaparsanız o sizi yüceltir, yükseltir ve belki saadete eriştirir. Fakat siz aklınızı nefsinizin önüne koyar da nefis gözüyle bakarsanız o zaman sizi alçaltır, düşürür ve belki mutsuz eder. Nefsin istedikleri ile aklın istedikleri arasında tercih yapmak insanın elinde ve iradesindedir. Âşıklar nefisten ve maddeden vazgeçmiş insanlardır. Aşk ile sarhoş olan kişinin, şarap ile sarhoş olan kişiden farkı, bakış farkıdır. Şarap ile sarhoş olan kişi baktığı zaman biri iki görür, aşk ile sarhoş olan kişi ikiyi bir görür. Eğer kendinden vazgeçebiliyorsan ve biz kelimesini ben kelimesinden, sen kelimesini de ben kelimesinden daha fazla kullanabiliyorsan o yolculuğun sonu melekliğe çıkar. Aşk beşeri, ilahi, mecazi, platonik, tüm bu katmanlarda daima insanı olgunlaştıran, kemale ve kıvama erdiren, her defasında bir gömlek daha üste çıkaran bir anlayış biçimidir ve bu gönülde tecelli eder. Aklın orada işi yoktur. Aklınız ile hareket ederken aşktan bahsedemezsiniz. Menfaatten bahsedebilirsiniz. Eşinize, “Ben senin için şunu şunu yaptım” diye söylüyorsanız orada bir alışveriş vardır, aşk yoktur. Eğer siz, “Ben senin için ne yapabilirim” diye bakıyorsanız hayata, “Sen ki varsın, her şeysin” diye baktığınızda sevgiliniz ister mahalledeki genç kız, ister falanca tekkedeki mürşit, ister falanca dindeki peygamber, ister kâinatın sahibi olan Allah olsun; “Ben senin için varım ve senin için ne yapabilirim” sorusu aşkın temel cümlesidir. Böyle olunca Cennet kendiliğinden gelir ve böyle yaşayan insanları da başkaları delirmiş, cinnet geçirmiş gibi görür. Fakat deliye sorgu-sual yoktur. Hem bu dünyada, hem öte dünyada. Onun için aşk çılgını daima kârdadır. Fuzuli der ki; *”Mende Mecnûn'dan füzûn âşıklık isti'dâdı var /Âşk-i sâdik memnem Mecnûn'un ancak adı var.”* Allah insanı yaratırken içimize aşk cevherini de

koymuştur. Kiminde bu cevherin kıratı 5'tir, kiminde 15'tir, kiminde 55'tir. Aşk kıratı 55 bile olsa işletmedikten sonra aşk cevheri ile yaratılmış ve ölmüş olursunuz. Aşk cevheri 15 iken onu işletirseniz o zaman âşık olarak ölürsünüz. Mesele size verilen nimeti kullanıp kullanmamak meselesidir. Bu da bizim madde ile manaya bakış arasında durduğumuz yeri gösterir. Siz bunun adına ister iman deyin, ister inanç deyin. Ders çalışmak bile aşkla yapılmış bir şeydir. Aşk sadece iki şahıs arasındaki magazin haberi ya da birinin ötekini bağlılıkla sevmesi anlamına gelmez. Hayatın her alanında aşktan söz edebiliriz.

“ZAMANI TÜKETEN BİRİ OLARAK ÖLÜRSENİZ KARACAAHMET’TE BİR MEZAR TAŞI OLURSUNUZ”

Kitaplarınızın konuları kadar yazılış hikâyeleri de dikkat çekiyor. *İki Dirhem Bir Çekirdek*’te deyimlerin ortaya çıkış nedenleri, *Dört Güzeller Toprak, Su, Hava, Ateş*’te dört elementin kültürlerde ve medeniyetlerdeki anlamıyla okuru tanıştıyorsunuz. *Katre-i Matem*’de lalenin tarihle, aşkla, acıyla iç içe geçmiş hikâyesini anlatıyorsunuz. *Kitab-ı Aşk*’ta aşkın hallerini, *Şah ve Sultan*’da Çaldıran’ı, Yavuz’u ve Şah İsmail’i anlatıyorsunuz. Kitaplarınız bize sadece bir olayı, tarihten bir yaşanmışlığı anlatmıyor, bambaşka şeylerin kapılarını aralıyor. Yayınevinizin adının “Kapı” olmasının sırrı da burada hatta belki. Kitaplarınıza tanıştığımız insanların, yaşadığımız, gezip gördüğümüz yerlerin ne gibi izdüşümleri oluyor?

Şahsiyetleri mekânlar belirler. Nasıl bir mekânda yaşıyorsunuz öyle bir şahsiyet sahibi olursunuz. Onun için Üsküdar’da büyüyen bir gençle, Nişantaşı’nda büyüyen genç arasında en azından tarih, müzik, hayat anlayışı bakımından farklar vardır. İzmirli biri Karşı birinden çok farklıdır. Mekânlar sıfatımız, boyamız, rengimiz olur. Ben yazdığım kitaplarda yaşadığım yerlerin mutlaka etkisindeyim. Barbaros Hayrettin Paşa’yı yazmazdım yoksa. Burada yaşamamın, burada ofis sahibi olmanın bedeli, bir vefa borcudur o kitap. Eyüp Sultan’ı yazmamın nedeni, İstanbul’un manevi sahibi olmasındandır. *Katre-i Matem*, İstanbul’da yaşamamın zekâtıdır. *Şahsultan*, toplumda yaşanan ve yaşanacak olan bir çatışmanın nasıl önlenebileceği üzerine çekilen sancımın bir sonucudur. *LM* dediğim *Babil’de Ölüm İstanbul’da Aşk*, Divan şiirinin bizatihi müşahhas bir romanıdır, Divan şiirini öğretme çabasıdır. Bunların hepsi bendeki sorumluluk hissinden ortaya çıkar. Şöyle düşünürüm: Sahip olduğum bu kadar bilgi var. Bir de kalemim var. Bu kalemle bunları başkalarına ulaştırmazsam o zaman bana verilen ilmi israf etmiş, heder etmiş olurum. İnsan Allah’a karşı hesabını namazdan, niyazdan, dostluktan kolay verebilir. Nihayet der ki, “Rabbim sen o kadar yücesin ki beni affedersin. Ben kulum, nefsim vardı. Fakat senin rahmetin benim günahımdan boldur” der, af yolunu bekler. Ama Allah sana, “Kulum,

sana ne güzel bir emanet vermiştim. İlim sahibiydin. Bu ilimle ne yaptın? Sana bir kalem vermiştim. Bu kalemlle ne yaptın?” dediğinde hesabım eksik çıkarsa kulluğumu da yerine eksik getirmişim demektir. O nedenle yazdığım bütün kitaplar belli bir sorumluluğun, topluma bir şeyleri aktarabilmenin gereğidir. Ben bir fikir bezirgânıyım; eskiden alıyorum, bugüne satıyorum. Bu entelektüel bir sorumluluktur. Bu ülkenin okullarında okumuşum. Öğretmenlerinden ders dinlemişim. Değişik mesleklerde tecrübe edinmişim, şimdi bunun üzerine yatacağım; hayır, bu olmaz. Benim zamanı üretmem lazım. Zamanı tüketen biri olarak öldüğünüzde Karacaahmet'te bir mezar taşısınızdır Ama zamanı üreten biri olarak öldüğünüzde siz bir mezar taşı olmanın ötesinde olursunuz. O zaman sizin arkanızda bıraktığımız eserlere bakarlar. İyi şeyler bırakmışsanız dua alırsınız, kötü şeyler bırakmışsanız arkanızdan da kötü şeyler gelir.

Şu anda hangi kitap üzerinde çalışıyorsunuz?

Peygamber Efendimizle ilgili bir kitap yazıyorum. Tabi ki roman değil. Zira O'nun hakkında roman yazılamaz, yazılmamalı. Çünkü roman bir kurgudur, oysa Efendimiz'in hayatının her sahnesi belirgin ve nettir. Ama bu bir siyer kitabı da değil. Ben bir edebi metin yazıyorum. Güzel olacak inşallah, bu kadarla yetinelim. Son okumasını da yaptım. Şu anda Kâbe okuma zamanı. Kâbe'ye gideceğim ve en son orada okuyacağım.

Son okumalarınızı galiba hep kitabınızda işlediğiniz olayların geçtiği yerlerde yapıyorsunuz...

Evet. *Şahsultan* kitabımın son okumasını Tebriz'de, Çaldıran Savaşı'nın yapıldığı meydana yaptım. Ve pek çok yeri değişti. Barbaros ile ilgili kitabımın son okumasını Akdeniz'in kıyılarını gezerek, Fransa, Cezayir, Tunus, İspanya ve İtalya'da yaptım.

“SİRSE BİR HAYVAN ÇİFTLİĞİ KURMUŞ, ÂŞIKLARINI BU ÇİFTLİĞE DOLDURMUŞ”

Konuyu biraz bize, sağlığa yaklaştırmak için sormak isterim; Divan Edebiyatında sağlık ve hastalık konularının ele alınmış şekilleri nasıl? Ve de sizin kitaplarınızda... Kitaplarınızda bir şifacı, bir hekim, bir hasta kahramanınız var mı?

Katre-i Matem'de bir şifahaneden bir çocuktur benim kahramanım. Topaç Yeye isminde bir çocuğun hikâyesidir anlatılan. *LM*'de hekimlerin hikâyeleri de anlatılır. *Efsane* adlı kitabımda şifacı bir rahibe vardır. *Mihmandar*'da Bizans'ta bir sağlık serüveni işlenir. Peki, o dönemlere ait sağlık bilgilerini nereden biliyordum da yazdım? Başta da Divan şiir bir toplumun sosyolojisi, psikolojisidir, hayatın ta kendisidir dedim ya, bir aşk gazelinde yahut bir zafername kasidesinde göz hekimliği yahut diş ağrısı ile ilgili o kadar zengin örnekler vardır ki. Örneğin

16.yüzyılda yaşamış olan Hayali şöyle der bir beyitinde: “*Dil saffhasına baktım etrafı cümle meşrûh / Bildim bu nüsha çıkmış bir zû-fünûn elinden.*” Yani gönül sayfasına baktım, o sayfanın içinde yazılanlara birileri durmadan şerhler yazmış. Hani sayfanın kenarları oklar çizilip yazılarla dolmuş. Bildim ki bu sayfayı yazan kişi gönül işlerinden çok anlıyormuş ve yazdıklarının farklı manalarına da birileri durmadan şerhler düşmüş. Beytin birinci anlamı bu. İkinci anlamına gelince; gönül sayfasının etrafı çiziklerle dolmuş, yani kalbin çevresinde neşterler işlemiş. Meşrûh kelimesi eskiden teşrih ilmi denen “amelîyat” ile aynı kökten gelir. Yani aşığın kalbinin çevresi hep çizik çizik edilmiş. Belli ki onu o hale getiren zû-fünun, yani aşk işinde bilgileri bilgilerle tartan bir bilge sevgili. Bakın şair 16.yüzyılda kalp amelîyatından haber veriyor yahut da hayal ediyor. Buradaki *Zû-fünûn*, fen sahibi adam demek. Hani tıp ilminde Hipokrat ya da İbni Sina gibi. Aşk işinde de sevgili gibi.İbni Sina’nın *Şifa fi’t-Tıb* adlı eseri eskiden medrese müfredatına girecek kadar ünlü bir eserdi ve şairler tıp bilgilerine yabancı sayılmazlardı. Bu kitap, Divan şairlerinin pek yakınında bulundurdıkları bir kitaptır. Dolayısıyla onların eserleri arasında tıp dünyası ile ilgili o kadar çok beyit vardır ki. Keşke bir hekim, Divan Edebiyatı alanında doktora yapsa da bunları bir tez halinde ortaya koysa. Böyle böyle yenileneceğiz.

Harika! Başka örnekler var mı?

Olmaz mı! Gene 16.yüzyılın şairlerinden meali şöyle yazmış. “*Mariz-i aşk olup bu dil döner darüşşifan içre / Yatar hasta nice yıldır güç ile sağa dönmüştür.*” Bu beyitin o kadar çok anlamı vardır ki. *Kalbim aşk hastası olmuş, ey sevgili senin darüşşifan içinde döner durur.* İşte ilk anlam. Buna göre sevgili o kadar alicenap ki, âşıkları o kadar çok ki, âşıkları nasıl olsa bu aşka düşünce akıllarını yitiriyor, deliriyor diye sevgili onlara bir darüşşifa kurmuş. *Nice yıldır bu darüşşifada yatan hasta güçlükle sağa dönmüştür.* 50 yıllık yatalak hastanın sağa dönmesi ne büyük bir olaydır. Sevgili o tarafa gelince böyle sağa dönmüş. Beytin ikinci anlamı darüşşifaları anlatır. Malum, darüşşifalarda akıl hastaları ilk muayeneden sonra delilik derecelerine göre zincirle mi, urganla mı bağlanacak, yoksa kapısı kapalı bir odada mı tutulacaklar ona karar verilir, hücrelerine yerleştikten sonra darüşşifada tedavileri fayda verdikçe, mesela onar günlük kürler uygulandıkça sağ hücreye doğru nakledilir ve en sonunda bütün hücreler bitince taburecu edirdi. Bu hücrelerin sayısı genelde yedi adettir ve her birinde ilaç tedavisiyle birlikte müzikle tedavi uygulanırdı. Yunan mitolojisinde Sirse diye bir kadın vardır. O kadar güzel bir kadındır ki onu her gören âşık olur. En sonunda kendisine âşık olanları imtihan etmeye başlar. “Ey âşık, beni sevdiğini ispat için ne yaparsın? Mesela ben eşek ol desem benim için eşek olur musun, köpek olur musun?” der. Bu soruya “Nasıl yani?” diye tepki verenleri huzurundan kovar, kabul edenleri de hayvana döndürüp bir çiftliğe doldurur. Bir gün Zeus, Sirse’yi çağırır, “Bu

yaptığın ayıp. Bu insanları değişik kılıklarda yaşatarak neden zulmediyorsun?” der. Sirse’nin cevabı manidardır: “Ben onlara neden zulmedeyim! Onlar benim âşıklarım. Onlar dışarıda bensiz insan olarak yaşamaktansa benim çiftliğimde benimle at olarak, köpek olarak yaşamayı tercih ediyorlarsa suç bende mi?” Zeus kadına hak verir. Çiftliğin âşıkları eksik olmaz. Dikkat buyurulsun, Sirse’nin çiftliği beri yanda bir darüşşifa, bir bimarhane olarak çalışmaktadır. Yani sevgili, âşıkları için hayvan çiftliği değil, şifahane kurdurtmaktadır. Bu durumda âşik da (ki Divan şairi kendini âşik hisseder) şöyle düşünür: “Şükürler olsun sevgiliye, bana hicran ve hasret vererek beni o kadar düşünüyor ki, aşk işinde biraz daha kıvama erebilmem içim beni hiç durmadan ferdaya salıyor. Yarın, yarın, yarın diyerek beni ertelıyor. Ve ben bu dert ile çıldırdığımda, aklımı yitirdiğimde o beni kendi darüşşifasında tedavi ediyor. Ta ki akıllanayım ve yeniden ona âşik olup yeniden aklımı feda edeyim diye. Sevgili ne kadar da alicenap!” İşte Batı medeniyetinde Sirse’nin çiftliği, işte bizim darüşşifamız. Asaleti görüyor musunuz? Aşk delisi orada cinnet halinde ve Cennet hayatını yaşıyor. Malum, cinnet ile cennet aynı kelimedir. Sevgili için deli olmak, başka yerde akıllı olmaktan daha güzeldir bu yüzden. Velhasıl tıbbi bilgiler Divan şiirinin ruhunda vardır. Ama dediğim gibi, bir hekimin bunları tez haline getirip kitaplaştırmasını bekliyor. Şimdi size *Hayriyye* isimli kitabımı takdim ediyorum, orada da göreceğiniz üzere tıp Divan şiirinin içinde oldukça geniş yer tutar.

“Bugün söze değer verilmiyor. Alelâde lâflar söylüyoruz, küfürler ediyoruz vs. İncir çekirdeğini doldurmayacak şeyler. Söz diye söylediklerimiz bile eksik. Bağırıyoruz, sesimizi yükseltiyoruz, sözümüzün değerini düşürüyoruz.” diyorsunuz bir yerde. Bugünün Türkiye’inde insanlar söz söyleme, birbirlerini anlama noktasında ne durumdalar?

Bakın zihninizde 500 kelime varsa, hayatı algılamamız da, mutluluğumuz da 500 kelime ile ölçülür. Yani hayat algınız son derece sığdır. Eğer 5000 kelime ile yaşıyorsanız 500 kelime olana göre hayatı 10 kat daha yoğun yaşarsınız. Daha derin, daha geniş, daha anlayışlı, daha üzgün, daha mutlu, ama illa ki daha zengin. Kavramlarınız, kelimeleriniz yoksa düşünebileceğiniz alanlar sınırlanmaya başlar. 500 kelime ile yaşayan, sığ bir dünyada monoton bir hayat ve yeknesak bir yürüyüşle sona gittiğini düşünür. Yaşadığının farkına bile varamaz. 5000 kelime ile yaşayan ise süre olarak değilse de anlayış ve derinlik olarak daha uzun bir ömür sürer. Çünkü dolu dolu yaşar. Dağlar tepeler aşar, kıvrıla kıvrıla yaşar hayatı. İnsanların zihinlerinde kadar çok kavram olursa hayattan o kadar lezzet alırlar. Bakın bağışlamak diye bir kelime var. Aklıma gelenleri sayayım. İhsan bir bağışlama biçimidir. Lütuf bir bağışlama biçimidir. Atâ bir bağışlama biçimidir. İltifat bir bağışlama biçimidir. Himmət bir bağışlama biçimidir. Kerem bir bağışlama biçimidir. O kadar çok farklı kullanımı var ki. Biri maddi bir bağış-

ta bulunmak, öteki yaşlıların gençlere bağışlaması. Biri manevi derecesi yüksek birinin dervişine bağışı, bir başkası eşit olan insanların birbirlerini bağışlaması... Biri küçüğün büyüğe bir şeyi bağışlaması vs. Şimdi siz bütün bu kelimeleri elinizin tersiyle itip hepsinin yerine bir tek bağış kelimesini kullandığınızda...

Hatta “pardon” cümlesiyle dosyayı kapattığınızda...

Evet. O zaman hayattan ne kadar anlam devşirebildiğinizi oturup yorumlayın. Hadi hekim dergisine konuşuyoruz. Hekim kelimesine bakalım. Hakîm filozof manasında. Hikem hikmet demek. Hakem maçları yönetir. Hâkim hükmeden, mahkeme kuran. Mahkeme, muhkem, muhakeme, hikemiyat, hikmet... Bu kelimeleri çoğaltabilirsiniz. Bunlar bize anlatıyor ki bir hekim sadece kelime kökü itibariyle bile bir felsefeci kadar donanımlı, bir astroloji uzmanı kadar göklerle, burçlarla ve tabiatın insan üzerine etkileriyle ilgili, bir yargıç gibi hastalıklar ve tedavileri hakkında hükmedebilen, hangi bitkinin hangi derde deva olduğunu anlayacak ferasette bir tabiat uzmanı, ilacın dozunu düzenleme bilgisine sahip bir hakem vs. olmalıdır.

Zaten hadiseye böyle baktığımızda hekimin adı İbni Sina oluyor.

Evet. Şimdi siz bütün bu kelimelere sırtınızı dönüp yerini doktor ile doldurmayaya çalışırsanız hiçbir doktor böylesi bir donanıma sahip olamaz. Kelimelerinizi değiştirdiğinizde medeniyetinizi de değiştirmiş olursunuz. Kelimelerinizi telaffuz ederken dikkatli olmalısınız. Biz şimdi o durumdayız.

“KALBİMLE ARAM İYİ, BANA İHANET ETMESİNE İHTİMAL VERMEM”

Son üç soru hocam. Sağlıkınız ne durumda? Hep aşktan bahsedен, aşka dair yazan biri olarak, gönül yönünden pek hasta olmadığımızı tahmin ediyoruz? Ruh haliniz beden sağlığını nasıl etkiliyor?

Ben hamdolsun ki hep şükreden, kendimle barışık yaşayan biriyim. Belki o nedenle kolay kolay hasta olmam. Hasta olduğum zaman da zaten beni ameliyatla doğrulturlar. Geçenlerde bir hekim arkadaş bir check up yaptıralım dedi. Tamam dedim, yaptırıldı. Ama kalp check up'ı yaptırmadım. Ben ömrüm boyunca kalbi ile arasını iyi tutmuş bir insanım. O nedenle kalbime baktırmam. Onun bana ihanet etmeyeceğini bilirim. En azından buna inanırım. Kalbi bu dünyada benden daha iyi anlayıp ölebilen hangi hekim var Allah aşkına! Bunu kibir için söylemiyorum. 30 yıldır onu dinliyor, anlıyor, anlatıyorum.

İyi de kalbinizi anlayıp sevmeniz oradaki damarın tıkanmamasına neden olur mu?

Evet olur. Ben buna inanıyorum. Bu kalp bana ihanet etmez. Yahu siz size hiç

durmadan iyilik yapan birine ihanet eder misiniz? En güzel parçam kalbim benim. Öleyim de onun ihanet ettiğini görmeyeyim!

Son yıllarda sigorta sistemi insanların hastaneye doktora, ilaca erişimini kolaylaştırdı. Paralel olarak çok sayıda özel hastane açıldı? İnsanların bedenlerinin hastalıkları mı arttı, ruh ve beyinlerinde mi arazlar arttı? Neden bu kadar çok doktora gider olduk?

İnsanın madde ile mana dengesi bozuldu. İnsan kendini ıskaladı. Şimdi moda hastalıklar var, asıl bunlardan kaçınmak lazım. Ömer Bey, şimdi bir binanın 35. katında yaşayan bir insanın metabolizması bozulmasın da ne olsun Allah aşkına! Toprak ile bütünleşmek için yaratılmış olan insanoğlu, şu ayağının toprakla temas edemediği kentte hastalanmasın da ne olsun! Tabiatından çıktı insan. İnsanı da hormonladılar. İnsanlar artık insan gibi değil. Modernite insana hayatta kolaylıklarla birlikte pek çok hastalığı da getirdi. Eskiden elektriğimiz yoktu, gece olunca hayat sona ererdi. Şimdi elektriğimiz var ve 3 vardiya yaşıyoruz. Bu tempoya vücut nasıl yetişsin? Elektriğimiz yokken 95 yıl yaşıyorduk, şimdi 65 yıl yaşıyoruz.

Doğamızın yat dediği saatte yatmıyoruz, kalk dediği saatte kalmıyoruz. Doğamızı aykırı bir hayatı yaşıyoruz.

Sadece o da değil. Benim çocukluğumda, “Bu adamın üzerine bir gün bile güneş doğmamış” denen adamlar vardı. Ama o dönemlerde o adamın uyuduğu ev, yüksek bir tavanın altında bir yer yatağında, oksijeni bol bir ev idi. Şimdi yatak odalarımız o kadar dar, oksijen o kadar az ki. Bir de yatak odalarına yüklükler, yatağın altına doldurulanlar, yetinmeyip bir de odaya konan çiçeklerle odalarımızı o kadar daraltıyor, o kadar oksijensiz bırakıyoruz ki zaten orada uyansan uyansan 9’da uyanabilirsin. Dinlenmiş de hissetmezsin. Böyle bir odada güneş doğmadan nasıl uyanacaksın! Mekânlar şahsiyetleri belirler derken biraz da bunu anlatmaya çalışıyordum. Siz apartman sisteminde hayatı yatay değil de dikey yaşarsanız, başınızı kaldırıp baktığınızda bile bazen güneşi göremezseniz o zaman sürekli mutsuz, sürekli hasta olursunuz. Mutlu ve zinde hissetmezsiniz. Yahu biz koskoca dünyanın dengesini bozmuşuz, insanın dengesi bozulmuş çok mu? Bu kadar özel hastane bana şunu düşündürür: Eskiden de hastaneler vardı ama sadece şehirlerde vardı. Kasabalarda hiç yoktu, hastalar şehre öküz arabasında getirilirdi. Ben bunları yaşadım. Şimdi her köşe başında bir hastane. Hepsi dolu. Her odası tıklım tıklım. Ticari tarafımı hiç konuşmuyorum. Sağlık sisteminin böylesine paraya dökülmesini zaten uygun bulmuyorum ama ben işin öteki kısmındayım. Böylesine her köşe başında hastanenin olduğu İstanbul size de ürkütücü gelmiyor mu? İnsanlık israf oluyor, vesselam.

*Aralık 2014 tarihli 33. sayıda yayımlanmıştır.

Semavi Eyice: Bu şehirde değil Bizans, Osmanlı bile kalmadı!

Ordinaryüs Prof. Dr. Süheyl Ünver'e dair hatıralarını da anlatan Eyice'nin sağlığını nasıl koruduğuna dair bilgiler dikkat çekici. İstanbul'un neredeyse son bir asrını görüp yaşayan Hocanın, "kaybettiklerimiz"e dair anlattıkları ise sizin de içinizi acıtacak. Bizans ve Osmanlı sanatına ilişkin çalışmaları ile tanınan bilim insanı Prof. Dr. Semavi Eyice, 93 yaşında hafızası capcanlı bir çınar. Bini aşkın kitapta makale, ansiklopedi maddesi ve araştırması yayımlanan Eyice, Türkiye'de Bizans sanatının tanınmasında ve Osmanlı sanatı ile karşılaştırılmasında önemli rol oynamış bir isim. Aynı zamanda bir "İstanbul aşığı" olarak tanınan Eyice'nin İstanbul'un kaybolan tarihî eserleri ile ilgili makaleleri, bu konudaki çalışmaların en önemli kaynağıdır. Eyice, Anıtlar Kurulu'nda görev yapması dolayısıyla birçok tarihî yapının yok olmaktan kurtarılmasını; kurtaramadıklarının ise kayıt altına alınmasını sağladı. Geçmişte Türk Tarih Kurumu'nda da görev yapan Eyice'nin İstanbul'un tarihi eserleri konusundaki çalışmaları dışında

Toroslar'daki arkeolojik alanlar, Balkan ülkelerindeki Osmanlı eserleri hakkında da araştırmaları var. Eyice, SD'nin yeni sayısının röportaj konuğu oldu, Bizans dönemine ait arkeolojik kazı ve bilgilerden yola çıkarak dönemin hastaneleri, hastalıkları hakkında bilgiler verdi. Ordinaryüs Prof. Dr. Süheyl Ünver'e dair hatıralarını da anlatan Eyice'nin sağlığını nasıl koruduğuna dair bilgiler dikkat çekici. İstanbul'un neredeyse son bir asrını görüp yaşayan Hocanın, "kaybettiklerimiz"e dair anlattıkları ise sizin de içinizi acıtacak.

Saygıdeğer Hocam, "Bizans devrinde İstanbul'da Tababet, Hekimler ve Sağlık Tesisleri" adlı kitapçığınız var. Bizans'tan Osmanlı'ya İstanbul'daki sağlık yapıları, kurumlarıyla ilgili arkeolojik bulgular ve bu bulgular ışığında o dönemlerdeki sağlık sistemi hakkında edindiğimiz bilgiler nelerdir?

Vaktiyle İstanbul Üniversitesi'nde Tıp Tarihi Bölümü'nde hocalık yapan rahmetli Bedi Şehsuvaroğlu benden böyle bir yazı istedi. Bunun üzerine bazı kaynaklara başvurarak böyle oldukça büyükçe bir makaleyi kaleme aldım. Burada söyleyebileceğim şudur: Antik devirde yani İlkçağda Bizans'tan önce bazı tıp esaslarını ortaya koyan ünlü hekimler var. Aşağı yukarı Ortaçağ'da Bizans dediğimiz medeniyette onların bilgilerinden faydalanmıştır. Hatta bizim İslam tababeti de bunlardan büyük ölçüde yararlanmıştır. Bunlardan 2 tane ünlü hekim bilhassa tanınmıştır. Hazırladıkları eserler gerek Arapçaya gerek Bizans Grekçesine çevrilmiş ve o dönemde yayımlanmıştır. Bunlar o dönem hekimlerin ellerinde dolaşmış fakat hekimler hakkında Bizans tabaatını bize gösterecek olan hekimler yok. Yalnız arkeolojik kazılarda bazı aletler bulunmuştur ki bunlar yalnızca tıpta kullanılabilen aletlerdir denmektedir. Bunlar da az sayıdadır ve ne işe yarar, ne işte kullanılabilir konusunda fazla üzerinde durulmamıştır. Bizanslı hekimlerin de bilgi ve kabiliyetleri hususunda da fazla bir şey bilemiyoruz ve bu Bizans'ın son zayıfladığı durumlarda önemini kaybetmiş. Şöyle ki benim yine Bizans tarihinde tesadüfen yüzüme çarpan bir cümle şöyle: Bizans İmparatorlarından bir tanesi hastalanıyor ve Bizans hekimleri hastayı kontrol ediyorlar ancak hiçbir şey yapamıyorlar. Bizanslı hekimlerden fayda gelmeyeceği anlaşıldığından bir de Pers hekime başvurulması kararlaştırılıyor. Şimdi şuna dikkatinizi çekmek isterim: Bizanslılar, Ortaçağ'ın başında Türkleri, Orta Asya'dan Avrupa'ya Hazar Denizi'nin kuzeyinden geldikleri için Türk demişlerdir. Avar Türkleri, Peçenekler, Hazar Türkler vs. çünkü bunların hepsi Hazar Denizi'nin üzerinden Karadeniz'in üstünden doğru Batı'ya gelmişlerdir. Bunlara Türk derler fakat Selçuklu Türkleri Hazar Denizi'nin altından doğru Irak üzerinden gelmişlerdir. Onlara İran üzerinden geldikleri için daima Pers demişlerdir. Bu cümleden anlayacağımız üzere, bu Bizans İmparatorunu tedavi için

çare bulamayınca Bizanslılar bir Türk hekimine başvurmuşlardır. Fakat bizim o yıllarda hangi Türk hekimlerimiz var hiç bilmiyoruz. Bizimki de karanlık içindedir. Yalnız Bizanslıların Antik devirden kalmış tıp kitaplarını Bizans devrinde de istifsar ederek tıpta yardımcı olmak için kullandıklarını biliyoruz. Bu arada Bizans'ın ölümünden 100 yıl önce filan korkunç bir entrikacı kişi belirmiştir. Bu entrikacı çok zengin bir adam ve Bizans'ın tuz ihtiyacını bu adam karşılıyor. Bu adamın tuz depoları var. Zengin ve her şeyle oynayan bir adam ayrıca hoşlanmadığı kişileri zindana attırıyor. Hatta bu adamın yaşadığı yer de Tekirdağ'ın kıyı sahil şeritlerinden Epivates diye bir yerdedir. Bu Epivates Kasabası'nda herhalde adamın sarayı varmış ve tespit ettiğimize göre Tekirdağ yolu üzerinde Selimpaşa denilen yerdedir. Fakat orada bir kalıntı fark etmedim. Ancak bu adam Silivri'de bir kilise yaptırıyor. Bilirsiniz, Silivri'nin hâkim bir tepesi vardır ve o tepede bir kale vardır. O kalenin eteğinde bugün modern bir cami vardır. O dönemde orada bu bahsettiğimiz kilise mevcuttur. Fatih Sultan Mehmet tarafından o kilise camiye çevriliyor ancak bu cami daha sonra yıkılıyor ve enkazı da kaldırılıyor. Ancak burada bazı sütunlar bulunmuştur. Bu sütunlarda Alexios Apokaukos adı bulunmuştur. Bahsettiğimiz adamın adı da budur. Bugün tabii o kiliseden bir haber yok yalnız o sütun başlıklarının bir kısmı arkeoloji müzesinde, bir kısmı da Silivri'dedir.

Yani Bizans devrinde hastaneler gibi yapılar var mıydı acaba?

Oraya geleceğim. Bu Apokaukos'u önemli bir tıp kitabına ithaf etmişler. Kitabın içine adamın dalkavuklarla olan minyatürünü eklemişler. Ama orijinal bir tıp kitabı değil, önceki kitapların ihtisarıdır. Bugün bu kitap Türkiye'de değil Paris'tedir. Bizans döneminde hastaneler konusuna gelirsek, öncelikle hastaneler hakkında çok fazla bilgiye sahip değiliz. Yani böyle bir bakım yeri var mıydı yok muydu bunu tam olarak bilmiyoruz. Yalnız şunu söyleyeyim: İlk imparatorlardan Ayasofya'yı yaptıran Jüstinyen'in yaptırdığı tesisler ve mimariler hakkında Prokopius adındaki bir kişi "Binalar" diye bir eser yazmıştır. Bu kitap çeşitli dillere çevrilmiştir. Bu kitapta sırayla İstanbul'da ve diğer yerlerde yaptığı binaları yazılmıştır. Hatta Adapazarı'na giderken yol üzerinde bir köprü vardır, o köprü mesela onundur. Daha Anadolu'nun daha farklı yerlerinde binaları vardır. Bunları sayarken güneyde Paflagonya diye bir yer vardır. Bu yer Antalya'nın doğusunda olan bölümdür. Paflagonya dediğimiz yer eyaletlerden birinin adıdır. Antik Side şehri bu eyaletin merkezidir. Bu adam Paflagonya'da hastane yaptırdığını söylüyor. Fakat hastanenin ismine şehrin adını vermiyor. Fakat ben şöyle tahmin ediyorum: Paflagonya'nın o dönemki en önemli şehri Side'dir. Ben Side'de kazılarda vs. çalıştım. Side'nin ortasında esas ana merkezini teşkil eden kocaman bir kilise kalıntısı vardı. Herhalde oranın dini merkezi o kilise idi çünkü yanında ek binalar vs. var. Hatta Piskoposluk Sarayı'nın kalıntıları var. Bunun

hemen yanında 2 katlı bir bina var. Biri bodrum katı, biri de üzerinde esas kat. Esas katın üzerinde düz teras halinde fakat öyle çıplak değil, mozaik döşemeliymiş. Bu harap bina uzun koridorlar halinde. Yani dini bir bina değil, koğuş halinde bir bina. Ben acaba diyorum; bu bina bir hipotez olarak, Prokopius'un bahsettiği Jüstinye'nin yaptırdığı bir hastane olamaz mı? Yani bu bir hipotez olarak, bir tahmin olarak ileri sürdüğüm bir fikir.

Hocam yeri gelmişken bir şey sormak istiyorum: Almanlar özellikle ülkemizde arkeoloji çalışmalarında çok üstünler. Almanların arkeolojiye olan ilgileri ve ilerlemeleri neyden kaynaklanıyor?

Efendim, Kayzer Wilhelm'in "Doğuya Doğru Gidiş" diye bir politikası var. Almanlar bu politika gereği gerek Anadolu'da gerek Mezopotamya'da birçok arkeolojik kazılar yapıyorlar ve arkeolojik merkezler kuruyorlar. Ve düşünün ki Bressa Teknik Üniversitesinin rektörü olan kişi bütün genç mimarlara mezuniyet tezi verirken mesela 30 tane konu verdiyse, bunun 20 tanesi hep Anadolu, Suriye veya Mezopotamya üzerinedir. Zaten Bağdat Demiryolları da Almanların eseridir. İngiltere de bunun farkına vardığı için bunu engellemek adına her şeyi yapmıştır. Şimdi benim elimde en eski hastane örneği ve bir hipotez olarak Side'deki hastane meselesi var. İstanbul'daki tesisler arasında mana itibariyle tam hastane mi düşkünler evi mi ihtiyarlar evi mi pek anlaşılamayan bir takım kelimeler var. Mesela böyle bir müessesenin Ayasofya ile Aya İrini arasındaki "Suru Sultani"nin oralarda var olduğu yolunda bir fikir var. Ancak ortada müspet bir bina yoktur. Bilhassa Ortaçağ'ın ikinci yarısının sonlarına doğru böyle müesseseler kurulmaya başlanmıştır. Bizde de Selçuklular zamanında ilk hastaneler Anadolu'da yapılmış. Onun üzerine Bizanslıların da 12. yüzyılda bir hastanelerinin olduğu kesin olarak biliniyor. Bu da Pantokrator Manastırı'ndaki hastanedir.

Yeri biliniyor mu peki?

Biliniyor. Atatürk Bulvarı'ndan Unkapanı'na inerken sol tarafta yüksekte bir sarnıç görürsünüz. İşte o, bahsi geçen manastırın sarnıçtır. Onun üstünde de kilisesi vardır. Daha sonra camiye çevrilen Zeyrek Kilisesidir. Onun da arkasına doğru uzanan düz arazide manastırın yapılarının olduğu biliniyor ancak o yapılardan bir üst yapı kalmamıştır. Sadece altındaki o sarnıçlar kalmıştır. Orada epey bir sarnıç vardır. Yani manastır, U harfi şeklinde kiliseden itibaren arkaya doğru uzanmaktadır. Hatta oradan daha biraz ileri de yuvarlak bir bina vardır. Şeyh Süleyman Mescidi derler oraya ve bir ara mescide çevrilmiştir. Ondan sonra orası için manastırın kütüphane binası diye bir hipotez ortaya atılır. Ancak orası kütüphane falan değil, bir mezar binasıdır. Çünkü onun altında bir mezar odası bulundu. Şimdi bilmiyorum ortada hastane denen müspet bir şey yok. Yalnız şu var ki bunun vakfiye gibi bir belgesi günümüze kadar gelmiştir.

Bu belge metin olarak elimizde mevcuttur. Hatta bende kitap halinde basılmış tercümesi de vardır ancak ben kütüphanemi elimden çıkardığım için şu an hiç-biri elimde yok. Bu belge, bize bu hastanenin teşkilatı hakkında bilgi verir. Elli yataklı ve manastır tarafından idare ediliyor. Bunlar 10'ar 10'ar 5 ayrı grup halinde paylaşılıyor. Ancak personel sayısı biraz fazladır. Hatta bu belgeyi okuyan âlimlerden biri biraz alay ederek “Öyle bir hastane tasavvur edin ki tedavici olan elemanların sayısı hastalardan fazla” diyor.

Hocam o zamanlar Bizans halkı 1000 - 1100 yıllarında bugünkü Fatih’in nerelerinde oturuyorlardı; o hastanenin civarın da mı?

Bir defa Haliç kıyılarında yoğun bir iskân söz konusu. Fatih’in merkezinde, Zeyrek, Vefa ve sonra Marmara kıyılarında var. Theodosius Limanı, şu an bizim Yenikapı Limanı dediğimiz yapıdır. Limanın büyüklüğü surların durumundan anlaşılabilir çünkü surlar limanın çevresini çevirmek için içeriye doğru alınmıştır. Tabi şimdi orası doldurulmuştur.

“BİZANS’TAN KALAN İKİ HASTANEYİ TESPİT ETTİK”

Şehir planlaması açısından sağlık yapıları nasıl olmalı? Bir şehir mimarisinde, bir şehir planlamasında sağlık yapıları, hastaneler nerede olmalıdır? Bizans’ta, Osmanlı’da ve bugün için kıyaslamak istersek hastane yapıları hakkında ne söylemek isterseniz?

Bu konuda da fazla bir şey söyleyemiyoruz. Elimizde tek bir hastane hakkında sarıh bilgi veren belge, bu söylediğim tipikodur. İkinci olarak söylemek istediğim şurası var: Vatan Caddesi’nde 2 kubbeli bir cami vardır, adı Lips Manastırı’dır. Burası eskir bir kilisedir. Şimdi burası restore ediliyor. O kilisenin de yanında 10 yataklı bir hastane olduğu biliniyor. Yani 2 büyük manastırın yanlarında böyle birer tane yapı var. Çünkü bu Ortaçağda bazı ülkelerle temas-tan dolayı bilhassa Haçlı Seferleri sırasında Avrupa’ya cüzzam hastalığı geliyor. Bizans da buna karşı önlem almak üzere yapıyı inşa etmiş. Bir yapının Hasköy Köprüsü’nün Galata tarafındaki ucunda olduğu tahmin edilmektedir. Oda bir takım efsaneler ile bağlantı kurularak söylenmektedir. Bir de Zeyrek’teki hastanenin bir eki de yine böyleymiş. Fakat bu hastaneyle aynı yerde değil, farklı bir yerdeymiş. Yani bir nevi tecrit hane durumundaymış.

“SÜHEYL ÜNVER, KİTAPÇIYA, ‘O ÇOCUK KİM İSE GELSİN KİTAPLARI BENDEN İSTESİN’ DEMİŞ”

Teşekkür ederiz hocam. Bu noktadan itibaren yakından tanıdığınız ünlü hekimler hakkında hatıralarınızı dinlemek istiyoruz. Özellikle Prof. Dr. Süheyl Ünver hakkında. Hocayı nasıl tanıdınız, ne gibi hatıralarınız var?

Süheyl Ünver'le aşağı yukarı 42-43 yıllarında lisede talebeyken tanıştım. Efen-
dim o dönem bir ara yeni harflerle basılan tüm kitapların kataloğunu bastılar.
2 cilt olan bu kitabın adı Türkiye Bibliyografyası'dır. Bu kitap o dönem elime
geçmişti ve ben ona sayfa sayfa bakarak beni ilgilendiren yeni harflerle çıkmış
tüm kitapların listesini çıkarmıştım. Süheyl Ünver, tüm yazılarını ayrı basım
olarak çıkartırdı. Orada tabii bol miktar yayın var. Onların çoğunu yazdım ben.
O zamanlar Beyazıt'ta elektrik idaresinin orada bir Ermeni kitapçı vardı. Ben
o dönemler ismi Bedros Nişanyan olan bu kitapçının dükkânına sürekli gider-
dim. Zamanının meşhur sahhafı Nişanyan, istediğimiz kitabı verir, parasını da
sonra alırdı. Bu yüzden ondan alışveriş yapardık. *"Şunları da Süheyl Bey'den
rica ediver, parasını sonra veririm"* dedim. Takip eden günlerde uğradım.
Süheyl Bey, Nişanyan'a, *"Ben onları ayrı basım satmam. Sen onlardan para
alırsın, sana vermem"* demiş. Süheyl Hoca kitapçıya, *"O çocuk kim ise gelsin
kitapları benden istesin"* demiş. Onun üzerine ben onun İstanbul Üniversitesi
merkez binasındaki bürosuna gittim. Böylece tanışmış olduk. Oraya gidip gel-
dim. Ayrıca o dönem Çemberlitaş'taki Sultan Mahmut Türbesi'nin karşısında
yapılan iş hanının alt katında, bir meslektaşıyla müşterek bir de muayeneleri
vardı. Süheyl Bey her akşamüzeri üniversiteden çıktıktan sonra orada 1-2 saat
otururdu. Oraya pek hasta gelmezdi. Ben de oraya uğradım, beraber çıkardık.
Muhakkak taksiye biner, taksikle Karaköy İskelesi'ne kadar inerdi. Orada va-
purun daima alt katına iner, pardösüsünü çıkartır, katlar ve vapurun ortadaki
yuvarlak kısmına koyardı. Katiyen kanepelerde oturmazdı, o kavisli kısma otu-
rurdu. Küçük çantasının içinden kâğıtlarını ve dolma kalemını çıkarır, bazı not-
lar alır ve konuşurdu. Kadıköy'e kadar bu şekilde giderdi. Yaptığı bazı resimleri
gösterirdi. O zamanlar Moda'da Mühürdar'da oturuyordu. Son zamanlarında
Fenerbahçe'de bir ev almış mı yaptırmış mı tam bilmiyorum ama ben o eve hiç
gitmedim. Fakat onunla Moda burnundaki eve kadar giderdik ve beraber ayrıl-
ırdık. Ben de oradan tramvayla Bostancı'ya kadar giderdim. Bu şekilde uzunca
süren dostluğumuz, ahablığımız oldu.

Süheyl Ünver Hoca'nın geleneksel sanatlara da katkısı var, o yönü- nü de tanıdınız mı?

Süheyl Bey, Topkapı Sarayı Müdürü Tahsin Özoğlu'nun çok iyi dostuydu.
Enderun'da bir odayı ona tahsis etmişler. Genellikle kızlardan oluşan amatör
bir öğrenci grubu vardı. Onlar her salı günü orada toplanırlardı ve Süheyl Bey
onlara minyatür öğretirdi. Boyalar nasıl hazırlanıyor, altın nasıl eritilip boya
halini getiriliyor öğretirdi. Sonra bunlara tatbikat da yaptırırdı. Bunlar böyle
ufak tefek minyatür taklitleri ve yazı kopyaları falan yaparlardı.

Süheyl Hoca dışında başka tanıdığınız, dostluğunuz olan bir hekim oldu mu?

Valla Kadıköy tarihçisi Dr. Müfid Ekdal var. Biliyorsunuz daha sonra Numune Hastanesinin Başhekimi oldu. Bir sene kadar falan olmuş vefat edeli, ben de yeni öğrendim. Bu eve falan da geldi. Ondan sonra Kadıköy tarihi, eski konakları üzerine epey güzel kitapları vardır. Yani yakın tarih bakımından Kadıköy'ü en iyi tanıyanlardan biriydi. Ben bir ara Kadıköy'ün ünlü sokak satıcıları ile meşgul oldum. Halil Ağa diye bir macuncu vardı. Büyük tablanın içinde rengârenk macunlar yapar ve satardı. Bir gün Müfit Bey'le konuşuyoruz. "Macuncu Halil Ağa'ya hastalandı, bizim hastaneye getirdiler onu" dedi. Hastalığının dizanteri olduğunu öğrendim. Düşünün, çoluk çocuğa macun satan adam dizanteriden ağır hasta ve hastaneye getirmişler. Sonra da ölmüş. Bunlara dair bilgiler ondaydı. Bir de Bedi Şehsuvaroğlu'nu iyi tanır. Araları iyi değildi ama Süheyl Bey onu oraya almıştı. Ancak o Süheyl Bey'e biraz ihanet etti ve bu yüzden de araları iyi değildi.

"ÇOK YÜRÜDÜM, ÇOK YÜZDÜM; SAĞLIĞIMI BUNA BORÇLUYUM"

Hocam ahir ömrünüzde 90 yılı devirdiniz. Allah uzun ömürler versin. Ülkemizde 50 yaşından itibaren hastaneye, doktorlarla ilişkisini sıklaştıran bir toplumumuz var maalesef. Anadolu'da insanlar özellikle 50-55 yaşından, emekli olduktan itibaren tüm mesaileri cami ve hastane arasında geçiyor. Peki, sizin sağlığınızla aranız nasıl? 50-60'lı yaşlarınızdan beri ne gibi rahatsızlıklarınız oldu?

Benim değil 50, 70-80'den sonra bile ciddi bir rahatsızlığım olmadı. Bu noktada şunu söyleyeyim: Ben hiç sigara içmedim. 40 yaşlarındayken bir ara bana sigara içirmek istediler. Ancak daha sonra baktım bunu ben beceremiyorum. Sonra pipoyu denedim ancak onu hiç beceremedim. Çünkü ağızlarında emzik gibi hem araba kullanıyorlar, hem de onunla her işi yapıyorlar. Ben efendim pipo aldım, af edersiniz tuvalete düşürdüm, balık tutuyordum denize düşürdüm. Amerika'dan bir pipo hediye ettiler fakat o da yandı. Ondan sonra ondan da vazgeçtim. Bir ara kafamı dinlendirir diye puro içeyim dedim. Puroya başladım, o da çok az sürdü, onu da bıraktım. Yani demem o ki ben bir defa sigara içmem prensip itibarıyla. Ondan sonra yatmak için normal bir saatim vardı ve muhakkak yarım saat yatakta kitap okurdum. Şimdi yapamıyorum onu çünkü gözlerim müsait değil. Saat 7'de kalkardım muhakkak. Hep muntazam bir hayat sürdüm. Çok yürürdüm ki benim zaten arkeolojik araştırmalarım da daha çok dağ bayır dolaşmak suretiyle elde edilmiştir. En son Tarih Kurumu'nda üyeyken, yani 15-20 sene evvel kadar Toros Dağlarında Silifke yöresinde bütün dağlarda ören yerleri aradım. Bunların tespitini yaptım, fotoğraflarını çektim ancak bunları yayımlamak nasip olmadı. Benimle beraber gidecek onlar, öyle anlaşılıyor. Oralarda çok enteresan ören yerleri buldum. Koca koca kiliseler hala ayakta duruyor.

Hocam ciddi rahatsızlıklar geçirdiniz mi? Ne gibi ameliyatlar oldunuz?

Efendim ciddi rahatsızlığım çok şükür yok. Ancak bundan yaklaşık 10 sene kadar önce gözlerim iyi görmediği için 4-5 farklı doktora gittim. Onlar da “Yaparız, ederiz” dediler. Sonra da hepten berbat ettiler. Bazısı da sadece para çekmeye bakıyor ve bu yüzden Ankara’ya falan da gittim. Kısacası gözümü berbat ettiler. Bir Yahudi gözcü vardı, onu çok met eylemişlerdi. Daha sonra ona gittim, o da, “*Açık konuşacağım, kör olmazsınız ama iyi de olmaz gözünüz. Böyle idare edeceksiniz*” diye kestirip attı. Şimdi şekerim var mümkün merteye perhiz yapıyoruz, hap alıyoruz, insülin alıyoruz.

Hocam geriye doğru baktığınızda bedensel ve zihni sağlığını neye borçlu olduğunuzu düşünüyorsunuz?

Çocukken ve gençken bisiklete çok bindim. Bostancı’dan Kadıköy’e birinci mevkideki tramvay 1,5 kuruştı, ikinci mevkideki ise 2,5 kuruştı. Ona rağmen Kadıköy’e bisikletle giderdim. Aşağı yukarı 10 kilometreden fazladır ancak bir defasında Kadıköy’e iki defa gidip geldim.

Burada Bağdat Caddesi mi vardı? Kadıköy’e nasıl giderdiniz?

Bağdat Caddesi’nden giderdim. Yalnız Bağdat Caddesi o zamanlar toprak yoldu, daha sonra asfalt oldu. Onun dışında denizi severim. Evimiz yalıda olduğu için zaten girerdik. Teknem de vardı, yelkenli de kullandım. Zaten bizim aile denizciydi. Onun üzerine denizle çok haşır neşir olduk. Onun dışında arkeoloji de çok bulundum. Çadır hayatı yaşadım. Side’deki kazılarda mesela çadırda yatıp kalkıyorduk. Beden sağlığında tüm bunların etkisinin olduğunu düşünüyorum.

Maşallah Hocam zihniniz de çok berrak. Çocukluğunuzdaki hatıraları da hatırlayabiliyor musunuz?

Bir tanesi var herkesin çok hoşuna gidiyor. Bir gün 3-4 yaşlarındayım ve evde bir hayli azmışım. Babam da çok sert mizaçlı biriydi. Çok gürültü ettiğimde bana çok kızmıştı ve “*Bana bak şimdi seni çırıl çıplak soyar elbiselerini sokağa atarım*” demişti. Ben de ona, “*Elbiselerimi niye atıyorsun?*” diye sorunca, “*Onların sahibi benim*” demişti. Benim cevabıma bakın ama: “*Peki sokağa attığın çocuk kimin!*” Yani biraz hazırcevap biriymişim.

Siz burada İstanbul’da mı doğdunuz? Eviniz Bostancı’da mıydı?

Evet, İstanbul’da doğdum. Evimiz Kadıköy’deydi sonra Bostancıya geldik. 1932’de babam bu arsayı aldı ve ev yaptırdı. Ancak parası olmadığından evin yapımı uzun sürdü. İlk defa 35 yıllarında evin içine girildi. Ondan önce biz birkaç yaz İkinci Dünya Savaşı başlayana kadar yazları geliyorduk ve bir evin bölümünde kalıyorduk. Bir bölümünü ise kiraya veriyorduk. O zamanlar Kadıköy’deydik, Bostancı yazlıktı.

“BİZANS’I KAYBETMİŞ NE Kİ, İSTANBUL TÜRKLÜĞÜNÜ BİLE KAYBETTİ!”

Hocam son olarak İstanbul’un Bizans kimliği ve ondan kalan mirası hakkında görüşlerinizi almak istiyorum. Bugün karşımızda her geçen yıl betonlaşan ve ruhunu kaybeden bir İstanbul var. Parçalanmış ve bozulan silüet hakkında görüşlerinizi alabilir miyiz?

Bizans’ı kaybetmiş ne ki, İstanbul Türklüğünü bile kaybetti! Bu şehirde değil Bizans, Osmanlı bile kalmadı. Biliyorsunuz mahallelerin bir teşkilatı vardı. Her mahallenin büyük camilerden başka mescitleri vardı. Mahalleler mescitleriyle tanınırdı. Sokaklar onunla anılırdı çünkü. Posta adresi ve sokak ismi diye bir şey yoktu. Ondan sonra falan mahallede falan mescidi dense, hemen bilinirdi çünkü posta adresi oydu. Şimdi bunlar bitti. Belki 1-2 sokakta görülebiliyor. Ondan sonra ulu ağaçlar vardı, mescitler vardı. Evler iç içe geçmişti, birbirleriyle temasları vardı. Orada bir kahvehane olurdu, küçük hasır sandalyeler vardı, bunlar bitti artık. Bir İstanbullu, bir de İstanbul efendisi vardı. Bugün televizyonda bir yerlerde adam vurulmuş, kan içinde kıvrılıyor. Ona dönüp de kimse bakmıyor.

*Mart 2015 tarihli 34. sayıda yayımlanmıştır.

*Nevzat Atlıg:
Aydınlarımızın musiki
konusundaki bilgisi, zevki ve
görüşleri çok yetersiz!*

Klasik Türk Müziği Sanatçısı, Koro Şefi Prof. Dr. Nevzat Atlıg, yarım asrı aşan müzik yaşamına saymakla bitmeyecek çalışmalar, başarılar ve ödüller sığdırdı. Emeklilik yıllarını geçirmek için mesken tuttuğu Bodrum'da yaşayan duayen sanatçı, SD'nin röportaj teklifini geri çevirmedi. Klasik Türk Müziği Sanatçısı, Koro Şefi Prof. Dr. Nevzat Atlıg, yarım asrı aşan müzik yaşamına saymakla bitmeyecek çalışmalar, başarılar ve ödüller sığdırdı. Emeklilik yıllarını geçirmek için mesken tuttuğu Bodrum'da yaşayan duayen sanatçı, SD'nin röportaj teklifini geri çevirmedi. Türk aydınını bilhassa Klasik Müziğimiz noktasında bilgi ve zevk sahibi olmadığı noktasında eleştiren Atlıg, Batı konservatuvarlarının hiçbirine Türk Musikisinin bir tek notasının dahi giremediğini, bunun ise kültür ve sanat adına cinayet olduğunu savundu. Klasik Musikimizin dışlanması nedeniyle bugün ülkemizde İstiklal

Marşımızın doğru dürüst okunamadığını iddia eden Atlğ'ın, dönemin Cumhurbaşkanı Kenan Evren ile bir konser hatırası da, yarım asır öncesinin ünlü hekimlerine dair anekdotları da ilgiye şayan.

Sayın Hocam, siz Türk Müziğinin kurumsallaşmasında çok kıymetli katkılar vermiş bir koro şefi, Türk Müziğinin ilk profesörü, ilk devlet sanatkârısınız. Bu görevlerinize ilgili konuşmadan önce, çocukluğunuza doğru bir uzanmak ve bu mühim müzik yolculuğunuzun başlangıç noktalarına gitmek istiyoruz. Bu yolculuk nasıl başladı?

14 Ekim 1925 tarihinde, süvari albayı, müzisyen ve aslen Edirneli olan babam Nazmi Atlğ'ın görevde bulunduğu Denizli'nin Sarayköy ilçesinde dünyaya gelmişim. Bizzat babamdan keman ve musiki öğrendim. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden mezun oldum ve röntgen-teşhis ihtisası yaptım. Müziğe ilgim üniversite yıllarında da devam etti. Üniversite korosunda keman çaldım; sonra aynı koronun şefliğini, ardından sırasıyla İstanbul Radyosu Müzik Yayınlarının şefliğini, İstanbul Belediye Konservatuarı'nın Türk Musikisi İcra Heyeti şefliğini ve İstanbul Radyosu Müdürlüğünü üstlendim.

Başka ne gibi görevlerde bulundunuz?

İstanbul Radyosu Küçük Koro'sunu yönetirken 1963 yılında Mesut Cemil Bey'in vefatı üzerine Klasik Koro'nun şefliğine getirildim. Bu görev 1976 yılına kadar sürdü. Milli Eğitim Bakanlığı Türk Musikisi Araştırma ve Değerlendirme Komisyonu Başkanlığı, 1000 Temel Eser Komisyonu Üyeliği ve TRT Yönetim Kurulu Üyeliği görevlerini de üstlendim. Bu dönemde Kültür Bakanlığı Devlet Klasik Türk Müziği Korosu Şefliğini de yaptım.

Hem Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın, hem de Cumhurbaşkanlığı'nın Kültür ve Sanat Büyük Ödüllerine layık görüldünüz. Başka ne gibi ödüller aldınız?

1981 yılında Kültür Bakanlığı'nın Klasik Türk Müziği Başarı Ödülü'ne, 1983'te ise Türkiye Milli Kültür Vakfı'nın Türk Kültürüne Hizmet Ödülü'ne layık görüldüm. 1983 yılında Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu üyeliğine seçildim, 1984 yılında Radyo Televizyon Yüksek Kurulu üyeliğine atandım. 1985 yılında profesör, 1987 yılında Devlet Sanatçısı unvanlarına layık görüldüm. 1999'da Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülü, 2004 yılında ise Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülleri şahsıma takdim edildi.

Albümlerinize ve eserlerinize hakkında da bilgi verebilir misiniz?

60 yılı aşan müzik yaşamımda sayısız koroyu yönettim. Radyo ve televizyonlarda konser vermek şansına eriştim. 20 CD'den oluşan müzik yayımlarımız ve 5 ciltlik Türk Musikisi Klasikleri nota yayımlarımız ile bahtiyarım. Hakkımda Türk

Kültürüne Hizmet Vakfı “50. Sanat Yılında Nevzat Atlığ”; Kubbealtı Akademi Vakfı ise “Musikimizle Övünmemiz İçin Nevzat Atlığ” adlı kitapları yayımladılar. Bakırköy Musiki Vakfı Konservatuvarı da güzel bir yayına imza attı. 1948 yılından itibaren basında hakkımda 100 yazar ve edip tarafından kaleme alınmış makalelerden oluşan “Basında Nevzat Atlığ” kitabını hazırladı. Genç müzisyenlerimizden Mehmet Güntekin de “Nevzat Atlığ’ın Tanıklığında” başlıklı kitabı yayınladı. Hepsine müteşekkirim.

2013 yılında akademik yaşamınız sona erdi ve şu anda Bodrum’da yaşıyorsunuz değil mi hocam?

Evet. İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı’ndaki öğretim üyeliğimi 2013 yılına kadar sürdürdüm. Eh, İstanbul ve hayatın koşuşturmacası beni ziyadesiyle yordu, kendime sakin bir liman olarak burayı seçtim. Şu anda Muğla, Bodrum’da yaşamaktayım.

“TÜRK TOPLUMU İSTİKLAL MARŞIMIZI DOĞRU DÜRÜST OKUYAMIYOR!

Saygıdeğer Hocam, meslek yaşamınızda 60 yılı aşkın süreyi geride bıraktınız. Dünden bugüne baktığınızda, genel fotoğrafı nasıl gördüğünüzü merak ediyoruz. Devlet korosu şefliğinizdeki imkânlarla, günümüz imkânları karşılaştırıldığında ortaya çıkan tabloyu nasıl değerlendirirsiniz?

Devletin Türk Musikisine bakış açısı, geçen sürede tamamen değişti. Devletin olumlu bir bakış açısı var ve himaye yönünden de devlet elinden geleni yapıyor. Yalnız benim bir temennim var: Devlet eliyle kurulan kuruluşların; her çeşit müziğin seviyesini ve kalitesini yükseltecek şekilde çalışmaları, kontrol ve kanalize etmeleri gerekir. Kanımca bu noktada biraz eksiklikler var gibi.

TRT’nin bu süreçteki rolü hakkında neler söylersiniz?

Özellikle televizyonlarda, musiki sanat olarak değil, sadece eğlence vasıtası olarak düşünülüyor. Bugün TRT’de müzik dairesi var ama bu, sadece radyonun müzik yayınlarına müdahil olabilir, televizyon için ayrıca müzik ve eğlence dairesi vardır. Haber dairesinin onayı olmadan televizyonda bir tek satır yayınamaz ama müzik dairesinin izni olmadan televizyonda sabahtan akşama kadar müzik yayını yapılır. Bunların bir bakıma düzeltilmesi lazımdır. Televizyon daha çok göze hitap ediyor ama yine de televizyon da daha ciddi müzik yayınları bekliyoruz. Radyoya nazaran televizyonun ayrı bir özelliği vardır. Ama TRT’nin 5-6 tane kanalı var. Sadece bir tanesi sanat için yayın yapabilir. TRT’nin bu yönünde çok gayret sarf etmesi gerekir. Eski bir radyocu olarak, daha doğrusunu söylemem gerekirse gerekli gayreti göstermediği inancındayım.

Hocam 1934'den 1970'e kadar Türk Musikisi devlet katında üvey evlat muamelesi gördü. 1970'den sonraki gelişmelerde emeği geçenleri de anmak bir kadirşinaslık olacaktır. Birkaç isimden bahsedebilir miyiz?

Gerçekten önemli bir konuya temas ettiniz. Biz Yılmaz Öztuna ile hem konservatuarın hem devlet korosunun kurulmasının artık an meselesi olduğuna kani olduk. Niçin? Çünkü Yılmaz Bey konservatuar ve koro kurulması konusunda pek çok kişiyi ikna etmişti. Onun musikimize katkısı büyüktür.

Televizyonların yaygınlaştığı, internetin artık neredeyse vazgeçilmez bir iletişim aracı olarak kullanıldığı günümüzde özellikle yeni yetişen genç nesle “klâsik müziğimizi” nasıl tanıtmalı ve sevdirmeliyiz?

Bu iletişim vasıtaları çok yaygın hale geldi. Ve maalesef kontrolsüz müzik yayınları olduğu için kötü etkileri oluyor. Bunu gidermeyi özel radyo ve televizyonlardan bekleyemeyiz ama en azından TRT televizyonu ve radyolarından izahlı Türk müziği saatleri ve daha ciddi müzik programları yapılabilir. Onun dışında devlet koroları, bulunduğu şehirlerde veya yakın vilayetlerde açıklayıcı ve iyi hazırlanmış konserler verebilirler.

Hocam, günümüz aydınlarının klasik müziğimize bakışı hakkında görüşleriniz neler?

Söylemeye dilim varmıyor ama aydınlarımızın musiki konusundaki bilgisi, zevki ve görüşleri çok yetersiz. Kendi musiki kültürüne çok yabancılar. Bunun belki çeşitli sebepleri var ve çok uzun uzadıya değinmek gerekebilir ancak şimdi buna zamanımız uygun değil. Ayrıca şahsi bir gayretleri de yok. Diyebilirim ki en bilgisiz oldukları konu; kendi musikileri. Tabi istisnaları da var bunun sözümün dışında, ama genel olarak böyle bir durum var. Mesela ne bileyim gazetelerde ve dergilerde görüyoruz; bir köhneye yüz tutmuş yalı için kıyametler kopuyor ama musikiye gelince hiçbir şey diyen yok. Büyük bestekârimız Dede Efendi'nin Sultanahmet'in Akbıyık semtinde bir müze haline getirdiğimiz evi var. Orayı kimse bilmiyor. Ben birkaç belediye reisine bunu hatırlattığım zaman, onların bile farkında olmadıklarını ve gitmediklerini öğrendim. Yani bunlar hazin şeyler. Bu bile önemli bir örnek sayılabilir.

Klasik Türk Müziği ile Klasik Batı Müziğinin arası açılmış gibi, birbirlerinin sanki karşıtıymış gibi bir algı var. Durum böyle mi?

Bu çok yanlış bir tutum. Son zamanlarda bu önemli bir miktarda değişti. Ama maalesef 1920'lerden sonra unutulmaya ve inkâr edilmeye başlandı. Karşılıklı konuşmalar ve yazışmalar yıllarca sürdü. Doğru bir şey değil yanlış ama zannediyorum bu yanlış düşünce ortadan kalkacak.

Ortak çalışmalar yapılabilir mi?

Musikimizin gerek folklor olsun gerek klasik müzik, buradan esinlenmesi lazım. Yani Batıda Ruslar bunu böyle yapmış, İspanyollar böyle yapmış düşüncesiyle hareket etmek yanlış olur. Demiyorum ki İtri'nin bir eserini çok sesli hale getirelim. O cinayet olur. Öyle bir şey olmaz! Fakat oradan bazı temleri yakalanıp işlenebilir. Kim yapacak bunu? Batı konservatuarından yetişmiş yani hem Türk Müziğini çok iyi bilecek o repertuarı çok iyi tanıyacak, bu musikinin ilmî yönlerini, aralıkları, makamları bilecek, repertuarı tanıyacak ve ondan zevk de alacak birileri yapacak. Edindiği Batı kültürü ile bunu eserine aksettirecek. O zaman o konservatuarlarda Türk Müziğinin de okutulması lazım. Bugün Batı konservatuarlarının hiçbirine Türk Musikisinin bir tek notası dahi giremez, yasaktır. Olmaz böyle bir şey. Bu, kültür ve sanat adına cinayettir! Bu durum yeni değil, ülkemizde Tanzimat'tan bu yana devam ediyor. Yani neredeyse 170 sene oldu. Onun için bakın Türk toplumu bir İstiklal Marşı'nı bile doğru dürüst okuyamıyor. İyi ki Cemal Reşit Rey'in bir Onuncu Yıl Marşı var; yoksa bu toplum bir tek marşı doğru dürüst okuyamayacakmış. Harbiye Marşı'nı orduya girmiş olan bir nefer bile köyünden gelip 3 ay sonra okuyabiliyor. Fakat Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışında bulunan, Türk toplumunun en aydın kesiminden 500 kişi, İstiklal Marşımızı doğru olarak okuyamıyor. Buna ne buyursunuz? İşte bu, musikideki ikilikten kaynaklanıyor. Musikimiz dışlanırsa varılacak sonuç bu olur.

Türk Müziğindeki denemeler, örneğin Dede Efendi'nin eserlerinin çok sesli icrası hakkında yorumunuz nedir?

Klasik müzik eserlerinin çok sesli hale getirilmesi müzik açısından manasızdır. Ama şu yapılabilir; gerek Batı müzik sistemi içinde gerekse Türk Müziği sistemi içinde yeni eserler bestelenir ve bu eserler, eski eserlerin havasından atmosferinden istifade edilerek sunulabilir. Ama bu Dede Efendi'nin veya herhangi bestekârın eserinin çok sesli hale getirilmesi demek değildir. Bence bu yanlıştır.

Kenan Evren ile birkaç konser hatıranız var. Anlatabilir misiniz?

Anlatayım efendim. Ankara'daki bir konserimize Cumhurbaşkanı Kenan Evren Paşa da katıldı. Dede Efendi'nin Kâr-ı Nev'ini de okuyoruz. Ses bir yükseliyor, bir alçalıyor. Konser çok güzel geçti, bitiminde Evren beni tebrik ettikten sonra, "Doktor, yahu şarkılar biraz hafif, cansız. Arkadaşlara şöyle bir yüksek perdeden bir şeyler falan okutsanız daha iyi olacak" dedi. Boynumu büküp "Emredersiniz paşam" dedim, ne yapayım? Aradan birkaç hafta geçti, bizi İzmir'e konsere çağırdılar, gittik. Meğer Evren Paşa da Milli Güvenlik Konseyi üyeleriyle birlikte konserimizi izleyecekmiş. Hemen repertuarı değiştirdim, tiz sesleri bol mahur, kürdilihicazkâr makamlarından eserler seçtim. Çocuklara da "İstedığınız gibi söyleyin" dedim. Gerçekten de büyük bir coşkunlukla, fasıl yapar gibi söylediler. Konserin sonunda Evren beni yanına çağırdı; "Fevkalâde bir konser oldu"

diyerek tebrik etti. Bu hatıramız bir yana; hakkını teslim edelim, Klasik Türk Müziğini devlet protokolüne alan ilk cumhurbaşkanı Kenan Evren'dir. O zamana kadar Cumhurbaşkanının himayesinde hiçbir Klasik Türk Müziği konseri yapılmazdı.

“BİR HEKİM OLARAK, TIBBIN TÜRKİYE'DEKİ GELDİĞİ NOKTA İLE İFTİHAR EDİYORUM”

Hocam, hem sizin tıp eğitiminiz hem de bizim bir tıp dergisi olmamız hasebiyle tıp ve sağlık kültürü ile ilgili birkaç soru yönelmek istiyoruz. İlk olarak tıp ve müzik gibi iki zor ve çok çalışma gerektiren dalda çalışmanızın sırları nelerdir? Röntgen ihtisası yaptınız. Bu alanda mesleğinizi icra edebildiniz mi?

Ben öğrenciliğimden beri musiki çalışmalarımı birlikte ihtisas alanımı yürütebildim. Gerekli zamanı ayırabildim ve hiçbir sıkıntı da çekmedim. İnsan zamanını iyi tertiplese her ikisine de vakit ayırabileceği inancındayım. Herhangi bir zorlukla karşılaşmadım. Hekimliğim musikiye yardım etti, musikim hekimliğime yardım etti. Dolayısıyla ikisini bir arada yürütmekten dolayı da son derece memnunum.

Tıp ile müzik ne gibi benzeşme içindedir desem ne cevap verirsiniz?

Batı'da yerleşmiş bir söz var: “Hekimler Tanrı'ya en yakın insanlardır, zira onun yarattığını iyileştirmeye çalışıyorlar.” Bu çok yerinde bir söz tabii ama aynı zamanda müzik de insan ruhuna, insan zevkine etki yapan en önemli sanat dalıdır. Belki böyle bir benzerlik düşünülebilir. Kaldı ki Batı, akıl hastalarını çok kötü bir şekilde muamele ederken, zincirlere bağlayarak toplumdan uzaklaştırırken, asırlar öncesinden atalarımız Kayseri'de, Manisa'da ve Edirne'de Darüşşifalar kurarken akıl hastalarını musikiyle tedavi yoluna gitmişler.

Günümüzün doktorları hastalıkların tedavisine doğru noktadan bakabiliyorlar mı? Sağlık aslında “iyilik hali” derler ya hani, karşılıklarına gelenin tamir edilecek bir insan olduğunun çok farkındalar mı? Onun ruhunu ve moralini de tamir etmeye gayret edebiliyorlar mı?

Bu hekimlikten çok o hekimin şahsıyla ilgili bir şey. Deontoloji bakımından da olsa hastayı makine gibi kabul etmemek lazım. Hastayı kavrayabilmek, hastanın itimadını kazanmak... Hastada “hekimine inanmak” diye bir eğilim de var. Bu çok önemli bir şey ama tabii bu görev hastadan çok hekime düşüyor.

Tandığımız ünlü hekimler var mı? Onlarla hatıralarımızı da dinlemek isteriz...

Ben Tıbbiyede okurken bizim klinik öncesi hocalarımızın çoğu Alman'dı. Onların haricinden çok iyi hocalarımız vardı. Mesela ben Mazhar Osman Bey'e

yetiştim. Onun akıl hastalıkları enstitüleri vardı. Onun yanında Bakırköy Hastanesi'nde 15 gün kadar staj yaptım. Mesela Mazhar Osman Bey'in dersleri 1948 falan yılıydı. Çapa'daki amfinin yarısını İstanbul'un sosyetesini ve gazeteciler doldururdu. Dersleri çok ilgi görürdü, tıp fakültesi olmayan şahıslarda vardır. Ben 1930'lı yılların sonlarında orta mektebi Edirne'de okudum. Yani biraz böyle denişmenlere Mazhar Osman derlerdi. O tarihlerde ne radyo var, ne de televizyon! Okuma yazma yok ama Mazhar Osman adeta deli doktoru diye ün salmış. 15-16 yaşındaki çocuk bile Mazhar Osman'ı biliyor. Şöhretin derecesine bakın! Böyle büyük hekimler vardı. Akil Muhtar'a yetişemedim o emekli olmuştu. Çok önemli cerrahlar vardır; Hazım Bumin, Kazım İsmail Gürkan... Mesela Fahrettin Kerim Gökay'ın asabiye derslerini hala unutamam. Başını kaldırır bir saat anlatırdı. Noktasız virgülsüz hayranla dinlerdik. Eminönü halkevinde haftanın 5-6 gününde konferanslar olurdu. Tarih ve kültür konularında çok önemli konferanslar verirlerdi. O konferansları veren isimler arasında hekimler daha ön planda gelirdi. Mesela Tevfik Remzi Kazancıgil filozof gibi bir insandı. Fahrettin Kerim Gökay öyle, Kazım İsmail Bey öyle, Sadi Irmak öyle... Bunlar yalnız tıp ile değil; musiki, sanat ve kültürle de meşgul olmuşlardır.

Hocam sizi çok yorduk. Son 3 soru ile bitirmek istiyoruz. Hayli bereketli bir ömrü geride bıraktınız. Allah daha nice güzel günler yaşamayı nasip etsin. Ülkemizde 50 yaşından itibaren hastaneye, doktorlarla ilişkisini sıkılaştıran bir toplumumuz var maalesef. Anadolu'da insanlar özellikle 50-55 yaşından, emekli olduktan itibaren tüm mesailerini hastane ile ev arasında geçiriyor. Peki, sizin sağlığınızla aranız nasıl? 50-60'lı yaşlarınızdan beri ne gibi rahatsızlıklarınız oldu?

Ben cerrahi teknolojiye çok istifade ettim. Daha tıp fakültesindeyken taş düşürmeye başladım. Uzun yıllar sonra da taş aldırıldı. Daha sonra bypass ameliyatı geçirdim, göz kapak ameliyatı oldum. Yıllar evvel bir de fitik ameliyatı geçirdim. Yani tıbbi gelişmelerden çok faydalandım. Ben tıp fakültesinde okurken basit bir kalp ameliyatından bahsedilebilir miydi? Gulliver'in romanları gibiydi. Bu yüzden hekimlik büyük adımlarla ilerliyor. Mesela girişimci radyologlar var, akıl almaz işler yapıyorlar. Bir hekim olarak tıbbın Türkiye'deki geldiği nokta ile iftihar ediyorum.

Beslenmeniz nasıl? Ne şekilde besleniyorsunuz şu an? Ortalama bir günde ne yer, ne içersiniz?

Pek fazla yemeğe düşkün değilim. Abur cubur yemem, sigara kullanmam. İçkiyi de zaman zaman, o da uyuyayım diye hafif kullandığım olur. Her gün, en az bir saat yürürüm. Yürümeyi de herkese tavsiye ederim. Özellikle yaşlılar için tavsiye ediyorum.

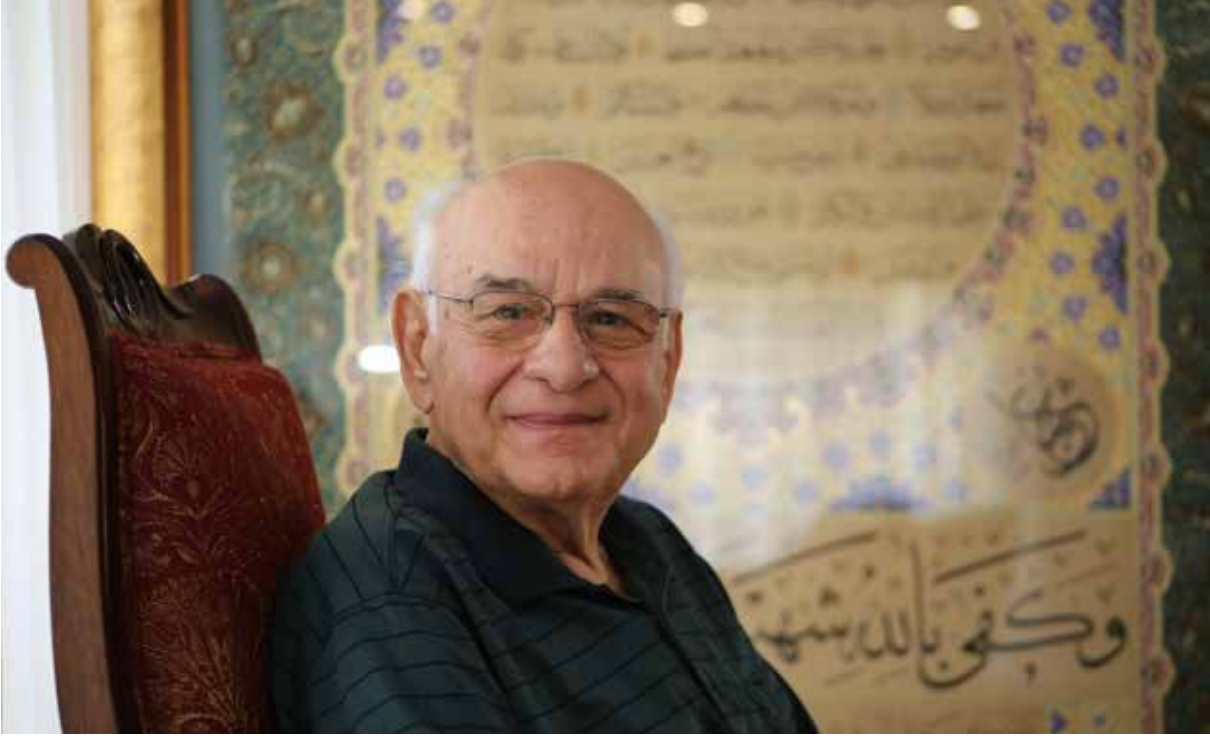
Son soru: Geriye doğru baktığımızda bedensel ve zihni sağlığını neye borçlu olduğunuzu düşünüyorsunuz?

Genetik bir özellik var onu inkâr edemem. Düzenli yaşadım, hiçbir şey de ifrata gitmedim.

Kıymetli vaktinizi aldık. Ziyadesiyle güzel yanıtlarınızı not ettik. Çok teşekkür ederiz hocam.

Ben teşekkür ederim. SD'nin tüm okurlarına sevgi ve selamlarımı sunarım...

*Eylül 2015 tarihli 36. sayıda yayımlanmıştır.

Uğur Derman: Artık İstanbul'a hiçbir çare bulunamaz

Gelenekli Türk sanatlarından hat, ebru ve cild gibi birçok sanatın eksperisi olan Prof. Dr. Uğur Derman, eczacı olmasının da etkisiyle tıp camiasının da yakından tanıdığı bir isim. Derman'ın Necmeddin Okyay, Mahir İz, Süheyl Ünver ve Fethi Gemuhluoğlu ile hatıraları, dilimiz ve kültür hayatımıza ilişkin tenkidleri, bir de tıp eğitimine yönelik uyarılarına dikkat buyurmanızda fayda var. Gelenekli Türk sanatlarından hat, ebru ve cild gibi birçok sanatın eksperisi olan Prof. Dr. Uğur Derman, eczacı olmasının da etkisiyle tıp camiasının da yakından tanıdığı bir isim. Prof. Dr. Ekrem Kadri Unat'ın dostluğunu kazanmış, Ordinaryüs Prof. Dr. Süheyl Ünver ile 16 sayfalık defter mektubu arkadaşlığı yapmış olan Derman, Fethi Gemuhluoğlu'nun ardından uzun yıllar Türkp petrol Vakfı'nın yöneticiliğini üstlendi. Necmeddin Okyay ve Mahir İz gibi abidevi şahsiyetlerden ders alan Derman'ın gerek yazdığı kitaplar, gerekse de IRCICA'da yaptığı danışmanlık gibi vazifeler kültür hayatımıza büyük değerler kattı. Geçtiğimiz Şubat ayında kendisi ve eşi

müzehhibe Prof. Dr. Çiçek Derman için “İki Ömrün Bereketi” temasıyla düzenlenen saygı gecesinde tanışma bahtiyarlığına eriştiğim Prof. Dr. Uğur Derman ile nihayet geçtiğimiz haftalarda evinde röportaj yapabildik. Derman’ın Necmeddin Okyay, Mahir İz, Süheyl Ünver ve Fethi Gemuhluoğlu ile hatıraları, dilimiz ve kültür hayatımıza ilişkin tenkidleri, bir de tıp eğitimine yönelik uyarılarına dikkat buyurmanızda fayda var.

“MAHİR İZ LİSEDE HOCAMDİ, NECMEDDİN OKYAY İSE MANEVÎ BABAM”

Hayatınıza tesir etmiş şahsiyetleri sırasıyla konuşarak röportajımıza başlamak isterim. 1940’ların sonunda Haydarpaşa Lisesi’ne başlıyorsunuz. Nihal Atsız ve daha ağırlıklı olarak Mahir İz’in seminerlerinden istifade ediyorsunuz. Nasıl bir muallimdi Mahir İz? Bugünün ortaokul, lise öğretmenleri ondan neler almalı?

Mahir Bey, ideal bir muallimdi. Bu sebeple “Muallim Mahir İz” diye anılırdı. Kabir kitâbesine de öyle yazılmıştır. Muallimlik, onun en önde gelen vasfıydı. Kendisinin doğuştan muallimliğe yatkınlığı var, çocukluğunda arkadaşlarıyla oynarken, muallim rolünü üstlenirmiş. Hayatı da öyle geçmiş, hiçbir anımı boşa harcamadan daima öğrenci ve öğretici olmuştur. Ne yazık ki, benim lise çağlarımda resmen sınıf hocam olmadı. Fakat istifadem şu şekilde gelişti: O vakitler lise tedrisatı dört yıla çıkarılmış ve ders saatlerini doldurabilmek için serbest seminer saatleri ihdas olunmuştu. Haydarpaşa Lisesi’ndeki seminer saatlerinde en çok Nihal Atsız ve Mahir İz’inkiler takip edilirdi. Hatta mektep müdüriyeti bu iki sınıfa tehcümü önlemek için aynı saatlere sinema gösterisi koymuşsa da netice yine değişmemişti. Mahir Hoca edebî kültürünü talebeye çekinmeden verirdi. Çekinmeden diyorum, çünkü o yıllarda kendisinin sahip olduğu kültür revaçta değildi. Hatta inkâr etmek, resmî politika icabıydı. Mahir Bey’in hususiyeti, klasik Divan Edebiyatımızı bihakkın bilmesinin dışında, şahsî merakıyla kazandığı edebî Arapça ve Farsçada müktesebâtının derin oluşundaydı. Zaten bizim eski edebiyatımızda ister Türkçe, ister Farsça, ister Arapça olsun, bunun nihâyeti yoktur. Her iki Doğu dilinden de Türkçeye çok kelime alınmış, mefhum kazandırılmıştır. Hoşuma giden şu beyti yeri gelmişken okuyayım: “*Fârisî vü Arabî’den iki şehbâl ister- Tâ ki pervâz-ı bülend eyleye anka-yı sühan*”. Yani şâir “Söz kuşunun uçabilmesi için Arapça ve Farsça gibi iki kanat gerekir” diyor. Gerçekten de Türkçe’nin zenginliği o sayede olabilmıştır. Yoksa biz Orta Asya Türkçesini, Batı Türkçesi niyetine kullanmış olsaydık, bugün Özbeklerin konuştuğu gibi bir Türkçeye sahip olurduk. Hâsılı, Mahir Hoca’nın okuduğu ve mânâsını verdiği şiirler benim çok alâkamı çekmiş ve liseyi bitirdiğim 1953 yılından vefat ettiği 1974’e kadar râbitam hiç kopmadan sürmüştür.

Kendisini dinleyenlere vecd içinde hitap ederdi. Sanki heyecanın cisimleşmiş şekli gibiydi.

Klasik sanatlarımızın zirvelerinden Necmeddin Okyay’dan hat ve ebru öğrendiniz. Hem de evinde ve özel öğrencisi olarak. Hoca ile ilişkiniz üzerinden usta-çırak ilişkisi noktasında neler söylersiniz?

Necmeddin Okyay Hoca, klasik usta-çırak veya daha doğru söyleyişle üstâz-tilmiz münasebetinin son temsilcilerindendi. Kendisi, devrinin en önde gelen üstadlarından o yolda öğrendiklerini aynen talebesine de aksettirdi. Bu cihetten benim bahtıyarlığım sonsuzdur. Devrimizde de bu sanatlar öğretiliyor ve yürütülüyor ama bu klasik tarzı uygulayabilecek nesilden kimse kalmadı. Dolayısıyla Hoca’dan istifadem son derecede yüklü olmuştur. Hüsn-i hatta ve tarihî gelişmesine olan merâkımı görünce, beni farklı zamanlarda kabule başlamıştı. Biz meşk için Pazar sabahları Necmeddin Hoca’nın Üsküdar / Toygartepe-si’ndeki evine giderdik. Benden evvel başlamış ve yaşça da hayli büyüğüm olan birkaç kişi de derse gelirlerdi. Ben de sonuncu olarak aralarına 1955’te iltihak etmiştim. Hat meşkinden sonra herkes âfâkî sohbeta daldı. Hocam, benim ciddi suallerimi duyunca, bir gün kulağıma şunu söyledi: *“Evlâdım, sen Pazar dışında istediğin zaman gel. Benim evden çıktığım yok zaten, işte o zaman daha rahat görüşürüz.”* Onun yıllar boyu iktisap ettiği malumatı ben kendisinden yavaş yavaş devşirmeye başladım ama yirmi küsur yılda bitiremedim. Necmeddin Hoca bildiklerini müdellel, yani delilli olarak anlatırdı. Farazâ bir şey sorduğumda, bana yukarı çıkmamı ve yatak odasındaki sandığı açarak sağ taraftaki mesela ikinci cilbendi alıp getirmemi söylerdi. Elindeki eserlerin nerede durduğuna böylesine vâkıftı. Sorduğum sualleri eserler üzerinden cevaplandırırdı. Bu, çok mühim bir şeydir. Benim Mahir ve Necmeddin hocalarımla münasebetim önce hoca-talebe, sonra baba-oğul ilişkisiyle sürmüştür. Doğmadan birkaç ay evvel babasını kaybetme bedbahtlığına uğramış bir çocuktum. Kendilerine genç yaşında mülâkâ olunca, onlar da hocalığın dışında bana manevî babalık ettiler.

**“SÜHEYL ÜNVER’İN YOLLADIĞI 16 SAYFALIK MEKTUPLARI
HALEN SAKLIYORUM”**

Süheyl Ünver ile tanışmanız da Necmeddin Okyay’ın sizi ona göndermesi ile oluyor herhalde. Süheyl Ünver’i bize biraz anlatabilir misiniz?

1957 yılında Necmeddin Efendi Hocam, Süheyl Bey’e göndereceği bir hat örneği için beni vazifelendirince İstanbul Üniversitesi merkez binasındaki Tıp Tarihi ve Deontoloji Enstitüsü’ne gidip kendileriyle tanışmış oldum ve 1986’daki vefatına kadar yakınlığımız sürdü. Süheyl Hoca’dan da gayretim nispetinde aldık-

larım olmuştur, ancak onun süratli ve çok disiplinli hayatına ayak uydurmakta zorlanmışımdır. Kendisi 1958-59 yıllarında Amerika’da misafir profesör olarak bulundu. Fakat orada, “daüssıla” dedikleri gurbet hastalığına, yani bugünkü Türkçeyle nostaljiye tutuldu. Ancak dostlarından gelen mektuplarla yaşayabildi. O bir yıl, ailesiyle beraberliğine rağmen ona azap olmuştı. Ben kendisini hiç mektupsuz bırakmadım. Amerika’dan her gelen mektuba yirmi dört saat içinde cevap verirdim. Dönüşünde: “*Beni diyâr-ı gurbette mektupsuz bırakmadın. Sen de bir gün mektuba muhtaç olacaksın, o zaman ben de seni bırakmayacağım*” dedi. Bu söze o zaman hiç mana verememiştim. Ertesi yıl Eczacı Mektebi’ni bitirip askerî vazifem için Diyarbakır’a gidince, çok sıkılıp bunaldım. Süheyl Hoca o alışılmış mektup tarzını bırakıp 16 sayfalık defter halinde ve içi yalnız yazı değil, resimlerle ve tezyinatla dolu mektuplar göndermeye başladı. Bu şekilde bana devamlı huzur vermeye çalıştı. Yazmak için boş zamanlarını şöyle kullanırmış: Bana yazacağı defter mektup çantasının bir kenarında durur, kendisi Kalamış’ta oturduğu için bindiği Kadıköy vapurunun alt kamarasına iner ve 20 dakika içinde, bana istediklerini yazarmış. 16 sayfa doldu mu, defter bana postalanırdı. Ben şahsen Hoca kadar rahat yazamazdım. Diyarbakır’dan yazılacak şeyler daha az olduğu için mevzu bulmakta zorlanırdım ama 16 sayfayı doldurdum mu hemen yollardım. Böylece karşılıklı on beşer defter mektup yazdıktan sonra askerliğim bitti. Terhis olup İstanbul’a geldiğimde Süheyl Hoca kendisine yazdığım defter mektupları da bana verdi. Hepsini dikkatle saklıyorum, belki benden sonra üzerinde çalışacaklar çıkar.

Prof. Dr. Ekrem Kadri Unat ile de dostluğunuz vardı. Hoca hakkında günümüz bilim insanlarına ve gençlere neler söylemek istersiniz?

Rahmetli Ekrem Kadri Unat ile diğer hocalarım kadar münasebetim olmadı. Ama çok sever ve sayardım. O da sevgisini hiç esirgemezdi. Meslek edinmediği halde kendi neslinde tıp tarihine meraklı belki tek isimdi. Öğrencisi değildim ama tıp tarihi ve Süheyl Bey ile dostluğu dolayısıyla yakınlığım sürdü. Zaten hayatım boyunca Süheyl Hoca benim çok mühim kimselerle tanışmama vesile olmuştur.

Süheyl Ünver ve Ekrem Kadri Unat tıp tarihimizin önemli şahsiyetlerinden ikisi. Belleğinizde tıp dünyamızdan yer tutan başka kimler var?

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi’nden tıp tarihi ve deontoloji profesörü Feridun Nafiz Uzluk’la da temasım çoktu. O zamanlar eczacılıkla iştilal ediyor, Ayaspaşa’da Gümüşsuyu eczanesini işletiyordum. Bana, yanında doktora yaptırmak istedi. Layıkıyla çalışıp zaman ayıramayacağımı bildirdim, öylece kaldı. Yaşdaşlarım arasında, Osmanlı imlâsını rahat okuyup yazanlar pek azdı. Feridun Nafiz Bey’e eski harf ile mektup yazmak ve onun da aynı şekilde cevap

vermesi... Süheyl Hoca'ya da öyle... Hele Mahir ve Necmeddin hocalara Latin harfleriyle yazmak büyük külfet gelirdi. Hayatlarının birçok yılını o harflerle geçirmeye alışmışlar. Alfabemiz 1928'de değişti diye onların da değişmesi olacak şey mi? Kanun zoruyla belki bazı yerlerde Latin harflerini kullanmak mecburiyetinde kaldılar. Ancak hususi hayatları hep eski imlâmımızla geçmiştir. Aynı imlâyı benimseyenlerden olduğum için, onlara şahsî yakınlığım bir kat daha artmıştı.

Uzun yıllar Türkp petrol Vakfı'nda, merhum Fethi Gemuhluoğlu'nun koltuğunda oturdunuz ve bir anlamda onun misyonunu devam ettirdiniz. Hem o misyonu, hem de Gemuhluoğlu ile ilgili hatıralarınızı da dinlemek isteriz.

Rahmetli Fethi Ağabeyimle 1966'da tanışmıştık. Daha evvelden de gıyaben birbirimizi bilirmişiz. Bunu sonradan anladım. Ama yüz yüze gelmemiz bir cenaze merasiminde nasip oldu. Münasebetlerimizi sürdürmeye başladık. Benim bulunduğum Gümüşsuyu Eczanesi'ne bazen gelirdi. Kendisinin yönettiği Türkp petrol Vakfı'nın İstiklâl Caddesindeki bürosuna zaman zaman uğradım ama oraya hiç severek çıkmazdım. Bir gün "Ağabey, sen olmasan şu caddeye adımı atmam" dedim. Yüzüme baktı ve bana: "Agacığım gelirsin, gelirsin hem de uça uça gelirsin" dedi. Meğer istikbali söylüyormuş. Vefatına yakın günlerinde Balmumcu'daki evimize gelmek arzusunu gösterdi ve duvarlardaki hat levhalarına baktıktan sonra: "Bu eve herkes giremez, burası herkesin adım atıp da gireceği bir yer değildir. Hani eskiden şeyhlerin ziyaretine yürüyerek, ter dökerek gidilir; vasıtaya binilse dahi birkaç durak evvelinden inilir, az da olsa yürünerek varılması makbuldür ya... İşte bu ev de öyle bir yerdir" dedi. Yine aynı günlerde Türkp petrol Vakfı'nın kurucularından Aydın Bolak Bey'e telefon etmem icap etti. Fethi Ağabey beni yerine oturttu; Aydın Bey'le konuşma bitince koltuktan kalkıyordum ki, bana baktı: "Otur agacığım, artık sen oturacaksın, ben seyredeceğim" dedi. Vefat edeceği gecenin gündüzünde yine beraberdik. Koltuğundan kalkarken "Kalkın ey ehl-i vatan dediler, kalktık" dedikten sonra döndü bana ve devam etti: "Bakalım yerimize kimoturacak?" O akşam vefat etti. Kısa bir müddet sonra bu hizmet bana teklif edildiğinde, ağabeyimin sözlerinin bir gizli vasiyet olduğunu anladım.

"50'LERİN İSTANBUL'UNDA PEK ÇOK MAHRUMİYET VARDI AMA İNSANLAR MUTLUYDU"

Bu kıymetli hatıraları bizlere naklettiğiniz için çok teşekkür ederiz hocam. Önemli bir özelliğiniz, doğumunuzdan kısa bir süre sonra İstanbul'a gelişiniz, dolayısıyla has İstanbullu olmanız. O yılların İstanbul'unu, Üsküdar'ı bize anlatabilir misiniz? İstanbul'un be-

tona ve nüfusa boğulmadığı zamanlarımı sizden biraz dinlemek isteriz. Bugünün İstanbul’u hakkında neler söylersiniz?

Benim hatırlayabildiğim, 1939 yılının yaz aylarından sonrasındır. O zaman 4 yaşımı tamamlamıştım. 1956 Nisan’ına kadar Üsküdar’da ikamet ettik. Bulduğumuz semt, Toygartepesi’ne çıkmadan, Üsküdar’ın tam merkezindeydi. Mahallede ahşap konaklar ve evler vardı. Bizimki de Nail Paşa Konağı idi. Harem ve selamlığı ile ikiye ayrılmış. Orası, bugünkü Üsküdar Belediyesi’nin arkasında yer alan Antikacılar Çarşısı’na tesadüf eder. Ben Üsküdar’ın elli binin altındaki nüfusunu ve İkinci Cihan Harbi yıllarını (1939-1945) iyi hatırlarım. O zamanlar pek çok mahrumiyet vardı. Ama insanlar o yokluklar içinde mesut görünürlerdi. Gramla ve vesika ile ekmek alırdık. Herkesin galiba günde 200 gram ekmek alma hakkı vardı. O devirde nüfus kâğıtlarına “*Aylık ekmek karnesi verildi*” diye damga basılırdı. O ekmek karnesiyle para ödeyerek fırından ekmek alınabilirdi. Şeker de yoktu, kuru üzüm veyahut pekmez ile çay içilirdi. Osmanlı’dan müdevver İstanbullular o vakitler henüz hayattaydılar. En fazla 1915’de doğanlar, eski harfleri doğru şekilde okuma ve yazmayı zamanında öğrenmiş kimselerdi ve 1940’lı yıllarda hepsi gençti. Dolayısıyla İstanbul Türkçesine de vâkıftılar. 1960’lardan sonra bu zevât ebedi âleme göç edince, iş yeni gelen ve bu babda nasibsiz olan nesle kaldı. 1940 sonları ve 1950’li yılların başlarında lisede okurken, müzik ve beden terbiyesi hocalarımız dışında kalan diğer hocaların hepsi eski harfleri bilirler ve notlarını öyle tutarlardı. O senelerde Üsküdar’da otursak da gerektiğinde şehre inerdik. Mayıs ayında Üsküdar’dan vapurla karşıya geçer, oradan da Mecidiyeköy tramvayına binerdik. Bu semt, o sıralarda dut bahçelerinden ibaretti. Şimdi 30-40 katlı beton blokların yükseldiği yerlerde villalar mevcuttu. Lâkin “asıl İstanbul” denilince, anlaşılacak mahal Suriçi’dir.

İstanbul efendisi nedir? Bugün İstanbul efendisi olunabilir mi?

“İstanbul efendisi” tabiri eskiden İstanbul kadıları hakkında söylenirken sonradan vazgeçilmiş. Cumhuriyet devrinde ise “İstanbul efendisi” tabiri, daha ziyâde eski İstanbulluluğunu muhafaza eden kişiler hakkında kullanılır oldu. Bunun en son örneklerinden biri Süheyl Hoca’dır. Sonradan başkaları için de İstanbul efendisi tâbiri tekrarlanmaya başlanınca, ben Süheyl Bey’e ayrı bir mevki verebilmek için ona “has İstanbullu” demeyi tercih ettim. Hangisini kabullenirseniz kabullenin, bugün artık bulmanız mümkün değildir, taklit seviyesinde kalır.

Türk kültürü üzerine geniş bilginizden biraz daha istifade etmek istiyoruz. Evvela sormak isterim Türk nedir? Geçmişten bugüne Türk’ün kültürel özellikleri nelerdir?

Nâçiz kanaatimce Türk, Türklüğünün yanı sıra, İslamiyet’i de kabul etmiş kimselerin bir araya gelmesiyle vücut bulan millettir. Hatta öyle ki, gayrimüslim olanlar için bile, kendi milliyetini de belirterek kullanılır. Mesela Türk Erme-

nisi deriz... Ermeniler, Rumlar, Yahudiler içinde Osmanlı kültürünü öylesine benimsemiş kimseler var ki... Mesela İstefan Hilmi isimli Ermeni şairin klasik tarzda çok güzel şiirlerine rastlanır. Ermenilerin, Rumların, Yahudilerin içinden büyük bestekârlar çıkmış, bu yolda Türklüğe hizmet etmişlerdir. Onları da kendimizden ayırt etmemişiz.

Türkler yazmaktan ziyade şifâhî kültüre sahip olmayı yeğlemişler. Bu noktada ne dersiniz?

Doğrudur, tarihimizde, Kınalızâde Ali Çelebi, Kâtip Çelebi, Evliya Çelebi, Müstakimzâde gibi yazmayı şiar edinmiş kimseler ne yazık ki parmakla gösterilecek kadar az... Sohbet tarzında şifâhî kültür tercih edilmiş. Süheyl Bey hariç, Necmeddin ve Mahir Hocalar da öyleydi. Belki eski nesilden gördüklerini devam ettirmişlerdir. Ama mesela Mahir Bey'in beğendiği şiirleri topladığı defterleri vardı. Yakınlarının telkiniyle son yıllarında “*Yılların İzi*” adıyla hâtıralarını yazdı. Keşke geçmiş nesilden büyüklerimizin hepsinin hâtıratı olsaydı, ama nerede!

“BATI SANATINDA BENLİK HÂKİMDİR; TÜRK-İSLAM SANATKÂRI İSE HADDİNİ BİLİR”

Türk-İslam sanatını Batılı sanat anlayışı ile kıyaslayacak olsak en temel ne gibi farkları ifade etmek gerekir?

Batı sanatında tam manasıyla benlik hâkimdir. İslam sanatında ise her şeyden evvel Cenab-ı Hak'la yarışmamak anlayışı vardır. Mesela tezyinatta kullanılan motiflerin hepsi tabiattan alınmış şekillerdir. Fakat üsluplaştırılmış oldukları için hiçbir surette tabiatı taklide yeltenilmemiş. Yaratmak Cenab-ı Hakk'a mahsustur. İslam sanatkârında zaten yaratmak kavramı bulunmaz. O, hiçbir zaman da Yaradan'ı taklit derdine düşmez. Bu anlayışa karşı, Michelangelo'nun Musa heykelini yaptığında, kendisinin bile onu canlı sayıp “*Konuş!*” diye kafasına çekiç atmasını hatırlayınız. Bizde yaratmak yoktur. Türk-İslam sanatkârı haddini bilir.

Hat ve ebruda olduğu kadar mimari, edebiyat ve musikinin de aralarında olduğu sanatlarda bir Osmanlı ruhu görebiliyoruz. Ancak çok uzun yıllardır, zikrettiğimiz bu sanatlarda eskinin kopyası anlayışının olduğunu ifade etsek, haddimizi aşmış olur muyuz? Meselâ cami mimarimizde bu durumun hayli sırtıttığını söyleyebiliriz. Şayet iddiamızda haklılık payı var ise bu durumdan nasıl kurtulabiliriz?

Cami veya mescitler ya 16. asır üslûbunda inşa ediliyor, o yolda yapılmış güzel camilerimiz de var. Yahut kötü kopya tarzı gündeme geliyor. Böyle inşaatlarda her taraf sırtıtmaya başlıyor. Eskiden 2 veya 3 kata müsaade edilen mahallelerin bulunduğu Üsküdar'daki klasik devir camileri bugün sıkıntı içindedir. Çünkü

etraflarına artık yüksek binalar yapılmaya başlandı. Hele yeni camiler, o yüksek binaların yanında klasik tavrıda yapılıyorsa, ört ki ölem! Meselâ Ataşehir'deki Mimar Sinan Camii'nin civarında yüksek binalar bulunmasaydı, daha münasip ve mütenasip olurdu. Yeni yapılan camiler, yüksek binaların arasında kandilleri görünmediğinden, "Minaresini 2 katına çıkaralım, hatta şerefelerini de onun gibi yükseltmek gerekir" düşüncesine kapılanlar ortaya ucubeler çıkartıyorlar. Bunu kanunla önlemek lazım. Batı'daki klasik vasfı olan büyük şehirlerde hiçbir surette bu kepezeliklere müsaade edilmiyor. Bu yasak, İstanbul için uygulanamaz mıydı? Bugün Suriçi'ni sanki koruyorlar. Zeytinburnu'na yapılan yüksek binalar, Suriçi'ne Boğaz tarafından baktınız mı berbat bir halde görünüyor. Edirne'ye ve İzmit'e kadar uzansın yeni İstanbul... Ama merkezden uzakta teşekkül ettirilseydi, klasik İstanbul bozulmamış olurdu ve biz de Avrupa'da gıpta ederek baktığımız Prag ve Varşova gibi tarihî şehirlerden aşağı düşmezdik! Artık İstanbul'a hiçbir çare bulunamaz. Kötü bir yola girilmiş ve bu aziz belde bitirilmiştir.

"BEŞERÎ İLİMLER NEYSE AMA TIP FAKÜLTESİNDEKİ SEVİYESİZLİK İNSANI ÖLDÜRÜR"

İzniniz olursa bu bölümde tıp, sağlık sistemimiz ve sağlığınız üzerinde birkaç soru yönelteyim. Evvela 21. yüzyılda tıp, sağlık, sağlıklı olmak nedir sizin için? Sizce dünya toplumu olarak sağlıkta neredeyiz?

Bugün tıpta muhakkak ki iyi seviyedeyiz, çünkü dışarıyı iyi takip ediyoruz. Dış dünya ile tıp sahasında aynı seviyede olduğumuz, hatta geçtiğimiz noktalar var. Yurtdışına gidip eğitimlerini tamamlayanlar olsun, burada kendi gayretleri ile yetişenler olsun, hekimler büyük gayret içindeler. Ben gençliğimden de biliyorum, eskiden çok geriydik. İyi hekimlerimiz olmakla beraber sâha yetmiyor, devlet bu konularda acz içinde kalıyordu. Bizler vaktiyle ne hastaneler gördük. Mesela Haydarpaşa Numune Hastanesi eskiden döküntü halindeydi. Şimdi hepsi ilerlemiş vaziyette. Hekimler de âlet edevat cihetinden Batı'yı takip ediyorlar. Lâkin bazı hususlarda laubalilik hâkim. Yetişen yeni nesilde ve tıp mezunlarında eksiklik bulunuyor. İnşallah düzelir ve daha ileriye gider. Ama diğer sâhalara nazaran tıpta iyi vaziyette olduğumuzu söyleyebiliriz.

Tıp okuyanlar ve mezunlarında ne gibi eksiklikler ve laubalilikler söz konusudur? Neyi kastettiniz?

Eskiden birkaç yerde tıp fakültesi vardı. Yetişenler o devrin imkânları içinde en güzel şekliyle yetişirdiler. Oysa şimdi her vilayete bir veya birden fazla üniversite açma çabası; bugün üniversitelerin bazı yerlerde ortaokul seviyesine inmesine sebep oldu. İsim vermeyeyim, Anadolu'da yerleşkesi klasik mimariyle yapıl-

mış fevkalade güzel bir üniversite var. Lâkin tıp fakültesine akademik seviyede hoca bulamadıklarını söylüyorlar. Yoklukta, memleket hastanesinin tabipleri, mütehassıslar hocalık yapıyormuş. Bu böyle olmaz; yalnız tıp fakültesi meselesi de değil. Diğer dallarda da bu eksiklik hissediliyor. Ancak, beşerî ilimler insanı öldürmez ama tıp fakültesindeki seviyesizlik insanı öldürür.

“SAĞLIKLA İLGİLİ BİR SIKINTILARIM ÇOCUKLUĞUMDAN BAŞLAR”

Hocam izniniz olursa son bölümde size biraz daha yakından bakmak isteriz. Ahir ömrünüzde 80 yılı devirdiniz. Allah uzun ömürler versin. Ülkemizde 50 yaşından itibaren hastaneyle, hekimle ilişkisini sıkılaştıran bir toplumumuz var maalesef. Anadolu’da insanlar, özellikle 50-55 yaşından, emekli olduktan itibaren tüm mesaileri cami ve hastane arasında geçiyor. Peki, sizin sağlığınızla aranınız nasıl? 50-60’lı yaşlarınızdan beri ne gibi rahatsızlıklarınız oldu? Tedavisi için neler yaptınız?

Benim sağlıkla ilgili bir sıkıntım çocukluğumdan başlar. Ambliyopi denilen göz tembelliği illetini merhum pederimden almışım. Çocukluğumdan itibaren okumaya düşkündüm ve sol gözümü kapatıp sağ gözümle okurdum. İkiisiyle birlikte okumaya kalktım mı gözümde bir uyumsuzluk olurdu, ayrıca sol gözümde kayma vardı. Ailem üzerime titrerdi. Çocukluğumdan hatırlarım, Rum asıllı Nikola Fakaçelli adında İstanbul’un meşhur bir çocuk mütehassısına muayene için götürülürdüm. Doktorun, “*Yahu bu çocuğun nesi var ki bana getiriyorsunuz?*” dediğini hatırlarım. Hâlbuki ben o yaşlarda bir göz muayenesinden geçirilsem, sağlam gözüm kapatılıp sol göz çalıştırılarak tedavi edilebilirdim. Yirmili yaşlarımda kendim göz hekimine gittim, ancak geç kalmıştık ve bir çare kalmamıştı. Hayatımı kırk yaşımdan sonra hayli zora sokan görme zâfiyetimi, yakın ve uzak gözlüğü kullanarak telâfi etmeye çalıştım. Hâlâ gözüm çabuk yorulur ve bu sebeple Necmeddin Efendi’den icazet almış olduğum halde, o yaşlarımdan sonra hüsn-i hattı fiilen bırakmak zorunda kaldım. Bunun dışında yirmili yaşlarımdan başlayarak zahmetli şekilde birkaç defa böbrek taşı düşürdüm. Ellili yıllarımda sonlarında kalp cihetinden sıkıntılar yaşamaya başladım. Sol kolumda hissettiğim ağrıyla karışık uyuşmalardan sonra anjiyografi yapıldı ve dört damarımın tıkalı olduğu anlaşıldı. 1996 yılında bypass ameliyatı geçirdim. Tansiyonum da merhume vâlidemden müntakil olarak yükselmeye hazır bir derttir. Bu sebeple devamlı ilaç kullanırım ve aldığım ilaçların sayısı da hayli fazladır. Safra kesemi on yıl evvel aldılar, ama şükürler olsun 80 yaşımı buldum. Rıza Tevfik gibi: “*Bugün 80 yaşındaydım, uçurumun başındayım / Dostlarımdan ayrı kaldım, hâlâ binek taşındayım*” diyorum. Bu tedavilerime, yakında geçireceğim katarakt ameliyatıyla noktayı koyar mıyız, bilmem!

Beslenmeniz nasıl Hocam? Şimdilerde ne şekilde besleniyorsunuz?

Mümkün mertebe az yiyerek ve üç beyazdan uzak kalmaya çalışarak hayatımı sürdürme gayretindeyim. Yemediğim veya az yediğim pek çok şey var. Geçen yıl verdiğim beş kilonun çok faydasını gördüm. Ne yazık ki, sporla da başım hiçbir zaman hoş olmamıştır.

Eşiniz müzehhibe Çiçek Hanım'ı da Süheyl Ünver sayesinde tanıdığınızı biliyorum. Evliliğinizde yarım asrı geride bıraktınız. Şu genç kardeşinize püf noktası kabilinden bir şeyler söylemeniz... Uzun soluklu ve mutlu bir evliliğin sırrı nedir Hocam?

Yine Cenab'ın bu defa da bir beytini hatırlatayım: “*Hem-his olarak çarpması bir an iki kalbin / Arzın budur ancak bize va'd ettiği lezzet*”. Bu “bir an”lar ne kadar sık olursa aile huzuru o nisbette artıyor. Her şeyden evvel benliğin - senliğin kaldırılması ve bir de bir taraf yükseldiğinde öbür tarafın susmayı bilmesi çok önemlidir. Bu, çok önemlidir.

Son soru: Hatalarınızdan ne öğrendiniz?

Bu soruya izninizle “*Her hatâ elbet bir ders -Ne hatâ biter, ne ders*” cevabını vereceğim. Okurlarınıza sevgi ve selamlarımı sunarım.

*Aralık 2015 tarihli 37. sayıda yayımlanmıştır.

Erol Başar: Bilimde uyku ilacıyla yola devam ediyoruz

Türkiye’de ilk biyofizik kürsüsünü kuran kişi olan Prof. Dr. Erol Başar, bu alanda yetişenlerin hocası, yani hocaların hocası olan biri. Röportaj teklifimizi geri çevirmeyen Erol Hoca, fizikten başlayarak müziğe ve çok yaygın konulara yayılan ilgileriyle bizi çok farklı iklimlerde ibret verici ve ufuk açıcı bir biçimde gezdirdi. Türkiye’de ilk biyofizik kürsüsünü kuran kişi olan Prof. Dr. Erol Başar, bu alanda yetişenlerin hocası, yani hocaların hocası olan biri. Başar’ı asıl öne çıkaran şey ise dünya bilimine doğrudan yaptığı katkılar. Nadide bilim insanlarımızdan biri olan Prof. Başar, elektrofizyoloji alanında “Uyarılmış EEG Beyin Dalgaları Teorisi” ile yazdığı kitaplar ve yaptığı araştırmalarla dünyada beyin osilasyonları alanında öncülerden biri olarak kabul ediliyor. Aynı zamanda Türkiye, Avrupa ve Amerika’da araştırma yapan ve öğrenci yetiştiren Prof. Başar, dünyadaki bilim ortamlarının da en iyi gözlemcilerinden biri. Röportaj teklifimizi geri çevirmeyen Erol Hoca, fizikten başlayarak müziğe ve çok yaygın konulara yayılan ilgileriyle

bizi çok farklı iklimlerde ibret verici ve ufuk açıcı bir biçimde gezdirdi. Türk insanının zeki ve problem çözme yeteneği olduğunu kaydeden Erol Hoca, bizi bilim yarışında geri bırakan şeyin ise devamlılığı bilmememiz olduğunu söyledi. ABD'lilerin Avrupalılar kadar entelektüel olmadığını ama ABD'de yeni şeylere karşı büyük bir inovasyon olduğunu kaydeden Başar, yeniden korkmayan ABD'nin bilimde hızla ilerlediğini belirtti. Bugün daha ilkokuldaki çocukların çarpım tablosunu öğrenmeden ellerindeki cep telefonları ile hesap yapmaya başladığını ifade eden Hoca, otomatige bağlayan insanoğlunun yaratıcısını kaybettiğini anlattı. Bugün dünyada bilimde büyük ekollerin olmadığını, sadece moda akımların olduğunu savunan Hoca, "Önümüzdeki yıllarda Çin'in bilimde yükselişini göreceğiz" diye iddialı bir yorumda bulundu. Prof. Başar'ın ülkemizde yapılan bilim kongrelerine ise çarpıcı bir eleştirisi var: "3 dansözle iyi düğün, 3 ABD'li bilim insanı ile de iyi kongre olmaz!"

"İHSAN DOĞRAMACI HACETTEPE'DE BENİ BİYOFİZİKÇİ OLARAK VAFTİZ ETTİ!"

Saygıdeğer Hocam öncelikle sizi biraz tanımak istiyoruz. Bir fizikçisiniz, beyin araştırmaları yapıyorsunuz. Bu noktaya nasıl geldiğinizi merak ediyoruz. Ailenizden mi, bir yakınızdıan mı yönlendirme oldu? Nerede doğduğunuz, nasıl bir ailede büyüdünüz, ne şartlarda yetiştiniz? Bize ilk yıllarınızı anlatabilir misiniz?

Fizikçi dersenez benim için büyük bir methiye olur çünkü ben sadece üniversitede fizik yüksek lisansı yaptım. Daha sonra doktoramı fizyolojide yaptım. Türkiye'ye döndüğümde Prof. İhsan Doğramacı Hacettepe'de beni biyofizikçi olarak vaftiz etti! Daha doğrusu "Sen biyofizik enstitüsü kuracaksın!" dedi. "Nasıl yapacağım?" dedim, O da bana, "Nasıl yaparsan yap, ben sana para ve tüm kanuni imkânları sağlayacağım" dedi. Orada biyofizikçi oldum. İlk biyofizik enstitüsünü kurduğumda 32 yaşındaydım. İhsan Bey bana güvendi. O, insanların yaptığı işi görmeden, önce yüzüne bakardı. Yöntemi biraz bireysel idi ama müthiş başarılıydı. Daha sonra 1980'de fizyoloji profesörü olarak Almanya'ya döndüm. Almanlar beni biyofizikçi olarak değil, fizyolog olarak kabul etti. Hatta bir fizikçi öğrencim benim yanımda doktora yapamadı, ben onu Göttingen'de bir fizik profesörüne getirdim. Onun yanımda fizik doktorası, benim yanımda da tıp doktorası yaptı. Bugün sorarsanız yüzde 80 fizyolog, yüzde 20 ise biyofizik ve aslında artık nörobilimci de diyebiliriz.

Niçin fizik?

Bu, güzel bir soru. Faik Sabri Duran ismi, bir coğrafya kitabı olarak belki zihninizdedir. Müthiş bir yazar olan Faik Sabri Duran, 1940'lerde "İnsanlar Âlemi", "Hayvanlar Âlemi", "Kâşifler Âlemi" ve "Yeryüzü Gökyüzü" başlıklı 4 kitap hazırlamıştır. Birinci sınıf sonu yaz tatilinde bu "Yeryüzü Gökyüzü" kitabı elime geçti. O aralar 7 yaşındaydım ve kitabı çok istemiştim, sanırım annem almıştı. Ne kadarını anladım, ne kadarını anlamadım bilmiyorum ama Newton'un Atalet Kanunu, gezegenler, bugün kara kuyular dediğimiz ölü yıldızlar... Bunlar benim için müthiş şeylerdi ve duyar duymaz, "Astronom olacağım!" demiştim. Tabii o zamanlar fizik kelimesinin bile ne olduğunu bilmiyordum. Sonra bunlar bir süre unutuldu. Ben 7'nci, 8'inci sınıflardayken Galatasaray Lisesi'nde Mösyö Garti adında çok meşhur bir fizik hocası vardı. Kendisi çok sevilirdi, geçen yıllarda vefat etti. Derslerde atomla elektriğin alakasını anlatıyordu. 1954 senesi falandı, ben kendi kendime dedim ki, "Ben herhalde fizik öğrenmeliyim". Hatta o dönem astronomiyi unutmuştum. "Niçin demir atomu alınıp oradan altın yapılsın" gibi şeyler düşünmeye başlamıştım. Sonra işte "Aman fizik okunur mu, lise hocası mı olacaksın, para kazanmazsın türünden uyarılar arasında ben psikiyatri ile ilgilendim, Freud okudum. Fakat en sonunda kararımı verdim ve babamın imkânlarıyla fizik okumaya Almanya'ya gittim. Kardeşlerim ve ben Galatasaray'da okuduk. Galatasaray'ın çok ileri fizik ve biyoloji laboratuvarları vardı. O zamanlar Fransa'da bile olabilecek en iyi hocaları bize yollarlardı. Gelenler üniversitede doçent olacak kadar donanımlı insanlardı. Kolay bir karar değildi, fakat ailem hiç "Hekim ol, mühendis ol" diye bir şey söylemedi. Babam iş adamıydı, o zamanki çapta hali vakti yerindeydi. Köklerimiz İstanbulludur. Ben ilk önce İsviçre'ye gidecektim, daha sonra çok meşhur olan İsviçre/Zürih'teki Ekol Politeknik'te başladım. Ondan evvel Almanya'ya gittim ve Almanca öğrendim. Almanya'da okumak ve çalışmak, o zaman bana daha cazip geldi. Bir üniversite seçim araştırması yaptım ve en sonunda Münih Üniversitesi'ne gittim. Orayı tercih etmemin nedenlerinden biri, dünya çapında fizikçi olan Heisenberg idi. Heisenberg benimle çok ilgilendi. Teorik fizik değil, deneysel fizik yapmamı ve Hamburg'a gitmemi önerdi. Orada ve ABD'de eğitimime ve çalışmalarına devam ettim. ABD dönüşü Hacettepe'ye gelerek biyofizikçi oldum.

"ZEKİYİZ, PROBLEM ÇÖZÜYÜRÜZ AMA DEVAMLILIĞI BİLMİYÜRÜZ"

Önümüzde bilimle uğraşmak isteyen çok hareketli bir gençlik var. Onlara yol gösterecek şekilde sormak istiyoruz. Amerika'da kısa süre de olsa çalışmış oldunuz. Avrupa'da ve Türkiye'de de uzun süreler çalıştınız. Bunların bilim ortamlarını ve bütün dünya bakımında birbirlerine etkilerini nasıl değerlendirirsiniz?

Türkiye'den başlarsak eğer, ülkemizin müthiş yetenekli insanları var. Ülkemiz, çevik zekâsı olan, problem çözücü insanlarla dolu ama etik kurallarını bilmiyo-

ruz. Çalışmanın devamlılık olduğunu bilmiyorlar ve yarışı çabuk bırakıyorlar. Sonuna kadar koşmuyorlar. Doçent olacak, doktora yapacak veya profesör olacak... Bunlar bittikten sonra üzerimize hemen bir rahatlık çöküyor. Almanya'da Heisenberg ve Einstein gibi dehalar çıkınca etrafında çok insanlar sürüklüyorlar, ama normal bir Alman belirli kurallar içinde çalışıyor ve itiraz etmeden denileni yapıyor. Ancak bizde itiraz var. ABD'nin yapısı ve insanları Avrupalılar kadar entelektüel değildir, bu yüzden büyük düşünürler hala Avrupa'dan çıkar. Ama ABD'liler size anlattığım hikâyede olduğu gibi birden bire insanlara amansız ufuklar açarlar. ABD'de yeni şeylere karşı büyük bir inovasyon vardır, yeniden korkmazlar. Almanya'da bir laboratuvarda bir yöntemle yaptığın işi, ABD'liler parayı verdikleri zaman beş yöntemin beşiyle de yapın derler. Verdikleri zaman tam verirler. “Şu telefonu veya en pahalı kalem kullanacağım” dediğinde, onu sana verirler. Ben San Diego'ya gittiğimde bir hafta sonu bilgisayarım bozuldu ve çalışmadı. Yanımda hiç param yoktu ve “Bu, kaç paraya yapılır?” diye sordum. Onlar da bana “5 bin dolar veya 10 bin dolar her neyse biz parasını veriyoruz” dediler. Daha sonra tamir ettiler. İhtiyaç olduğunda hemen ellerini uzatıyorlar ve o anda bürokrasi birden bire sifıra iniyor. Amerikalılar felsefe pek bilmezler. Bilim insanları arasında öyle bir heves yoktur. Avrupalılarda bu hala vardır. Avrupa'da liseden veyahut ortaokuldan başlayan bir klasik eğitim sistemi vardır. Ben bunun önemli olduğunu düşünüyorum. Mesela çocuklara çok şeyin ezberletildiği hep şikâyet edilir. Lisan öğrenirken ezberlemek de önemlidir. Şiirler ezberlemekle öğrenilir. Çünkü beyin iyi konuşmayı ezberlemekle ve klişe halinde öğreniyor. Analitik öğrenmiyor. Einstein'ın çok önemli bir sözü var: “En önemli şey meraktır. İnsan bilimde hata yapa yapa öğrenir.” İşte bunlar bizde eksik. Mesela ben TUS'a göre asistan almak istemem. Ben asistanla ilişki kurabiliyorsam, onu almak isterim. Bir yazılı sınavla bir insanın yeteneğinin olup olmadığı anlaşılmaz. Çok ders vererek iyi doktora yaptırılmaz. Türkiye'de bilim yaygın bir şey değil. Hâlbuki bilimin bir sanat gibi uygulanması gerekir. Ben bugün elime kalem aldım ve bir problem çözeceğim diyemezsin. Bahçede dolaşırken, tuvalette ya da yemek yerken çözüm birden bire aklına gelir.

Yarım asırlık bilim insanısınız. Siz bugünün Türkiye'sinde ve dünyasında bilimin geldiği noktayı nasıl görüyorsunuz? İnsanlık biliminde hangi noktaya geldi? Yaşadığımız dönemde çok mu gerilerdeyiz, ileride miyiz? Bilim, barış için mi kullanıyor, kötü niyetler için mi?

Türkiye'de henüz bilimi kötü işlerde kullanılacak kadar ilerletemedik! (Gülüyor). Atomun yapısı keşfedilmedi ki atom bombası yapalım. Biyokimya sanayi o kadar gelişmedi ki, biz bir takım zehirler meydana getirelim. Türkiye'de bir ara teorik fizik çok ilerilerdeydi. Prof. Feza Gürsey müthiş bir bilim insanıydı. Kendisi Nobel mükâfatı alma seviyesine gelmişti. Alamadı, ancak belki ABD'de

kalsa alırdı. Sonra onun geliştirdiği teorinin modası geçti ve unutuldu. Prof. Erdal İnönü'de çok iyi fizikçiydi ancak o daha çok idari işlerde uğraştı. Türkiye'de bilimin kurulması için çok büyük hizmetlerde bulunmuştur. Benim kendi dalm olan beyin araştırmasına gelince, bana birkaç kişi ABD'li ve Avrupalı arkadaşlarına "Herhalde Türkiye'de beyin araştırmaları ileridir, ileri olmalı" dedi. Gülüp geçtim ama değil. Büyük fırsatlar kaçırdık. Hala da kaçırıyoruz.

“BUGÜN BİLİMDE BÜYÜK EKOLLER YOK, MODALAR VAR”

21.yüzyılda bilim ne seviyede? Önceki asırlarla kıyaslayacak olursak yaşadığımız çağda bilimsel gelişmeler yeterli mi?

Bence yeterli değil. Ben burada arkadaşım Aysel'le (asistanı) konuşurken hep dilim sürçer. 1911 derim, 1915 derim, 1920 derim. Benim aklım, geçen asrın başlarında kalmış. 1900'lü yıllarla, 1930'lu yıllarda bilimdeki zihinsel atılım bugün yok. Çünkü bugün bilim adamları daha rahat çalışıyor ve büyük modalar oluşuyor. Bugün büyük ekollerden ziyade modalar var. Bir firma bir bilgisayar yapıyor yahut da bir firma bir MR cihazı yapıyor, insanlar onları satın alarak bilimi geliştirmeye çalıştıklarını düşünüyorlar! Bugün ilkokuldaki çocuklar çarpım tablosunu öğrenmeden ellerindeki cep telefonları ile hesap yapmaya başlıyorlar. Bugünkü insanlar telefonları bile çevirmiyorlar, sadece bir düğmeye basıyorlar. Hepimiz adeta otomatığe bağladık. Bu da insanın yaratıcı gücünü zayıflatıyor.

Hocam, önümüzdeki dönemde alanı domine edecek olan yaklaşım biçimi ne olur, ne olabilir? Bu konuda bir kitap hazırlığınızı biliyoruz.

Yardımcım Aysel'le (Aysel Düzgün) derlediğimiz 150 sayfası bitmiş interdisipliner bir kitap var. Newton'dan ve Descartes'dan başlayıp hem fizik hem de beyini kapsayacak. Evrensel araştırmada bazı kullanılan düşünceler var. Örneğin termodinamik kanunları, entropi prensipleri. Elektromanyetik kanunlar, kuantum teorisi, kullanmış olduğumuz osilasyon analizi. Bunlar kuantum teorisinde de, beyinde de var. Aynı işlevlerde kullanılıyor. Bunların sonunda çıkan şey ise ilk başlangıçta Descartes'ın söylediği birkaç tane akılcı prensip tüm kâinattaki olayları anlatıyor. Sonunda Einstein da buna benzer şeyler söylemiş, "Aynı evrende mi meydana geliyor?" diye. Fakat Descartes'ın prensibi bize daha önemli geliyor, çünkü tuğlalardan bahsetmiyor, "Düşünce prensipleri" diyor. Biz bunu hazırlamaya çalıştık ancak araya bir yığın farklı şeyler girdi. İleride yeniden devam edecektir.

“ÖNÜMÜZDEKİ YILLARDA ÇİN'İN BİLİMDE YÜKSELİŞİNİ GÖRECEĞİZ”

Hocam bu bölümde bilimlerin ayrışması ve ihtisaslaşmanın olum-

suz yönleri üzerine konuşmak istiyoruz. Hem ülkemiz hem de dünyada mühendislik, fizik ve tıp müfredatı felsefe ve mantıktan; felsefe ve mantık ise fen ve matematikten yoksun. Örneğin bundan 1000 yıl önce yaşayan İbni Sina hem filozof, hem kimyacı, hem hekim, hem de astrolojiye ilgi duymuş. Bilime müthiş ivme kazandıran çalışmalarına imza atmış. Bugün geldiğimiz noktada ise bilimler ayrıştı. Şöyle bir tespit yapabilir miyiz: Bilimde bir ihtisaslaşmadan çok bir ayrışma tehlikesiyle karşı karşıyayız!

Bu tespite katılıyorum. Buna Amerikalılar neden oldu! ABD’de bir uzmanlık alanında öne geçmek çok önemlidir. Ama ABD’deki arkadaşlarımızın birçoğunun temel eğitimi orta Avrupa’daki kadar iyi değildir. Buna lüzum görmediler. Ama dediğim gibi Amerikalının eline verilen fırsatlar inanılmaz boyutlara varabiliyor. Ama bu durum zamanla değişebilir. Yaratılan fırsatların ne olduğunu bilmiyorum ama Çin’de büyük bir gelişme var. Bizim yayınlarımızı Çin’den çok insan takip ediyor. Bazen açıyorum, beyin araştırmasında birçok yayın Amerikalıların yaptıklarından daha iyi. Bir de ABD’deki birçok grupta doktora öğrencileri Çinlidir. Bunlar bir süre sonra memleketlerine dönecekler ve ondan sonra Çin’in bilimde yükselişini göreceğiz.

Ülkemizde üniversitelerde bilim üretimi beklenen düzeyde değil. Bilimsel makalelerde atıf sayımız, yayın sayımız ile orantılı değil. Bilim insanlarımızın yaptığı yayınların yeterince atıf alamamasının nedenleri sizce neler?

ABD’deki bir meslektaşımız bir yayında 100 atıf alırsa, aynı yayın bir Avrupalı meslektaş tarafından yayınlanırsa 60 atıf alır. Türkiye ise 30 alırsa iyidir. Neden mi? Çünkü Amerikalılar arkadaşlık ilişkisine çok önem verirler. Yüz yüze gelerek konuşmak çok önemli rol oynar. Araştırma parası olan her Amerikalı senede en az 2-3 defa ABD içindeki kongrelere gider, yeni yapılan işleri görür. Benimser veya benimsemez ancak piyasasını kollar. Atıflarını da piyasada görüp beğendiği insanlardan yapar. Türkiye’de böyle bir imkân yok, az tanınıyoruz. Avrupalılar da böyle yapıyor. Ama Avrupalıların sayıları daha az. ABD’de diyelim ki 1000 tane Neuroscience merkezi varsa, Avrupa’da 100 tane vardır. Türkiye’de 10 tane bile yok. Bu “dissemination of science” dediğimiz şeyin yapılması da o yüzdendir. Bir yerde poster getirirseniz çok daha hızlı yayılır. Bunu yapamıyoruz, paramız yok. 3 defa ABD’ye kongreye gitsin, bir süre sonra insanlarla tanışılırsınız. İnsanlar ortaya çıkmayınca kopya çekmeye başlıyorlar. Adam benim kullandığım aynı cümleyi kullanır ancak sen sık sık kongrelere gidersen o anda adamın oyununu bozarsın. Kısacası, meydanı boş bırakıyoruz. Bu rekabette bu durumu hiçbir zaman tam olarak ortadan kaldıramayız ama azaltabiliriz.

“3 DANSÖZLE İYİ DÜĞÜN, 3 AMERİKALI İLE DE İYİ KONGRE OLMAZ”

Çok teşekkürler hocam. Son soru: Müziğe ilginiz olduğunu biliyoruz. Bu noktada neler söylerseniz?

Babam müzik öğrenimimiz için hayli çaba harcadı ancak hiç başarılı olamadı. Ben konservatuar sınavını kazandım ancak hiç sevemedim. Abim de keman çalıyordu, o da bıraktı. Biz ikimiz de Galatasaray Lisesi’nde okuyorduk ve okulun sadece bir piyanosu vardı. O da konferans salonundaydı. Oraya gideceksiniz, izin alacaksınız ve açtıracaksınız. Yani çok da olacak işler değildi. Ama iyi bir dinleyiciyimdir. Almanca bilmediğim halde radyodan ve değişik yerlerden Wagner müziğini dinledim. Münih’e ilk gittiğimde bir Wagner operası dinlediğimde insanların ne söyleyeceklerini biliyordum. O müziği neredeyse ezberlemiştim. Bu durum, Almanca literatür belleğimin gelişmesine yardımcı oldu. Çünkü ben bazen Almanlarla konuşurken eski tip bir cümle söylerdim. Onlar da “Sen nasıl böyle konuşuyorsun!” diye hayret ederlerdi. Bilim insanlarının muhakkak müziğe ve sanatın öteki dallarına ihtiyacı var. Bilim de bir sanattır. Eğer sanat icra etmeye sabrınız varsa, o sabra bilimde de ihtiyacınız vardır. Bir notayı yazmaya çalışır ve notayı beğenmezseniz 7 defa çalar 10 defa yazarsınız, ondan sonra insanlara sunarsınız. Bilim de öyledir, ilk önce kendinizin ikna olması gerekir. Bugün moda bilimler var ve bu moda bilimlere girerseniz alanınızda tanınır, çok ün kazanırsınız. Ancak çok para ve büyük kadro ile iyi bilim yapıyor sanmayın. Bilimin en önemli tanımı düşünseldir. Müzikte de öyledir. Müzik belleğiniz varsa müziği anlarsanız. Çalışma arkadaşlarıma klasik müziği dinlemeleri yönünde tavsiyede bulunurum. Sadece müzik değil edebiyat okumak da çok önemlidir. Bir Stendhal, bir Flaubert’in kitabını okursunuz, bunların içinde önemli hayat felsefeleri vardır.

Teşekkürler. Eklemek istediğiniz şeyler var mı?

Türkiye’de genç bilim insanlarına hitap etmemiz gerekiyor. Bizim laboratuvar da birkaç genç öğrenci zaman zaman kalıp bir şeyler öğrendiler ve gittiler. Devamını getiremediler. Öğrencilere “Bilim nasıl yapılır, protokol nasıl yapılır?” gibi ezbere bilgilerden ziyade, “Bilim sanatı nedir, nasıl uygulanır” gibi teşvik edici, uygulamaya yönelik konuları anlatmalıyız. Einstein’ın “Hata yapmaktan korkmayın. Her hatada aslında doğru öğrenme şansınız yüksektir” sözüne inanıyorum. Bilim için dürüstlük ve cesaret çok önemlidir. Amerikalılar bizden iyi! Hayır, yok öyle bir şey! Biz kendi alanımızda Amerikalardan iyiyiz. Benim düşündüğüm şey en iyi olabilir çünkü bunu ben düşünüyorum ve emek verdim. Hak ettim, bilimsel arenada bunun müdafaasını yapmak zorundayım. Bilim insanına kendi yaptığı işin iyi olabileceği cesaretinin verilmesi gerekir. Şu, çok revaçta bir cümledir: “Bu düğün çok güzel geçecek çünkü 3 dansöz getirttik”

(Gülüyor). Tıpkı bunun gibi, “Bir kongre düzenliyoruz ve çok iyi geçecek. Çünkü 3 tane Amerikalı getirttik” anlayışından kurtulmak gerekir. Tabii ki konusundaki iyi olan insanları getirelim; ama onlarla etkileşim içinde bulunalım, onlarla tartışalım. Türkiye’de bilimin gelişmesi için bir düşünce tohumu atılması lazım. Bunların gelişmesi lazım. Genç bilim insanına güven telkin edilirse, Türkiye’de önemli buluşların yolu açılabilir.

*Aralık 2015 tarihli 37. sayıda yayımlanmıştır.

*Talip Alp:
Üniversitelerimize misyon
yüklenmeli; 200 üniversite sadece
diploma mı dağıtacak!*

TÜBİTAK Bilim Kurulu Üyesi ve Medipol Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Talip Alp'in bir tutam hüzünlü, bolca başarı dolu hikâyesi, aslında memleketimizin hikâyesine benziyor. Petrol işletmelerinde çalışan Mardinli bir işçinin oğlu olarak dünyaya gelen Alp, Diyarbakır'da okuduğu lise sonrası hem İTÜ'de Elektrik Elektronik Mühendisliğini, hem İstanbul Tıp'ı kazanmış. 3 ay İTÜ'de okuyan Alp, devlet bursuyla İngiltere'ye gidip yükseköğretimini ve doktorasını orada tamamlamış. Kendisini okutan ülkesine hizmet için döndüğünde Turgut Özal'ın ekibinde önce DPT'de, ardından Sabancı Holding'de çalışmış. Yerli lastiği üretmişler ama asıl hedef olan yerli otomobilde bürokrasiye ve ideolojiye takılmışlar! Önce 80 Darbesi, ardından çocuklarının eğitime ket vuran başörtüsü yasağı nedeniyle bu kez Suudi Arabistan'a kendi deyişimiyle hicret eden Alp, dile kolay tam 27 yıl orada üniversitede hocalık

yapmış. 2007'den beri Türkiye'de çeşitli üniversitelerde görev yapan Alp'in girişimleri ile Londra'da açılan Türkyar yurdunun misafir ettiği öğrenciler arasında kimler yok ki! Yarım asırlık tecrübesini SD'ye anlatan Prof. Talip Alp'in bilim, üniversiteler, sanayi ve üretim konusunda söylediklerine kulak kabartmakta büyük fayda var.

“50 VE 60'LARDA DİYARBAKIR BİR TÜRKMEN ŞEHİRİDİ”

Eğitiminize 1949'da Mardin Midyat'ta mütevazı bir ilkokulda başladınız. Babanız petrol sondajında çalışıyordu. Petrol işletmelerinde Amerikalı mühendisler çalışıyordu. Size diyor ki, “Sen oku ki Amerikalı mühendislere ihtiyaç kalmasın. Okumazsan en fazla benim gibi bir işçi olursun”. Bu sözlerin eğitim hayatınızdaki motivasyonunu konuşarak başlayalım mı? Nasıl bir çocukluk geçirdiniz?

Petrol bölgesi olan Ramandağ denilen bir yerde çok sakin bir çocukluk hayatı geçirdim. Kendi oyuncaklarımı kendim yapardım. Birkaç mahalle arkadaşım-la beraber oynardık. Oranın çevresi insanı tefekküre sevk eden bir yer. O tarihlerde dünyayı pek tanımiyordum ancak çevremi tanımaya çalışıyordum. İyi bir çevrem vardı. Rastladığımız herkes bize iyi şeyler söyler, iyi şeyleri tavsiye ederdi. O günkü sosyal hayat oldukça teşvik ediciydi. Rahmetli babamın, hatırlattığımız sözleri içime işledi. Ancak neyi okuyacaktım, ne olacaktım? Okumanın ne demek olduğunu bilmiyordum ki! O tarihlerde benim gibi bir çocuğa ne olacaksın diye sorsalar, “Araba sürmek isterim” cevabını alırdınız. Ama zamanla “Bu arabayı kim yapar, mühendis nedir, ne işi yapar” gibi soruları sormaya başladım. Çocukken arkadaşlarımızla evimizin önünde akan küçük bir derenin üzerine, Midyat'ta gördüğümüz kemerli yapılardan ilham alarak bir taş köprü yaptık. İlk mühendislik eserim o köprüdür! (Gülüyor)

Liseyi Diyarbakır'da tamamladınız. Diyarbakır'ın o gününü ve bugünü kıyaslasanız neler söylersiniz?

Diyarbakır, tarihi ve kültürel olarak zengin çok önemli bir şehir. Benim hala daha hayalimde tüter. O zamanlar Diyarbakır, büyük çoğunluğu Türkçe konuşan bir Türkmen şehriydi. Şehir, Abbasiler zamanından Selçuklulara hüviyetini pekiştirmiş, Osmanlı zamanında da kendine has bir şahsiyet kazanmış. O tarihlerde bile hava ve deniz yolu vardı. Dicle Nehri üzerinden Irak'a kereste sevkiyatı yapılırdı. Yaz aylarında civar köylerinden gelen mevsimlik işçiler vardı. Bu işçiler daha çok Müslüman Kürt kardeşlerimizdi. Çalışırlar, birkaç kuruş para kazanıp alışverişlerini yaptıktan sonra kışın köylerine dönerlerdi. Çok sakin ve huzurlu bir yerdi. Diyarbakır Ziya Gökalp Lisesi de Türkiye'de ismi geçen bir liseydi. O yıllarda lise sayısı da azdı ve toplamda 4-5 üniversite vardı. Şehirlerimizin bir kısmında ise lise yoktu. Lisenin Siirt'te açıldığı ilk yılları hatırlarım.

O yıllara kadar ben de dâhil olmak üzere Siirtli arkadaşlarımız çevre illerdeki okullarda yatılı olarak okuduk. Allah rahmet eylesin, kendi çocukları gibi bizi yetiştirmeye çalışan çok iyi hocalarımız vardı. İsimlerini hala tek tek hatırlarım. Bizim yetişmemizde çok tesirleri olmuştur. Lisede bizim sınıfta okuyan 45 kişiden hiç kimse dışarıda kalmadı, hepsi üniversite bitirdi. Sınıftan birkaç profesör, birçok mühendis ve tıp doktoru arkadaşımız çıktı.

Anlattıklarımızdan, o günkü Diyarbakır ile bugünkü Diyarbakır arasında çok ciddi sosyokültürel farklar olduğu sonucunu çıkarttım...

Sadece Diyarbakır'da değil, Türkiye'de de sosyal manzara çok değişti. Ülkemizde uzun bir süre kültür farklılaşmaları, okullarda dayatılan müfredat, yabancılaştırma gayretleri gibi durumlar meydana geldi. Bunlar garip şeyler ve şimdi niye bunlar yapıldı diye anlamaya çalışıyoruz. Çok da hayırlı olmadı tabi. Çünkü insanlarımız birbirinden koptu. Eskiden bir Kürt'e, "Sen nesen?" diye sorardınız, "Biz ümmet-i Muhammed'iz" derdi. Kürtlüğün farkında bile değildi. Ancak birileri bu işi deşerek kanattı. Türkçülük, Kürtçülük, sağcılık, solculuk gibi birtakım ayrımcı konular ortaya çıktı ve bu hiç hayırlı olmadı. Ülke bu anlamda çok vakit kaybetti ve pek çok gencimiz heba oldu. Ama her şeye rağmen kabiliyetli ve vatanperver gençler de yetişmiyor değil. Evvelki hafta TÜBİTAK Söyleşileri kapsamında Diyarbakır'daydım. Fen Lisesi ile bir özel kolejde konferans verdim. İnanınız gençler pırıl pırıl ve cıvı cıvıldı. Gözlerinden zekâ fışkıran tipik Anadolu gençleriydi. Güzel sorular sordular. Söyleşilerin ardından Diyarbakır'dan ümitle ayrıldım. Giderken bazı arkadaşlar terör olayları nedeniyle Diyarbakır'ın bu sıralar karışık olduğunu, bu yüzden şimdi gitmemem gerektiğini söylediler. Ne demek Diyarbakır'a gitme! Halil Rıfat Paşa'nın "Gidemediğin yer senin değildir" diye meşhur bir sözü var. Bu sebeple Diyarbakır da bizimdir, daha ötelere de. Gideceğiz, korkacak bir şey yok.

Hem İTÜ Elektrik Elektronik Mühendisliğini, hem İstanbul Tıp'ı kazandınız. 3 ay İTÜ'de okudunuz ama kazandığınız bursla İngiltere'ye gittiniz, Manchester'da metalürji bölümüne kabul edildiniz. Orada lisans ve doktora yaptınız. İngiltere yıllarınızı anlatabilir misiniz?

1961 yılı Temmuz başlarında Londra'ya gittim. En büyük sıkıntım lisandı. Lisede Fransızca okumuştum, bu yüzden İngilizcem hiç yoktu. İlk iki sene bir taraftan çok yabancıysa olduğum bir topluma intibak etmeye çalışırken, diğer taraftan başarılı olmak için elimden geleni yaptım. Çünkü başta ailem olmak üzere bizden beklentileri olan insanlar vardı. 1963 ders yılında Manchester'da eğitime başladım. Manchester benim için yeni bir doğuş gibi oldu. Oradaki üniversite hayatı bir kere çok renkli ve dünyanın her yerinden talebeler vardı. İngiltere'de en çok hoşuma giden şeyler kütüphaneler, müzeler ve parklardı. İnsanın beş yüz yıl ömrü olsa bu imkânları tüketemez. İnsan doyamıyor; okudukça oku-

yor, gezdikçe geziyor. İnsanlığın yaşadığı tecrübeleri orada bir bakışta görmek mümkün. Mesela İstanbul Teknik Üniversitesi çok iyi bir üniversite ve köklü bir müessesesi var. Çok büyük insanlar yetiştirmiş ve hala daha ülkemizin eğitimine, teknolojisine katkıda bulunuyor. Ama imkânlar açısından mukayese edersek, bilhassa laboratuvarlar seviyesinde gerideyiz. Çok paramız yok ama olan paramızı da çok iyi değerlendiremiyoruz. Mühendislik başta olmak üzere birçok meslek sadece teoriyle yürümüyor, pratik de istiyor. Oysa biz lisede teoriyi çok iyi öğrendik. Matematiğimiz, fiziğimiz, kimyamız harikaydı. Polytechnic'te "Türkler matematikçidir" diye nam salmışız. Bizden önce gidenler de bu izi bırakmış. Ama laboratuvara girdiğimizde ayaklarımız dolaşıyordu çünkü bu konuda hiç tecrübemiz yoktu. Orada ilk aylar bizim için staj zamanları oldu. "Araştırma nedir, deney nasıl yapılır, nasıl rapor edilir, alınan sonuçlar nasıl irdelenir" zamanla öğrendik. Bu bakımdan üniversite benim için çok kazançlı bir tecrübe oldu. O yıllarda birinci işim hep derslerim oldu ve bunun mükâfatını 1966 yılında birincilikle mezun olarak aldım. İngiltere'ye giderken programda doktora yapmak yoktu ama hocam orada doktora da yapmamı tavsiye etti. Normal şartlarda yüksek mühendis olup geri dönecektim ama imkânlar güzel olunca ve Türkiye de izin verince 1966'da doktora başladım. Ardından da epey kazanımlarım oldu.

"SOĞUTMA BAŞLIĞI YAPTIK, "TÜRKLER JET Mİ YAPIYOR" DİYE NATO DENETİME GELDİ!"

Mezuniyet sonrası ilk işyeriniz Devlet Planlama Teşkilatı oldu. Orada zamanın müsteşarı, merhum Cumhurbaşkanı Turgut Özal ile birlikte çalıştınız. DPT'de çalışırken tüm ülkeyi gezdiniz, Türkiye'yi tanıma şansı yakaladınız. Oradaki gözlemlerinizi anlatabilir misiniz?

Devlet Planlama Teşkilatı'na intisap etmek benim için çok büyük bir şans oldu. Teşkilat, Türkiye'nin en iyi işleyen ve Türkiye'nin şartlarını en iyi görebilen bir kurumdu. Orada çalışan arkadaşımız bir elit grup idi. Batı'da okumuş, orada doktoralarını yapmış işlerini çok iyi bilen aydın insanlardı. İyi bir ekip olarak çalıştık. Bilhassa benim çalıştığım yer Araştırma Müşavirliği idi. Kurucusu Rahmetli Özal'dı ve ona bağlıydı. Pek çok özel projeleri inceleyen, fizibilitelerini yapan ve bunları muhtemel yatırımcılara önceden sunan bir birimdi. Türkiye o günlerde sanayide baya bir gerideydi. Bir taraftan döviz kıtlığı, bir taraftan da insan ve teknoloji açığı vardı. Buna rağmen bir gayret de vardı. Rahmetli Turgut Bey başta olmak üzere birçok arkadaşımız bunu iyi kavramıştı. Çalışıyorduk ama boşluk çoktu. Ne derler; "Delik büyük ama yama küçük". Bir de milletin birinci hedefi para kazanmaktı. Rahmetli Erbakan o zamanlar, "Artık bırakın sakız, gazoz fabrikası kurmayı. Bunlar bir şey değil. Artık teknolojiye dönün" derdi. O zaman Sanayi Bakanlığı, bir sakız markası için teşvik bölgesi

vermişti. Bu yatırımdan sayılıyordu! Elbette bir istihdam oluşuyordu ama bu Türkiye'ye ivme kazandıran bir şey değildi. Hala ithalatçıydık, dış ticaret açığı fazlaydı ve sürekli döviz borçlanıyorduk. Türkiye böyle bir durumdaydı fakat Devlet Planlama Teşkilatı'nın himmetiyle iyi projeler üretiyorduk. Pek çok mühendislik, müşavirlik bürosu açıldı. Bu güzel işler devam ederken, 12 Mart 1971 günü askeri müdahale ile hayatımız adeta durdu. O çok başarılı, çok iyi çalışan müsteşara da güle güle denildi. Turgut Özal bir hafta sonra Amerika'nın yolunu tuttu, 1973'e kadar Dünya Bankası'nda çalıştı. Türkiye için büyük bir kayıptı ve bu tür siyasi olaylar füzuli şeylerdi. Olup bitenleri şimdilerde daha iyi anlamaya çalışıyoruz.

Kayseri Hava İkmal Merkezi'ndeki askerliğinizde de boş durmadığınızı, kapısına adeta kilit vurulmuş dökümhaneye girip çalıştığınızı biliyorum. Üretimin bu memleketin kalkınmasındaki önemi hakkında neler söylersiniz?

Malumunuz hiçbir şey kendiliğinden olmaz. Ben Kayseri'ye meslek kurası çektiğim zaman çok sevindim. İmkânlarını bilmiyorum ama Anadolu'nun güzel ve tarihi bir şehrine gidiyordum. Daha önce orada bir dökümhane olduğunu duymuştum, vardığımda ise fazlasını gördüm. 1926'da kurulmuş, o günkü ismiyle bir tayyare fabrikası. Manidardır, fabrikanın koca levhasını dışarıya değil, içeriye asmışlar. Herhalde millet görüp, "Fabrika kurmuşsunuz ama nerede ürün? Nerede tayyare?" diye sorgulamasın diye içeriğe koymuşlar! İçeriye giriyorsunuz ve karşısındaki levhada; "Kayseri Tayyare Fabrikası-1926" yazıyor. Ve o günün teknolojisi ne gerektiriyorsa hepsi var. Bir kere çok muhteşem bir atölyesi var. Takım tezgâhlar, tornalar, matkaplar, frezeler gibi saymakla bitmeyecek aletler var. Türkiye'nin en iyi yetişen ustaları orada.

Ama bir şey yapmıyorlar...

Yapmıyorlar. Koskoca fabrika bakım kademesine indirgenmiş. 1948-49 yılına gelince NATO Efendi, "Uçak yapmanıza gerek yok, biz size veririz" diyerek Türkiye'yi kandırmış. Bizim aklı evveler de buna inanmışlar. Türkiye'ye kötü bir ameliyat yapmışlar. Mesleğim icabı beni dökümhaneye verdiler.

Ne yaptınız orada?

İlk günler arkadaşlarla gazete okuduk, çay kahve içtik. Sonra arkadaşlara, "Askerlik böyle mi gidecek yahu?" diye sordum. Biri muvazzaf Teğmen Kadir, bir de Mustafa isimli asteğmen iki meslektaşım vardı. Ben orada biraz daha yaşlıyım ve bu yüzden bana "abi" derlerdi. Bana; "Abi askerlik böyle. Bir şey yaparsan sana 'aferin iyi yaptın' demezler. Yapmazsan da niye yapmadın demezler. Böyle geçer." dedi. Ben de "Böyle geçmez dedim" ve onlara bir teklif yaptım. Sabah saatlerinde onlara İngilizce öğretmeyi, öğleden sonra ise dökümhanede

çalışmayı teklif ettim. İngilizce öğrenmek cazip olduğu için teklifimi kabul ettiler. Kitaplar getirttim ve hemen derslere başladık. Sabah 9-12 arası İngilizce yapıyoruz, hemen kavriyorlar. Öğleden sonraları ise bir şeyler üretmeye başladık. Belediye araçlarının ve tekstil fabrikalarının kırılan parçaları gibi dışarıdan gelen siparişler oluyordu. Ülkede döviz sıkıntısı olduğu için malzeme dışarıdan getirilemiyordu. Dökümhane en yakın yer olduğu için işlerini biz yapıyorduk. Böylece birkaç kuruş da döner sermayeye giriyordu. Bize bir şey düşmüyordu ama bir şeyler yapmanın sevincini yaşıyorduk. Bir gün arkadaşlara bir uçak parçası yapmayı teklif ettim. Öyle ahım şahım bir parça değil, jet motorunun soğutma başlığı gibi çok da kritik olmayan bir şey. İyi bir tevafuk; oranın mütevazı kütüphanesinde sekiz ciltlik bir el kitabı buldum. Bu benim için bir hazine gibiydi. Tüm doküman çalışmalarını ve malzeme seçimlerini oradan yapıyorduk. Maksat bir şeyler yapıyor olmaktı. Onları otomatik metal kalıplara dökmek gerekiyordu ve öyle bir makinamız yoktu. Maksat şekli çıkarmaktı ve kumda dökmeye karar verdik. Ve sonunda yaptık. Yaptıktan sonra ne oldu biliyor musunuz? “Bizim çocuklar uçak parçası yaptı” diye bir bilgi önce askeriye yayıldı. Sonra bu havadis Ankara’ya kadar gitti. Bu durum, “Türkiye uçak yapabilir mi?” diye bir ilham kaynağı olmuş. “Türkler bizden habersiz uçak mı yapıyor!” diye NATO’nun da dikkatini çekmiş. NATO heyeti 1972’de 2 kere Kayseri’ye tefişe geldi. Bakın, iyi bir şeye niyet etmek, halisane nerelere kadar tesir ediyor...

“YERLİ OTOMOBİL ÜRETECEKTİK AMA BÜROKRASI VE İDEOLOJİ İZİN VERMEDİ”

Allah emeklerinizi zayi etmesin hocam. Devam edelim. Özal ile birlikte Sabancı Holding’de çalışıyorsunuz. Holdingin kuruluşunda görev yapıyor, Lassa’nın ilk lastiklerini üretiyorsunuz. O günün Türkiye’inde özel girişimler hakkında neler söylersiniz?

O günün Türkiye’inde hem devletin hem de özel sektörün sanayileşme adına büyük hevesi vardı. Fakat iki büyük sıkıntı vardı. Birincisi ülkede döviz yoktu. Dış para olmayınca makine ithal edemiyorsunuz. İkincisi ise yetişmiş insan kaynağı açığı vardı. Dolayısıyla çok çalışmak gerekiyordu. Turgut Bey’in Sabancı Holding bünyesinde olması onlar için büyük şanstı. Rahmetli Sakıp Sabancı bu durumu bilerek Turgut Özal’ı Dünya Bankası’ndan Türkiye getirdi. O gün Türkiye’nin en yüksek maaşını Turgut Bey’e verdi ki kendisi bu parayı hak ediyordu. Turgut Bey’in Dünya Bankası, International Finance Corporation ve IMF gibi çeşitli yurtdışı kurumların nezdinde itibarı yüksekti. Türkiye’yi temsil gücü olan bir şahsiyeti vardı. Turgut Bey akademisyen değildi ancak çok zeki ve insanlardan istifade etmesini çok iyi bilen birisiydi. İstişareye çok önem verir, hiç kimseyi de küçümsemezdi. Gerek Devlet Planlama’da gerekse de Sabancı’da çalıştırdığı kişilerle elit bir takım kurdu. Fındıklı Cami’sinin tam karşısında, 4-5

kathil kiralık bir binada epeyce çalıştık. Bendeniz o zamanlar çok proje yürüttüm. Belki 30-40 tane yatırım projesi hazırladık ve Turgut Abi'ye takdim ettik. Kendisi bu projelerden çok memnun kaldı ve ardından benden hiç kopmaz oldu. Ama yeterli para yoktu. Bunlar arasından sadece iki proje hayata geçebildi. Bunlardan biri, araç lastiklerine esneklik ve mukavemet sağlayan kord bezi üretmekti. Diğeri ise Lassa idi. Bunlar için gerekli para Turgut Bey tarafından dışarıdan temin edildi. Esas projemiz ise otomobil üretmekti. Nissan ile anlaşma yapıldı. O tarihlerde Nissan, Toyota'dan teknoloji ve ihracat olarak çok daha öndeydi. Hedefimize ulaşırsak tüm Ortadoğu pazarı Türkiye'yi tercih edecekti. İmalat ve ihracat Türkiye'den yapılacak, aynı zamanda ülke kendi ihtiyaçlarını da giderebilecekti. Ne acıdır ki bu devasa projemiz basit bir iki bürokratik engelden, biraz da ideolojik gerekçelerle yapılamadı. O günkü sol kesimin gözünde müteşebbisler kötü, kapitalist ve sömürücüydü. Bunların arasında tanıdık arkadaşlar da vardı. Biz onlara, "Bunlar ali veli meselesi değil, memleket meselesi. Eğer bu yatırım gerçekleşirse Türkiye kazanacak, sen de kazanacaksın" dedik ama para etmedi.

78'de akademiye geçtiniz. Bu düzeyde bir kariyerin ardından, akademik hayata geçmek radikal bir karar değil miydi?

1970'ten 80'e kadar bir kısmı bürokraside, bir kısmı da sanayide epeyce bir tecrübe edindim. Bunları paylaşma ihtiyacı duydum. Bir ülkenin geleceği o ülkenin eğitim sistemine ve o sistemde yetişecek genç kabiliyetlere bağlıdır. İyi bir eğitim sisteminiz varsa o ülke ilerler. Dolayısıyla doçentliği de aldıktan sonra akademisyenlik yolu bana göründü. İlk olarak Sakarya Üniversite'ne geçtim. O tarihlerde henüz İstanbul Teknik Üniversitesi'ne bağlı bir kampüs olarak eğitim veriyordu. Malzeme bölümünü kurduk. Ancak bazı şahsi meselelerden dolayı kutsal topraklara bir nevi hicret etmek durumunda kaldık.

Evet, iki yıl sonra Suudi Arabistan'a gittiniz ve dile kolay, tam 27 yıl görev yaptınız. Oradaki yıllarınız nasıl geçti?

Arabistan'a gidişimin tek sebebi, çocuklarımın orada gönlümüzce eğitim alabilmesiydi. 4 kızım da üniversiteyi orada okudu. Bugün bakınca ülkenin kaybını görüp hüznleniyorum, başörtüsünün dert olduğu zamanlardı. İnancımızla test ediliyorduk. Bize açıkça, "Bu ülkede yaşayacaksın, inancının bir kısmından ya da tümünden vazgeçeceksin!" deniyordu. Kesinlikle buna razı değildik ve bu yüzden fedakârlık yaptık. Türkiye'den ayrılmam hiç de kolay olmadı. Türkiye'ye hizmet edeceğim diye İngiltere'den buraya koşturarak gelmiştim. Orada kalabilirdim ancak hiçbir zaman bunu düşünmedim. O dönemler koca koca insanlar anlayamıyor ve sürekli olarak çatışmalar yaşanıyordu. Vatanımıza, insanımıza yazık oldu. O dönemler kayıp yıllar olarak tarihe geçti. Arabistan'a gitmek için özel bir gayret sarf etmedim. İngiltere'den tanıdığım Kral Abdülaziz Üniversitenin rektörü beni davet etti. Orada kimya ve malzeme mühendisliği bölümünü

kurdum. 15-16 senelik yeni bir üniversiteydi ama imkânlar bir hayli fazlaydı. İyi laboratuvarlar kurarak gençleri yetiştirmeye çalıştık. Ancak Arabistan, petrole son yıllarda kavuşmuş bir ülke. Ülkede bu nedenle bir sanayi kültürü yok. İnsanların zihniyetini bu tarafa ayarlamak kolay değil. Ancak gençlerle samimi olarak ilgilenince netice alıyorsunuz. Orada 27 sene zarfında yaklaşık 10 bin tane gencin hayatına bir şekilde tesir ettim.

**“LİSAN BİLMENİN DEZAVANTAJINI YAŞADIM,
3 SENEDE 4 BİNE YAKIN HEYETİ AĞIRLADIM!”**

2007’de Türkiye’ye döndünüz. Fatih ve ardından Yalova Üniversitelerinde görev yaptınız. Şimdi Medipol’de Endüstri Mühendisliği Bölümü Başkanısınız. Bu deneyimlerinizden de bahsedebilir misiniz?

Fatih Üniversitesi benim için planlı bir yer değildi. Rektörü Prof. Dr. Oğuz Borat beni ısrarla davet etti. Yeni ve dinamik bir üniversite olduğunu, beraber iyi çalışacağımızı söyledi. Ardından hem ders verdim, hem de rektör yardımcılığı görevini yürüttüm. Ayrıca bilimsel dış ilişkilerle ilgili bir takım vazifeler de üstlendim. Fatih Üniversitesi çok hareketli bir yerdi. Bir defa dışarıdan çok heyet geldi. Üç sene içinde 4 bine yakın heyeti ağırladık. Bu inanılmaz bir istatistik. Bu heyetler, Kuzey Irak’tan, Rusya’dan, Güney Amerika’dan, Avrupa’dan, Amerika’dan hemen hemen dünyanın her yerinden geliyor. Lisan bilmenin artıları yanında eksileri de var tabii. Biz ister istemez onlarla muhatap oluyorduk.

Çok dolaşan bir insansınız. Dünyanın farklı ülkelerinde ne olup bitiyor? Türkiye’yi nasıl görüyorlar?

Bu, baktığınız noktaya bağlı. Mesela bir İslam ülkesine gittiğiniz vakit, onlarda Türkiye’nin daima çok mümtaz ve müstesna bir yeri var. Bu da şanlı atalarımızın onlarda bıraktığı intibadır. Hizmetler yapmış, eser bırakmış, dolayısıyla tarih yazmışlar. Bazı Arap ülkelerinde tek tük tenkit edenler oluyor tabii ama bugün müthiş bir imajı var. Japonya gibi bir ülkede de Türkiye’ye sıcak bakılıyor. Sultan Abdülhamit zamanından beri münasebetlerimiz hep iyi olmuş. Rahmetli Özal Japonya’da bir basın toplantısında, *“Biz aslında aynı Orta Asya milletiyiz. Siz Doğu’ya hicret etmişsiniz, biz ise Batı’ya yönelmişiz. Ama kültürlerimiz, düşünce tarzlarımız aynı”* demiş. Yine bir tarihte Çin’in Ankara Büyükelçisi ile tercüman aracılığıyla görüşmüştüm. Aynı düşünceler ortaya çıktı. Bizlerde de Asya’nın birikimi var. Ecdadımız ve felsefemiz oradan gelmiş. Batı’da ise durum bir hayli farklı. Batı’nın bizlerle bin senelik bir mücadele tarihi var. İşin içinde Haçlı Seferleri var. Bugün Orta Doğu’da meydana gelen olaylar yeni bir Haçlı Seferi’dir. Bu coğrafyaya yapılan askeri ve siyasi bir operasyondur, yeni bir sömürü düzenidir. Türkler, Asya’da ve Anadolu’da daima başrol oynamış bir millettir. Haçlı ordularına ilk göğüs geren millet Selçuklu’dur, Anadolu insanı-

dır. Uzun zamanlar onları durdurmuşlardır. Ancak iç karışıklıklardan Haçlılar fırsat bulup Orta Doğu'yu 150 yıl boyunca işgal etmişler. Tarihten hiçbir zaman ibret alınmamış. Pek çok kişi Müslümanlardan çok şey öğrenmiş ve kültür alış-verişleri olmuş. Velakin hala daha iştahları kabarık. Orta Doğu'nun petroleri, zenginlikleri hala daha onları buraya getiriyor. Rusya bir başka bloğun temsilcisi ama Suriye'de ABD, Rusya, İngiltere hepsi beraber aynı yamyamlığı yapıyor. Yüzbinlerce insan, çoluk, çocuk, kadın ölüyor ve bu durum onların umurunda bile değil.

“ÜNİVERSİTELERİMİZE MİSYON YÜKLENMELİ; BİLKENT-GAZİ OTOMOBİL, İTÜ-YTÜ ENERJİ ÜRETMEİ”

TÜBİTAK Bilim Kurulu üyeliğiniz sürmekte. Buradan yola çıkarak ülkemizde bilimin geldiği nokta hakkında neler söylersiniz?

Bugün 200'e yakın üniversitemiz var. Dünyanın meşhur üniversitelerinden Oxford'u ele alalım. Oxford 1200'lü yıllarda çok basit bir kilise okuluymuştu. Hristiyan inançlarını, matematiği ve şunu bunu öğreten bir yerd. Ama bakın bugün Oxford nereye geldi. Himmet edilirse, önem verilirse geliştirilir. Üniversite-
rimizin gelecekte, Oxford'u da aşan müessesler olmasını temenni ediyorum. Olacağına da inanıyorum. Şu anda ciddi bir ivme yakaladık. Daha fazla bilim adamımız ve daha iyi üniversitelerimiz var. Bu üniversitelerde Ar-Ge yapılıyor ve devletimiz de destekliyor. Son 15 yılda büyük bir sıçrama oldu. Şu anda Ar-Ge'ye ayrılan miktar, Türkiye'nin gayri safi milli hasılasının yüzde 1'ini aşıyor. Bu az bir miktar değil. Geçen sene Ar-Ge'ye 17 milyar para harcanmış. Kaynaklar bu sene daha fazla ayrılacak. Birçok stratejik proje var, bunlar boşuna değil.

Sizce yükseköğretimimizin bugün ve yakın gelecekteki en önemli sorunları neler?

En büyük sorun öğretim üyelerinin üzerindeki atalet. Şu an öğretim üyelerinin çoğu boş oturuyor. TÜBİTAK'tan, bakanlıklardan proje alıp bir şeyler yapanlar da var. Tabir-i caizse oyalananlar var. Niyetleri ise projeler yapıp, yayınlar sunarak doçent, profesör olmak. Efendim bize gerçek motivasyon lazım, hedef yüksek olmalı! Türkiye'nin uçması için projeler lazım. Devlet Planlama eskiden bu tür projeler hazırlıyordu. Devlet Planlama'yı bir bakanlığa dönüştürdüler. Ümit ederim misyonu kaybolmaz. Ama diğer bakanlıklar gibi olacaksa yazık olur. Devlet Planlama çok önemli bir tecrübeydi, ülke ekonomisini arkadan itekleyen bir lokomotif. Ülkemize bir hedef, bir misyon yüklüyordu. Bugün Türkiye'nin 2023, 2053 ve 2071 gibi hedefleri var. Bunlar çok güzel ve ideal hedefler. Ancak bunların içleri doldurulmalı, vazife olarak ilgili kurumlara gönderilmelidir. Devletin Gebze'de, TÜBİTAK'ta, Bakanlıklarda araştırma kurumları var. Ancak üniversiteler de bu sürece dâhil edilmelidir. İki yüz tane üniversite

boşuna mı kuruldu? Bu 200 üniversite sadece kâğıttan diploma mı dağıtacak!

Ağzınıza sağlık hocam. Eklemek istediğiniz hususlar var mı?

İnşallah Medipol'ün de bu misyonda önemli bir rolü olacak. Burası da çok idealist bir kurum. Şu gördüğümüz koridorda pırıl pırıl, çok çalışkan gençler dolaşılıyor. Bu okul zamanla parmakla gösterilen bir noktaya gelecek. İnşallah Medipol de, Türkiye'miz de arzu edilen ufuklara doğru yol alacak.

*Haziran 2016 tarihli 39. sayıda yayımlanmıştır.

SD okulunda 10 yılın tanıklığı

Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Dergisi, elinizde tuttuğunuz 40. sayısını ile 10.yılını doldurmuş oldu. 2006 yılı Aralık ayında ilk sayısını yayımlayan SD'nin yeni sayısında, dergiye emek veren isimlerden birkaçı ile SD'nin serüvenini konuştuk. SD'nin Genel Yayın Yönetmenliğini fahri olarak 10 yıldır üstlenen Prof. Dr. Sabahattin Aydın ile Yayın Kurulu Üyelerinden Prof. Dr. Fahri Ovalı ve Yrd. Doç. Dr. Mahmut Tokaç'a, yaklaşık 9 yılına Yayın Koordinatörü olarak tanık olduğum SD'nin dününü, bugününü ve yarınını sordum.

İzniniz olursa öncelikle 2000'li yılların başına, hatta öncesine gitmek; SD'ye hayat veren atmosferi sizlerden biraz dinlemek istiyorum. Öncelikle şunu sormak isterim: Buradaki 3 hocamız birbirleri ile nereden tanışıyorlar, yolları nerede kesişti?

Sabahattin Aydın (SA): Bu soruya ben cevap vereyim. Arkadaşlar olarak bizlerin yollarının kesişmesi SD ile bağlantılı değil. Üçümüz de aynı yıl üniversiteden mezunuz. Fahri Bey ile biz ortaokul ve lise yıllarından beraberiz. Mahmut Bey ile fakültelerimiz ayrı olsa bile üniversite yıllarından arkadaşız.

Mezuniyet hangi seneler?

SA: 1985. Dolayısıyla bu birlikteliğimizi SD ile doğrudan ilişkilendirmek müm-

kün değil ama birlikteliğin SD'nin doğuşundaki kaynaklardan biri olduğunu söyleyebiliriz.

Fahri Ovalı (FO): Yol arkadaşlığı çok eski.

Mahmut Tokaç (MT): İlginç bir şey daha var. SD'nin şu anki yayın kuruluşuna da baksanız çoğunun seksenli yılların mezunu olduğunu görürsünüz.

SA: Büyük bir tecrübenin ardından bir araya gelinmiş. Tabi bunu söyleyince aramızdaki genç ve daha yaşlıların haklarını da yemeyelim. SD'ye zemin hazırlayan ortam, sadece mikro planda bizler ya da bizleri bir araya getiren Medipol Sağlık Grubu da değil. Aslında SD'ye zemin oluşturan konjonktürel bir ortam var. Bu ortam hem yerel, hem de küresel anlamda var. Küresel anlamda ele alırsak tüm dünyada 1980'lerde başlayan ve 2000'li yıllarda hızlanan bir sağlığın sektörleşmesi olgusu var. Bir açıdan bakıldığında neoliberal politikalara bağlanma gibi durumlar var ama 1940'lardan beri aslında temeli atılan farklı konjonktür ve siyasal ağırlıklara göre şekil değiştiren bir sağlığın sektörleşmesi durumu devam ediyor. Bu durum 2000 sonrası dünya genelinde çok daha görünür hale gelmiş durumda. Türkiye'ye bakacak olursak 2003 öncesinde sağlıkta çok ciddi gelişmeler yaşandı ancak özellikle 2003 sonrası yapılan sağlık politikalarının doğrudan vatandaşa temas etmesi Türkiye'de sağlık deyince; sadece hastanın doktora gitmesi, tedavi edilmesi ve teşhis edilmesi anlayışının yerine sağlığın bir anlamda çok geniş bir kavramda anlaşılır olmasının dönemi başladı. Sağlık beslenmeyi, aktiviteyi, sporu, barınmayı, ulaşımı, ekonomiydi. Dolayısıyla tüm bunları düşündüğümüzde çok geniş bir sağlık perspektifi başladı. Sağlığın; kamu politikalarının içinde rastgele bir politika değil siyasetin geleceğini etkileyebilecek kadar güçlü bir politika olduğu, halkı yönlendirmede ve şu ya da bu yana sevk etmede çok önemli bir araç olduğu fark edildi. Öyle ki sadece ulusal değil uluslararası ilişkilerde de sağlığın yumuşak güç olarak bir argüman olduğu keşfedildi. Dolayısıyla hem küresel, hem de ulusal anlamda 2000'li yıllarda bir arayış, bir düşünme platformu ihtiyacı vardı. Bu alanda uçuk ya da kopuk fikirleriyle çok fazla hayat tecrübesi olan insan vardı. Ama bunun formüle edilmesi ve sistematik bir düşünce platformu haline dönüştürülmesinin ihtiyaç olduğu bir zamandan bahsediyoruz. Bu anlamda SD'nin ortaya çıktığı böyle bir konjonktürel ortamı da göz ardı etmemek gerektiğini düşünüyorum.

FO: Bu perspektife ben de bir şey ilave edeyim. 2000'lerin başında Türkiye'de siyasal bir farklılaşma oldu. Yeni bir siyasal iktidar ortaya çıktı. Ve bu siyasal iktidarın yaptığı en önemli reformlardan biri de sağlık alanındaydı. Tabi bu, toplumun tüm kesimlerinde bir depresyon ve şaşkınlık etkisi oluşturdu.

SA: Ama bir o kadar da memnuniyet.

FO: Tabi ki. Hem müspet hem de menfi anlamda çok fazla tartışma çıktı. Dola-

yısıyla sağlık alanında sözlerini ve düşüncelerini kamuoyuna ve bilhassa politika yapıcılara ifade etmek ihtiyacı hisseden insanlar oldu. Bu ihtiyaçların ortaya konduğu ve açıklandığı bir zemin, bir medya ve de bir ortam gerekti ki herkes sesini duyurabilsin. Yoksa Hkmete veya Sağlık Bakanına herkes mektup yazıp da derdini anlatacak değildi. Dolayısıyla bu talepler o kadar fazlalaştı ve kendi içimizde bile bunları o kadar tartışır hale geldik ki bunların bir şekilde ortaya konması; hem politika yapıcılara yol göstermesi, hem de belli bir noktadan sonra tarihe not düşmek açısından böyle bir medya organı oluşturma ihtiyacı ortaya çıktı. Aksi takdirde fikirler herkesin kendi kafasında veya çok dar kapsamlı meclislerde dile getirilen düşünceler olarak kalacaktı. SD böyle bir ihtiyacı karşılamak üzere çıktı.

SD Dergisi fikri ilk ne zaman ortaya çıktı? Fikir kimden çıktı?

SA: Tam hatırlamıyorum ama 2006 öncesi bir tarih idi. Koşuyolu Medipol Hastanesi'nde bir hasta odasında şu anda niversitemiz Mütevelli Heyeti Başkanı Dr. Fahrettin Koca tarafından birkaç arkadaşla birlikte akşam yemeğine davet edildik. O yemekte ilk defa bir dergi çıkarma talebi ya da ihtiyacı konuşuldu ama bu fikir ilk defa Fahrettin Bey'den geldi. Oradaki davetli 4-5 arkadaşın hemen hemen hepsi kendi hayatında bir şekilde dergicilik yapmış insanlardı.

Onlar kimlerdi Hocam? Sayabilir misiniz?

SA: Hatırladığım kadarıyla Hayrettin Kara, Mehmet Yücel, Ltf Hanoğlu ve ben vardım. Hatırladığım isimler bunlardı. Başka birisi var mıydı şu an bilmiyorum. Her biri kendi çapında kimi sanat, kimi ise bilimsel hakemli dergiyle uğraşmış insanlardı. Herkes kendi arka planındaki düşündüğü dergi modelinden bahsederken, bu tartışmada Fahrettin Bey'in bu fikri niye ortaya attığını öğrenme noktasında bir tartışma oldu. Ve benim ilk defa duyduğum sağlık konusunda biraz önce anlatmaya çalıştığım kültür ortamında bir tıbbi, bir bilimsel araştırma yayınlama dergisi değil ama bu kültür ortamındaki ihtiyacı gidermeye ve sektrleşen bir sağlık alanındaki sorunları tartışıp çözmeye yönelik fikir üreten bir dergi. Ya da var olan fikirleri değerlendirmeye yönelik bir okul oluşturulabilir mi? Okul derken ekol anlamında söylüyorum. Ya da bir dergi böyle ekolün hamuru ya da buluşma yeri haline getirilebilir mi? Hatta bu enerji bir araya getirilip ileride bir niversiteye dönüştürülebilir mi gibi bir konuşmaya da şahit olduğumu hatırlıyorum. Dolayısıyla bir anlamda fikir babası ve geleceğe yönelik bakış açısı olarak Fahrettin Bey'i burada zikretmek gerektiğini düşüyorum. Nitekim bugün SD'yi yayımlayan kurum yani Medipol niversitesi'nin kurucu vakfı, bugünkü adıyla Türkiye Eğitim Sağlık ve Araştırma Vakfı'dır. Vakfın kurucusu da Fahrettin Koca'dır. Ben bu açıdan SD'yi Medipol niversitesi'nin kuruluşuna da öncülük eden bir okul, bir ekol gibi de görüyorum. Dolayısıyla 10 yıl önce böyle bir öngörü ve düşünceyle harekete geçildi. Tabi burada önemli

olan iki şeydi. Biri kararlılık, ikincisi ise finansal kaynak. Fahrettin Bey finansal kaynağı taahhüt etti. Biz de kararlı olduk. Ben daha önce de bilimsel ve tıbbi anlamda bir derginin editörlüğü yapmıştım. Ve böylece sağlık alanında yayınına hiç ara vermeden çıkan, en uzun soluklu dergilerden biri olan SD'nin yönetiminde fahri olarak da olsa bulunmuş oldum. Biliyorsunuz dergideki görevim kuruluşundan itibaren fahridir.

Sonra ne yaptınız Hocam? Bahsettiğiniz akşam yemeğinin ardından SD nasıl ortaya çıktı? SD'nin doğum sürecini merak ediyorum. Ne yaptınız? Kimlerle fikir alışverişinde bulundunuz? Hikâyeye Mahmut Hocam, Fahri Hocam ve öteki isimler nerede katıldılar?

SA: Aslında bu sorunun cevabı en başta bilmeden verilmiş oldu. Tabi ki bir yola çıkarken bir insan en çok bildiği kişilerle yola çıkar. Niye? Çünkü onların kapasitesini ve birikimini biliyordur. Dolayısıyla başlangıçta belki de o yıllarda mezun olan kişilerin yayın kurulunda çok olmasının sebebi de bu olsa gerek. Bu konuda o güne kadar dirsek çürütmüş ama o güne kadar getirdiği birikimle artık kafa yoran, fikir üreten arkadaşları davet edip bir yayın kurulu oluşturduk. Tabi ki bu dönemde böyle bir arkadaş grubuna ilave olarak fikri ortaya atan ve finansörlüğünü üstlenen Medipol Sağlık Grubu'nda o gün çalışıyor olan ya da ilişkili olan ve bu konularda kafa yorduğunu düşündüğümüz arkadaşları da davet ettik. Ancak süreç içerisinde bu yayın kurulu çok katı olarak devam etmedi. Fikri olup da toplantılarımıza katılıp sonra resmi olarak yayın kuruluna aldığımız ya da iş yoğunluğuyla veya belki ulaşım sorunları nedeniyle devam edemeyip çıkmak zorunda kalan arkadaşlarımız da oldu. Yani burada aslında güzel olan şu oldu: Hiç kimse atanmadı, hiç kimse atılmadı. Yayın kurulu spon-tane olarak varlığını devam ettirdi.

FO: Hocam oraya belki bir şey eklemek lazım. Bu yayın kurulu oluşturulurken Topkapı Eresin Otel'de kapsamlı bir toplantı yapıldı. Hatta İstanbul dışından da insanlar davet edildi.

O toplantıya kimler katılmıştı?

SA: İsim isim sayamam ama 50 kişi falan vardı.

Tasarımına ve ismine orada mı karar verildi?

SA: Oraya bir ön şablon çalışmayla gelindi. Bu kadar büyük hacimli dergi olur mu, şeklinde eleştiriler oldu. Çok eleştirilmesine rağmen ilk gelen şablonda karar kılındı.

FO: Derginin her şeyi tartışıldı. İsmi ne olacak? Alt başlığı ne olacak? Boyutu ne olacak? Kâğıdın kalitesi ne olacak? Periyodu ne olacak? Kaç sayfa olacak? Renkli mi renksiz mi olacak? Şablonu ne olacak? Bir yayın çıkarırken akla gelebilecek

ne gerekiyorsa her şey orada tartışıldı. Hiç kimse derginin şu anki haline tek başına oturup da karar vermedi. Veyahut da bir reklam ajansına “biz bu yazıları yazdık şunu bir dergi formatına çevir” gibi bir şey kesinlikle olmadı.

Tabi en önemlisi isim. İsim için ne gibi alternatifler vardı?

SA: Önce bir “Beyaz” ismi önerildi. Beyaz ismi Görsel Yönetmenimiz Selim Tuncer’in fikriydi. Nitekim formatı da kendisi hazırlayarak gelmişti. Ne kadar da tartışsak o format hiç değişmedi (Kahkahalar).

Selim Bey o dönemde de Medipol’ün reklamcısıydı değil mi?

SA: Tabi tabi. Biz Beyaz’ın sağlığı çağrıştırmayacağı konusunda razı olmadık. “Sağlık Düşüncesi” fikri bana aittir. Ama içeriğimizde tıp da var kültür de var denildi. Böylece bir anlamda kolektif bir şekilde derginin ismi bulundu.

FO: Orada SD’nin ebadı konusunda tartışmalar da oldu. Arkadaşların bir kısmı aktüel bir dergi formatını istiyorlardı. Ancak bir ekol olmak istiyorsak orijinal bir tasarıma sahip olalım fikri daha ağır bastı. Metroda, otobüste vakit geçirmek için değil, düşünerek okunup kütüphanede saklanacak, sayıları arşivlenecek bir dergi olması görüşü öne çıktı.

Derginin ilk sayılarının yayın kurulu toplantıları nerede yapıldı? İlk sayılarda kimler yazdı? Kimlerle röportaj yaptınız?

SA: İlk zamanlar derginin sabit bir yeri yoktu. İlk toplantılarımız Koşuyolu Medipol Hastanesi’nin bir odasında başladı. Galiba Başhekimi odasıydı. Ardından Ortaköy’de, Selim Bey’in ajansında buluştuk. Birkaç sayı orada çıktı ve mizanpaj da orada yapılıyordu. Sonra Selim Bey ajansını Koşuyolu’na taşıdı ve biraz da orada buluştuk. Senin seleflerinden Zeynep Hanım dönemindeki toplantılar daha çok hastane ağırlıklıdır. Yasemin Hanım dönemindekiler ise ajans ve Koşuyolu ek bina ağırlıklıdır. Zaten göreve başladığım 7. sayıdan itibaren her şeyin tanışısın.

Başlarda ne gibi sorunlar yaşadınız hocam? Yazı bulmak, kendinizi anlatmak-tanıtma kolay oldu mu?

SA: Çeşit çeşit sağlık dergileri var. Bunlardan ilki hakemli dergilerdir. Bunlar yazarının çok, okuyanın az olduğu dergiler. İkincisi daha rahat, bolca daha bir ulaşılabilen, sayfalarında bolca reklam olan, ya magazinsel sağlık konularına ağırlık veren ya da sektörü ilgilendiren cihaz, toplantı vs. duyuruları ağırlık veren dergiler vardır. Bir kere SD hiçbirine benzemiyordu. İlk sayılarda bir iki örnek reklam aldık ama tatmin olmadığımız için daha sonra reklam almadık. Dolayısıyla ticari bir amaç hiç gütmeyen bir dergi olduğumuz için hem içeriğimizle, hem tasarımımızla, hem de yayın kurulumuzun deneyimleri ve çevreleri nedeniyle kısa bir sürede dikkat çekmeyi başardık. Fikir üreten, politika

yapan ya da politikanın içinde olup gözlemleyen kişilerin yazı yazabileceği bir dergi olduk. Bunlar da sınırlı sayıda insanlar. Belli entelektüel düzeyde olacak, belli makamda olacak ya da en azından bu sektörün içinde olup belli kaygılar duyan insanlar olacak. Böyle bir yazar kitlesine ulaşmamız gerekiyordu. Peki, okuyucu kitlesi kim? Okuyucu kitlesi de sadece sağlık sektörünün herhangi bir yerinde paydaş olan kişi değil halkı etkileyecek sağlık politikalarında söz sahibi olan kişiler. Bugüne kadar böyle bir konsept olmadığı için bu kişilere ulaşmamız gerekiyordu. Yoksa dergiyi rafta bulup da okuması çok da beklenen bir şey değil. İşte bu yüzden derginin sadece ekonomik olarak basımı sübvansede edildi. Ayrıca derginin hedef kitlesi oturulup yayın kurulunda tartışıldı ve bir liste hazırlandı. Hedef kitlesi neredeyse dolaylı ya da doğrudan sağlık politikalarıyla ilişkili politikacılar, bürokratlar, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve medyadan oluşan bir liste belirlendi. Bu kişiler ücretsiz olarak abone yapıldı. Dolayısıyla SD, kendi alanını oluştururken ciddi bir mücadele verdi. Biliyorsunuz kamu kurumlarında bu tür abonelikler çok fazla olur ve çoğu zaman da o hedef kişinin odasına ulaşmadan bütün gelen dergiler imha edilir. Zaman zaman da buralarda kontroller yapılıp ya da birimlere, makamlara ve bürokratlara bazen bire bir ulaşılıp, “Bu yazıdan yararlandınız mı?” ya da “Bu yazıya bir eleştiriniz var mı?” diye teyitler aldık. Ya da onlara yazı yazdırılıp bir şekilde ilişkilendirilmesi noktasında özel gayretlerimiz oldu.

FO: Bu noktada ben de bir şey ekleyeyim. Yazar kadrosu veya katkıda bulunacak kadro konusunda hiçbir kısıtlama yapılmadı. Her görüşten, her ideolojiden hakarete varmayacak tarzda tamamen eleştiri sınırları içinde kalmak kaydıyla yazı gönderen herkesin yazıları kabul edildi.

SA: Burada küçük bir düzeltme yapayım. Gönderilen tüm yazılar değil, Yayın Kurulunca kabul edilen yazılar kabul edildi. Kıstasımız fikrinden çok, fikrini nasıl savunduğu oldu. Yoksa çeşitliliğin, farklı, hatta sıra dışı fikirlerin bize bazen yeni ufuklar açtığı da oldu. SD'nin sayıları kıyaslandığında bazen aynı sayıda birbirleriyle farklı görüşler içeren yazılar olduğu gibi kendi yazarları arasında polemige varan tartışmaların yaşandığı görülecektir.

İlk sayılar çıktıktan sonra ne gibi eleştiriler, olumlu-olumsuz tepkiler aldınız?

SA: Açıkçası ilk aldığımız tepkiler yazıların içeriği değil derginin hacmi, görselliği ve boyutları şeklinde oldu. İlk eleştiriler daha çok şekilseldi. İlk sayılarda içeriğine yönelik o anlamda eleştiriler almadık. Belki de bu bahsettiğimiz hedef kitlenin belirlenmesi ve o hedef kitleye ulaşma; derginin fiziksel anlamda ulaşması değil o kişilerin bu dergiyi merak edip okuması anlamında bir “ulaşmadan” bahsediyorum. Belki de hedef kitleye ilk anlarda görsel / şekilsel yönümüz ulaşmıştı. Böyle bir dergi görmüşlerdi ve içine ne kadar vakıf oldukları da şüp-

heliydi. Onun için eleştiriler daha çok fiziksel yönüne oldu. Ancak kısa sürede bazı olumlu gelişmeler de oldu. Dünya Sağlık Örgütü'nün Barselona Ofisi sağlık politikaları ile ilgilenir. O ofisten Arjantin kökenli bir hanım danışman, bir konuşmamda bana Türkiye'nin sağlık sistemi ile ilgili tartışırken SD'nin bazı makalelerini İngilizceye çevirerek ofiste kullandıklarından bahsetmişti. Bizim hiç tahmin etmediğimiz yerlere derginin ulaştığını, Türkiye'nin sağlık politikaları üzerinde kafa yoran uluslararası aktörlerin kaynak olarak SD'ye ulaştığını ve bazı makaleleri tercüme ederek kullandıklarını duymak beni çok mutlu etmişti.

FO: Derginin hedef kitlesine hep politika yapıcılar dedik ama derginin okunurluğunu artırmak için de bir takım gayretler gösterildi. Fotoğraflar ve görsellere dikkat edildiği gibi çok asık yüzlü bir dergi olmasın diye kültür-sanatla ilgili bir takım içerikler de eklendi. Son sayfaya rutin olarak bir karikatür kondu. Zaman zaman sağlıkla ilgili film eleştirileri ile film ve kitap tanıtımları, tıp tarihi ile ilgili ilginç bilgiler yayımlandı ve mesleğimizde duayen olmuş bazı eski hocalar tanıtıldı.

Bir heyecanla başlandı, ilk yazılarımızı yayımladınız. Peki sonra? Bir yerlerde tıkanıyor muyuz? Tamam mı devam mı diye düşünmek durumunda kaldığınız zamanlar oldu mu?

SA: Tamam mı devam mı diye bir soru hiç aklımıza gelmedi. Başta da söyledim. Bu derginin en büyük başarısı istikrarlı bir şekilde hiç tökezlemeden hatta kendi takvimi içinde zamanında çıkıyor olmasıdır. Açıkçası hiç böyle bir tereddüt olmadı. Ancak zaman zaman acaba bir format değiştirelim mi diye de düşündüğümüz oldu. "Derginin amacına gerçekten hizmet ediyor muyuz, bu amacı gerçekleştirmek adına konsept değişikliğine mi gitmemiz lazım, farklı görüşteki yazılardan tek bir konuyu işleyen bir dergiye mi dönüşmemiz lazım, hakemli mi hakemsiz mi olsun?" gibi tartışmaları sürekli yaptık. Ve belki bu tartışmaların etkisi dergiye zaman zaman yansdı. Daha önce bir konuya odaklı dosya yokken, birden dosyalar çıkmaya başladı. Dolayısıyla doğrudan bir karar alınıp dergiye yansıtılmadı ama bu tartışmalar süreç içinde dergiyi etkiledi.

FO: Mesela kaynaklar daha çok önemsendi, daha net belirtilmeye başlandı.

SA: Evet bu detay önemli. Baştan hiç öngörmemiş olmamıza rağmen derginin akademik bir literatür olarak kabul edilmesi ya da bu amaca hizmet etmesi hiç önceliğimiz değildi. Çünkü biz; fikrin paylaşılması ve bunun politikaya dönüşmesi ya da var olan politikaların eleştirilerinin yapılmasına yönelik bir amaçla SD'yi çıkardık. Ama zamanla bir kısım akademik kadrolara atanma vs. alanlarında ve akademik dosyalarda hakemli bir dergi olmamasına rağmen SD'de yayımlanmış makalelerin kullanıldığını gördük. Bu bizim yayın kurulundaki

tartışmalara da yansdı. O zaman kaynaklar, alıntılar, yazı formatları ve yazılardaki alıntı oranları yani akademik bir yayında aranan en azından asgari şartlar olması yönünde de tartışmalar yürüttük. Bunların da etkisi zamanla dergiye yansdı.

SD'nin Medipol Üniversitesi temelini harçlarından biri olduğunu ifade etmişsiniz. Üniversitenin kuruluş fikri ve serüvenini de anlatabilir misiniz?

SA: Derginin üniversiteyi doğurduğu gibi bir iddiada bulunamam ama biraz önce söylediğim gibi “dergi, vakıf ve üniversite” fikrinin aynı kaynaktan çıktığını söylemek herhalde yanlış olmaz. Fahrettin Koca'nın bunların hepsine de hamilik yapması bir başka önemli husus. Bildiğiniz gibi, Vakfın kurucusu, SD'nin sahibi, Üniversitenin de Mütevelli heyeti Başkanı. Medipol Üniversitesi'nin kuruluş aşamasında gayret gösteren, bu fikri olgunlaştıran, bunu bir sunuma dönüştüren hatta YÖK'te tartışan ve kuruluşunda görev alan arkadaşlara baktığınızda sonuçta ya derginin yayın kurulunda var olan, ya da yazarları olan arkadaşlardır. Bunlara bakarak bile bu derginin bu üniversitenin temelinde bir harç görevi gördüğünü söylemek herhalde mümkün. SD'nin çıkışı ile üniversitenin kuruluşu arasında yasanın çıkması açısından 3 yıl, fiilen kurulması açısından 4 yıllık bir süre var. Böyle bir harç görevi gördüyse 10'uncu yılına ulaşmış 40'inci sayısı çıkarılan bir derginin aslında ilk 3 yılda bile başta söylediğim okul olma görevini bir şekilde icra ettiği ortaya çıkıyor.

FO: YÖK'teki üniversitenin sunumunda ben de vardım. Oraya gittiğiniz zaman mahkeme gibi bir yere çıkıyorsunuz ve sürekli sorular soruluyor. Üniversitenin amacı, vizyonu ve sağlığa verilen öneme dair sorular geliyordu. Bu sorulara bizim verdiğimiz cevaplar aslında bu dergi sürecinde öğrendiğimiz konuları kapsıyor. Biz aslında farkına varmadan zihinsel hazırlığımızı yapmışız. Bir soru geldiği zaman “tak” diye cevap veriyorduk. O sınavdan başarıyla çıktık ve üniversite kuruldu.

SD bugün artık 10 yaşında. 10 yıl insan ömrü için henüz çocukluğa karşılık gelir. Peki yayıncılıkta, üstelik de sağlık yayıncılığı gibi özel bir alanda neye karşılık gelir?

SA: Eğer hakemli bir tıp dergisi ile kıyaslarsanız evet 10 yıl uzun bir süre sayılmaz. Zira yüzyıllara uzanan dergiler var. Ama söylediğim gibi o dergileri ayakta tutan okuyucularından çok yazarlarıdır. O farklı bir şey. Çünkü yazarın o dergiye ihtiyacı var. Ancak böyle okuyucu kitlesinin dinamik politikanın içinde ve icra makamında olan kişileri hedef alan onları doğrudan ilgilendiren konuları ele alıyorsunuz. Bir hobiyi, bir sanat dalını ele almıyorsunuz. Biraz önceki gibi bilimsel bir alanda yazarının muhtaç olduğu bir dergiden bahsetmiyoruz. Do-

layısıyla okuyucu kitlesini adeta belli bir amaca yönlendirmeyi hedeflemiş bir dergi için bence 10 yıllık yayın periyodu çok önemli. Çünkü bu hedef kitledeki insanlar içinde 10 yıl aynı makamda kalan insan neredeyse yoktur. Bu durum; derginin hedef kitlesinin sürekli değiştiği anlamına gelir. Değişen hedef kitlesine de kendini kabul ettirerek devam etmesi gerekiyor. Sağlıkta SD eğer politik anlamda bir köşe tutuyorsa, 10 yıllık bir iktidarı var demektir.

FO: 10 yıl önemli bir süre ve şöyle bir araştırma yapmak da gerekir diye düşünüyorum. SD’de yayımlanan politikayla ilgili görüşleri toplayıp; belli aşamalarda analiz edip, bu görüşlerin ne derece Sağlık Bakanlığı’nın ya da üniversitelerin politikalarına yansımış, ne derece bunlar uygulanmış gibi konular incelemeye değer.

SA: Fazla iddialı ama ilgi çekici bir öneri...

FO: Bire bir etkilemiştir veya bir ilişki vardır demiyorum ama bence bu incelenmesi gereken bir şey. Az, çok veya yüzde veremem ama ben etkilemiştir diye düşünüyorum.

İznilenle biraz da özeleştiriyi yapmayı teklif ediyorum. Sizce şu anda SD’de ne eksik? Popülarite mi, daha güçlü yazar kadrosu mu, değişilen konular mı?

SA: Birincisi bu kadar emek harcanan ve entelektüel düzeyi yüksek bir dergide hedeflediğimiz yerde olmadığımız kanaatindeyim. Çok daha okunan, çok daha aranan, çok daha tartışılan, çok daha fazla polemiklere konu olan bir dergi olmalıydık. Hedef kitledeki geri dönüşler arzu ettiğimiz düzeyde değil. Bunun için SD Platform web sayfası devreye girdi. Buranın bir etkisi oldu ama bu da bizlerin arzu ettiği düzeyde değil. SD’nin son birkaç yıldaki kendinden oluşan politikası, oturulup düşünülüp şu konu yazılsın şeklinde değil; aktüel olan konunun ne olduğudur. Örneğin, bu röportajımızın yayınlanacağı son sayı daha çok göç ve sağlık ağırlıklıdır. Şu an sadece Türkiye’nin değil dünyanın gündeminde maalesef çevremizdeki savaşların oluşturduğu göçler ve bunların sağlık sorunları var. Dolayısıyla SD daha çok güncel sorunu ele alan ve ona yönelik politika üretmeye çalışan ya da bununla ilgili çalışanların birikimlerini naklettiği bir dergi olma vasfına büründü. Bu vasfını devam ettirebilirse güncel sorunlara kaynak arayan farklı görüşleri öğrenmek isteyen kişilerin bir tarama yapmaksızın SD’ye müracaat ederek bilgiye ulaşmasını sağlayacak bir fikir dağarcığı rolünü üstlenebilir diye düşünüyorum. Bu anlamda belki de mevcut yapısını biraz daha aktüelle birleştirerek devam etmesi lazım. Ama buradaki eksik tarafımız ise SD’nin bu aktüelliğin, bu sorunların içinde bocalayan, bu sorunları çözme sorumluluğu taşıyıp uğraş veren insanların önemli bir kısmının ilk kaynağı olmamasıdır. SD’nin bunu aşması lazım. Bu kişiler acaba SD bu konuda ne fikir sergilemiş diye henüz tamamen merak ediyor değiller.

Sizce SD’de konuları tüketmedik mi? Yıllarca bağımsız yazılarla, biraz da hedefsizce yazılar yayımladık. Bazen aynı ismin farklı imzalarla birden fazla yazılarına yer verdik. Çok sonra hem daha kolay yazı bulabilmek, hem de daha derli toplu gidelim, belli bir konuda ortaya bir fikir-ürün koyalım düşüncesiyle dosyalar hazırlamaya başladık. Son 20-25 sayıda pek çok dosya yaptık. Peki, şu an neredeyiz sizce? Dosya konularını tüketiyor muyuz? Bundan sonra ne yapacağız?

SA: Bence durum böyle değil. Örneğin aile hekimliği diye bir dosyamız var. Bu konu kapandı diye düşünüyorsak tüketme filii haklı olabilir. Ama bugün aile hekimliği projesinin başında görev almış bir kişi olarak ben tekrar aile hekimliğini raporlayıp aile hekimliğinde bugünkü revizyonlarla ilgili fikir üretmeğe çalışıyorum. Yani toplum çok hızlı değişen bir şey. Politikalar ise topluma ayak uydurmak, kendini yenilemek zorunda. Aksi takdirde çok hızlı eskirler. Bu açıdan aslında birçok aynı isimli dosyaya yeniden ihtiyaç duyulacaktır. Güncele hizmet etmeyi amaçladığımız için değişen şartlara ve değişen toplumsal realitelere var olan politikaların zaman içindeki yıpranmalarına ya da arzu edilen hedeflere ulaşmalarına bağlı olarak belki aynı dosyaları yeniden ele almaya çalışacağız. Bu açıdan önümüzdeki sorun olan konuları biz dosya olarak ele almaya devam ettiğimiz müddetçe sağlıkta sorun ve dosya konusu tükenmeyecektir diye düşünüyorum. Bunların yeniden ele alınması, aynı fikirlerin tekrarlanması değil soruna yeni çözüm üretme çabası anlamına geliyor.

FO: Ben de kesinlikle katılıyorum. Konjonktür sürekli değişiyor. 10 yıl evvelki konjonktürle bugünkü bir değil. SD’nin çıktığı 10 yıldan beri uygulanmış birçok politika var. Bunların sonuçlarını şu an görüyoruz. Bunların bir kısmı doğru, bir kısmı da hatalı olabilir. Dolayısıyla her zaman bu konuyla ilgili değişik görüşler ve fikirler olabilir. Hatta aynı kişinin fikirleri bile zamanla değişebilir. Özellikle sağlık politikaları konusunda 10 yıl evvel bir konu hakkında yazmış olan bir yazara, “Aynı başlıkla bir de bugün bir yazı yaz bakalım.” diye tekrardan bir teklif götürüp 2 yazıyı karşılaştırsak, çok farklı bakış açılarının ortaya çıkabileceğine inanıyorum. Dolayısıyla aynı konuları belli periyotlarla tekrar tekrar işlemek lazım. Ne oldu neredeyiz? 10 yıl önce ne söylemiştik? Bugün ne söylemek lazım? Aynı şeyi mi yoksa farklı bir şeyi mi söyleyeceğiz? Bunların üzerine tekrar tekrar gitmemiz lazım. Dolayısıyla az önce dediğim gibi SD’nin söyleyecek lafı her zaman var.

MT: Bir defa iki şekilde de hareket etmemiz gerekiyor. Birincisi günceli tartışmamız, öte yandan da geleceği planlamamız...

Sabahattin Hocam biraz bu sorunun devamı olacak bir şekilde güncel bir şey sormak istiyorum. 2016’nın Türkiye’sindeyiz ve 2023,

2051 ve 2071 hedeflerinden bahsediliyor. 14 yıllık bir AK Parti iktidarı var. Üstelik daha bir kaç hafta önce bizi şoke eden bir kalkışma, bir darbe girişimi yaşadık. Bir taraftan Başkanlık tartışmaları, bir taraftan partili Cumhurbaşkanlığı tartışmaları var. Tabii bir de Batı ile ilgili meseleler var. Avrupa Birliği sürecimiz belirsiz ve hayli kırılan. Bir taraftan göçmenler geldi ve ülkemizde 3 milyon Suriyeli sığınmacının geleceği belirsiz. Sağlık, bu süreçlerin önemli bir unsuru. Sizce sağlıkta bundan sonra ne olacak?

SA: Türkiye’de 2003 sonrası Sağlıkta Dönüşüm Programını oluşturan sağlık politikaları, normalde Türkiye’nin genel ekonomi politikasıyla çok da paralel gitmedi. Türkiye’nin ekonomi politikası daha liberal, daha piyasadacı bir ekonomi politikası oldu. Ama sağlık politikası; bu ekonomik politikanın etkisiyle özel sektörü de sistem içerisine çeken fakat sosyal yönü ağır olan bir politika şeklinde gitti. Bu açıdan bu politikalar; ekonomi politikasıyla sağlık politikası sorumluluğu taşıyanların arasının gerilmesine dahi yol açtı. Sağlık piyasaya terk edilmediği, daha çok sosyal politikalara ağırlık verildiği için sağlık sektöründe hizmet verenlerin memnuniyetsizliği de ortaya çıktı. Öyle ki bilhassa yeni çıkan Sosyal Güvenlik Kanunu’nun detayı incelendiğinde, 1960’lı yıllarda çıkan sosyalizasyon kanunundan daha sosyal bir kanun olduğu görülür. Bir taraftan liberal ve piyasadacı ekonomi sürdürülmeye çalışılırken bir taraftan da imkânlar zorlanarak sosyal politikaların ağır olduğu bir sağlık sistemi kurulmaya çalışıldı. Bunu, geleceğe yönelik sürdürülebilirlik açısından önemsiyorum. Dolayısıyla bundan sonraki süreçte sağlık politikalarının ne kadar sosyal kaygıyla devam edeceği fikri önemli. Mevcut iktidar, Sağlık Bakanı değişimine rağmen sosyal odaklı bir politikayı bırakmamaya gayret gösterdi. Bundan sonra da böyle gitmesini arzu ediyorum. Ancak ekonomik değişimler yeni lobiler ve yeni güç odakları oluşturuyor. Ağırlıklı olarak da özel sektör kaynaklı. Bu güç odaklarının, bu yeni lobilerin bastırmasıyla kamu politikaları zaman zaman sapabiliyor. Dolayısıyla geleceğe yönelik böyle bir kaygı taşıdığımı belirtmek isterim. Buna bir örnek vermek isterim. Geçtiğimiz sayılarda SD’de Prof. Dr. Kerem Alkin tarafından bununla ilgili bir makale yayımlandı. İlaç sektöründe fonların ortak olmaya başlamasıyla ilgili. Dolayısıyla halk sağlığının, sağlık ana fikrini taşıyan bir üretim değil fonların kâr amaçlı üretimine dayalı olması riskinden bahsetti. Fonların hastane ortaklıkları da başladı. Dolayısıyla sadece ilaç sektöründe değil sağlık hizmeti sektöründe de bu fonların etkisi global olarak görülmeye başlandı. Bunlara karşı sosyal politikaları devam ettirmek, ancak bu sürece müdahale etmekle mümkün olur. Geleceğe yönelik bu tür kaygılar taşıdığımı ve buna yönelik de ülkenin politikalar geliştirmesi gerektiğini vurgulamak istiyorum. Ama mevcut içinde bulunduğumuz durumla ilgili de birkaç faktör çok önemli. Birincisi Suriye ağırlıklı olmak üzere güvenli olamayan bir coğrafya içinde ol-

mamız ciddi olarak insanların çok hızlı yer değiştirmesine, içinde buldukları sosyal güvenlik Őemsiyesinin dışına çıkmasına yani sosyal güvenlik kapsamında olmayan birçok insanın ortada dolaşır haline gelmesine yol açtı. Öte yandan Türkiye, Birleşmiş Milletler'in 1000 Yılın Hedefleri Programında belirlediği hedeflere ulaşabilen nadir ülkelerden biri. Anne ve bebek ölümlerinde belirli hedeflere ulaşmış bir ülkeyiz. Fakat glerle beraber hem bütün bu hedefleri yeniden gözden geçirmemiz, hem de yeni politikalar geliştirip yeni tedbirler almamız gerekiyor. Her günün yeni Şartlar doğurduğu, tüm hedeflerimizin Őařtıęı yeni bir sağlık sistemi kurgulanmasından ya da mevcut sağlık sistemini yeni politikalar geliştirerek güçlendirilmesinden bahsetmemiz gerekiyor. Bir başka husus ise geçtiğimiz haftalarda yaşadığımız askeri kalkışmanın hemen arkasından OHAL'de bir uygulama yapıldı. Askeri hastaneler lağvedilerek Sağlık Bakanlığına bağlandı. Sağlıkta Dönüşüm Programının tüm hastaneleri tek bir çatı altına toplama politikası vardı. Başta Sosyal Sigortalar Kurumu hastaneleri olmak üzere bir harmonizasyon yapılmıştı. O dönemde askeri hastanelerin de bu Őemsiyenin altına girmesi gerektiği ifade edilmişti. Sağlıkta Dönüşüm Programının etkisiyle bu hastanelerde döner sermayeler kurulmuştu. Şimdi bu hastaneler Bakanlığa bağlandı ve sağlık hizmeti yönetimi açısından yeni bir alan doğdu. Bunların yapılması önemli. Kamu sağlık hizmet sunucuları içinde harmonize edilmesi adına yeni önlemler almak gerekiyor. Bu arada bunlarla beraber yeni sorunlar da doğacak. Her ne kadar toplumda sınıf oluşturmuyor desek de mutlaka önceliği olan kesimler vardır. Kırılgan kesim en öncelikle kesimdir ve onlara ulaşmanız lazım. Yaralanma riski taşıyan kesimin hastane kapılarında asla bekletilmemesi lazım. Sizin için vatani korumak için yaralanmış, mağdur olmuş kişinin en öncelikle tedavi edilmesi lazım. Cephede ya da görev esnasında yaralanmış bir askerimiz bırakın acil servisi, daha hastaneye ulaşmadan bir Şekilde hizmet alıyor olabilmesi lazım. Özellikle Gülhane Askeri Tıp Akademisi'nde nükleer biyolojik silahlara karşı bazı altyapılar var. Bunların bir Şekilde yeniden sivil organizasyona ve askeriyenin öncelikleri de korunarak yapılması lazım. Dikkat ederseniz Sağlık Bakanlığı tarafından geliştirilecek sağlık politikalarına yeni sorunlar ve yeni artılar eklendi. Bunlar, üzerinde düşünmesi gerekenler konular.

SD'yi 5 yıl sonra, 10 yıl sonra nerede görmek istiyorsunuz?

MT: Ben derginin sağlık politikalarına yön vermesinin yanında şu anda var olan hakemli dergi havasının aslında biraz daha formel hale gelmesini arzu ediyorum. nkn en azından yayın verenlerin de bundan bir kazancı olmuş olur.

Sabahattin Hocam, isterseniz ben erveyi izeyim, sözü siz tamamlayın. Türkiye'nin 2023 hedefleri, sağlık ve SD desem ne dersiniz?

SA: Türkiye'nin 2023 hedefleri yaşadığımız şartlardan dolayı revize edilmek zorunda kalacak. Ama en azından bugüne kadarki çizilmiş 2023 hedefleri açısından bakıldığında; milli geliri daha yüksek, ekonomik olarak daha gelişmiş daha müreffeh bir Türkiye hayal ediyoruz. Daha sağlam ve kalıcı politikalar geliştirmiş, geliştirdiği politikaları geriye yönelik analiz edip revizyonlarını hızlıca yapan bir Türkiye hayal ediliyor. Böyle bir yerde SD'nin bugün üstlendiği misyon çok daha kıymetli bir misyona dönüşür. Biraz önce Fahri Bey'in bahsettiği okunabilirlik ve erişilebilirlik çok ciddi bir ihtiyaca dönüştü. Belki bu alanda SD'ye alternatif dergiler çıkar ki bu misyona hizmet edeceği için o da bizi sevindirir. Bu arada şunu belirtmek gerekir ki, Dünya Sağlık Örgütü'nün sağlık tanımı aslında kapsamlı gibi görünmesine rağmen hem çok anlaşılabilir hem de bugün için yetersizdir. Bu kadar genişleyen bir kavramı tek bir dergide toplamak aslında çok fazla konuyu ele alan, çok da homojen olmayan bir dergiye neden oluyor. Bu da SD'nin bir handikapı. Biz bu hızlı değişime SD olarak ayak uyduramadık. Ayak uydurmamız için alternatiflerin çıkması lazım. Artık sağlık ekonomisi, sağlık hukuku, sağlık bilimi gibi alanların her biri bilimsel ve politika alanlarıdır. Ve bu alanların sadece biriyle ilgilenen meslekler türedi. Eğer biz her alanda ayrı bir dergi oluştursaydık belki daha az kişi tarafından okunan ama daha etkili, daha sıkı takip edilen bir yayın olurduk. Fakat bu kulvardaki boşluğu doldurmak adına SD bunların her birini birden kucklamaya çalışıyor. Bu bugün için bir handikap ama gelecekte belki 2023'te, belki 17'inci yaşımızda SD, 10 farklı dergisi olan bir çatı yayın neden olmasın? Daha önce de değindiğim gibi Yayın Kurulundaki tartışmalarımız, biz çok da fark etmeden dergiye değişim olarak yansdı. Belki ilerleyen süreçte de bu şekildeki bir değişim yaşanacaktır. Tüm bunları zaman gösterecek.

*Eylül 2016 tarihli 40. sayıda yayımlanmıştır.

Hayata ve Sağlığa Dair

Sağlık Düşüncesini Üzerine Söyleşiler

Hazırlayan
Ömer Çakkal

Sağlığın hasta-doktor-hastane denkleminin çok ötesinde tanımlanmaya başladığı; politika, yönetim, ekonomi, beslenme, barınma ve daha birçok farklı disiplinle birlikte ele alındığı yeni binyılın başında; bu yepyeni süreci, yeni bir sağlık yayını olarak yorumlamaya, eleştirmeye hatta planlamaya başladı SD. Ülkemizde 2000'lerin başında yeni bir siyasi atmosferi solumaya başladık. Sağlıkta Dönüşüm Programı adıyla başlayan sağlık reformları, kamuoyunda ve sağlık camiasında hem beğeni hem de tepkilere neden oldu. Konuşulacak, tartışılacak çok şey vardı. Her bir mevsimde yeni bir sayısı ile okurunu selamlayan SD'de 10 yılda 60'ın üzerinde kapsamlı röportaja yer verdik. Zihnimizi kurcalayan sorular vardı; kendi medeniyetimizden izler taşıyan tıp anlayışımızın arayışı içindeydik. 21. yüzyılda tıp, sağlık, sağlıklı olmanın izini sürdük apayrı zihinlerde. "Ortodoks tıp" anlayışını sorguladık, "iyi hekimliğin" ayak izini takip ettik. İstirabını dindirecek derman arayan hastalarına bir insan olarak değil, tamir edilecek bir robot gibi yaklaşmakla eleştirilen profesyonel doktor profilini de; bedelini ödediği her hizmeti talep etme hakkını kendinde görenek kendini müşteriye indirgeyen hasta tipini de; sağlığı ekonomik faaliyet, hastayı tüketici olarak telakki eden sistemleri de masaya yatırdık. Ortaya çıkan kapsamlı sohbetler; medeniyetimizin değerlerine daha uygun, daha insancıl, daha kapsayıcı bir tıp anlayışının fotoğrafını ortaya koydu. Söyleşilerin hayatlarınıza ufaklık da olsa dokunabilmesini, belki yepyeni ufuklar açabilmesini diliyoruz.

SD Sağlık Düşüncesini ve Tıp Kültürü Dergisi
10. yıl armağanıdır.

 MEDİPOL
YAYIN

